

T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

5395 SAYILI ÇOCUK KORUMA KANUNU'NA GÖRE ÇOCUĞUN TESLİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EMİNE AKMAZ

ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

ANKARA, 2025

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

5395 SAYILI ÇOCUK KORUMA KANUNU'NA GÖRE ÇOCUĞUN TESLİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EMİNE AKMAZ

ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi NURBANU ERZURUMLU IŞIK

ANKARA, 2025

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim. 15.09.2025

EMİNE AKMAZ

TEŞEKKÜR

Tez yolculuğum boyunca bana yol gösteren, bilgisini ve tecrübesini paylaşarak akademik gelişmeme katkı sunan danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Nurbanu ERZURUMLU IŞIK'a en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Kendisinin sabrı ve anlayışı bu süreci benim için çok daha anlamlı ve öğretici kıldı.

Bu süreçte yanımda olan, her zaman sevgisi ve desteğini hissettiren annem Kamile AKMAZ ve babam Osman AKMAZ'a, zor anlarımda moralimi yükselten kardeşlerim Rabia AKMAZ ve Muhammed Burak AKMAZ'a, her daim yanımda olup motivasyonumu tazeleyen kuzenim Sadık Enes AKMAZ'a ve bu yolculukta fikirleri, desteği ve varlığıyla beni yalnız bırakmayan tüm arkadaşlarıma da gönülden teşekkür ederim.

Bu çalışma yalnızca benim çabamın değil, yolculuğum boyunca bana güç, ilham ve cesaret veren tüm değerli insanların desteğinin bir ürünüdür. Her birinize yürekten teşekkür eder, minnettarlığımı sunarım.

ÖZET

5395 SAYILI ÇOCUK KORUMA KANUNU'NA GÖRE ÇOCUĞUN TESLİMİ

AKMAZ, Emine

Yüksek Lisans, Özel Hukuk Bölümü

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi NURBANU ERZURUMLU IŞIK

2025

Anayasanın 41'inci maddesinde zikredildiği gibi Türk toplumunun temelini aile kurumu oluşturmaktadır. Bu yüzden devlet ailenin, özellikle de anne ve çocukların korunması için birtakım düzenlemeler yapmak zorundadır. Modern hukuk sistemlerinde ihkak-ı hak (hakkını kendi eliyle alma) çok sınırlı tutulmuştur. Bu nedenlerde ailenin de yapı taşını oluşturan kişilerden olan çocuğun korunması, çocuğun teslimi devlet tarafından sağlanır. Aile mahkemeleri boşanma ve ayrılık davalarında müşterek çocuklar bakımından velayetin kime ait olduğunu, velayet sahibi olmayan tarafın hangi zaman aralığında çocuk ile kişisel ilişki kurabileceği hakkında hüküm verir. Taraflardan biri veya her ikisinin de verilen hükme uymadıklarında çocuğun tesliminin nasıl olacağı 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 41/A maddesi ve devamında detaylı şekilde düzenlenmiştir. Bu düzenleme 30.11.2021 tarihli 31675 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 7343 sayılı İcra ve İflâs Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile birlikte yürürlüğe girmiştir. Bahsi geçen değişiklikten önce konuya yönelik düzenlemeler 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanunu'nun 25, 25/a, 25/b ve 341'inci maddelerinde yer almaktaydı. Fakat İcra ve İflâs Kanunu'ndaki düzenlemeler çocuğun üstün yararını korumadığı ve çocuğu değersizleştirdiği için eleştirilere maruz kalmış ve bu eleştiriler sonucunda kanun koyucu çocukla kişisel ilişki kurulmasını ve çocuk teslimini düzenleyen yeni hükümler getirmiştir. Kanun değişikliğinden önce çocuk teslimi İcra Müdürlüğü aracılığıyla yapılmaktayken artık çocuğun teslimi Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğünün görevli olduğu bir alan hâline gelmiştir.

Çalışmanın amacı, Çocuk Koruma Kanunu'ndaki çocuk teslimine yönelik yeni düzenlemenin muhtevasını ve usûlünü incelemektir. Ayrıca yeni düzenleme incelenirken kanunî düzenlemenin amacının gerçekleşip gerçekleşmediği ve kanunî düzenleme ile beklenen yararın karşılanıp karşılanmadığı araştırılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Aile, Çocuk, Çocuk Koruma Kanunu, Çocuğun üstün yararı, Çocuk teslimi.

ABSTRACT

DELIVERY OF THE CHILD ACCORDING TO CHILD PROTECTION LAW NO. 5395

AKMAZ, Emine

Master's Degree, Private Law Department

Thesis Advisor: Dr. Lecturer Member NURBANU ERZURUMLU IŞIK

2025

As stated in Article 41 of the Constitution, the family institution forms the foundation of Turkish society. Therefore, the state is obligated to implement certain regulations for the protection of the family, especially mothers and children. In modern legal systems, the right to take custody of children (i.e., the right to take custody of children themselves) is very limited.

Therefore, the protection of children, a cornerstone of the family, and their delivery are handled through the state. Family courts, in divorce and separation cases, decide who has custody of children in common and the timeframe within which the non-custodial party may establish personal contact with the child. The procedure for returning a child when one or both parties fail to comply with the order is regulated in detail in Article 41/A and the following sections of Child Protection Law No. 5395. This regulation entered into force with Law No. 7343 on the Amendment of the Enforcement and Bankruptcy Law and Certain Laws, published in the Official Gazette No. 31675 dated November 30, 2021. Prior to the aforementioned amendment, regulations addressing this issue were found in Articles 25, 25/a, 25/b, and 341 of the Enforcement and Bankruptcy Law No. 2004. However, the regulations in the Enforcement and Bankruptcy Law No. 2004. However, the regulations in the Enforcement and Bankruptcy Law were criticized for failing to protect the child's best interests and devaluing him/ her. As a result of this criticism, the legislature introduced new provisions regulating the establishment of personal contact with the child and the return of the child. While child return was handled through the Enforcement Directorate before the amendment, it is now under the jurisdiction of the Legal Support and Victim Services Directorate.

The purpose of this study is to examine the content and procedure of the new regulation regarding child surrender under the Child Protection Law. Furthermore, the new regulation will be examined to determine whether the legislative intent has been achieved and whether the expected benefits have been met.

Key Words: Family, Child, Child Protection Law, Best interests of the child, Delivery of the child.

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

ADM : Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü

AİHM: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

AİHS: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

AYM: Anayasa Mahkemesi

AK: Avrupa Konseyi

BAM: Bölge Adliye Mahkemesi

BM: Birleşmiş Milletler

BMÇHK : Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi

BMÇHS: Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi

ÇKK : 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu

E: Esas

HD: Hukuk Dairesi

HGK: Hukuk Genel Kurulu

HMK: Hukuk Muhakemeleri Kanunu

HSK: Hâkim ve Savcılar Kurulu

ILO: Uluslararası Çalışma Örgütü

İİK : 2004 sayılı İcra İflas Kanunu

İYUK: İdari Yargılama Usûlü Kanunu

K: Karar

m. : Madde

MÖHUK: 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun

RG : Resmî Gazete

s.e.t.: son erişim tarihi

ŞÖNİM: Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi

T: Tarih

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TCK: 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu

TDK: Türk Dil Kurumu

TebK. : Tebligat Kanunu

TMK : 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu

Vd : ve devamı

Yönetmelik: Çocuk Teslimi Ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlâm Ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesine Dair Yönetmelik

İÇİNDEKİLER

BEYAN……...……...…i

TEŞEKKÜR……..……ii

ÖZET…….....iii

ABSTRACT…….…iv

KISALTMALAR DİZİNİ…….....vi

İÇİNDEKİLER……...…....viii

GİRİŞ……..…1

BİRİNCİ BÖLÜM
ÇOCUK KAVRAMI VE ÇOCUK TESLİMİNE YÖNELİK İLÂMLARIN VE TEDBİR KARARLARININ KAYNAKLARI

1. TEMEL KAVRAMLAR ve İLKELER……...……3

1.1. ÇOCUK KAVRAMI……..……..…3

1.1.1. Hukukta Çocuk Kavramı……...……4

1.1.1.1. Uluslararası Hukuka Göre Çocuk Kavramı……..…..….4

1.1.1.2. Türk Hukukuna Göre Çocuk Kavramı……..……...7

1.2. ÇOCUĞUN ÜSTÜN YARARI İLKESİ…….……10

1.2.1. İlkenin Pozitif Dayanakları……..……10

1.2.1.1. Türk Hukukunda……...……10

1.2.1.2. Uluslararası Hukukta ……12

1.2.2. Çocuğun Üstün Yararının Değerlendirilmesi……...……13

1.3. ÇOCUĞUN DİNLENİLMESİ İLKESİ……...…15

1.4. KİŞİSEL İLİŞKİ KURULMASI KAVRAMI…….……17

2. ÇOCUK TESLİMİNE YÖNELİK İLÂMLARIN VE TEDBİR KARARLARININ KAYNAKLARI……21

2.1. ÇOCUK TESLİMİNE İLİŞKİN İLÂMLARIN KAYNAKLARI…….……22

2.1.1. Velayet…….……22

2.1.1.1. Velayetin Hukukî Niteliği…….……23

2.1.1.2. Ortak Velayet ……...……24

2.1.1.3. Velayetin Kaldırılması veya Değiştirilmesi Davası……..27

2.1.2.Boşanma……28

2.1.3. Evliliğin Butlanı……..……..29

2.1.4. Ayrılık…….……30

2.1.5. Anne ve Babanın Evli Olmaması…….30

2.1.6.Vesayet……..…32

2.1.7. Evlat Edinme……..……...33

2.1.8. Tenfizine Hükmedilen Yabancı Mahkeme Kararları…….……..…35

2.2. ÇOCUK TESLİMİNE İLİŞKİN TEDBİR KARARLARININ KAYNAKLARI…….……...36

2.2.1. Birlikte Yaşamaya Ara Verilmesi……36

2.2.2.Evliliğin Butlanı, Boşanma, Ayrılık Davaları Sırasında Verilen Tedbir Kararları…….……38

İKİNCİ BÖLÜM

ÇOCUK TESLİMİNE YÖNELİK İLÂM VEYA TEDBİR KARARLARININ UYGULANMASI VE YERİNE GETİRİLMESİ

1. ÇOCUK TESLİMİNE YÖNELİK İLÂM VEYA TEDBİR KARARLARININ UYGULANMA USÛLÜ……..……39

1.1. ÇOCUK TESLİMİNE İLİŞKİN HUKUKİ DÜZENLEMELERİN TARİHSEL GELİŞİMİ…….39

1.1.1. İcra ve İflâs Kanunu Dönemi…….…..…39

1.1.2. Çocuk Koruma Kanunu Dönemi……..……39

1.2. İLÂM VEYA TEDBİR KARARLARININ UYGULANMASINA YÖNELİK GENEL ÖZELLİKLER……40

1.2.1. Karar Yönünden……41

1.2.1.1.Kararın İlâm veya Tedbir Mahiyetinde Olması……41

1.2.1.2. Kararın Kesinleşmesi……47

1.2.1.3. Kararın Zamanaşımına Uğramamış Olması……49

1.2.1.4. Kararın Şüpheye Yer Vermeyecek Mahiyette Olması…….51

1.2.1.5. Kararın Şarta Bağlı Olmaması……..54

1.2.2. Kararın Uygulanmasında Usûl……56

1.2.2.1. Görevli ve Yetkili Makam……57

1.2.2.2. Taraflar……60

1.2.2.3. Giderlerin Karşılanması……62

1.3. ÇOCUK TESLİMİNE İLİŞKİN İLÂM VEYA TEDBİR KARARLARININ YERİNE GETİRİLMESİ……64

1.3.1. Başvuru……..……..64

1.3.2. İlâm veya Tedbir Kararının İncelenmesi……..65

1.3.3. Yükümlü ile İletişime Geçilmesi……66

1.3.4.Teslim Emri ve Tebliği……..……..71

1.3.5.Teslim Emrinin Yerine Getirilmesi……..76

1.3.5.1. Teslim Yerleri……..76

1.3.5.2. Teslim Zamanı……78

1.3.6. Çocuğun Teslimi……..……80

1.3.7. Teslim Emrinin Yerine Getirilmemesi……82

1.3.7.1. Genel Olarak……82

1.3.7.2. Kolluk Kuvvetine Başvurma Yetkisi…….82

1.3.8. Çocuk Tesliminde Özel Durumlar……87

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇOCUK TESLİMİ İŞLEMLERİNDE BAŞVURU YOLLARI

1. ÇOCUK TESLİMİNE İLİŞKİN İŞLEMLERE KARŞI BAŞVURU YOLLARI……..…92

1.1. ŞİKÂYET…….…..92

1.1.1. Şikâyetin Hukukî Niteliği……..…...…92

1.1.2. Şikâyet Sebepleri……..…....…..97

1.1.3. Şikâyetin Süresi……..……..99

1.1.3.1. Genel……..…..……..99

1.1.3.2.Süresiz Şikâyet……..……..…99

1.1.4. Şikâyette Görevli ve Yetkili Mahkeme……..……102

1.1.5. Şikâyet Usûlü…….……103

1.1.6. Şikâyet Üzerine Verilecek Kararlar……..……..…104

1.2. İTİRAZ…….…105

1.3.ÇOCUK TESLİMİ İLÂM VEYA TEDBİR KARARLARININ UYGULANMASINA MUHALEFET……107

1.3.1. Şikâyet Usûlü ve Yargılamaya Yönelik Hususlar……..……113

1.3.2. Disiplin Hapsi……117

1.3.3. Disiplin Hapsi Kararına Karşı İtiraz……..……119

1.4. ADM ÇALIŞANININ HUKUKÎ SORUMLULUĞU ……..……119

2. İÇERİĞİN ÇIKARILMASI YA DA ERİŞİMİN ENGELLENMESİ……..122

3. SONUÇ…….…..124

BİBLİYOGRAFYA……127

GİRİŞ

Çocuklar toplumların geleceğini şekillendirip gelişmesini sağladıkları için onların bakımı ve korunması önem arz etmektedir[1]. Çocukların bakımı ve korunması kural olarak ebeveynleri başka bir deyişle anne babaları tarafından sağlanır. Fakat anne babanın yetersiz kalması durumunda *"sosyal devlet"* ilkesi gereğince devlet gerekli düzenlemeleri yapıp tedbirleri almakla görevlidir. Çocuk, kendisini koruyamayacak nitelikte ve savunmasız olduğundan ailesi ve devlet tarafından çocuğun üstün yararının korunması önemli bir hususdur[2].

Eşler evlilik birliğini yürütemedikleri zaman ayrılık veya boşanma davası gündeme gelmektedir. Tarafların müşterek bir çocuğunun olması durumunda aile mahkemeleri çocuğun velayetinin hangi tarafa verileceğine yönelik re'sen karar vermektedir. Bu davalarda mahkeme, çocuğun velayetini eşlerden birine bırakır, velayet verilmeyen tarafın ya da üçüncü bir kişinin çocuk ile belirli gün ve saatlerde kişisel ilişki kurmasına hükmeder. Aralarında evlilik birliği bulunmayan ancak müşterek çocukları olan kişilerin taraf olduğu velayet davalarında da söz konusu durum meydana gelir. Ayrıca her iki tarafa da çocuğun velayet hakkı verilmese bile taraflar müşterek çocuklarıyla kişisel ilişki kurma hakkına sahiptir[3]. Bu durum hem çocuğun üstün yararı hem de anne babanın çocuklarıyla vakit geçirme ve bağ kurma haklarıyla ilişkilidir.

Aile mahkemesi, çocuğun velayetini bir tarafa bırakırken, diğer tarafa çocukla kişisel ilişki kurma hakkı tanımış olabilir. Bu durumda, velayet hakkı kendisine bırakılan tarafın, kişisel ilişki tesisine yönelik mahkeme kararına riayet etmemesi ve çocuğun diğer tarafla görüşmesini engellemesi durumunda çocuğun tesliminin nasıl yapılacağı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK) m. 41/A vd. maddelerinde düzenleme alanı bulmaktadır. Kanundaki bu düzenleme çalışmada detaylı olarak incelenmektedir.

Çalışma öncelikle çocuk tesliminin tarihi gelişiminden bahseder, daha sonra çocuk kavramı, hukuken kimlerin çocuk olabileceği, çocuğun korunmasına yönelik ilkeler ve çocukla kişisel ilişki kurulması kavramları incelenir. Çocuk teslimine ilişkin ilâmların ve tedbir

---

1 **HAYDAROĞLU,** Hale (2020) "Türk Medenî Hukukunda Çocuğun Kişilik Hakkının Korunması" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.1; **ÖZDEMİR,** Hayrunnisa/ **RUHİ,** Ahmet Cemal (2012) Çocuk Hukuku, 1. Baskı, Ankara, Adalet, s.1.

2 **İMİR,** Muhammed Seyit (2023) Çocuk Koruma Kanunu Kapsamında Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulması, 1. Baskı, Ankara, Adalet, s.15; **ÖZDEMİR/ RUHİ**, s.2-3.

3 **BÖRÜ,** Levent/ **PARLAK BÖRÜ**, Şafak (2022) "Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin Mahkeme Kararlarının Yerine Getirilmesi: Karşılaştırmalı Hukuk ve 7343 Sayılı Kanun'un Getirdiği Değişiklikler Çerçevesinde Değerlendirmeler", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.71, S.3, s.1228.

kararlarının kaynakları ve içeriği hakkında detaylı şekilde bilgi verir, bu ilâm ve tedbir kararlarına uygulamada hangi durumlarda karşılaşıldığı ve nasıl bir uygulama alanı oluşturduğu incelenir. Çalışmada Çocuk Koruma Kanunu'nun hükümleri dikkate alınarak inceleme ve değerlendirme yapılır; İİK'nın mülga olan m. 25, m. 25/b ve m. 341 hükümlerine ise bahsi geçtikçe kısaca değinilir.

Çalışmanın son kısmında ise çocuk teslimine yönelik olarak getirilen yeni düzenlemeler çerçevesinde uygulamanın öncekine göre ne derece farklılaştığı, yeni düzenlemenin olumlu ve olumsuz yönleri de dikkate alınarak değerlendirilir.

BİRİNCİ BÖLÜM
ÇOCUK KAVRAMI VE ÇOCUK TESLİMİNE YÖNELİK İLÂMLARIN VE TEDBİR KARARLARININ KAYNAKLARI

1. TEMEL KAVRAMLAR

1.1. ÇOCUK KAVRAMI

Çocuk kavramına bir takım hukukî sonuçlar bağlandığı için kimlerin çocuk olarak kabul edildiği ve çocukluğun sınırlarını belirlemek önem arz etmektedir.

Toplum içerisinde korunmaya en fazla ihtiyaç duyan kesim çocuklardır[4]. Çocuklar hem bedenen hem de zihinsel açıdan güçsüz olup ailelerine bağımlı niteliktedir[5]. Çocuk; masum, henüz gelişmekte olan umut dolu ve meraklı bir kişidir[6]. Türk Dil Kurumu Genel Türkçe Sözlüğü'nde çocuk ile ilgili olarak "*Bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız; yavru, bala, uşak, velet", "soy bakımından oğul veya kız; yavru, bala, döl, evlat, zürriyet"* ve *"belli bir işte yeteri kadar deneyimi ve yeteneği olmayan kimse"* gibi çeşitli tanımlamalar yapılmaktadır[7].

İnsan ilişkileri niteliğinin toplumdan topluma farklılık arz etmesi nedeniyle çocuk kavramını ifade edebilecek genel bir tanımlama yapmak oldukça zordur[8]. Ayrıca çocuk kavramı çok yönlü nitelikte olup, bu kavram kendisine sosyolojik, kültürel, hukukî olarak farklı şekillerde tanımlama alanı bulabilir[9]. Bu çerçevede çeşitli uzmanlık alanlarında çocuğa ilişkin farklı tanımlara rastlanabilir[10]. Örneğin, psikoloji alanında çocuk, doğumdan erginliğe kadarki aşamadaki kişidir[11]. Tıpta da yine erginliğin başlangıcıyla çocukluk dönemi sona ermektedir[12]. Türk Dil Kurumuna göre çocukluk, çocuk olma durumunu nitelemektedir[13]. Buna göre, çocuğun çocuk olarak kabul gördüğü dönem çocukluk dönemidir. Günlük dilimizde de çocuk için yetişkin olmayan kişi şeklinde negatif bir tanım yapılabilmektedir. Toplumda genel olarak

---

[4] **DÖNMEZ,** Burcu (2021), Çocuk Yargılaması, 2. Baskı, Ankara, Seçkin, s.22; **ÖZDEMİR/ RUHİ**, s.1.
[5] **DÖNMEZ,** s.22.
[6] **AKYÜZ,** Emine (2020) Çocuk Hukuku Çocukların Hakları ve Korunması, 7. Baskı, Ankara, Pegem Akademi, s.3.
[7] Türk Dil Kurumu < https://sozluk.gov.tr/> s.e.t. 19.12.2024/ **CAN**, Hacı/ **TUNA,** Ekin/ **TUNA**, Nehir (2019) Çocuk Hukuku, 1. Baskı, Ankara, Nobel Akademik, s.1.
[8] **CAN/ TUNA/ TUNA** ,s.2.
[9] **DİLLİ,** Şirin (editör) (2020) Türkiye'de Çocuk Olmak, 1. Baskı, Ankara, Pegem Akademi, s.2.
[10] **SUATA,** İlay Zeynep (2021) Çocuk Hukuku, 1. Baskı, Ankara, Yetkin, s.17.
[11] **AKYÜZ,** s.101.
[12] **AKYÜZ,** s.101.
[13] Türk Dil Kurumu < https://sozluk.gov.tr/> s.e.t. 23.12.2024

çocukluk dönemi 13-18 yaşlarında sona erer şeklinde kabul edilir. Bu geniş yaş aralığı sosyo-kültürel çevreye göre de değişmektedir[14].

Çocuk kavramının tanımı, kimlerin çocuk statüsünde olduğu, ülkeler tarafından da farklı şekillerde yorumlanmaktadır[15]. Zira çocuğa gösterilen önem ülkelerin sosyolojik, ekonomik, kültürel dinamiklerine de bağlıdır[16]. Bu yüzden de çocuğun sahip olduğu özellikleri toplumların hem tarihine hem de sosyolojik yapısına bağlı olarak değiştiğinden, çocuk kavramı tarihsel olarak değişim gösteren sosyo-kültürel dinamik bir yapıdır[17].

Her çocuğun gelişimi, bedensel ve zihinsel gelişimi farklı bir şekilde ilerlemektedir. Çocukluğun sona ermesi ve yetişkinliğe geçiş aşaması bakımından, toplum tarafından genel kabul gören; hayatın olağan akışına uygun ve bireyin artık yardıma ihtiyaç duymadığı varsayılan yaş, çocukluk döneminin sona erdiği, yetişkinliğe geçildiği ve reşit olunduğu yaş olarak kabul edilmektedir. Bu yaş sınırı toplumdan topluma değişmekle beraber, Türkiye Cumhuriyeti'nde ÇKK m. 3/a'ya göre daha erken yaşta ergin olsalar bile 18 yaşını doldurmayan kişiler çocuk kabul edilmektedirler[18].

1.1.1. Hukukta Çocuk Kavramı

Hem Türk hukukunda hem de uluslararası hukukta çocuğa yönelik çok fazla hukukî düzenleme mevcuttur. Türk Hukukunda kanun koyucunun genelde yaş sınırını göz önüne alarak düzenleme yaptığı görülür. Fakat farklı kriterlerin de bazen göz önüne alındığı belirlidir[19].

1.1.1.1. Uluslararası Hukuka Göre Çocuk Kavramı

Uluslararası hukukta çocuğa ve çocukların korunmasına yönelik düzenlemeler mevcuttur[20]. Ulusal düzenlemeler, uluslararası hukukta kabul edilen ilke ve kurallar ile desteklenmeli ayrıca iç hukuktaki düzenlemeler uluslararası düzenlemelere uygun nitelikte olmalıdır[21]. Anayasa m. 90/5'e göre "*Usûlüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa*

---

[14] **AKYÜZ,** s.102.
[15] **KEÇER,** Sevde (2010) "Boşanmalarda Çocuğun Kişi Varlığının Hukuksal Açıdan Korunması", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.1-3.
[16] **İNCEL ŞAHİN,** Saliha (2016) "Türk Aile Hukukunda Çocuğun Kişi Varlığının Hukukî Açıdan Korunması", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.3.
[17] **İNCEL ŞAHİN,** s.4.
[18] **BAŞ,** Nilüfer Nurbanu (2023) "Çocuk Hakları Bağlamında Çocuğun Üstün Yararı İlkesi" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.14.
[19] **BAŞ,** s.15.
[20] **AKYÜZ,** s.8; **ÖZDEMİR/ RUHİ,** s.10.
[21] **AKYÜZ,** s.8./ **ÖZDEMİR/ RUHİ,** s.12.

Mahkemesine başvurulamaz. (Ek cümle: 7/5/2004-5170/7 md.) Usûlüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır." Türkiye'nin usulüne uygun şekilde imzalayıp onayladığı uluslararası sözleşmeler, Anayasa'nın 90'ıncı maddesi uyarınca iç hukuk normları arasında yer alır ve Türk hukuk düzeni bakımından bağlayıcılık kazanır. Fakat, her uluslararası sözleşme kanunların üstünde kabul edilmez; sadece temel hak ve özgürlüklere dair uluslararası sözleşme hükümleri kanun hükümleriyle çeliştiğinde uluslararası sözleşme hükümlerine öncelik tanınır[22]. Bu sebeple uluslararası düzenlemeler, inceleme konusu açısından önem arz eder.

Uluslararası anlamda ilk kez 1924 tarihli Çocuk Hakları Bildirgesi'nde çocuk ile ilgili olarak düzenleme bulunsa da bu metinde çocuk kavramı tanımlanmamış;[23] çocuk kavramına ilişkin tanım ilk kez 1989 tarihli Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nde yer almıştır[24]. Sözleşme'nin ilk maddesinde çocuk kavramı, *"bu sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır."* şeklinde düzenlenerek evrensel bir tanıma kavuşmuştur.

Uluslararası hukuk bakımından çocuklara yönelik en önemli düzenlemelerin başında gelen Sözleşme, 1989'da BM Genel Kurulu tarafından kabul edilerek 1990 tarihinde yürürlüğe girmiş, Türkiye de bu Sözleşme'yi aynı yıl imzalamıştır[25].

Sözleşme ile çocukların sahip oldukları insan haklarına saygı gösterilmesi ve onların şiddetten korunmaları gerektiği düzenlenmiştir[26]. Söz konusu sözleşmede çocukların sahip oldukları haklar yaşama, korunma, gelişme ve katılım olmak üzere 4 ana başlık altında 54 madde şeklinde düzenlenmiştir[27]. Ayrıca ayrımcılık yasağı, çocuğun üstün yararı, çocuğun görüşlerine saygı duyulması gibi temel ilkeler de sözleşmede yer almıştır[28]. Bu sözleşmeyle çocukları korumak için evrensel ilkeler belirlenmiş olup bir bakıma insan haklarını düzenleyen

---

[22] **AYBAY,** Rona (2007) "Uluslararası Antlaşmaların Türk Hukukundaki Yeri" Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S:70, s.203-205.

[23] **BAŞ,** s.6.

[24] **AKYÜZ,** s.8.

[25] **AKBULUT,** Ömer Faruk/**GÜNAYDIN,** Hümeyra (2020) "Çocuğa Yönelik Şiddetin Çocuk Hakları Sözleşmesi Bağlamında İncelenmesi" Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, C: 1, S: 1, s.32; **FENDOĞLU,** Hasan Tahsin (2021) Çocuk Hukuku, 2. Baskı, Ankara, Yetkin, s.40-41.

[26] **AYDAŞO,** Damla (2023) "Çocuk Hakları Krizi: Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve Uygulanması Analizi", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.35.

[27] **AKBULUT/ GÜNAYDIN,** s.32; **FENDOĞLU**, s.42.

[28] **MEREY,** Zihni (Editör) (2018) Çocuk Hakları, 3. Baskı, Ankara, Pegem, s.89.

ve koruyan *"İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin"* çocuklara nasıl uygulanabileceğine yönelik bir düzenleme yapılmıştır[29]. Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi ile birlikte çocuk hakları uluslararası hukuk alanında kapsamlı bir biçimde düzenlenmiş, korunmuş ve güç kazanmıştır[30]. Ayrıca sözleşme ile milletlere çocuk hakları alanında sosyal ve kanunî düzenlemeler yapma yükümlülüğü de getirilmiştir[31].

Birleşmiş Milletler dışında çocuk hukukuna yönelik uluslararası sözleşmeler hazırlayan başka bir örgüt de Lahey Devletler Özel Hukuku Konferansı'dır[32]. Fakat bu örgütün düzenlediği sözleşmeler çoğunlukla evlat edinme, velayet, nafaka ve çocuk kaçırma konularına yöneliktir[33]. 1956 tarihli Çocuklara Karşı Nafaka Mükellefiyetine Uygulanacak Kanuna Dair La Haye Sözleşmesi'nde, *"21 yaşını doldurmamış ve evli olmayan kişiler"* çocuk statüsünde değerlendirilmektedir[34]. 1980 tarihli ve ülkemizde 2000 yılında yürürlüğe giren Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukukî Veçhelerine Dair La Haye Sözleşmesi'nin 4'üncü maddesi, 16 yaşından küçük olanları çocuk olarak kabul etmek suretiyle farklı bir düzenleme öngörmektedir[35]. Fakat bu hüküm, çocuk kavramını tanımlamak amacıyla değil; yalnızca 16 yaşından küçüklerin başka ülkelere kaçırılması ve iadesine ilişkin durumları düzenlemek için öngörüldüğünden genel uygulamadan farklılık göstermektedir[36].

Avrupa Konseyi de daha çok çocuk hukukunun ceza alanı ile ilgilenmiş, çocuk ticaretini, ırkçılığı, çocuk pornografisini engellemeye yönelik çalışmalar yapmıştır[37]. Bu doğrultuda en önemli iki sözleşme, Çocuk Haklarının Kullanılmasına Dair Avrupa Sözleşmesi (1996 Strazbourg) ve Çocukların Cinsel Suistimal ve Cinsel İstismara Karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi[38] olarak karşımıza çıkmaktadır.

1996 tarihli Çocuk Haklarının Kullanılmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nde çocuğa ilişkin açık bir tanım yer almamakla beraber Sözleşme'nin 1'inci maddesi ile bu Sözleşme'nin 18 yaşına ulaşmamış çocuklara uygulanacağı düzenlenmiştir. Çocukların Cinsel Suistimal ve Cinsel İstismara Karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi çocuğu, *"18 yaşından*

---

29 **İMİR,** s.29.
30 **İMİR,** s.29.
31 **AYDAŞO,** s.35.
32 **AKYÜZ,** s.9.
33 **AKYÜZ,** s.10.
34 **TUNA,** Ekin (2024) Milletlerarası Özel Hukukta Çocuğun Üstün Yararı, 1. Baskı, Ankara, Adalet, s.27-28.
35 **İMİR,** s.30.
36 **TUNA,** s.27.
37 **AKYÜZ,** s.10.
38 **AKYÜZ,** s.10-11; **SUATA,** s.24-25. Türkiye Cumhuriyeti iki sözleşmeyi de imzalamıştır.

küçük herhangi bir birey" olarak tanımlamıştır. 2003 tarihli Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 2/c maddesinde çocuk *"on sekiz yaşından küçük kişi"* olarak tanımlanmıştır[39]. Bununla birlikte 1980 tarihli Çocukların Velayetine İlişkin Kararların Tanınması ve Tenfizi ile Velayetin İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi'nde çocuk "*uyruğu ne olursa olsun 16 yaşın altında olan ve kendi mutat meskeninin, uyruğunun tabi olduğu kanun veya söz konusu ülkenin iç hukuku uyarınca kendi ikamet yerine karar verme hakkı bulunmayan kişidir"* şeklinde diğer sözleşmelerden farklı bir çocuk tanımı yapılmıştır[40].

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) çalışan çocukları korumaya ve çocuk işçiliğinin önüne geçmeye yönelik çalışmalar yaparken Afrika Birliği Örgütü de çocuk haklarının korunması için "Çocuk Hakları ve Esenliği Hakkında Afrika Şartı'nı oluşturmuştur[41]. ILO'nun En Kötü Biçimdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanmasına Yönelik 182 Sayılı Sözleşmesi'nde çocuk teriminin *"on sekiz yaşın altındaki herkesi"* ifade edeceği belirtilmiştir[42].

Uluslararası hukukta çocuğu ve haklarını koruyan birçok sözleşme yapılmıştır. Düzenlemelerin genelinden çocuk kavramı için 18 yaş sınırının kabul edildiği anlaşılmaktadır. Çocuğa yönelik uluslararası hukukta çeşitli sözleşmeler bulunmaktadır. Bu sözleşmeleri tek bir çatı altında toplayan ve genel bir çerçeve oluşturan 1989 tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, en fazla ülke tarafından onaylandığı için, uluslararası hukukta çocuk kavramının tanımında temel alınmalıdır[43].

1.1.1.2. Türk Hukukuna Göre Çocuk Kavramı

Türk Hukukunda çocuk kavramı iki farklı bağlamda tanımlanmaktadır. İlki bireyin hukuken yetişkin sayılmadığı yaş dönemine işaret eden küçüklük (çocukluk) anlamındaki; diğeri ise çocuğun anne ve babasıyla olan soybağına (nesep) ilişkin tanımdır[44]. Fakat çocuk kavramı en çok yaş küçüklüğü esas alınarak tanımlanmaktadır. Anayasa'da çocuk kavramı tanımlanmamış ancak bazı maddelerinde "çocuk" kavramına değinilmiştir. Anayasa'nın bazı maddelerinde ise çocuk yerine *"genç"* kavramı kullanılmıştır[45]. Türk hukukunda çocuğu ilgilendiren toplu bir mevzuat bulunmamakla birlikte çocukla ilgili olarak çeşitli yasal

---

[39] **İMİR,** s.29-30.
[40] **RUHİ,** Ahmet Cemal (2023) Uluslararası Özel Hukukta Birlikte Velayet, 1. Baskı, Ankara, Seçkin, s.185-186.
[41] **AKYÜZ,** s.11.
[42] **YARDIMCIOĞLU,** Didem (2023) "Çocuk İşçiliğini Önlemeye Yönelik Yeni Bir Adım: Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin Kurumsal Sürdürülebilirlik Durum Tespitine Dair Direktif Önerisi" DÜHFD, Sayı:48, Cilt:28, s.230.
[43] **SUATA,** s.26.
[44] **CAN/ TUNA/ TUNA,** s.2; **AKYÜZ,** s.102.
[45] **YENİYOL,** Kağan (2019) "Çocuk Koruma Kanununda Yer Alan Tedbirlerin Çocuk Sağlığına Etkisi", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medipol Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.6.

düzenlemeler mevcuttur. Bu kapsamda ilk olarak Anayasa'nın 41'inci maddesinden bahsedilebilir. Söz konusu maddede sosyal devlet ilkesi gereği *"Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar. Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir. Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır."* şeklinde çocukları da ilgilendiren aileye yönelik genel bir düzenleme yer almaktadır[46].

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK) m. 6/1-b'de *"çocuk deyiminden; henüz onsekiz yaşını doldurmamış kişi… anlaşılır"* diyerek çocuk kavramının tanımında yaş esasını kabul etmiştir. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK) m. 3/1-a *"daha erken yaşta ergin olsa bile, onsekiz yaşını doldurmamış kişiyi"* çocuk olarak tanımlamıştır. ÇKK daha erken yaşta ergin olunsa bile 18 yaşından küçük olanların çocuk olduğunu kabul ederek daha açıklayıcı nitelikte bir düzenleme yapmıştır[47].

Mevzuatımızda, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nda çocuk yerine *"küçük",* İş Kanunu'nda *"çocuk işçi"* gibi kavramların kullanıldığı da görülmektedir. Fakat çocuk ve küçük aynı anlama gelmeyip TMK 'ya göre çocuk, ebeveynlerine nesep (soybağı) ile bağlı olan, onlardan türeyen anlamına gelmektedir[48]. Bu sebeple örneğin 55 yaşındaki birisi de TMK'ya göre çocuk kabul edilebilir. Türk Medenî Kanunu'nda hem küçük hem de çocuk kavramı beraber kullanılmaktadır. Bu yüzden bu tanımları birbirlerinden ayırt etmek gerekmektedir. Tanımları anlamlandırabilmek için kişiliğin başlangıcı ve sonunu düzenleyen TMK m. 28'in düzenleme alanını incelemek gerekir. Buna göre, *"Kişilik, çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu anda başlar ve ölümle sona erer. Çocuk hak ehliyetini, sağ doğmak koşuluyla, ana rahmine düştüğü andan başlayarak elde eder."*[49] TMK'da çocukluk yaş sınırı belirlenmemekle birlikte çocukluğun başlangıcı ve hak ehliyetine ilişkin düzenleme mevcuttur. Aslında TMK açısından çocuk anne ve babasının evladı olarak, soybağı bağlamında tanımlanabilir[50]. TMK'ya

---

[46] **GÜMÜŞ,** Canberk (2024) Türk Anayasa Mahkemesi Kararlarında Çocuğun Anayasal Statüsü, 1. Baskı, İstanbul, Oniki Levha, s.7-8.

[47] **YENİYOL,** s.6-7.

[48] **CAN/ TUNA/ TUNA,** s.3.

[49] **DEMİRCİ,** Günseli (2010) "Türk Medenî Hukukunda Çocuğun Korunması", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.6.

[50] **CAN/ TUNA/ TUNA,** s.3; **DEMİRCİ,** s.6.

göre her çocuk küçük değildir, ama küçükler çocuk olarak kabul edilmektedir[51]. TMK'da küçük kavramı, henüz ergin olmamış çocuğu ifade etmektedir. Erginlik ve çocukluk kavramlarının da birbiriyle karıştırılmaması gerekmektedir.

TMK'ya göre erginlik farklı şekillerde gerçekleşebilir. TMK m. 11'e göre, kural olarak kişi 18 yaşını doldurmakla beraber ergin olur. Fakat bazı hâllerde kişinin 18 yaşından önce de ergin olabilmesi mümkündür. Örneğin, TMK m. 12'ye göre, *"Onbeş yaşını dolduran küçük, kendi isteği ve velisinin rızasıyla mahkemece ergin kılınabilir."* Yine TMK m. 11/2'ye göre, kişi evlenme yoluyla da ergin olabilir. 17 yaşını dolduran bir kişi yasal temsilcisinin de onayıyla evlenebilir. Böylece yasal temsilcisinin rızası ile evlenen kişi henüz 17 yaşında olmasına rağmen ergin sayılır. 17 yaş olağan evlenme yaşı iken hâkim onayına bağlı evlenme yaşı olarak 16 yaşın doldurulması kabul edilmiştir[52]. Fakat hâkim onayına bağlı evlenme yaşı sıkı şartlara bağlanmıştır. Hâkimin evlenmeye izin verebilmesi için olağanüstü bir durum ve pek önemli bir sebebin varlığı aynı anda aranmaktadır. Hâkim karar verirken ana-baba veya vasiyi de dinleyebilir[53].

TMK m. 11/2'ye göre kişi evlenmeyle ergin olduğunda çocukluk statüsü sona erer. TMK'ya göre çocukluğun son bulması erginlikle mümkün olmaktadır. Fakat ÇKK m. 3/a'da çocukluğun yaş sınırı kesin olarak belirlenip, ergin olsa bile 18 yaşından küçükleri çocuk kabul etmektedir[54]. Bu durumda ÇKK, TMK'nın düzenlemesinden ayrılarak, kişi 18 yaşından önce ergin olsa bile onu çocuk kabul etmektedir.

Evlenme ile birlikte birey, Türk Medeni Kanunu'nun 11'inci maddesi uyarınca ergin sayıldığından, henüz 18 yaşını doldurmamış olsa dahi velayet ya da vesayet ilişkisi sona ermektedir. Bu durumda, çocuk teslimine konu olabilecek bir teslim yükümlüsünün belirlenmesi hukuken mümkün değildir; zira çocuğun artık bir yasal temsilcisi bulunmamaktadır. Diğer yandan, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ise yaş kriterini esas alarak 18 yaşını doldurmamış herkesi çocuk kabul etmekte ve evli olsa dahi bu bireyleri koruma kapsamına dâhil etmektedir. Ne var ki bu iki düzenleme arasında çelişki doğmaktadır. TMK kapsamında velayetin bulunmaması (ergin olma ile) nedeniyle çocuk teslimi kararı verilemezken, ÇKK çerçevesinde söz konusu kişiye yönelik koruyucu tedbir kararı alınabilmektedir. Özellikle evli çocukların rızaları dışında alıkonulmaları, şiddet görmeleri

---

51 **DEMİRCİ,** s.6.

52 **ERDEM,** Mehmet/ **MAKARACI BAŞAK,** Aslı (2024) Aile Hukuku, 2. Baskı, Ankara, Seçkin, s.53.

53 **İMİR,** s.24; **ERDEM/ MAKARACI BAŞAK,** s.53-54.

54 **SİNANOĞLU,** Asena (2020) Türk Medenî Kanunu'na Göre Çocuk ile Kişisel İlişki Kurma Hakkı, 1. Baskı, İstanbul, Oniki Levha, s.3.

veya istismar edilmesi hâlinde, teslim edilecek bir yükümlünün bulunmaması, uygulamada çocuk teslimi kararlarının hukuken muhatapsız kalmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda, evli çocuklara ilişkin koruma müdahalelerinin çocuk teslimi kurumu aracılığıyla değil, ancak Çocuk Koruma Kanunu'nda öngörülen destekleyici ve koruyucu tedbirler yoluyla gerçekleştirilebileceğini düşünmekteyiz.

1.2. ÇOCUĞUN ÜSTÜN YARARI İLKESİ

Çocuk hukukunun en temel ilkesi, çocuğun üstün yararının korunması ilkesidir[55]. Söz konusu ilke Anayasa'da da yer alan sosyal devlet ilkesinin ve hukukun genel ilkelerinden olan zayıfların korunması ilkesinin de bir tamamlayıcısıdır[56].

Çocuğun üstün yararı ilkesinin ne ulusal ne de uluslararası hukukta tam bir tanımı yapılmadığı gibi bu konuda doktrinde de yeknesak bir tanımın varlığından söz edilemez. Somut bir hak niteliğinde olmakla beraber soyut bir kavram olan çocuğun üstün yararı, en genel ifadeyle, herhangi bir fayda çatışması olduğunda öncelikle çocuğun yararının gözetilmesi ve buna göre hareket edilmesi demektir[57].

1.2.1. İlkenin Pozitif Dayanakları

1.2.1.1. Türk Hukukunda

İç hukuktaki düzenlemelere bakıldığında, Anayasa'nın 41'inci maddesinin 2'nci fıkrasında çocuğun üstün yararı ilkesine yer verildiği görülmektedir. Bu düzenlemedeki "*Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir."* ifadesiyle çocuğun üstün yararı ilkesinin anayasal güvenceye kavuştuğu anlaşılmaktadır.[58]. Ayrıca maddenin 3'üncü fıkrasında *"Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır*." denilerek Devletin çocukların üstün yararını gözetecek şekilde uygun tedbirleri alma görevi olduğu düzenlenmiştir[59]. Görülmektedir ki, çocuğun üstün yararının gözetilmesi ilkesi anayasal temellere dayanmaktadır.

---

55 **GÜMÜŞ,** s.40; **AKYÜZ,** s.133.
56 **İMİR,** s.51.
57 **KOÇOĞLU,** Gökten/ **KAYNAR,** Süleyman (2024), Çocuk Koruma Kanunu ve Uygulamaları, 2. Baskı, Ankara, Türkiye Adalet Akademisi, s.7.
58 **İMİR,** s.53-54; **ALBAYRAK,** Hakan/ **BULUT,** Esra (2025) "Çocuk Teslimi Ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlamların Veya Tedbir Kararlarının Uygulanması" Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, C:16, S:62, s.300-301.
59 **BAŞ,** s.84.

4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nda velayet, evlat edinme, kişisel ilişki tesis edilmesi gibi hâllerde çocuğun üstün yararı ilkesine ya da ona benzeyen kavramlara atıf yapılmıştır. Örneğin, TMK m. 340/1'de *"Ana ve baba, çocuğu olanaklarına göre eğitirler ve onun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâkî ve toplumsal gelişimini sağlar ve korurlar.",* TMK m. 346'da *"Çocuğun menfaati ve gelişmesi tehlikeye düştüğü takdirde, ana ve baba duruma çare bulamaz veya buna güçleri yetmezse hâkim, çocuğun korunması için uygun önlemleri alır."* şeklinde çocuğun üstün yararı ilkesine gönderme yapılmıştır[60]. Yine TMK m. 305/2'de *"Evlât edinmenin her hâlde küçüğün yararına bulunması ve evlât edinenin diğer çocuklarının yararlarının hakkaniyete aykırı bir biçimde zedelenmemesi de gerekir."* şeklinde evlat edinmede çocuğun üstün yararı ilkesinin gözetileceği düzenlenmiştir. Ayrıca sadece evlat edinilecek çocuk açısından değil, evlat edinenin çocukları açısından da çocuğun üstün yararı ilkesi gözetilir[61]. TMK m. 324/4'te ise kişisel ilişki kurulması aşamalarında çocuğun huzurunun gözetilmesinin üstün tutulması gerektiği düzenlenmiştir. TMK'nın çoğunlukla velayete ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına yönelik maddelerinde bu ilkeye atıf yapıldığı görülmektedir.

Çocuk Koruma Kanunu'nun çoğu maddesinde de çocuğun üstün yararı ilkesine atıf yapılmıştır[62]. Örneğin, ÇKK *"Temel İlkeler"* başlıklı madde 4/1-b'de *"çocuğun yararı ve esenliğinin gözetilmesi"* genel bir ilke olarak kabul edilmiştir[63]. Yine ÇKK 41/A, 41/B ve 41/C maddelerinde çocuğun üstün yararı kavramı açıkça kullanılmaktadır. Ayrıca TMK ve ÇKK'nın bahsi geçen düzenlemeleri çocuğun üstün yararı ilkesine atıf yapmakla yetinmişken ilkeye yönelik açıkça düzenleme, Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Yönetmeliği'nin "Çocuğun Üstün Yararı" başlıklı 6'ncı maddesinde yer almaktadır[64]. Buna göre "*(1) Çocuklara yönelik tüm iş ve işlemler ile hizmet sunumunda çocuğun üstün yararı ilkesi esas alınır. (2) Çocuklar hakkındaki iş ve işlemler, çocuğun örselenmesini engelleyecek şekilde zamanında ve mümkün olan en kısa sürede gerçekleştirilir. Zorunluluk olmadıkça bu işlemler tekrar edilmez. (3) İfade ve beyan işlemlerinde, mağdur çocukların kaygı düzeyini düşürerek kendilerini daha rahat ifade edebilmelerini sağlamak amacıyla adli destek görevlilerinin uzmanlığından faydalanılır. (4) Çocuklar adli süreçler hakkında gelişim düzeylerine uygun şekilde bilgilendirilir. (5) Anlama ve anlaşılma hakkı gözetilerek çocukların alınacak kararlar öncesinde kendilerini ifade etmelerine olanak tanınır. (6) Çocukların örselenmelerine neden olabilecek eylemlerin*

---

60 **BAŞ,** s.85-86.
61 **BAŞ,** s.86.
62 **KOÇOĞLU/ KAYNAR,** s.7.
63 **BAŞ,** s.88.
64 **KOÇOĞLU/ KAYNAR,** s.7.

önlenmesi amacıyla gerekli tedbirler alınır". Ayrıca Yönetmelik'in m. 20/2, m. 25/4, m. 38/1 ve m. 40/1 gibi diğer maddelerinde de çeşitli açılardan çocuğun üstün yararı ilkesinden bahsedildiği görülmektedir[65].

1.2.1.2. Uluslararası Hukukta

Anayasa m. 90/5 gereğince usûlüne göre yürürlüğe konulmuş uluslararası sözleşmeler kanun hükmünde olduğundan Türkiye Cumhuriyeti devletinin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler konu açısından önem arz etmektedir[66]. Ayrıca maddenin devamında *"Usûlüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır."* denilerek temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası sözleşmelerin kanunlara karşı üstünlüğü kabul edilmiştir[67]. İlke, değişik adlarla ilk kez Çocuk Hakları Bildirgesi'nde kendine yer bulsa da kurallaşması Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi ile beraber olmuştur[68]. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 3'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında *"Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir."* denilerek çocuğun üstün yararı açıkça düzenlenmiştir[69]. Ayrıca sözleşmenin farklı maddelerinde de çocuğun üstün yararı ilkesine atıflar yapılmıştır. Sözleşmeye göre çocuğun olduğu her durum ve kararda çocuğun üstün yararı öncelikli olarak gözetilmelidir. AİHM kararları da bu yönde şekillenmiş olup AİHM'e göre, her somut olay açısından çocuğun üstün yararı ilkesi ayrıca gözetilerek değerlendirilmelidir[70]. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi de 29.05.2013'te sunduğu 14 numaralı Genel Yorumunda, çocuğun üstün yararı ilkesinin 3 boyutlu olduğunu açıklamıştır[71]. İlk boyut ilkenin her çocuk açısından somut bir hak niteliğinde olduğunu düzenlemektedir. Çocuğun üstün yararı ilkesi somut olaya uygulanması gereken soyut nitelikte bir ilkedir. İkinci boyutunda ise çocuğun üstün yararı ilkesinin temel ilkelerden biri olduğu ve yoruma açık nitelikte olduğu belirtilmiştir.

---

65 **BAŞ,** s.91.

66 **KOÇYILDIRIM,** Göktan (2010) "Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla Çocuk Teslimine ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlâmların İcrası Uygulamaları", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.37.

67 **KOÇYILDIRIM,** s.37.

68 **İMİR,** s.55.

69 **ÖZER TAŞKIN,** Özden (2006) "Velayette Çocuğun Yüksek Yararı İlkesi" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.19.

70 **BAŞ,** s.109.

71 **KESKİN,** Zehra (2022) "Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi Kararlarında Sınır Dışı Prosedürüne Tabi Çocuğun Yüksek Yararı: Usûlî Güvenceler" ViraVerita E-Dergi: Disiplinlerarası Karşılaşmalar, S. 16, s.169-170.; **KOÇOĞLU/ KAYNAR,** s.7.

Soyut ilke yorumlanarak her somut olayın özelliğine göre uygulama alanı bulacaktır. Üçüncü boyut olarak da ilkenin bir usûl kuralı olduğu belirtilmiştir[72].

1.2.2. Çocuğun Üstün Yararının Değerlendirilmesi

Çocuğun üstün yararı, her somut olayın özelliklerine göre ayrıca değerlendirilmelidir[73]. Çocuğun üstün yararının varlığı tespit edilirken, çocuğun yaşadığı toplumun ekonomik, kültürel ve sosyal şartları değerlendirilmelidir[74]. Bu değerlendirme yapılırken çocuğun ekonomik durumunun, eğitiminin, ahlaki değerlerinin, sosyal yaşantısının, bedeninin, fikirlerinin desteklenmesi gerekmektedir. Çocuğun menfaatinin en çok desteklendiği alana yönelik kararlar verilip çocuğun mevcut durumu iyileştirilmelidir.

Çocuğun üstün yararı ilkesi hem ulusal hem uluslararası hukukta genellikle boşanma, velayet, evlat edinme gibi medenî hukuk konuları açısından akla gelse de aslında bu ilke insan hakları ve çocuk hakları bağlamında çok fazla değerlendirilmeye tabi tutulmamıştır[75]. Ayrıca bu ilke özel hukuk alanında yer alan bir ilke gibi görünmekteyse de kamu hukukunu da ilgilendirir[76]. Devlet çocuğa karşı suç oluşturan istismar, şiddet gibi konularda bu ilkeye dayanarak gerekli tedbirleri alabilir. Ayrıca devletin bu gibi ihlallerin önüne geçmek için teşkilat kurma yükümlülüğü de vardır[77]. Ceza yargılaması veya hukuk yargılaması fark etmeksizin çocukların yer aldığı tüm hukukî süreçlerde çocuğun üstün yararı ilkesinin gözetilmesi gerekir[78].

Çocuğun üstün yararı, hâkimin takdir yetkisi içinde kalır. Hâkim kendi vicdani kanaati ile karar verse de karar, hâkimin keyfi iradesi sonucunda ortaya çıkmayacak olup hâkim her olay açısından dosyada bulunan deliller çerçevesinde bir değerlendirme yapıp sonuca ulaşmalıdır. Bununla birlikte, hâkim takdir yetkisini kullanırken yalnızca maddi vakıalarla sınırlı kalmamalı, değerlendirmesini çocuğun üstün yararı ilkesini merkeze alarak yapmalıdır. Zira hâkimin takdir yetkisinin sınırlarını belirlerken, çocuğun fiziksel, psikolojik ve duygusal gelişimini önceleyen bir yaklaşımın esas alınması gerekir. Çocuğun üstün yararının tespitinde;

---

72 **KESKİN,** s.170; **KOÇOĞLU/ KAYNAR,** s.7.

73 **ZEYREK ER,** Ayça (2019) "Üçüncü Kişiler ile Çocuk Arasında Kişisel İlişkinin Kurulması" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.52.

74 **ZEYREK ER,** s.52-53.

75 **BAŞ,** s.1.

76 **BAŞ,** s.31.

77 **AKBULUT,** Muhammed Hakkı (2024) "Çocuk Hakları Bağlamında Çocuğun Üstün Yararı" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.58-59.

78 **ÖZER TAŞKIN** (2006), s.18-19.

yaşı, sağlık durumu, eğitim ve sosyal gelişimi, anne-baba ile kurduğu duygusal bağ, bakım ve gözetim ihtiyaçları ile güvenli bir çevrede büyüme hakkı gibi kriterler dikkate alınmalıdır. Bu durumda hâkim her ne kadar takdir yetkisini kullansa da tarafsız şekilde, somut olayın niteliğine göre değerlendirme yapmalıdır. Hâkim hem ulusal mevzuattan hem de BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nden yararlanarak karar verebilir[79].

Hâkime geniş bir takdir yetkisi tanınmış gibi gözükse de hâkim, sadece çocuğu değil, onun annesini, babasını, çevresini de değerlendirerek ve gerekirse konuyla alakalı uzman görüşü ya da bilirkişi raporları alarak çocuğun dışında kalan etkenleri gözetip çocuğa en fazla yarar sağlayacak şekilde karar vermelidir[80]. Hâkim takdir yetkisini kullanırken çocuğun gelecekteki hayatının da nasıl şekilleneceğini düşünerek somut olayı geniş çerçevede değerlendirip karar vermelidir. Somut olayda çocuğun yararının başka bir kişiyle (çocuğun annesi, babası veya 3. kişiler) çatışması durumunda çocuğun üstünlüğü ilkesine öncelik verilmelidir[81]. Yargıtay da 2003 tarihli bir kararında, hâkimin öncelikle çocuğun bedeni ve fikri gelişmesini incelemesi, ebeveynlerin ise analık ve babalık duygularının ikinci planda değerlendirilmesi gerektiğine hükmetmiştir[82].

Çocuğun güvenliği ilkesi çocuğun üstün yararı ilkesinden doğan bir ilke niteliğindedir[83]. 12 ilkeden oluşan 1959 tarihli Çocuk Hakları Bildirgesi'nin 2'nci ilkesi *"çocuğun kişiliğinin ve duygusal, zihinsel, fiziksel, ahlaki, sosyal ve ekonomik bütünlüğünün sağlıklı normal koşullar altında özgür ve onurunun zedelenmeyecek şekilde korunması ve geliştirilmesi"* şeklinde çocuğu güvence altına almayı düzenlemiştir[84]. İlkenin amacı, çocuğun üstün yararı gözetilirken, çocuğa zarar gelmesini önlemektir. Bu yüzden çocuğun güvenliği, çocuğun üstün yararı ilkesinden ayrı düşünülemez. Çocuğun üstün yararı ilkesi incelenirken çocuğun güvenliği ilkesi de hâkim tarafından göz önünde tutulmalıdır.

---

79 **TUNA,** s.50.
80 **ZEYREK ER,** s.56.
81 **ZEYREK ER,** s.56.
82 Yargıtay 2. HD. 2003/3684-E., 2003/6706-K., 06.05.2003-T. <https://legalbank.net> s.e.t.08.04.2025.; **ZEYREK ER,** s.56.

1.3. ÇOCUĞUN DİNLENİLMESİ İLKESİ

Çocuğun dinlenilmesi ilkesi çocuğun üstün yararı ilkesini tamamlayan bir ilkedir[85]. Çocuğun üstün yararının sağlanabilmesi için çocuğun kendisini ilgilendiren durumlarda görüşünün alınması ve dinlenilmesi önem arz eder[86]. Bu ilkeye çocuğun kendi davasına katılım hakkı da denilmektedir. Fakat katılım hakkı çocuğun dinlenilmesi, dernek kurma gibi hakları da içerisine aldığından çocuğun dinlenilmesi ilkesinden daha geniş bir haktır[87]. Çocuğun teslimi süreci, doğrudan çocuğu etkilediğinden, onun kendi durumuna ilişkin görüşünün dış etkenlerden bağımsız biçimde açıklanmasına ve bu görüşün dikkate alınmasına olanak tanınmalıdır.

Çocuğun dinlenilmesi ilkesine Anayasa'da yer verilmese de üstün yarar ilkesinin uygulama alanı bulabilmesi için çocuğun dinlenilmesi şarttır. Zira çocuğun düşüncelerini bilmeden ve düşüncelerine değer vermeden alınan kararlar, çocuğun üstün yararını zedeleyebilir. ÇKK m. 4/1-d'de *"Çocuk ve ailesi bilgilendirilmek suretiyle karar sürecine katılımlarının sağlanması"* denilerek bu ilkeye yer verilmiştir. Türk hukuku açısından bu ilkenin yer aldığı çok fazla kanunî düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle hem anayasal açıdan hem de kanunî olarak düzenlemeler yapılıp çocuğun dinlenilme hakkı güvenceye alınmalıdır.

Uluslararası hukuk açısından ise Türkiye Cumhuriyeti'nin de tarafı olduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (BMÇHS) önem taşımaktadır. Sözleşme'nin 12'nci maddesinde çocuğun dinlenilmesi ilkesi, 2 fıkra şeklinde düzenlenmiş olup 1'inci fıkrasında *"Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar."* denmekle çocuğa kendi meramını özgür bir şekilde tanıtma hakkı verilmiştir[88]. Maddenin 2'nci fıkrasında ise *"Bu amaçla, çocuğu etkileyen herhangi bir adli veya idari kovuşturmada çocuğun ya doğrudan doğruya veya bir temsilci ya da uygun bir makam yoluyla dinlenilmesi fırsatı, ulusal yasanın usûle ilişkin kurallarına uygun olarak çocuğa, özellikle sağlanacaktır."* denilerek çocuğun kendisini doğrudan veya temsilciyle ifade edebilmesi düzenlenmiştir[89]. Çocuğun kendisini

---

[85] **BAHADIR,** Zeynep (2023) "BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Çerçevesinde Medenî Usûl Hukuku Bakımından Çocuğun Katılım Hakkı" Adalet Dergisi, S: 70, C:1, s.214-215.
[86] **ALBAYRAK/ BULUT,** s.302.
[87] **BAHADIR,** s.215.
[88] **BAHADIR,** s.222; **ALBAYRAK/ BULUT,** s.302.
[89] **BAHADIR,** s.222-223.

ilgilendiren işlemlerde dinlenmesi ve görüşünün alınması gerekmektedir. Fakat, çocuğun düşüncesi ve görüşü doğrultusunda bir karar verilemeyecekse bu kararın gerekçesinin gösterilmesi zorunludur. Hâkim, çocuğun beyanıyla bağlı olmamakla beraber çocuğun beyanından ayrılma gerekçesini kararında göstermelidir. İlkenin amacı çocuğu tek başına bırakmak değil, onu dinlemek ve görüşlerini dikkate almaktır. Fakat çocuğun görüşüne göre karar verildikten sonra beklenen yarar ve sonuçlara ulaşılamadıysa sorumluluk çocuğa yüklenemez[90].

Geleneksel yapıda yetişkinler, çocukları açısından neyin doğru neyin yanlış olduğunu en çok kendilerinin bildiklerini düşünmekte ve çocuğun dinlenmesini gereksiz görmektedirler. Fakat Birleşmiş Milletler Komitesi, çocuğun dinlenilme hakkının elinden alınmasıyla aynı sözleşmede yer alan çocuğun üstün yararı ilkesinin de uygulama alanı bulamayacağını 14 nolu Genel Yorum'unda haklı bir şekilde belirtmiştir[91].

Sözleşmede yer alan çocuğun dinlenilmesi ilkesi iç hukukta uygulama alanı bulmalıdır. Buna yönelik olarak Yargıtay, Anayasa m. 90/5'e dayanarak yargılamada çocuğun dinlenilmemesini, görüşünün alınmamasını bozma nedeni yapmıştır[92]. Aynı şekilde Yargıtay Hukuk Genel Kurulu bakmakta olduğu velayetin değiştirilmesi davasında *"...mahkemece yapılacak iş; yeterli idrak gücüne sahip olduğu kabul edilen çocuğa, kendisini doğrudan ilgilendiren velayet konusunda danışılarak, görüşünü gerekçeleriyle birlikte ifade etme olanağı sağlanması; ifade edeceği bu görüş, çocuğun kendi çıkarına ters düşmediği takdirde, buna önem verilmesi ve gerektiğinde uzman bilirkişiden de görüş alınmak suretiyle birlikte değerlendirme yapılıp sonucuna göre bir karar verilmesi…"* şeklinde, konuya yönelik isabetli bir karar vermiştir[93]. Hâkim, çocuğun görüşlerini mahkeme huzurunda almak zorunda değildir. İsterse çocuğun bir uzmanla görüşmesinden sonra oluşan raporları değerlendirerek de karar verebilir. Çünkü çocukların mahkeme huzuruna çıkarılmaları onları psikolojik açıdan etkileyebilir. Temel ilke çocuğun üstün yararı olduğundan hâkim bunu göz önünde tutmalıdır. Ayrıca çocuk görüş beyan etmeye de zorlanmamalıdır. Çünkü çocuğun susma hakkı da

---

90 **BAHADIR,** s.223.

91 **İMİR,** s.66.

92 **İMİR,** s.62-63. Yargıtay 2. HD., 2021/3997-E., 2021/5234-K., 23.06.2021-T. /Yargıtay 2. HD., 2021/1151-E., 2021/2692-K, 05.04.2021-T. < https://www.lexpera.com. tr/ictihat> s.e.t. 20.01.2025.

93 Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 2011/2-884-E., 2012/197-K., 16.03.2012-T., < https://www.karararа.com> s.e.t. 20.01.2025.

mevcuttur. Eğer ki çocuk beyanı dolayısıyla olumsuz etkilenecekse susma hakkına öncelik verilmelidir[94].

Çocuğun kendisini ilgilendiren işlemlerde dinlenilmesi ve görüşünün açıklattırılması gerekmekle beraber çok küçük yaşlardaki çocukların dinlenmesinin gerekip gerekmediği konusu, Sözleşme'nin 12'nci maddesi ile açıklığa kavuşturulmuştur. Sözleşme, *"kendi görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip"* çocuklar ifadesini kullanarak, yaş sınırlaması koymamakla beraber kendi görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip olan her çocuğa dinlenilme hakkını tanımıştır[95]. Bu çerçevede herhangi bir yaş sınırlaması getirilmese de çocukların bulunduğu her olayda görüşünün alınması zorunlu tutulmamalıdır. Davada çocuğun görüşü, çocuğa üstün bir yarar sağlayacaksa alınmalıdır[96].

Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına yönelik ilâm veya tedbir kararları yerine getirilirken çocuğun üstün yararı, çocuğun dinlenilmesi ve güvenliği gibi temel ilkelere uygun hareket etmek gerekmektedir.

1.4. KİŞİSEL İLİŞKİ KURULMASI KAVRAMI

Çocukla kişisel ilişki kurma kavramının ÇKK ya da TMK'da tanımı yapılmasa da Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlâm ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesine Dair Yönetmelik m. 4/1-g, kavramı açıkça şu şekilde düzenlemiştir: *"Kişisel ilişki: ilâm veya tedbir kararına istinaden velayeti altında bulunmayan veya kendisine bırakılmayan anne ve babanın ya da diğer kişilerin çocukla sınırlı bir süre görüşmesi veya birlikte kalması sürecini ifade eder."* Madde lafzından bu hakka anne, baba ve olağanüstü şartlarda üçüncü kişilerin sahip olduğu anlaşılmaktadır[97]. Kişisel ilişki hakkı ebeveynlerin ya da üçüncü kişilerin çocukla belirlenmiş olan gün ve saat aralıklarında yüz yüze, telefonla mesajlaşarak veya konuşarak ya da elektronik araçlarla (telefon, bilgisayar, tablet) internet aracılığıyla çevrim içi şekilde görüşmelerini, ondan haberdar olma ve yaşamına dahil edilmelerini içeren bir haktır[98]. Bu hak, çocuğundan ayrı yaşayan anne veya babanın çocuğun

---

94 **COŞKUN ÇUVALOĞLU,** Feyza (2023) Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Sisteminde Medenî Yargılamada Çocuğun Katılım Hakkı, 1. Baskı, İstanbul, Oniki Levha, s.63-64.

95 **İMİR,** s.67.

96 **İMİR,** s.68-69.

97 **ERTUĞRUL,** Meltem (2022) "Kişisel İlişki Kurma Hakkı ve Pandemi Döneminde Hakkın Kullanılmasına Yönelik Problemler" Hukuk Fakültesi Dergisi, C:8, S:1, s.96.

98 **ERTUĞRUL**, s.97.

gelişimine, yetiştirilmesine belli zaman aralıklarıyla da olsa katkı sağlayabilmesini, aralarındaki duygusal bağın kopmamasını ve birbirlerine yabancılaşmamalarını sağlamaktadır.

BMÇHS ve Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'ne göre bu hak sadece ebeveynlere ya da üçüncü kişilere değil, aynı zamanda çocuklara da tanınmıştır[99]. Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 2'nci maddesinde kişisel ilişkinin "*i) çocuğun beraber yaşamadığı anne/babası ya da 3. kişinin yanında sınırlı bir süre için birlikte kalması veya görüşmesi; ii) çocukla söz konusu kişi arasındaki her türlü iletişim şekli; iii) söz konusu kişiye çocuk hakkında, ya da çocuğa bu kişi hakkında bilgi aktarımını"* ifade ettiği düzenlenmiştir. Nasıl ki ebeveynlerin çocuğuyla duygusal bağ kurması gerekiyorsa çocuk da ebeveynleriyle duygusal bir bağ kurmalıdır.

Çocukla kişisel ilişki kurma hakkı boşanmanın çocuğa yönelik sonuçlarından biridir[100]. Çocukla kişisel ilişki kurulması konusu velayetle doğrudan alakalıdır. Boşanma davasında tarafların müşterek çocuklarının varlığı hâlinde hâkim velayete yönelik karar da vermektedir. Bu durum boşanma davasından ayrı bir velayet davası açıldığında da gündeme gelebilir. Bu hâlde hâkim, velayet hakkına sahip olmayan tarafın çocuğuyla kişisel ilişki kurma halini düzenleyen bir karar verir. Kişisel ilişki kurma hakkı, velayet hakkına sahip olmayan tarafın çocuğuyla mahkeme kararına binaen sistematik ve devamlı olarak görüşmesini sağlayan bir haktır[101]. Kişisel ilişki kurma hakkı, velayet hakkına sahip olmayan tarafta olduğu için bu hakka velayetin eksikliği de denebilir[102].

Çocukla kişisel ilişki kurulması hakkı hem Anayasa'nın 41'inci maddesi ile hem de Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 4'üncü maddesi ile güvence altına alınmıştır. Anayasa'ya 2010 tarihinde eklenen m. 41/3 ile her çocuğun anne ve babası ile kişisel ve doğrudan ilişki kurması ve sürdürmesi bir hak olarak açıkça öngörülmüştür. Bu hüküm sadece anne babayla olan kişisel ilişkiyi düzenlemektedir. Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 4'üncü maddesinde anne babayla olan kişisel ilişki düzenlenirken 5'inci maddesinde üçüncü kişilerle olan ilişki de düzenlenmiştir[103].

---

99 **ERTUĞRUL**, s.98.

100 **ÖZATA,** İrem (2021) "Evliliğin Sona Ermesinde Çocuk ile Ana Baba Arasında Kişisel İlişki Kurma Hakkının Kullanımında Yaşanan Sorunların Değerlendirilmesi" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, s.4.

101 **ÖZATA,** s.16-17.

102 **İMİR,** s.151-152.

103 **BÖLÜKBAŞI,** Özge (2011) Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Kararların Tenfizi: Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Avrupa Sözleşmesi, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 15, S:3-4, s.272-273.

TMK m. 323 ve m. 324 ebeveynlerin kişisel ilişki kurma hakkını düzenlemiştir. TMK m. 323 lafzına göre *"Ana ve babadan her biri, velâyeti altında bulunmayan veya kendisine bırakılmayan çocuk ile uygun kişisel ilişki kurulmasını isteme hakkına sahiptir".* Anne ve babanın sahip olduğu çocukla kişisel ilişki kurma hakkı, kişilik hakkı niteliğinde olup başkasına devredilemeyen, mirasçılara geçmeyen, önceden feragat edilemeyen, şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hak niteliğindedir[104]. Kişisel ilişki kurma hakkı kendisine verilen tarafın bu hakkından önceden feragat etmesine yönelik sözleşmeler de geçersizdir[105].

Belirtilmelidir ki mülga 743 sayılı Medenî Kanun döneminde büyükanne ve büyükbabaların torunlarıyla nasıl iletişime geçeceği, aralarında kişisel ilişki kurulup kurulamayacağı tartışmalı bir konuydu[106]. Fakat Yargıtay yerleşik içtihatlarıyla bu konuyu aydınlatarak büyükanne ve büyükbabaların da torunlarıyla kişisel ilişki kurabileceğine hükmetmiştir[107]. TMK'da ise konuya yönelik düzenleme yapılmıştır. TMK m. 325'te çocuğun üçüncü kişilerle kişisel ilişki kurma hakkı öngörülmüştür. Madde şu şekilde düzenlenmiştir: *"Olağanüstü hâller mevcutsa, çocuğun menfaatine uygun düştüğü ölçüde çocuk ile kişisel ilişki kurulmasını isteme hakkı diğer kişilere, özellikle hısımlarına da tanınabilir. Ana ve baba için öngörülen sınırlamalar üçüncü kişiler için kıyas yoluyla uygulanır."* Görüldüğü üzere burada çocuğun üstün yararı şartına ek olarak olağanüstü durumların mevcudiyeti de bir ön şart olarak kabul edilmektedir. Ayrıca üçüncü kişilerin talepte bulunmaları da gerekir. Belirtilmelidir ki, TMK m. 323 ve 324 boşanma davalarında gündeme gelen maddeler olmaktayken, TMK m. 325 boşanmaya özgü bir madde niteliğinde olmayıp söz konusu düzenlemeye olağanüstü durumların varlığı hâlinde başvurulabilir[108].

Kanun koyucu tarafından olağanüstü durumun varlığı muğlak bırakılmış, açıkça nelerin olağanüstü duruma dahil olacağı ifade edilmemiştir. Olağanüstü halin ne olduğuna yönelik doktrinde çeşitli görüşler mevcuttur[109]. Bir görüşe göre[110] üçüncü kişiyle çocuk arasındaki

---

[104] **ERTUĞRUL**, s.98; **KARAHAN,** Semanur (2019) "Üçüncü Kişiler İle Çocuk Arasındaki Kişisel İlişki" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.8.

[105] **ZEYREK ER,** s.26; **SİNANOĞLU,** s.18.

[106] **YÜCEL,** Yeliz (2018) Türk Medenî Hukukunda Boşanma Hâlinde Velayet, Çocukla Kişisel İlişki Kurulması ve Çocuğun Soyadı, 1. Baskı, İstanbul, Oniki Levha, s.143.

[107] **YÜCEL,** s.144./ Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu Kararı, 1959/12-E., 1959/29-K., 18.11.1959-T., < https://www.hukukî.net/ictihat/> s.e.t. 21.01.2025.)

[108] **YÜCEL,** s.123.

[109] **SİNANOĞLU**, s.94.

[110] **DURAL,** Mustafa/ **ÖĞÜZ,** Tufan/ **GÜMÜŞ,** Mustafa Alper Türk (2018) Türk Özel Hukuku Cilt 3 Aile Hukuku, 13. Baskı, İstanbul, Filiz, s.146; **YILMAZ,** Canan (2015) "Yargıtay Kararları Işığında Çocukla Kişisel İlişki Kurulması" MHB Dergisi, C: 35, S: 1, s.134.

duygusal bağın çok yakın olması gerekmektedir. Örneğin, çocuğun bakıcı ailenin yanında kalıp onlara çok alışması gibi.

İkinci görüşe göre[111] ise üçüncü kişinin çocukla ilişkisini bir türlü devam ettiremiyor olması, olağanüstü hâl niteliğinde kabul edilmelidir. Buna göre, anne veya babadan birinin çocukla kişisel ilişki kurması hâlinde üçüncü kişilerin kişisel ilişki kurma hakkı ortadan kalkar[112]. Zira zaten ana-babasıyla görüşen çocuğun üçüncü kişilerle görüşmek için tekrar yer değiştirmesi menfaatine yönelik olmaz[113].

Diğer bir görüşe göre[114] üçüncü kişilerle kişisel ilişki, anne babanın kişisel ilişkisinden tamamen bağımsız niteliktedir. Çünkü sırf çocuk anne babasıyla görüşüyor diye onu yetiştiren büyükbabası veya büyükannesiyle de görüşmesi engellenmemelidir[115]. Uygulamada genelde çocuğun velayetini alan taraf çocuğu, velayetin kendinde bulunmadığı tarafın akrabalarıyla görüştürmemekte, bu konuda zorluk çıkarmaktadır. Doktrindeki bu görüş, diğerlerine nazaran daha doğrudur. Çünkü kişisel ilişki kurma hakkı sadece anne babaya değil üçüncü kişilere de tanınmıştır. Bu sebeple üçüncü kişilerle kişisel ilişki anne babadan bağımsız bir şekilde işletilmelidir. Ayrıca kanaatimizce üçüncü kişiyle çocuk arasındaki duygusal bağın çok yakın olması aranmamalı; çocuğun üçüncü kişiyi sevmesi, onun düşüncelerine önem veriyor olması yeterli kabul edilmelidir. Aralarında çocuğun anne babasıyla olan yoğun duygusal yakınlığın bulunmasına gerek yoktur. Burada olağanüstü durumun varlığı şartının oluşup oluşmadığını belirlemek hâkimin takdirine bırakılmıştır. Hâkim somut olayın özelliklerini dikkate alarak karar vermelidir. Örneğin, Yargıtay bir kararında babası ölen çocuğun babaannesiyle kişisel ilişki kurmasına yönelik mahkeme kararını haklı bulurken[116], başka bir kararında babasıyla kişisel ilişki kurulan çocuğun babaannesiyle de kişisel ilişki kurulması talebinin reddedilmesi gerektiğine hükmetmiştir[117]. Çünkü çocuğun babası ve babaannesi arasında bir husumet bulunmamakta olup babaannenin torunuyla görüşmesine babanın engel olmadığı görülmüş ve

---

[111] **AKINTÜRK,** Turgut/ **ATEŞ,** Derya (2024) Türk Medenî Hukuku 2.Cilt Aile Hukuku, 25. Baskı, Ankara, Beta, s.405-406.

[112] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s.406.

[113] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s.406; **YÜKSEL,** Sera Reyhani (2019) "Üçüncü Kişilerin Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasını İsteme Hakkı" Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C: 25, S: 2, s.1548.

[114] **SİNANOĞLU**, s.95./ **SERDAR,** İlknur (2007) "Kişisel İlişki Kurma Hakkı" Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 9, Özel Sayı, s.755.

[115] **SİNANOĞLU**, s.95-96.

[116] **İMİR,** s.154./ Yargıtay 2. HD., 2021/7491-E., 2021/6748-K., 30.09.2021-T., <https://karararama.yargitay.gov.tr/> s.e.t. 04.05.2024.

[117] **İMİR,** s.154./ Yargıtay 2. HD., 2016/13914-E., 2016/14602-K., 09.11.2016-T., <https://karararama.yargitay.gov.tr/> s.e.t. 04.05.2024.

çocuğun babasıyla görüştüğü zamanda zaten babaannesiyle de görüşebileceği gerekçesi ile kişisel ilişki kurulması talebinin olağanüstü durumun yokluğu nedeniyle reddinin gerektiği belirtilmiştir[118].

Maddenin kapsamına giren üçüncü kişilerin kim olduğu da muğlaktır. Madde metninden kişisel ilişki kurulmasını talep hakkının özellikle hısımlara tanındığı anlaşılmaktadır, ancak bu hakkı kullanma yetkisi hısımlarla sınırlı değildir. Hâkim somut olayın şartlarına göre kimlerin çocukla kişisel ilişki kurma hakkına sahip olabileceğini belirleyecektir. Örneğin, teyze, hala, dayı, amca, dede, anneanne, babaanne olabileceği gibi süt anne, uzun seneler çocuğa bakan bakıcı gibi kişiler üçüncü kişi olarak kabul edilebilirler[119].

Çocukla kişisel ilişki kurulması kavramı, çocuğun tamamen teslimine yönelik olmayıp, mahkeme tarafından velayet kendisine bırakılmayan taraf ile çocuğun sınırlı sürelerde görüşmesi veya birlikte kalmasıdır[120]. Çocuğun teslimi kavramı ise çocuğun yükümlüden alınıp hak sahibine verilmesidir[121]. Hak sahibi, çocuk teslimi işlemlerinde mahkeme tarafından velayet kendisine verilen kişiyi, kişisel ilişki kurulması işlemlerinde ise velayeti altında bulunmayan veya kendisine bırakılmayan çocukla arasında kişisel ilişki kurulan kişiyi ifade eder[122]. Yükümlü ise çocuk teslimi veya çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair ilâm veya tedbir kararı uyarınca çocuğu teslim etmesi gereken kişidir[123].

2. ÇOCUK TESLİMİNE YÖNELİK İLÂMLARIN VE TEDBİR KARARLARININ KAYNAKLARI

Çocuk teslimi, genellikle evlilik birliğinin son bulmasıyla ya da eşlerin beraber yaşamaya ara vermesiyle gündeme gelen, ortak çocuklarının velayeti, vesayeti, evlat edinilmesiyle alakalı olarak ortaya çıkan bir durumdur[124]. Aile, Türk toplumunun temelidir ve

---

[118] Yargıtay 2. HD., 2016/13914 E., 2016/14602 K., 09.11.2016-T., <https://karararama.yargitay.gov.tr/≥ s.e.t. 04.05.2024.

[119] **İMİR,** s.153; **SİNANOĞLU**, s.93-94.

[120] Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Başkanlığı, "Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişkinin Kurulmasına İlişkin İlâm veya Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi Sürecinde Sıkça Sorulan Sorular ve Cevapları" https://magdur.adalet.gov.tr , s.e.t. 22.01.2025.

[121] Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlâm ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi Sürecine İlişkin Rehber, Bölüm 1, Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulması Sürecinde Hukukî ve İdari İşleyiş, s. 15-16. https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Cocuk-teslimi-rehber s.e.t. 02.08.2024

[122] https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Cocuk-teslimi-rehber s.e.t. 02.08.2024, s.15-16.

[123] https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Cocuk-teslimi-rehber s.e.t. 02.08.2024, s.17.

[124] **SELÇUK,** Seyhan (2024) "Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlâm Ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesine Muhalefet", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:73, S:1, s.313-314.

çocuğun da ailesi ile beraber yaşaması beklenir. Aile kavramı niteliği ve yapısı zaman içerisinde değişen bir kurum olmakla beraber TMK aile kurumunu üç farklı anlamda düzenlemiştir[125]. Buna göre, dar anlamda aile kavramı, yalnızca karı kocadan oluşan birliği ifade eder[126]. Geniş anlamda aile kavramı (çekirdek aile) ise karı koca ve çocuklardan oluşan birliktir[127]. En geniş anlamda aile kavramı da ev başkanı ile aynı hanede hep beraber aile şeklinde yaşayan kişilerden oluşan birliktir[128]. Çocuğun anne babasıyla bir arada yaşaması beklendiğinden aile kavramı olarak geniş anlamda (çekirdek) aile kavramı kullanılacaktır.

Çocuk aile fertleriyle beraber yaşıyorsa da çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulması kavramları gündeme gelebilir. Zira şartları oluştuğu durumlarda üçüncü kişiler lehine de çocukla kişisel ilişki kurulabilmektedir. Bu yönde bir mahkeme kararı varsa üçüncü kişiler Müdürlüğe başvurabilir.

Çocuk Koruma Kanunu'nda düzenlenen çocuk tesliminin nasıl yerine getirileceğini incelemeden önce çocuk teslimini konu alan ilâm veya tedbir kararlarının kaynakları incelenip değerlendirilmelidir. Zira çocuk tesliminin gerçekleştirilebilmesi için ÇKK m. 25'e göre, tarafın elinde bir ilâm veya tedbir kararı olması gerekir. Mahkeme kararı olmadan çocuk teslimi gerçekleştirilemez.

2.1. ÇOCUK TESLİMİNE İLİŞKİN İLÂMLARIN KAYNAKLARI

2.1.1. Velayet

Çocuk teslimine ilişkin ilâmların yerine getirilmesinde velayet kararları önem arz etmektedir. Velayetin kanunda bir tanımı yapılmamışsa da doktrinde yapılmıştır. Velayet hakkı, her ne kadar anne ve babaya tanınan bir hak niteliği taşısa da esasen çocuğun kişiliği ve menfaatlerinin korunmasını amaçlayan; bu kapsamda çocuğun temsili, bakımı ve eğitimi gibi anne babaya ödevler yükleyen, nihai olarak ise çocuğun üstün yararının gerçekleştirilmesine hizmet eden sorumluluk temelli bir haktır[129]. Bu nedenle çoğunlukla anne babaya çocuğunu her türlü durumda gözetme görevi yükleyen ve çocuğunu gelecekte belli bir gelişime ulaştırmayı amaç edinen bir hak niteliğindedir[130]. Velayet hakkı anne babanın kendi çocuğunun üzerinde

[125] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s.4-5.
[126] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s.5-6.
[127] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s.6; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s.1.
[128] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s.6.
[129] **ÖZER TAŞKIN** (2006)**,** s.28.
[130] **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s.313-314; **KARACA,** Hilal (2015) Velayetin Kapsamı ve Hükümleri, 1. Baskı, Ankara, Seçkin, s.22-23.

sahip olduğu bir mülkiyet hakkı değildir[131]. Çocukla ebeveynleri arasındaki soybağı, velayetin kaynağını oluşturmaktadır. Velayet çocuğun anne babasıyla soybağının kurulduğu an başlayıp çocuğun ergin olmasına kadar devam eden bir süreçtir[132].

2.1.1.1. Velayetin Hukukî Niteliği

Velayetin hukukî niteliği hakkında doktrinde görüş birliği bulunmamaktadır. Bu kapsamda ileri sürülen bir görüş[133] velayeti anne babaya tanınan bir hak olarak kabul etmektedir. Buna göre, velayet kişiye sıkı sıkıya bağlı bir mutlak hak olup başkasına devredilemez ve feragat edilemez[134]. Diğer bir görüş[135] ise velayetin bir görev olduğunu iddia etmektedir. Doktrinde üçüncü bir görüşe göre[136] ise velayet hem hak hem de görevdir. Velayette hak ve görev iç içe geçmiştir, birbirlerinden ayrı düşünülmez. Kanaatimizce velayet ana ve babanın hem bir hakkı hem de bir görevi niteliğindedir. Velayeti sadece hak veya görev olarak kabul etmek velayeti açıklarken yeterli olmaz. TMK'ya göre velayet anne babadan alınsa da anne babanın çocuk üzerindeki yükümlülüğü devam etmektedir[137]. Velayeti sadece görev olarak görmek ise anne babanın çocuğu bir yükümlülük nesnesi olarak görmesine yol açmakta, aradaki duygusal bağın önemini göz ardı etmektedir[138]. Fakat görev kısmı hak kısmından daha ağır basmaktadır[139]. Anayasa Mahkemesi'nin *"...velayet, günümüzde hem bir yükümlülük hem de bir hak olarak kabul görmektedir..."* şeklinde, velayeti hem hak hem de görev niteliğinde kabul ettiğine yönelik kararı da mevcuttur[140]. Velayet, şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hak niteliğinde olup başkasına devredilemez, mirasçılara geçmez ve hukukî işlemlerle kaldırılıp sınırlandırılamaz[141]. Devri mümkün olmadığı için ebeveynler kendi aralarında da velayet hakkını devredemez, her biri bu haktan ayrı ayrı sorumludur ve bu hakkı bağımsız bir şekilde kullanabilir[142].

---

131 **ÖZER TAŞKIN** (2006)**,** s.28.
132 **YÜCEL,** s.49.
133 **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s.352-353.
134 **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s.352-353; **KARACA,** s.25.
135 **YÜCEL,** s.49-50; **ÇETİNER,** Selma (2017) "Velayet Müessesesinin Tarihi Gelişimi ve Hukukî Niteliği" Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Şeref ERTAŞ'a Armağan, C: 19, Özel Sayı s.38.
136 **YÜCEL,** s.49-50; **AKYÜZ,** s.221; **ÇETİNER,** s.38.
137 **KARABACAK,** Ayşegül (2006) "Eşlerin Çocuk Üzerindeki Velayet Hakkı" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.17.
138 **KARABACAK,** s.17.
139 **KARABACAK,** s.17.
140 **İMİR,** s.33. AYM Başvuru No: 2013/7979, 11.11.2015-T., Resmî Gazete No: 29572, 24/12/2015-T. < https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/> s.e.t. 21.01.2025.
141 **KARABACAK,** s.23; **ALTUN,** Ümran (2025) Velayet Hakkının Kötüye Kullanılması, 1. Baskı, Ankara, Adalet, s.47.
142 **YÜCEL,** s.52.

Velayet hakkı sadece ebeveynlere tanınmış olmakla beraber sınırsız bir hak niteliğinde olmayıp çocuğun üstün yararı ve katılım hakkıyla sınırlandırılmıştır[143]. Velayetin asıl amacı çocuğu ve çocuğun yararını korumak olduğundan çocuğun üstün yararı ilkesi velayetin sınırını oluşturmaktadır. Zira çocuğu ilgilendiren tüm durumlarda çocuğun üstün yararının gözetilmesi temel ilkedir. Ayrıca velayet hakkı kamu düzenine ilişkin olup devletin denetimi altındadır[144]. Devletin denetim yetkisi olmakla beraber devlet her durumda aileye müdahalede bulunamaz. Fakat velayete yönelik kurallar kamuyu ilgilendirdiğinden devlet anne ve babanın velayete yönelik hak ve görevlerini uygun bir şekilde yerine getirip getirmediğini denetleyebilir[145]. Velayet davalarında re'sen araştırma ilkesi uygulanır ve hâkim çocuğun velayetini düzenlemekten kaçınamaz[146].

2.1.1.2. Ortak Velayet

TMK m. 336/1 gereğince anne ve baba evlilerse çocuğun velayetini birlikte kullanırlar. Fakat velayetin asıl önem arz ettiği durum tarafların boşanması veya ayrılması durumudur. Taraflar arasında boşanma veya ayrılık davasının sonucunda TMK m. 336/3 gereğince velayet hâkim tarafından anne veya babadan birisine bırakılır.

Ortak velayet ise evlilik sona erdikten sonra bile anne ve babanın çocuklarının velayetini beraber kullanabilmesi demektir[147]. Türk hukukunda ortak velayetin uygulanıp uygulanamayacağı tartışmalı bir konudur. Zira TMK m. 336/3 hükmünün emredici nitelikte olup olmadığı söz konusu tartışmanın ana konusudur. Doktrinde baskın olan görüş[148] TMK m. 336/3'ü emredici nitelikte kabul edip ortak velayetin hukukumuzda uygulanmayacağını savunmaktadır. Yine AYM de bir başvuruda ortak velayetin Anayasa m.20'deki aile hayatına saygı hakkını ihlal ettiğine karar vermiştir[149].

---

[143] **ÖZER TAŞKIN,** Özden (2020) "Velayet Hakkının Kullanılması, Velayetin Değiştirilmesi" Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 6, S: 1, s.243.

[144] **ALTUN,** s.44; **AKYÜZ,** s.225.

[145] **ZİYAN,** Ayşe (2019) Velayet İlişkisi Bağlamında Çocuğun Ebeveyni Tarafından Temsili, 1. Baskı, İstanbul, Oniki Levha, s.57.

[146] **ALTUN,** s.44; **YÜCEL**, s.68.

[147] **YÜCEL,** s.120.

[148] **İMİR,** s.37; **ÖDEN,** Elif Helin (2024) "Ortak Velayet" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.54, s.128.

[149] *"...Somut olayda taraflar anlaşarak boşanmış ve müşterek çocuğun velayeti babaya bırakılmıştır. Başvurucunun sonradan velayetin değiştirilmesi talebiyle açtığı dava sonucunda velayetin anne ve baba tarafından ortak kullanılmasına karar verilmiştir.*

Azınlıkta olan görüşe göre[150] ise velayetin sadece bir eşe bırakılması zorunlu olmayıp taraflardan birine bırakılması hâkimin takdirinde olduğundan, hâkim çocuğun velayetini anne babaya birlikte bırakabilir. Kanaatimizce boşanmadan sonra ortak velayete hükmedilememelidir. Zira TMK m. 336/3 emredici bir hüküm niteliğindedir. Bu sebeple boşanmadan sonra ortak velayet hukukumuzda kabul edilmemeli ve uygulama alanı bulamamalıdır. Çocuğun velayeti taraflardan sadece birine verilir[151]. Belirtilmelidir ki, olması gereken hukuk (*de lege feranda*) açısından ortak velayete yönelik doktrinde tartışmalar bulunsa

İlgili mevzuat incelendiğinde 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda velayetin evlilik devam ettiği sürece ana ve baba tarafından birlikte kullanılacağının, ayrılık veya boşanma hâlinde ise hâkimin velayeti eşlerden birine verebileceğinin kural olarak düzenlendiği, boşanma ve ayrılık durumunda velayetin ana ve baba tarafından ortak kullanılabileceğine dair bir düzenlemenin olmadığı görülmüştür. Bununla birlikte 6684 sayılı Kanun ile onaylanan Sözleşme'ye ek 7 No.lu Protokol'ün 5. maddesi ve anılan düzenlemeye dayanan Yargıtay içtihadı dikkate alındığında boşanma ve ayrılık durumunda velayetin ebeveyn tarafından ortak kullanılmasının mümkün olduğu anlaşılmaktadır. Ancak mevzuat birlikte değerlendirildiğinde velayetin ebeveyn tarafından ortak kullanılmasına ve bu uygulamanın sonlandırılmasına ilişkin usul ve esasların mevzuatta ayrıca ve açıkça düzenlenmediği anlaşılmaktadır. Öte yandan 6684 sayılı Kanun ve ilgili içtihat kapsamında çocuğun üstün yararına aykırılık teşkil etmemesi hâlinde velayetin ebeveyn tarafından ortak kullanılmasının –somut olayın koşullarına göre– aile hayatına saygı hakkına ilişkin anayasal güvencelere uygun olacağı söylenebilir.

Öte yandan velayet ve kişisel ilişki tesisine ilişkin davalarda asıl amacın tarafların iddiaları ile mevcut deliller değerlendirilmek suretiyle çocuğun üstün yararına olanın belirlenmesi olduğu hatırlatılmalıdır. Zira çocuğun üstün yararı gözetilerek ebeveynin çıkarları ile çocuğun menfaatleri arasında adil bir denge kurulması gerekmektedir. Yargılama bir bütün hâlinde değerlendirildiğinde başvurucunun ortak velayet uygulamasını kabul etmediği ve açıkça bu uygulamaya itiraz ettiği, davalı babanın da velayetin ortak kullanımına ilişkin açık bir talebinin olmadığı görülmüştür.

Her iki tarafın önceliğinin velayetin kendisine verilmesi olduğu gözetildiğinde ebeveynin velayetin kullanımı konusunda ihtilaflarının olduğu ve velayetin ortak kullanımının taraflar arasında çekişmeye sebep olabileceği söylenebilir. Bu ihtilafın çocuğun üstün yararına olanı tespit bağlamında BAM tarafından gözetilmediği, çekişmenin ortak velayetin sürdürülebilirliğine ve çocuğun psikolojik gelişimine muhtemel etkilerine ilişkin bir değerlendirme yapılmadığı görülmüştür. Bununla birlikte hükme esas alınan bilirkişi raporunun ebeveynin ortak velayete ilişkin görüşlerine başvurulmadan hazırlandığı, derece mahkemelerinin de ebeveynin velayetin ortak kullanımına ilişkin istek ve iradelerinin olup olmadığını araştırmadığı görülmüştür. Bu durumda ortak velayetin çocuğun üstün yararına olup olmadığı hususunda yeterli bir incelemenin ve değerlendirmenin yapılmadığı anlaşılmıştır. Ayrıca çocuğun özellikle okul döneminde hafta içi başvurucunun yanında kaldığı ve genel olarak ihtiyaçlarının başvurucu tarafından karşılandığının uzman raporuyla tespit edilmesine ve ilk derece mahkemesi tarafından da bu tespitin kabul edilmesine rağmen bu durumun kişisel ilişki tesisinde BAM tarafından gözetilmediği görülmüştür. Çocuğun pazartesi sabahından perşembe sabahına kadar başvurucunun yanında kalmasına karar veren BAM'ın çocuğun alıştığı fiilî uygulamayı neden değiştirdiğini açıklamadığı da dikkate alındığında ebeveynle çocuk arasında kişisel ilişki tesisinde çocuğun ve tarafların şartları gözetilerek uygulanabilir nitelikte tedbirler alındığı söylenemez.

Yargılama sürecinde velayetin ortak kullanılmasına ilişkin uygun şartların oluşup oluşmadığı hususunda yeterli araştırma yapılmadığı gibi velayetin ortak kullanılması ile kişisel ilişki tesisine dair tedbirlerin çocuğun üstün yararına aykırılık teşkil etmediği, uygulanabilir olduğunun ilgili ve yeterli gerekçeyle ortaya konulamadığı sonucuna varılmıştır. Bu durumda yargı makamlarının aile hayatına saygı hakkına dair Anayasa'da belirtilen güvenceleri ve çocuğun üstün yararı ilkesini gözeten özenli bir yargılama yapmadıkları söylenebilir." AYM Başvuru No: 2018/27658, 06.10.2021-T., Resmi Gazete No:31675, 30.11.2021-T., < https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr> s.e.t. 14.09.2025.

[150] **ÖDEN,** s.128-130.
[151] **YÜCEL**, s.68.

da mevcut kanunî düzenlemeler ortak velayete cevaz vermemektedir. Kanaatimizce TMK hükümleri açıktır ve velayet konusu kamu düzenini de ilgilendirdiğinden tarafların velayete yönelik anlaşması, ortak velayeti kabul etmesi gibi durumlar kararı verecek olan hâkimi bağlamaz[152]. Hâkim takdir yetkisi çerçevesinde taraflardan birine velayeti bırakır.

Konuyla ilgili olarak yabancı mahkemelerin ortak velayete ilişkin kararlarının tenfizinde nasıl bir yol izleneceği hususu da ayrıca incelenmelidir. Yargıtay 2017'ye kadar yabancı mahkemelerin vermiş olduğu ortak velayet kararlarının Türk mahkemelerinde tenfiz edilmesine karşı çıkmıştır[153]. Çünkü velayet Türk hukukunda kamu düzeninden kabul edilmektedir ve Türk hukukundaki mevcut düzenleme ortak velayete izin vermemektedir. Fakat Yargıtay 2017 tarihinde ortak velayetle ilgili dönüm noktası niteliğinde bir karar vermiştir[154]. Evlilik dışı müşterek çocuğun ortak velayetine yönelik olan kararda Yargıtay, kamu düzenine açıkça aykırı olmadığından dolayı ortak velayetin tenfizine karar vermiştir[155]. Yargıtay bu kararından sonra ortak velayetin tenfizine karar vermeye başlamış, Yargıtay'ın etkisiyle bölge adliye mahkemeleri de bu yönde kararlar vermiştir[156].

---

[152] **İMİR,** s.35; **BULUT,** Harun (2022) Doktrin ve Yargıtay İçtihatları Işığında Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 1.cilt, 1. Baskı, Ankara, Seçkin, s.36.

[153] **ÇATALBAŞ,** İlay (2021) Türk Medenî Kanunu'nda Velayet ve Ortak Velayet, 1. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 147.

[154] Yargıtay 2. HD., 2016/15771-E., 2017/1737-K., 20.02.2017-T.,< https://mevzuat.kararara.com > s.e.t. 17.05.2024 *"...Esasa uygulanan hukukun Türk Hukukunda farklı olması ya da Türk Hukukunun emredici kurallarına aykırı olması gibi nedenlerle yabancı kararın tenfizi reddedilemez. Burada esas alınması gereken kıstas, yabancı ilâmın Türk Hukukunda bir veya birden çok kanun hükümlerine aykırı bulunmasından çok, Türk Hukukunun temel değerlerine, Türk genel adap ve ahlak anlayışına Türk kanunlarının dayandığı temel adalet anlayışına ve hukuk siyasetine, Anayasa'da yer alan temel hak ve özgürlüklere milletlerarası alanda geçerli ortak ve kabul görmüş hukuk prensiplerine, ikili anlaşmalara, gelişmiş toplumların ortak benimsedikleri ahlak ve adalet anlayışına, medenîyet seviyesine siyasi ve ekonomik rejimine bakmak olmalıdır" (10.02.2012 tarih ve 2010/1-E., 2012/1-K. Sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştime Kararı). Yukarıda değinilen iç hukukumuz ve kamu düzeni kavrmaı ile ilgili açıklamalara göre somut olay değerlendirildiğinde "ortak velayet" düzenlemesinin, Türk kamu düzenine "açıkça" aykırı olduğunu ya da Türk toplumunun temel yapısı ve temel çıkarlarını ihlal ettiğini söylemek mümkün değildir. O halde mahkemece, MÖHUK m. 17/1 gereğince, İngiliz vatandaşı olan tarafların müşterek milli hukuklarındaki velayete ilişkin düzenlemeler dikkate alınarak, işin esasına girilip tüm deliller birlikte değerlendirilerek "ortak velayet" istemine ilişkin davayla ilgili bir karar vermek gerekirken, istemin Türk kamu düzenine aykırı olduğu belirtilmek suretiyle, yazıl şekilde hüküm kurulması, bozmayı gerektirmiştir.*" **ÇATALBAŞ,** s.148-149; **ÖZTÜRK,** Barış Can (2022) "Birlikte Velayette Gönüllülük Prensibinin Yeri ve Anayasa Mahkemesi Kararının Değerlendirilmesi" Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:71, S:3, s. 1034.

[155] **ÖZTÜRK,** B.C. s.1034.

[156] *"...Anne ve babanın ortak iradesinin çocuğun menfaatine olmadığı durumlarda hâkimin duruma müdahale imkanı var ise de; tarafların ortak velayet taleplerinin çocuğun üstün yararına ve güvenliğine aykırı olduğuna dair dosyada delil bulunmamaktadır. Bu durumda ortak velayete ilişkin talebin kabulü gerekirken, yetersiz gerekçe ile davanın reddi doğru görülmemiş, davacının istinaf isteminin kabulü ile ilk derece mahkemesi kararı kaldırılarak, HMK'nın 353/1-b-2 maddesi uyarınca, yeniden esas hakkında kurulan hüküm gereğince davanın kabulü ile müşterek çocuğun velayetinin taraflara ortak olarak verilmesine*

2.1.1.3. Velayetin Kaldırılması veya Değiştirilmesi Davası

Velayetin kaldırılması, anne baba için yaptırımı en ağır müessese olup TMK m. 348'de düzenlenmiştir. Anne baba çocuğuna karşı gerekli yükümlülüklerini yerine getirmediği zaman çocuğu korumak için çocuğun velayeti anne veya babasından alınır. Velayetin her ikisinden de alınması durumunda TMK m. 348/2 gereğince çocuğa vasi atanır. Velayet hakkı anne ve babanın sahip olduğu kişilik haklarından biri olduğu için sadece hâkim kararıyla kaldırılabilir[157]. TMK m. 348'de *"...hâkim aşağıdaki hâllerde velâyetin kaldırılmasına karar verir: Ana ve babanın deneyimsizliği, hastalığı, başka bir yerde bulunması veya benzeri sebeplerden biriyle velayet görevini gereği gibi yerine getirememesi. 2. Ana ve babanın çocuğa yeterli ilgiyi göstermemesi veya ona karşı yükümlülüklerini ağır biçimde savsaklaması."* şeklinde hangi şartlarda velayetin kaldırılacağı düzenlenmiştir. Velayet hakkı sadece anneden ya da sadece babadan alınabileceği gibi her ikisinden de alınabilir[158]. Velayetin kaldırılması anne ve baba için ağır bir müessesedir. Çünkü TMK m. 348/3'te *"Kararda aksi belirtilmedikçe, velâyetin kaldırılması mevcut ve doğacak bütün çocukları kapsar"* düzenlemesiyle kural olarak, doğmuş ve doğacak olan tüm çocukların velayeti, velayet hakkı elinden alınan anne veya babadan alınır[159]. Bu açıdan aile mahkemesi hâkiminin vereceği bu kararın ileriye yönelik de etkisi bulunmaktadır. Kural bu olmakla beraber hâkim, kararında açıkça belirtmek sureti ile diğer çocuklar yönünden velayeti kaldırmayabilir[160].

Velayetin kaldırılması hâlinde çocuk, velayeti kaldırılmayan diğer eşe ya da velayet her ikisinden de kalkmışsa vasiye teslim edilir. Velayeti kaldırılan anne ve/veya babayla kişisel ilişki kurulmasına yönelik karar verilecekse hâkim kararında bu hususa da yer verir. Hâkim çocuğun üstün yararını gözeterek kişisel ilişki kurulmasına yönelik karar verir.

Velayetin değiştirilmesi ise çocuğun velayetinin anne veya babasından sadece birinde olup da velayet sahibi olmayan eşin hayat şartlarının değişmesi durumunda gündeme gelir. Velayet sahibi olmayan eş haklı bir sebeple aile mahkemesinde dava açarak velayetin değiştirilmesini talep eder. Bu davanın açılabilmesi için daha öncesinde aile mahkemesinin

---

karar verilmiştir…" Ankara BAM, 2. HD, 2019/823-E., 2020/1076-K.,6.10.2020-T. < https://acarumut.av.tr/ortak-velayete-iliskin-bam-karari> s.e.t. 21.01.2025.

[157] **ÖZTÜRK,** Mehmet Atıf (2009) "Velayetin Kaldırılması" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.31.

[158] **ÖZTÜRK,** M. A. s.31; **YÜCEL,** s.96.

[159] **ÇELİK,** Cemil (2004) "Velayetin Kaldırılması" Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:54, S:1, s.284.

[160] **İMİR,** s.44.

çocuğun velayetini düzenleyen bir kararı mevcut olmalıdır[161]. Çocuğun velayeti hakkında tarafların boşanma ya da ayrılık davasında veya evliliğin mutlak butlanı davasında karar verilmiş olabilir. TMK m. 324/3'te *"Velayet kendisine bırakılan ana veya baba, kişisel ilişki düzenlemesinin gereklerini yerine getirmezse çocuğun menfaatine aykırı olmamak kaydıyla velayet değiştirilebilir. Bu husus kişisel ilişki kurulmasına dair kararda taraflara ihtar edilir."* şeklinde düzenleme yaparak çocuğun velayeti kendisine bırakılmayan tarafla kişisel ilişki kurulmasının önlenmesi durumunda hâkimin velayeti değiştirebileceği düzenlenmiştir[162]. Maddeden anlaşılacağı üzere anne veya babadan velayet hakkı alınsa bile çocukla kişisel ilişki kurabilir. Fakat somut olayın özelliğine ve durumun gereklerine göre hâkim velayeti kaldırılan anne ve/veya baba için kişisel ilişkiyi kısıtlayabilir ya da kişisel ilişkiye hiç hükmetmeyebilir[163].

2.1.2. Boşanma

Boşanma karı ve koca sağken taraflardan birisinin kanunda öngörülen sebeplerden birine dayanarak açacağı dava ile evlilik birliğine hâkim kararıyla son verilmesi olarak tanımlanabilir[164]. Boşanma, davanın taraflarını etkilediği kadar müşterek çocukları da olumsuz yönde etkilemektedir. Boşanma bozucu yenilik doğuran bir dava olduğu için mahkemenin kararı da bozucu yenilik doğuran bir karardır[165]. Mahkeme boşanma sonucunda evlilik birliğinin sona ermesine karar verir. Boşanma davalarında ayrıca tarafların talebi doğrultusunda tazminata yönelik de karar verilmektedir[166]. Çocukla kişisel ilişki kurulması ve çocuğun teslimi de boşanma davalarında gündeme gelen konulardır. Boşanma davası sonunda hâkim müşterek çocuğun velayetini re'sen düzenlemek zorundadır. TMK m. 182'de *"mahkeme boşanma veya ayrılığa karar verirken, ... ana ve babanın haklarını ve çocuk ile olan kişisel ilişkilerini düzenler."* şeklindeki hükümle hâkime bu konuda bir görev yüklenmiştir. Velayet kamu düzeninden olduğu için hâkim bu konuyu re'sen düzenlemeli ve tarafların iradeleri hâkim için bağlayıcı nitelikte olmamalıdır. Başka bir deyişle, hâkim velayeti taraflardan birine bırakabileceği gibi çocuğa vasi de atayabilir. Velayete sahip olmayan ebeveyn açısından

---

161 **İMİR,** s.45.

162 **İMİR,** s.45-46./ Yargıtay da kararlarında çocukla kişisel ilişki kurulmasının engellenmesini velayetin değiştirilmesi sebeplerinden kabul ediyor. Örneğin, Yargıtay 2. HD., 2013/13646-E., 2014/157-K., 13.01.2014-T., < https://www.ekinhukuk.com. tr>, s.e.t. 04.06.2024.

163 **MARDİN,** Çağrı (2019) Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlâmların İcrası, 1. Baskı, Yetkin, Ankara, s.69-71.

164 **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s.104.

165 **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s.291.

166 **GÜNEŞLİOĞLU,** Filiz (2009) "Boşanma ve Boşanmanın Hukukî Sonuçları" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.81.

çocukla kişisel ilişki kurulması gündeme gelir. Hâkim çocuğun üstün yararını da gözeterek velayete sahip olmayan eş ile çocuğu arasında kişisel ilişkiyi düzenler.

2.1.3. Evliliğin Butlanı

Evliliğin butlanı davası, boşanma davasından farklı niteliktedir. Evlilik kamusal nitelikte olduğundan evliliğin geçerliliği sıkı şekil şartlarına bağlanmıştır[167]. Geçerli bir evlilikten söz edilebilmesi için kanundaki şeklî ve maddî şartların gerçekleşmesi gerekir. TMK m. 146/1 bahsi geçen şartlara uyulmadığında evliliğin sonlandırılması için Cumhuriyet Savcısına re'sen dava açma yetkisi tanımaktadır. Aynı zamanda evliliğin sona ermesinde menfaati olan tarafın da dava açma hakkı vardır. Evliliğin iptali davası kanunumuzda mutlak butlan ve nispi butlan şeklinde düzenleme alanı bulmuştur[168]. Evlilik geçersiz bile olsa evliliğin sona erdirilmesi için mutlaka hâkim kararı gerekmekte, evlilik kendiliğinden sona erdirilememektedir[169]. Kaldı ki, geçersiz olan evlilikler hâkim kararına kadar geçerli bir evlilikmiş gibi hüküm ve sonuç meydana getirir[170]. Evlilik ile meydana gelen bazı hukukî sonuçlar evliliğin geçersiz olması nedeni ile sona ermesi hâlinde dahi varlıklarını devam ettirir. Örneğin, evlilikle ergin kılınan bir kişinin evliliği geçersiz olsa bile erginliği korunur. TMK m. 157/1'e göre, mahkeme tarafından butlan kararı verilen evlilikten doğmuş çocuklar evlilik içerisinde doğmuş sayılırlar.

TMK m. 157/2'ye göre, hâkimin butlan kararı vermesi hâlinde müşterek çocuk ve ebeveynleri arasında boşanmaya dair hükümler uygulama alanı bulacağından evliliğin iptali hâlinde, velayet ve çocukla kişisel ilişki kurulmasını da hâkim belirler[171].

---

[167] **GÖKTÜRK,** Ülkü (2008) "Evlenmenin İptali" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.158; **AKINTÜRK/ ATEŞ,** s.83; **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ**, s.62./ Evlenmenin geçerli bir şekilde yapılabilmesi için evlenmenin maddi ve şekli şartlara uygun olması gerekir. Evlenmenin maddi şartları; evlenme ehliyetinin bulunması ve evlenme engellerinin bulunmamasıdır. Evlenmenin şekli şartları ise TMK m. 134-143 arasında düzenlenmiştir. Buna göre evlenme, yetkili resmî memur önünde, tarafların eş zamanlı ve sözlü beyanlarıyla, tanıklar huzurunda ve kütüğe tescil edilerek gerçekleşir.

[168] **GÖKTÜRK,** s.158-159.
[169] **GÖKTÜRK,** s.158.
[170] **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s.98.
[171] **İMİR,** s.39; **MARDİN,** s.65.

2.1.4. Ayrılık

TMK m. 170'e göre boşanma davası açıldığı durumda hâkim boşanmaya ya da ayrılığa karar verebilir. Yalnızca ayılık talebi ile de dava açılabilir. Hâkimin ayrılık kararı vermesiyle tarafların evlilikleri hukuken değil de fiilen sona erer. Bu hâlde taraflar evliliğe ara vermiş olur fakat hukuken evlilik birliği devam eder[172].

Ayrılık durumunda da hâkim, çocuğun velayeti hakkında karar verir. Bu hâlde TMK m. 336/2 gereğince hâkim taktiren çocuğun velayetini taraflardan birine bırakabilir[173]. Hâkimin burada geniş bir takdir hakkı mevcuttur. Hâkim velayeti taraflardan birine bırakabileceği gibi çocuğa vasi de atayabilir[174]. TMK m. 336/1'de evlilik birliği sürerken eşlerin velayet hakkını birlikte kullanabileceği düzenlendiğinden ve ayrılık hükmü de evlilik birliğini hukuken sona erdirmediğinden hâkim çocuğun velayetini taraflara bırakırsa ortak velayet söz konusu olur[175]. Fakat hâkim taraflardan birisine velayet hakkını verirse diğer taraf için çocukla kişisel ilişki kurulması gündeme gelir[176]. Çocuğa vasi atanması hâlinde de velayet hakkı elinden alınan anne baba ile çocuk arasında kişisel ilişki kurulması gündeme gelir[177].

2.1.5. Anne ve Babanın Evli Olmaması

Evlilik dışında doğan çocuklar bakımından velayetin düzenlenmesi ve çocuğun teslimi söz konusu olabilir. TMK m. 337/1'e göre *"Ana ve baba evli değilse velâyet anaya aittir."* şeklinde düzenleme mevcuttur. Düzenlemeye göre, velayet hakkı kanunî olarak sadece anneye tanınmıştır. Burada anne velayet hakkını, doğrudan çocuğun doğumuyla kazanmakta olup herhangi bir mahkeme kararına gerek yoktur. Fakat çocuğun velayetinin annede olabilmesi için annenin fiil ehliyetine sahip olması gerekmektedir[178]. Anne küçük, kısıtlı, ölmüş veya velayet kendisinden alınmışsa bu durumda hâkim çocuğun üstün yararını gözeterek çocuğa vasi atayabileceği gibi velayeti çocuğun babasına da bırakabilir[179]. Baba ile küçük arasında soybağı, tanıma veya soybağı davasıyla sonradan kurulsa bile baba, soybağının kurulmasıyla küçüğün

---

[172] **ÖZTÜRK,** Ali (2015) Türk Hukuku'nda Ayrılık Hükmü Şartları ve Sonuçları, 1. Baskı, Ankara, Seçkin, s.185.
[173] **ÖZTÜRK,** A. s.192.
[174] **ÖZTÜRK,** A. s.192; **DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ**, s.134-135.
[175] **BÜKEL KOÇ,** Merve (2020) "Ortak Velayet" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü s.44.
[176] **MARDİN,** s.65; **ÖZTÜRK,** A.s.192.
[177] **İMİR,** s.47.
[178] **MARDİN,** s.66.
[179] **TURAN BAŞARA,** Gamze (2017) "Ana ile Evlilik Dışında Doğan Çocuk Arasındaki İlişkiyi Düzenleyen Türk Medenî Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi" Türkiye Barolar Birliği Dergisi, C:131, s.214.

velayetini kendiliğinden kazanamaz[180]. Belirtilmelidir ki, velayet soybağına sahip olan anne ve babaya bırakılacağından velayetin babaya bırakılması için öncelikle çocukla arasında soybağının kurulması gerekmektedir[181].

Anne, küçük veya kısıtlı ise de hâkim çocuğun velayetine yönelik bir karar verene kadar çocuğun velayeti hâlâ annede kalmaya devam eder[182]. Velayet davası süresince annenin kısıtlılığı ortadan kalkar veya ergin olursa herhangi bir karara gerek olmadan velayet yine annede kalmaya devam eder. Fakat dava sürecinde çocuğun velayeti babasına bırakılmış ya da çocuğa vasi atanmışsa annenin küçüklük veya kısıtlılık hali ortadan kalksa bile velayet kendiliğinden anneye geçmez, bu hâlde hâkim kararıyla velayetin değiştirilmesi gerekir[183].

Kanunun lafzına bakıldığı zaman evlilik dışı ilişkilerde çocuğun velayetinin ortak kullanılmasına izin verilmemiştir. Evlilik dışı ilişkilerde çocuğun velayetinin babaya verilmesinin istisnaî tutulması doktrinde eleştirilmektedir[184]. Zira evlilik dışı ilişkilerde çocuğun velayetinin babaya verilmesi kanunda son çare gibi düzenlenmiştir[185]. Çünkü kanunda babadan önce vasi ifadesi yer almaktadır. Burada adeta evlilik dışı doğan çocukla babası arasındaki ilişkinin tamamen kesilmesi istenmektedir[186].

Evlilik dışı ilişkilerde velayet hakkı kural olarak anneye ait olduğu için anne çocuğun kendi himayesinde bulunmadığı durumlarda, velayet hakkına dayanarak çocuğun teslimini aile mahkemesinden talep edebilir[187]. Burada anne tarafından çocuğun velayeti değil, teslimi talep edilir. Zaten velayet hakkı bulunan tarafın velayet hakkı talep etmesinde hukukî yarar bulunmamaktadır[188]. Yargıtay *"...her ne kadar ana ve baba evli değilse velayet yasa gereği anneye ait ise de (TMK.m. 337/1) davacı kadının talebinin çocukların kendisine teslimini de içermesine, bu yönden davacının dava açmada hukukî yararının bulunmasına, hükmün*

---

180 **MARDİN,** s.66.
181 **İMİR,** s.40; **ÖZER TAŞKIN** (2006), s.88; **MARDİN,** s.67.
182 **MARDİN,** s.66.
183 **MARDİN,** s.66.
184 **ÖZER TAŞKIN** (2006)**,** s.80; **MARDİN,** s.68.
185 **BİRİNCİ UZUN,** Tuba (2016) "Türk Medenî Kanunu'na Göre Velâyetin Kullanılması ve Çocuğun Yüksek (Üstün) Yararı İlkesi Doğrultusunda Boşanmada ve Evlilik Dışı İlişkide Birlikte Velâyet Modeli" Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 6, S: 1, s.162-163.
186 **ÖZER TAŞKIN** (2006)**,** s.80. Evlilik olmasa bile aile hayatı kurulmasının önüne geçilmiştir. Ayrıca Türk hukukunda evlilik dışı ilişkilerde çocuğu birlikte evlat edinme olmadığı gibi ortak velayette söz konusu olmayacaktır. Türk hukukundaki düzenleme AİHS m. 8 de düzenlenen aile yaşamına saygı hakkına, Anayasa m. 10'da düzenlenen eşitlik ilkesine, BMÇHS m. 9'da düzenlenen çocuğun ebeveynlerinden ayrılmama hakkına aykırıdır. Türk hukukundaki düzenlemenin değiştirilip ulusal ve uluslararası hukuka uygun bir şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.
187 **MARDİN,** s.68.
188 **MARDİN,** s.68; **BULUT,** s.651-654.

açıklanan nedenlerle sonucu itibarıyla doğru olmasına göre yerinde bulunmayan temyiz isteğinin reddiyle usûl ve kanuna uygun olan hükmün ONANMASINA,…"[189] şeklinde karar vererek, velayet hakkına sahip olup da çocuğu yanında bulunmayan anne tarafından çocuğun teslimi talep edilmeden sadece velayet talep edilse de hukukî yarar yokluğu nedeniyle dava reddedilmeyip talebin çocuk teslimini içerdiği kabul edilerek karar vermiştir[190].

2.1.6. Vesayet

Arapça kökenli olan vesayet kavramı, küçükken anne babasız kalan veya kendi menfaatlerini gözetip karşılayamayacak şekilde akıl hastası olan kişileri korumak için yasal temsilci atanmasıdır[191]. Vesayet TMK m. 396-494 arasında düzenlenmiştir ve vesayetin sebepleri kısıtlılık veya küçüklük olabilir. Velayetin olduğu yerde vesayet, vesayetin olduğu yerde velayet olamaz. TMK'da küçükler bakımından kural olarak velayet öngörülmüş olup, vesayet ise ancak belirli hâllerde başvurulan istisnaî bir kurum olarak düzenlenmiştir[192]. Küçüğün velayet altında olmadığı durumlarda vesayet gündeme gelir. TMK m. 348'de velayetin kaldırılabileceği hâller örnekleme yoluyla sayılmıştır. Buna göre, anne babanın deneyimsizliği, hastalığı, başka bir yerde bulunması veya benzeri sebeplerden biriyle velayet görevini gereği gibi yerine getiremediği ya da çocuğa yeterli ilgiyi göstermediği veya ona karşı yükümlülüklerini ağır biçimde savsakladığı durumlarda velayet kaldırılabilir.

Çocuğun anne ve/veya babasının hayatta olmaması, gaip olması, kötü yaşam tarzına sahip olması, uyuşturucu madde kullanması, ebeveynlerin tam ehliyetlerini kaybetmeleri de velayetin kaldırılmasını gerektiren hâllere örnek olarak gösterilebilir[193].

Belirtilmelidir ki, velayet hakkı sadece ana ve babaya tanınan bir haktır. Üçüncü bir kişiye çocuğun velayet hakkı tanınamaz. Velayetin kalktığı durumlarda küçüğe vasi atanır. Yargıtay da bir kararında *"Velayet hakkının ana ve/veya babaya tanınan yasal hak olduğuna,*

---

189 Yargıtay 2. HD 2009/7692-E., 2009/11428-K., 11.06.2009-T., <https://karararama.yargitay.gov.tr> s.e.t. 23.01.2025.

190 **MARDİN,** s.68-69./ *"…Medenî Kanununun 337/1. maddesinin "ana ve baba evli değilse velayet anaya aittir" hükmünü içermesi nedeniyle; yasa gereği ana da olan velayet hakkında hüküm kurulmasının sonuca etkili bulunmamasına, dava dilekçesi kapsamının çocukların teslimi talebini de içermesi karşısında hükmün velayeti annede olan çocukların anneye teslimini de içerdiğinin anlaşılmasına göre…" (*Yargıtay 2. HD, 2011/13391-E., 2012/5901-K., 15.03.2012-T. <https://karararama.yargitay.gov.tr> s.e.t. 23.01.2025.)

191 **TAŞKIRICI,** Ömer (2022) "Aile Hukukunda Vesayet ve Uygulamada Vesayet Davaları" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.3.

192 **AYDOĞDU,** Burcu Gizem (2020) "Aile Hukukunda Vesayet ve Uygulamada Vesayet Davaları" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.1.

193 **İMİR,** s.47; **ALDEMİR,** Songül (2020) "Medenî Kanun Çerçevesinde Vesayet İlişkisi ve Vesayeti Gerektiren Hâller" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.71.

anne ve babanın velayetlerinin kaldırılması hâlinde küçük çocukların dedelerinin velayeti altına konulamayacağına, bu hâlde küçüklere vasi atanması gerektiğine..." karar vermiş ve velayetin anne ya da babada olmaması durumunda küçüğe vasi atanması gerektiğine hükmetmiştir[194]. TMK m. 470'e göre küçük üzerindeki vesayet onun ergin olmasıyla kendiliğinden biter[195].

2.1.7. Evlat Edinme

Evlat edinme, şartlarına uygun bir şekilde yapıldığı zaman evlatlık ile onu evlat edinen arasında kurulan yapay (suni) soybağıdır[196]. Evlat edinme toplumda annesiz babasız kalmış ve korumaya muhtaç olan çocuğun, aile ortamının sağlanabilmesini düzenleyen hukukî bir kurumdur[197]. TMK m. 305-320 arasında evlat edinmeye yönelik hükümler düzenlenmiştir.

TMK m. 314/1'de *"Ana ve babaya ait olan haklar ve yükümlülükler evlât edinene geçer."* denilerek evlat edinmenin sonuçları düzenlenmiştir[198]. Fakat burada velayetin devri söz konusu olmayıp biyolojik anne ve babanın sahip olduğu velayet hakkı sona ermekte ve evlat edinen için velayet hakkı doğmaktadır[199]. Bu durumda velayet hakkı sadece anne babaya tanınmış bir hak olmayıp, evlat edinme durumunda (suni soybağının kurulmasıyla) evlat edinene de tanınmış bir haktır.

Kural olarak, evlat edinilen ile evlat edinenin beraber yaşaması beklenir. Bu yüzden çocuğun biyolojik anne ve babasının sağ olmasına rağmen evlatlık ilişkisi kurulmuşsa çocuğun artık evlat edinen ile beraber yaşaması beklenir. Fakat evlat edinme sürecinde çocuk halen kendi anne babasıyla yaşıyor olacağından, evlat edinen ile çocuk arasında evlatlık ilişkisi kurulduğunda çocuğun evlat edinene teslimi gerekir[200]. Çocuğun anne ve babasının teslime direnmesi durumunda ÇKK'ya göre çocuğun teslimi uygulaması gündeme gelir.

---

[194] Yargıtay 2. HD, 2008/3782-E., 2008/8892-K., 18.06.2008-T., < https://www.hukukî.net> s.e.t. 21.01.2025. Ayrıca bkz.**ALDEMİR,** s.11.
[195] **AYDOĞDU,** s.71.
[196] **SAĞLAM,** Rümeysa (2019) "Türk Medenî Hukukunda Evlat Edinme" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.1.
[197] **FİLİZ,** Kenan (2017) "Türk Hukukunda Evlat Edinme" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.1.
[198] **İMİR,** s.45.
[199] **MARDİN,** s.74.
[200] **İMİR,** s.45-46.

Çocuk, öncesinde anne babasının velayeti altında olmayıp vesayet altında ise ve çocuğun vasisi, evlat edinene çocuğu teslim etmeye yanaşmıyorsa vasinin çocuğu tesliminin sağlanması için Çocuk Koruma Kanunu'ndaki çocuk teslimi prosedürü uygulanır.

Çocuğun evlat edinilmesi hâlinde gerçek ailesiyle çocuk arasında mahkeme kararıyla kişisel ilişkinin kurulup kurulamayacağı doktrinde tartışmaya açık bir konudur[201]. İlk görüş[202] bu hususta dikkatli davranılıp kişisel ilişkinin her zaman değil, çocuğun üstün yararının korunmasının gerektiği hâllerde düzenlenebileceğini öne sürmektedir. Çünkü çocuğun gerçek ailesiyle ilişkisinin sürekli devam etmesi, çocuğun onlardan ayrılamamasına ve evlat edinen tarafla çocuğun bağlarının zayıflamasına yol açabilir. Bu durum evlat edinme müessesesinden beklenen faydanın sağlanmasının önüne geçecek niteliktedir. Diğer bir görüşe göre[203] ise çocuğun evlat edinilmesiyle beraber biyolojik ailesinin velayet hakkı kaldırılmaktadır, fakat biyolojik ailesi ile olan soybağı ilişkisi tamamen kopmamaktadır. Sırf çocuğun evlat edinilmesiyle biyolojik anne babasının çocukla kişisel ilişki kurma hakkının kaldırılmış olduğu kabul edilemez[204]. Yargıtay ise kararlarında üstün yararının gerektirdiği durumlarda çocuğun biyolojik anne babasıyla kişisel ilişkisinin sağlanması gerektiğine hükmetmiştir[205]. Yargıtay kararlarında, kişisel ilişki tesisinin hâkim kararıyla kurulabileceği belirtilmiştir. Kanaatimizce Yargıtay'ın kararları yerindedir. Zira biyolojik anne baba ile çocuk arasındaki ilişkinin tamamen kesilmesinin çocuğun zararına sebep olabileceği gibi yararına olabileceği durumlar da mevcuttur. Burada hâkim tarafından, somut olayın niteliğine göre ve çocuğun üstün yararı ilkesi de gözetilerek çocuk ile biyolojik anne baba arasında kişisel ilişkinin kurulup kurulmayacağı değerlendirilir ve buna yönelik bir karar verilir[206]. Mahkeme kişisel ilişki kurulmasına yönelik karar verirse ilâm ÇKK'ya göre yerine getirilir.

---

[201] **MARDİN,** s.98.
[202] **AKYÜZ,** s.194.
[203] **DOĞAN,** Gül (2007) Çocuk ile Kişisel İlişki Kurabilme Hakkı (Prof. Dr. Ergon Çetingil ve Prof. Dr. Rayegan Kender'e 50. Birlikte Çalışma Yılı Armağanı, 1. Baskı, İstanbul, Çizgi Basım, s.530.
[204] **İMİR,** s.46; **MARDİN,** s.99.
[205] Yargıtay 2. HD., 2016/14329-E., 2016/13900-K., 20.10.2016-T., < https://kararara ma.yargitay.gov.tr> s.e.t. 04.06.2024./ *"Küçüğün bir başka aile tarafından evlat edinilmiş olması, gerçek ana ve babanın çocuklarıyla kişisel ilişkisini keser ise de, gerçek ailesi ile aralarındaki soybağının bir gereği olarak bu hakkı ilanihaye ortadan kaldırmaz. Koşullarının varlığı hâlinde ve küçüğün menfaatine uygun düştüğü ölçüde hâkim kararıyla bu ilişki yeniden tesis edilebilir."* (Yargıtay 2. HD, 2012/2698-E., 2012/22458-K., 25.09.2012-T.,< https://kararara ma.yargitay.gov.tr> s.e.t. 04.06.2024.)
[206] **MARDİN,** s.76.

2.1.8. Tenfizine Hükmedilen Yabancı Mahkeme Kararları

Tenfizine hükmedilen yabancı mahkeme kararlarında da çocuğun teslimi konusu gündeme gelebilir. Ülkemizde yabancı mahkemeler tarafından verilen tenfiz kararları, Türk mahkemeleri tarafından verilen tanıma veya tenfiz kararı ile bağlayıcı hale gelmektedir[207]. Tanıma, yabancı mahkeme tarafından verilmiş bir kararın kesin hüküm etkisinin, kararın verildiği ülke dışındaki başka ülkelerce de kabul edilip tanınmasıdır[208]. Tanımada sadece yabancı mahkeme kararı kabul edilmekte ve karara kesin hüküm niteliği kazandırılmaktadır. Fakat kararın icrai etkisi bulunmamaktadır.

Arapça kökenli bir kelime olan tenfiz ise, yerine getirmek, icra etmek, uygulamak anlamlarına gelmektedir[209]. Türk hukukunda ise tenfiz, yabancı mahkemeler tarafından verilmiş kararların Türk hukuku tarafından hem tanınması hem de icrai etki kazanmasıdır[210]. Başka bir anlatımla, tenfiz tanımayı da içerisinde barındırmaktadır. Tenfiz kararında, yabancı mahkeme tarafından verilen kararın icrasına yönelik bir karar verilmektedir. Tenfiz ile beraber yabancı mahkeme kararının yerine getirilmesi sağlanır. Yabancı mahkeme kararını yerine getirmeyen kişi kamu gücünün harekete geçirilmesine yönelik tedbirlerle karşılaşır[211]. 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun m. 50'de "*Yabancı mahkemelerden hukuk davalarına ilişkin olarak verilmiş ve o devlet kanunlarına göre kesinleşmiş bulunan ilâmların Türkiye'de icra olunabilmesi yetkili Türk mahkemesi tarafından tenfiz kararı verilmesine bağlıdır."* şeklinde düzenleme yer almaktadır[212].

Yabancı mahkemelerce verilmiş olan velayet, çocuk teslimi ya da çocukla kişisel ilişki kurulmasına yönelik kararların ülkemizde yerine getirilmesi talep edilebilir. Bu kararların icra edilebilmesi için öncelikle tenfizi talep edilmelidir. Ayrıca Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 14'üncü maddesinde sözleşmeye taraf devletlere çocukla kişisel ilişki kurulmasına yönelik tanıma ve tenfize ilişkin usûlü tespit edip bildirme yükümlülüğü yüklenmiştir.

---

[207] **BÖLÜKBAŞI,** Özge (2021) Birlikte Velayet Ve Birlikte Velayet Kararlarının Tenfizi, 1. Baskı, Ankara, Yetkin, s.217.

[208] **SEZİŞLİ,** Vildan (2021) "Yabancı Boşanma Kararlarının Tanınması ve Tenfizi" Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, s.29.

[209] **BÖLÜKBAŞI** (2021), s.217.

[210] **SEZİŞLİ,** s. 31.

[211] **SEZİŞLİ,** s. 32.

[212] **ÇAĞLAR,** Şule (2018) "Yabancı Mahkeme Tarafından Verilen Velayet Kararlarının Tanınması ve Tenfizi" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.33.

2.2. ÇOCUK TESLİMİNE İLİŞKİN TEDBİR KARARLARININ KAYNAKLARI

Mülga İİK m. 25 vd. maddelerinde düzenlenen kararlar sadece ilâmların icrasına yönelik olup, söz konusu hükümlerde hâkim tarafından verilen tedbir kararlarının icrasına yönelik bir düzenleme yer almamaktaydı[213]. Tedbir kararlarının nasıl icra edileceği muğlaktı. Bu sebeple ÇKK m. 41/A'da muğlaklığın giderilmesi için *"Çocuk teslimi veya çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair aile mahkemeleri tarafından verilen ilâm veya tedbir kararları…"* denilerek tedbir kararlarına yönelik de düzenleme yapılmıştır. Tedbir kararlarına yönelik düzenlemenin de ilâmların icrasına paralel bir şekilde yapıldığı görülmektedir. ÇKK m. 41/A devamında aile mahkemelerinin verdiği ilâm veya tedbir kararlarının çocuğun üstün yararı da göz önüne alınarak kanunun dördüncü kısımdaki maddelerine göre yerine getirileceği düzenlenmiştir. Bu düzenleme mahkeme tarafından verilen kararın ilâm veya tedbir niteliğinde olup olmamasının hiçbir öneminin bulunmadığını göstermektedir. Başka bir anlatımla mahkeme tarafından ilâm veya tedbir kararına hükmedilse de ilâm veya tedbir kararlarının yerine getirilme usûlü aynı şekilde olur. Aile hukukunda, özellikle boşanma veya ayrılık süreçlerinde verilen geçici tedbir kararlarının büyük bir kısmı, çocuğun hangi tarafa teslim edileceği ve taraflar arasında çocukla kişisel ilişkinin nasıl kurulacağına ilişkindir[214].

2.2.1. Birlikte Yaşamaya Ara Verilmesi

TMK m. 197/1'de kanundaki şartların gerçekleşmesi hâlinde eşlerin birlikte yaşamaya ara verme hakkı düzenlenmiştir. Ayrıca maddenin 4'üncü fıkrasında *"Eşlerin ergin olmayan çocukları varsa hâkim, ana ve baba ile çocuklar arasındaki ilişkileri düzenleyen hükümlere göre gereken önlemleri alır."* şeklindeki düzenlemeyle, birlikte yaşamaya ara verilmesi hâlinde hâkim kararıyla çocukla kişisel ilişki kurulması ve çocuğun tesliminin düzenlenmesi gerektiği hükme bağlamıştır. Hâkim buradaki tedbirleri re'sen alır[215]. Fakat doktrinde çocuklara ilişkin önlemlerin talep üzerine verilebileceğini savunanlar da vardır[216]. Bu görüşe göre[217] hâkim yalnızca ekonomik açıdan çocuğa yönelik bir yardım tedbiri alınmadığında re'sen önlem alır.

---

213 **İMİR,** s.48.

214 **TÜRKMEN,** Ahmet (2020) "Çocuğun Kişisel İlişki Kurma Hakkı" Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C:26, S:2, s.1152; **MARDİN,** s.100.

215 **DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ,** s.186; **CAN KÖSE,** Eylül (2017) "Tmk'nın 197. Maddesi Kapsamında Eşlerin Ayrı Yaşama Hakkı Ve Hâkimin Alacağı Önlemler" Türkiye Barolar Birliği Dergisi, C:133, s.364; **BİRİNCİ UZUN,** Tuba (2016) "Türk Medenî Kanunu'na Göre Velâyetin Kullanılması ve Çocuğun Yüksek (Üstün) Yararı İlkesi Doğrultusunda Boşanmada ve Evlilik Dışı İlişkide Birlikte Velâyet Modeli" Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, C:6, S:1, s.143.

216 **AYAN,** Serkan (2004) "Evlilik Birliğinin Korunması" 1. Baskı, Ankara, Türkiye Barolar Birliği, s.251.

217 **AYAN,** s.254.

Diğer hallerde taleple bağlıdır. Maddenin lafzından da anlaşılacağı üzere talep üzerine değil de hâkimin re'sen gerekli önlemleri alacağını düşünmekteyiz.

Beraber yaşama ara verilmesi hâlinde anne babanın velayet hakkı kendiliğinden kalkmaz; ancak hâkimin çocuğun üstün yararını gözeterek vereceği bir karar üzerine velayet hakkı sahibi değişebilir[218]. Hâkim velayeti taraflardan birine verebileceği gibi velayet hakkında karar vermeyip sadece çocuğun hangi taraf ile beraber kalacağına karar vererek ortak velayeti sağlayabilir[219]. Burada velayet hakkı anne ve babada kalmaya devam eder, velayet kaldırılmaz. Fakat çocuk anne veya babasından birisinin yanında yaşar. Hâkim TMK m. 321 vd. hükümlerine göre müşterek çocuğun hangi eşin yanında kalacağına re'sen karar vermelidir. Çocukla kalmayan eş için ise re'sen kişisel ilişkiyi düzenlemelidir[220]. Fakat burada kişisel ilişkinin kurulması, velayet hakkının kaldırılması anlamına gelmemektedir. Belirtilmelidir ki, TMK m. 197/4'e göre önlemleri alan hâkim velayetin kaldırılmasına yönelik önlemlere başvuramaz[221].

Hâkimin çocuğun kimin yanında yaşayacağına ilişkin verdiği karar, aile hukukuna ilişkin tedbir kararı niteliğindedir. Bu durumda çocuğun kendisinde kalmadığı taraf hâkimin vermiş olduğu tedbir kararına dayanarak ÇKK kapsamında çocuğun teslimini talep edebilir.

Beraber yaşama ara verilmesi kararı ve bu karara yönelik yapılan düzenlemeler geçici niteliktedir[222]. Eşlerin bir araya gelmeleri hâlinde bu kararın etkisi ve düzenlemeler ortadan kalkar. Bu sebeple, beraber yaşama ara verilmesi ve bu yönde yapılacak düzenlemelerin hepsi geçici tedbir mahiyetinde olup ilâm niteliğinde kararlar değildir[223]. Beraber yaşama ara verilmesi kararı sonucunda çocuk teslimi gündeme geldiğinde çocuk teslimi ÇKK'ya göre icra edilir.

---

[218] **MARDİN,** s.104; **İMİR**, s.49-50; **YILMAZ**, Canan (2023) Velayet Hukuku Özellikle İsviçre Medenî Kanunu'ndaki 01.07.2014 Tarihli "Velayet Hukuku Revizyonu" İle 01.01. 2017 "Çocuk Nafakasına İlişkin Revizyon"lar Kapsamında, 1. Baskı, Ankara, Seçkin, s.80.

[219] **MARDİN,** s.104.

[220] **CAN KÖSE,** s.364.

[221] **CAN KÖSE,** s.364.

[222] **CAN KÖSE,** s.365.

[223] **SELÇUK,** s.322; **MARDİN,** s.104; **İMİR**, s.50.

2.2.2.Evliliğin Butlanı, Boşanma ve Ayrılık Davaları Sırasında Verilen Tedbir Kararları

Boşanma veya ayrılık davası açıldığında, dava devam ederken hâkim çocuğun üstün yararını esas alarak re'sen velayeti, geçici süre ile taraflardan birine bırakabilir. Velayetin geçici olarak taraflardan birine verilmesi, velayetin diğer eşten tamamen alındığı anlamına gelmemektedir[224]. Zaten boşanma davası açılmadan önce taraflar ayrı yaşamaya başladığından hâkim küçüğün çıkarlarını korumak için velayeti düzenlemektedir. Diğer eşin velayet hakkı kaldırılmasa bile boşanma veya ayrılık davası devam ederken geçici tedbir olarak çocuğun velayeti eşlerden birine verileceğinden hâkim, velayet tesis edilmeyen eşle çocuk arasında kişisel ilişki kurulmasına karar verebilir[225]. Hâkim karar verirken boşanma veya ayrılık davasındaki kusuru göz önüne almaz[226]. Kusurlu olan tarafa da velayeti verebilir[227]. Verilen karar tedbir kararı olup eğer çocuk ergin olursa karar hâkim onayına gerek kalmadan kendiliğinden kalkar[228].

[224] **YÜCEL,** s.33.
[225] **MARDİN,** s.101; **RUHİ,** Canan/ **RUHİ,** Ahmet Cemal, Velayet Hukuku (En Son Bölge Adliye Mahkemesi ve Yargıtay Kararları İle) (2017), 1. Baskı, Ankara, Seçkin, s.34.
[226] **İMİR,** s.49.
[227] **İMİR,** s.49.
[228] **İMİR,** s.49.

İKİNCİ BÖLÜM

ÇOCUK TESLİMİNE YÖNELİK İLÂM VEYA TEDBİR KARARLARININ UYGULANMASI VE YERİNE GETİRİLMESİ

1. ÇOCUK TESLİMİNE YÖNELİK İLÂM VEYA TEDBİR KARARLARININ UYGULANMA USÛLÜ

1.1. ÇOCUK TESLİMİNE İLİŞKİN HUKUKİ DÜZENLEMELERİN TARİHSEL GELİŞİMİ

1.1.1. İcra ve İflâs Kanunu Dönemi

Çocuk teslimine yönelik mahkeme kararlarının yerine getirilme usûlü Cumhuriyet'in ilanından sonra ilk kez 04.09.1932 yılında yürürlüğe giren 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanunu'nda düzenlenmiştir[229]. Söz konusu Kanun'da ilk başta çocuk teslimi düzenlenirken, çocukla kişisel ilişki kurulmasına yönelik hükümler neredeyse 30 yıl sonrasında Kanun'a eklenmiştir. 2003 yılında 4949 sayılı Kanun ile İİK'ya yeni bir hüküm eklenmiş, (İİK m. 25/b) çocuk tesliminde çocuğun psikolojik olarak zarar görmemesi ve çocukta travma oluşmaması için teslimde pedagog, psikolog, sosyal çalışmacı gibi uzman bir kişinin de yer alması gerektiği düzenlenmiştir[230]. Ne yazık ki, çocuk tesliminde uzman bir kişinin bulunması, uygulama açısından çocukta travma yaratma olasılığının önüne geçememiştir. 1932'den 2021'e kadar çocuğun teslimi icra daireleri aracılığıyla gerçekleşmiştir. Fakat İİK'da yer alan düzenlemelerin çocuğu yeterince korumadığına yönelik eleştirilerin artmasıyla beraber 2017'de konu ile ilgili olarak hazırlanan "Mağdur Hakları Kanun Taslağı" Adalet Bakanlığı tarafından kamu kurum ve kuruluşlarına görüşleri alınmak üzere gönderilmiş[231] ancak bu tasarı kanunlaşmamıştır.

1.1.2. Çocuk Koruma Kanunu Dönemi

Hukukumuzda çocukla kişisel ilişki kurulması ve çocuğun teslimine yönelik en önemli değişiklik 31675 sayılı Resmî Gazete'de 30.11.2021 tarihinde yayımlanıp yürürlüğe giren 24.11.2021 tarihli ve 7343 Sayılı İcra ve İflâs Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile gerçekleştirilmiştir. Çocuk teslimi ve çocuk ile kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararların icrası, 7343 sayılı Kanun'un 39. vd. maddeleri ile 5395 sayılı

---

229 **İMİR,** s.16.
230 **İMİR,** s.16.
231 **BELGİN GÜNEŞ**, Derya (2021) "Mağdur Hakları Kanunu Taslağı'nın Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi" Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 29, S: 2, s. 920.

Çocuk Koruma Kanunu'na eklenen dördüncü kısımda 9 madde hâlinde düzenlenmiş; bu düzenleme ile İİK'nınm. 25, m. 25/a, m. 25/b, m. 341 hükümleri ilga edilmiştir[232].

30.11.2021'den itibaren çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair mahkeme kararlarının yerine getirilmesi icra daireleri aracılığıyla değil Adalet Bakanlığı'na bağlı olan Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü (ADM) aracılığıyla yapılır[233]. Ayrıca konuyla alakalı 04.08.2022 tarihinde 31913 sayılı Resmî Gazete'de *"Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlâm ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesine Dair Yönetmelik"* yürürlüğe girmiştir. İİK hükümlerinin uygulandığı dönemde İİK Yönetmeliği'nde de konuya yönelik hüküm bulunmakla beraber yönetmelikte konu ayrıntılı bir şekilde düzenlenmemişti. Buna karşın mevcut Yönetmelik'in, önceki düzenlemeye kıyasla, daha detaylı olduğu söylenebilir.

1.2. İLÂM VEYA TEDBİR KARARLARININ UYGULANMASINA YÖNELİK GENEL ÖZELLİKLER

İcra takipleri ilâmlı ve ilâmsız olmak üzere iki şekilde yapılmaktadır. İlâmsız icra takibi, kiralanan taşınmazın tahliyesi dışında sadece teminat alacakları ve para alacakları için öngörülen takip yolu olup herhangi bir mahkeme kararı gerektirmeden taraflara takip yapma gücü vermektedir[234]. Fakat para ve teminat dışındaki alacaklar için ilâmlı icra yoluna başvurulabilir ve bunun içinde başvuranın elinde mahkeme ilâmının ya da ilâm niteliğinde belgenin olması gerekmektedir[235].

Konusu para veya teminat alacağı olmayan, çocukla kişisel ilişki kurulması ve çocuk teslimi için ilâmsız icra takibi yapılamaz. Zaten ÇKK çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin takibi ayrıca düzenlemiştir. Buna göre, çocuk teslimine ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına yönelik kararlar ÇKK m. 41/A vd. maddeleri uyarınca icra edilir. Bu kararların uygulanması/icrası genel birtakım özellikler göstermektedirler.

---

232 **İMİR,** s.17.

233 **BÖRÜ**/ **PARLAK BÖRÜ**, s.1258.

234 **ATALI,** Murat/ **ERMENEK,** İbrahim/ **ERDOĞAN,** Ersin (2020) İcra ve İflâs Hukuku, 3. Baskı, Ankara, Yetkin, s.95; **PEKCANITEZ,** Hakan/ **ATALAY,** Oğuz/ **SUNGURTEKİN ÖZKAN,** Meral/ **ÖZEKES,** Muhammet (2023) İcra ve İflâs Hukuku, 10. Baskı, İstanbul, Onikilevha, s.8; **ARSLAN,** Ramazan/ **YILMAZ,** Ejder/ **TAŞPINAR AYVAZ,** Sema/ **HANAĞASI,** Emel (2021) İcra ve İflâs Hukuku, 7. Baskı, Ankara, Yetkin, s.41; **BAYRAK,** Yıldırım (2023) Geniş Açıklama ve İçtihatlarla İcra ve İflâs Kanunu, 1. Baskı, Ankara, Seçkin, s.191.

235 **ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN,** İcra ve İflâs Hukuku, s.95-96; **PEKCANITEZ/ ATALAY/ SUNGURTEKİN ÖZKAN/ ÖZEKES,** İcra ve İflâs Hukuku, s.7; **ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ/ HANAĞASI,** İcra ve İflâs Hukuku, s.41.

1.2.1.Karar Yönünden

Çocuk teslimine yönelik mahkeme kararlarının kendine has özellikleri vardır. Bu kapsamda çocuk teslimine yönelik mahkeme kararlarının ilâm veya tedbir kararı niteliğinde olması gerekir. İlâm mevcutsa ilâmın kesinleşmiş olması gerekir. Karar uygulanabilir, zamanaşımına uğramamış ve şüpheye yer vermeyecek nitelikte açık biçimde kaleme alınmış olmalıdır.

1.2.1.1. Kararın İlâm veya Tedbir Mahiyetinde Olması

TDK kararı *"herhangi bir durum tartışılarak verilen kesin yargı; hüküm, mahkeme kararı"* şeklinde tanımlanmıştır[236]. Hâkim davanın sonuçlanması ve ilerlemesi için birtakım kararlar vermektedir[237]. Hâkim bazı kararlarıyla uyuşmazlığa son verirken, bazı kararlarıyla da uyuşmazlığa son vermeyip uyuşmazlığın sonuca yaklaşmasını sağlamaktadır[238]. Nihaî karar ve ara karar olmak üzere mahkemelerin verebileceği 2 tür karar bulunmaktadır[239].

Ara kararlar, derdest davada esas hakkında bir karar verilinceye kadar hâkimin yargılamayı ilerletmek amacıyla ve usûle yönelik olarak re'sen veya tarafların talebi üzerine verebileceği kararlardır[240]. Hâkim davadan elini çekmeyip davaya ara kararla devam eder. Örneğin, yetki veya görev itirazının reddi, zamanaşımı definin reddi kararları ara karardır[241]. Hâkim kural olarak yargılama sona ermeden önce bu kararlarından dönebilir[242]. Zira ara kararlar taraflar lehine usûlî kazanılmış hak bahşetmez. Fakat ara karar ile taraflardan biri usûlî kazanılmış hakka sahip olmuşsa hâkim ara kararından dönemez[243]. Örneğin üst mahkemenin bozma kararına uyan mahkeme sonradan direnme kararı veremez Ara kararlar davayı

---

236 Türk Dil Kurumu < https://sozluk.gov.tr/> s.e.t. 28.02.2025.

237 **BORAN GÜNEYSU,** Nilüfer (2014) Medenî Usûl Hukukunda Karar, 1. Baskı, Ankara, Adalet, s.105.

238 **BORAN GÜNEYSU,** s.105-106.

239 **ATALI,** Murat/ **ERMENEK,** İbrahim/ **ERDOĞAN,** Ersin (2019) Medenî Usûl Hukuku, 2. Baskı, Ankara, Yetkin, s.549-552; **PEKCANITEZ,** Hakan/ **ATALAY,** Oğuz/ **ÖZEKES,** Muhammet (2016) Medenî Usûl Hukuku, 4. Baskı, Ankara, Yetkin, s.470; **KURU**, Baki/ **ARSLAN**, Ramazan/ **YILMAZ**, Ejder (2014) Medenî Usûl Hukuku, 25. Baskı, Ankara, Yetkin, s.449; **TANRIVER,** Süha (2016) Medenî Usûl Hukuku Cilt 1 Temel Kavramlar ve İlk Derece Yargılaması, 1. Baskı, Ankara, Yetkin, s.980.

240 **ACAR,** Tuna (2022) Türk Ve Mukayeseli Medenî Yargılama Hukuku Açısından Ara Karar, 1. Baskı, Ankara, Yetkin, s.40.

241 **PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES,** Medenî Usûl Hukuku, s.170-171; **KURU/ ARSLAN/ YILMAZ,** Medenî Usûl Hukuku, s.449-450**; TANRIVER** (2016) s.981-982.

242 **PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES,** Medenî Usûl Hukuku, s.170-171; **KURU/ ARSLAN/ YILMAZ,** Medenî Usûl Hukuku, s.449-450**; TANRIVER** (2016) s.981-982.

243 **PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES,** Medenî Usûl Hukuku, s.170-171; **KURU/ ARSLAN/ YILMAZ,** Medenî Usûl Hukuku, s.449-450**; TANRIVER** (2016) s.981-982.

çözmediğinden tek başına kanun yoluna götürülemez, nihaî hükümle beraber kanun yoluna gidilebilir.

Nihaî kararlar, hâkimin yargılamayı sona erdirip dosyadan elini çektiği kararlardır[244]. Hâkim nihaî karardan dönemez ve onu değiştiremez. Nihaî kararlar tek başına kanun yoluna götürülebilir. Usûle ilişkin nihaî karar, esasa ilişkin nihaî karar ve davanın konusuz kalması durumunda verilen karar olmak üzere nihaî kararlar da kendi içerisinde üçe ayrılmaktadır. Usûle ilişkin nihaî kararlarda, uyuşmazlık esastan çözülmez. Usûl eksikliği nedeniyle yargılamaya o mahkemede son verilir[245]. Talep sonucu bakımından herhangi bir karar verilmeyip usûle yönelik sorunlar çözüme kavuşturulur. Örneğin, görevsizlik, yetkisizlik veya davanın açılmamış sayılmasına yönelik kararlar bu kapsamda değerlendirilir.

Esasa yönelik nihaî kararlar (hüküm) ise hâkimin maddî hukuk kurallarını uygulayıp uyuşmazlığı esastan çözdüğü mahkeme kararlarıdır. Esas hakkında verilen nihaî kararlara hüküm denilmektedir[246]. Uyuşmazlığı esastan çözmeyen usûlî kararlara ise hüküm değil, karar denilmektedir[247]. HMK m. 294/1'e göre, mahkeme ya usûl ya da esasa ilişkin bir nihaî kararla dosyayı sona erdirebilir. İlâm ise mahkeme tarafından verilmiş olan hükmün taraflara tebliğ edilen nüshalarına denilmektedir[248].

Davanın konusuz kalması hâlinde ise artık yargılama yapılmasına gerek kalmamıştır. Hâkim burada *"dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına kararı"* verir. Örneğin, tahliye davası devam ederken kiracı kiralananı tahliye ettiğinde dava konusuz kalır.

Kanunî bir tanımı yapılmamış olsa da geçici hukukî koruma, genel olarak yargılamanın sonuçlanmasına kadar geçecek süreçte, tarafların yargılama sonucunda ulaşmak istedikleri sonucu engelleyecek ve hukukî korumayı anlamsız hâle getirecek durumların önüne geçmek

---

[244] **BORAN GÜNEYSU,** s.106; **ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN,** Medenî Usûl Hukuku, s.551-553; **PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES,** Medenî Usûl Hukuku, s.470-473; **KURU**/ **ARSLAN**/ **YILMAZ,** Medenî Usûl Hukuku, s.450-452; **TANRIVER,** (2016) s.983.

[245] **MARDİN,** s.112; **BORAN GÜNEYSU,** s.106.

[246] **ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN,** Medenî Usûl Hukuku, s.551-553; **PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES,** Medenî Usûl Hukuku, s.470-473; **KURU**/ **ARSLAN**/ **YILMAZ** Medenî Usûl Hukuku, s.450-452; **TANRIVER,** (2016) s.984.

[247] **ALBAYRAK,** Adem/ **GÖZÜTOK,** Zeki (2024) Hukuk Yargılamasında Duruşma Yönetimi, 3. Baskı, Ankara, Adalet, s.363.

[248] **ACAR,** s.33; **ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN**, Medenî Usûl Hukuku, s.554; **PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES,** Medenî Usûl Hukuku, s.476; **KURU/ ARSLAN/ YILMAZ,** Medenî Usûl Hukuku, s.456; **TANRIVER** (2016) s.995.

amacıyla uygulanan bir usûl hukuku kurumudur[249]. Geçici hukukî koruma tedbirlerine İİK, TMK, HMK'da dağınık bir şekilde yer verilmiştir. HMK'da m. 389-399' da ihtiyatî tedbir, m. 368-374 arasında ise delil tespiti düzenlenmiştir[250]. Geçici hukukî koruma kararlarının özelliklerini anlatabilmek için kararların niteliğini incelemek gerekir. Fakat bu kararların niteliği doktrinde tartışmalıdır[251]. Karafakih'e göre, kararlar geçici ve esas kararlar şeklinde ayrılır; esas kararlar ise nihaî ve ara kararlar olarak sınıflandırılır[252]. Geçici kararlar ise geçici süreliğine verilen ihtiyatî tedbir, ihtiyatî haciz, delil tespiti gibi kararlardır. Özekes ise nihaî kararları gerçek ve geçici nihaî kararlar olmak üzere ikiye ayırır ve her iki türde de hâkimin davadan elini çektiğini, re'sen kararı değiştiremeyeceğini savunur[253]. Özekes'e göre ihtiyatî haciz ve ihtiyatî tedbir kararları ara karar niteliğinde olmayıp geçici nihaî karardır[254]. Tanrıver'e göre geçici nihaî karar kavramı, hukukumuza uymayan yabancı bir kavram niteliğindedir[255]. Zira mahkeme tarafından verilebilen yalnızca iki çeşit karar vardır. Bunlar; ara karar ve nihaî karardır[256]. Üçüncü karar türüne hukukumuz cevaz vermez. Etimolojik açıdan geçici nihaî karar kavramı yanlıştır[257]. Geçicilik ve nihaîlik birbirlerinden tamamen zıt kavramlar olup bir araya gelemezler[258]. Hâkimin ihtiyatî tedbir ve ihtiyatî haciz kararından dönememesi belirli hukuk yollarına başvuru üzerine kararların değiştirilmesi veya kaldırılmasının mümkün olması, kararların belirli bir süreçte bağlayıcı nitelikte olması ihtiyatî tedbir ve ihtiyatî haciz kararlarına nihaî karar özelliği kazandırmaz[259]. Geçici hukukî koruma talebinin kabul edilmesi asıl uyuşmazlık hakkında da aynı doğrultuda karar verileceği anlamına gelmez. Geçici hukukî koruma kararları geçici oldukları için kesin hüküm niteliğinde değildir. İhtiyatî tedbir ve ihtiyatî haciz gibi geçici hukukî koruma kararlarında ara kararlardan farklılaşan özellikler olsa da ara kararlar içerisindedir[260].

---

[249] **ŞAHİN BAYRAM,** Ayşegül (2022) Aile Hukukunda Geçici Hukukî Korumalar, 1. Baskı, İstanbul, Platon Hukuk, s.30-33; **ERİŞİR,** Evrim (2013) Geçici Hukukî Korumanın Temelleri Ve İhtiyati Tedbir Türleri, 1. Baskı, İstanbul, Oniki Levha, s.463; **ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN,** Medenî Usûl Hukuku, s.690.

[250] **BORAN GÜNEYSU,** s.167.

[251] **BORAN GÜNEYSU,** s.167; **ERİŞİR,** s.78.

[252] **KARAFAKİH,** İsmail Hakkı (1952) "Hukuk Muhakemeleri Usûlü", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, C:20, S:2, s.89-90; **BORAN GÜNEYSU,** s.167.

[253] **ÖZEKES**, Muhammet (2000) "Medenî Usûl Hukukunda Yok Hüküm ve Etkisiz Hüküm" Yargıtay Dergisi, C:26, S:4, s.232-233; **BORAN GÜNEYSU,** s.168.

[254] **ÖZEKES** (2000), s. 233; **BORAN GÜNEYSU,** s.171-172.

[255] **TANRIVER** (2016) s.981.

[256] **TANRIVER** (2016) s.981.

[257] **TANRIVER** (2016) s.981.

[258] **TANRIVER** (2016) s.981.

[259] **TANRIVER** (2016) s.981.

[260] **TANRIVER** (2016) s.982.

Ara kararlara karşı kural olarak tek başına kanun yoluna gidilemez[261]. Esas hakkındaki kararla beraber ara kararlara karşı kanun yoluna başvurulabilir. Fakat bazı ara kararlara karşı doğrudan kanun yoluna gidilebilir. HMK m. 391/3 uyarınca ihtiyatî tedbir talebinin reddi durumunda talebi reddedilen taraf doğrudan istinaf kanun yoluna başvurabilir. Bölge adliye mahkemelerinin vereceği karar kesin niteliktedir (HMK m. 391/3; HMK m. 362/1-f). İhtiyatî tedbir talebinin kabul edilmesi hâlinde bu talebin değiştirilmesini veya kaldırılmasını isteyen taraf ihtiyatî tedbir kararına karşı itiraz edebilir, teminat karşılığında ihtiyatî tedbirin değiştirilmesini ya da kaldırılmasını talep edebilir. İtiraz hakkında verilen kararlara karşı da kanun yolu açıktır. Fakat kanun yoluna başvurulsa da ihtiyatî tedbir kararının icrası durmaz. HMK m. 394/5'e göre istinaf sonucunda verilen kararlar kesin niteliktedir.

İhtiyatî haciz talebi üzerine ise mahkeme talebi reddeder ya da kabul eder. Mahkemenin talebi reddetmesi üzerine bu karara karşı alacaklı istinaf yoluna başvurabilir (İİK m. 258/3). Fakat ihtiyatî haciz talebi kabul edilir ise bu kabul kararının karşı taraf dinlenilerek verilip verilmediği önem arz etmektedir. Eğer ki ihtiyatî haciz kararı karşı taraf dinlenilerek verilmiş ise karşı taraf doğruca istinaf yoluna başvurabilir. Fakat karşı taraf dinlenmeden verilen bir ihtiyatî haciz kararı varsa, karşı taraf doğruca istinaf yoluna başvuramaz[262]. Borçlu taraf dinlenilmeden verilen ihtiyatî haciz kararına karşı haczin uygulanmasından itibaren 7 gün içerisinde hacizde dayanılan sebeplere, teminata, mahkemenin yetkisine kararı veren mahkemeye itiraz edebilir[263]. Eğer ki haciz borçlunun yokluğunda yapılmışsa haciz tutanağının kendisine tebliğinden itibaren 7 gün içerisinde ihtiyatî haciz kararı veren mahkemeye itiraz edebilir. İtiraz edenler delillerini ve belgelerini dilekçede göstermek zorundadırlar[264]. Mahkeme tarafları duruşmaya davet eder, taraflar duruşmaya gelmese de mahkeme dosya üzerinden karar verebilir. İtiraz üzerine mahkemenin verdiği karara karşı istinafa gidilebilir. Fakat yapılan istinaf başvurusu ihtiyatî haczin icrasını durdurmaz[265].

Tanrıver delil tespitinin ara karar niteliğinde olduğunu, ilâm özelliği taşımadığını ve ilâmlı icraya konu olamayacağını savunmaktadır[266]. Delil tespiti ve değerlendirilmesi, yargılamanın ilerlemesini sağlamak amacıyla yapılmakta olup, tarafların yargılama aşamasında

[261] **TANRIVER** (2016) s.982.
[262] **ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN,** İcra İflas Hukuku, s.489.
[263] **ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN,** İcra İflas Hukuku, s.489.
[264] **ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN,** İcra İflas Hukuku, s.489.
[265] **ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN,** İcra İflas Hukuku, s.489.
[266] **TANRIVER,** Süha (1996) İlamlı İcra Takibinin Dayanakları ve İcranın İadesi, 1. Baskı, Ankara, Yetkin, s. 41-42.

kullanacağı deliller mahkeme tarafından önceden güvence altına alınır. Yine delil tespitinin reddi ya da kabulü kararı nihaî hükümle birlikte istinaf ya da temyize tâbi tutulabileceğinden ara karar niteliğindedir. HMK m. 373/1'e göre yalnızca delil tespitinin kabulüne yönelik karşı tarafın itiraz hakkı bulunmaktadır[267]. Yine de delil tespiti kararı ilâm niteliğinde olmadığından ilâmlı icra takibine konu edilemez.

Kanaatimizce, ihtiyatî tedbir ve ihtiyatî haciz geçici hukukî koruma kararları niteliğinde olup ara karar kapsamında değerlendirilmelidir. Bu kararların temel işlevi, asıl davanın veya takibin sonucunu garanti altına almak ve yargılama sürecinde doğabilecek telafisi güç veya imkânsız zararları önlemektir. Bununla birlikte, asıl uyuşmazlık hakkında hüküm verilebilmesi önceden ihtiyatî tedbir ya da ihtiyatî haciz kararı alınmasına bağlı değildir. Bu yönüyle geçici koruma kararları, davanın esası bakımından bir ön koşul veya zorunluluk teşkil etmez.

Öte yandan, nihaî kararlar kesin nitelikte olup bağlayıcılık arz ederken, ara kararlar kural olarak bağlayıcı değildir ve mahkeme yargılama süreci devam ettiği müddetçe bu kararlardan dönebilir[268]. Ancak, verilen bir ara karar taraflardan biri lehine usûlî kazanılmış hak doğurmuşsa hâkimin artık bu kararından dönemez[269]. Dolayısıyla, geçici hukukî koruma kararlarının hem ara karar niteliği hem de usûlî kazanılmış hak istisnası gözetildiğinde, yargılamadaki fonksiyonları davanın esasını karara bağlamaktan çok, sürecin güvence altına alınmasına yönelik bir tamamlayıcı rol üstlenmektedir.

Alacaklının ilâmlı icra yoluna başvurabilmesi, elinde bir ilâm veya ilâm niteliğinde belge (İİK m. 38) bulunmasına bağlıdır[270]. Fakat tüm ilâmlar ilâmlı icraya konu edilemeyecek olup uyuşmazlığı esastan çözen eda hükmü olmalıdır[271]. Hükmün eda emri içermesi gerektiğinden, eda davasının esastan reddi kararı eda hükmü olmadığından ilâmlı icra yapılamaz[272]. Hukukî sonuç doğurmasına rağmen, yalnızca tespit içeren veya yenilik doğuran

[267] **BORAN GÜNEYSU,** s.172.
[268] **TANRIVER** (2016), s.980.
[269] **TANRIVER** (2016), s.980.
[270] **MARDİN,** s.113-114; **ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN,** İcra ve İflâs Hukuku, s.413; **PEKCANITEZ/ ATALAY/ SUNGURTEKİN ÖZKAN/ ÖZEKES,** İcra ve İflâs Hukuku, s.306; **ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ/ HANAĞASI,** İcra ve İflâs Hukuku, s.401.
[271] **MARDİN,** s.113-114; **ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN,** İcra ve İflâs Hukuku, s.413; **PEKCANITEZ/ ATALAY/ SUNGURTEKİN ÖZKAN/ ÖZEKES,** İcra ve İflâs Hukuku, s.306; **ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ/ HANAĞASI,** İcra ve İflâs Hukuku, s.401.
[272] **MARDİN,** s.113-114; **ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN,** İcra ve İflâs Hukuku, s.413-415; **PEKCANITEZ/ ATALAY/ SUNGURTEKİN ÖZKAN/ ÖZEKES,** İcra ve İflâs Hukuku, s.306-309; **ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ/ HANAĞASI,** İcra ve İflâs Hukuku, s.401-403.

inşâi kararlar, kural olarak ilâmlı icra yoluna konu olamaz[273]. Ancak, bir inşâi kararın içinde ayrıca eda borcu doğuran unsurlar yer alıyorsa bu eda içeren bölümler, icra edilebilirlik koşulunu sağladıkları ölçüde ilâmlı icra takibine konu olabilmektedir. Örneğin, boşanma kararında çocuğun teslimine veya kişisel ilişki kurulmasına dair düzenlemeler ilâmlı icraya konu olabilir. Eda içermeyen inşâi nitelikteki hükümler ile tespit kararları, yalnızca yargılama giderlerinin tahsili açısından ilâmlı icraya uygunluk taşır[274].

Çocuk teslimine yönelik kararlar, esasa ilişkin olduğundan uyuşmazlığı çözen nihaî karar niteliğindedir. Fakat unutulmamalıdır ki, aile mahkemesi tarafından verilecek tedbir kararları geçici nitelikte olup esasa yönelik nihaî karar özelliğine sahip değildir. Aynı zamanda ihtiyatî tedbir niteliğinde de değildir. Çocuk Koruma Kanunu kapsamında aile mahkemesi hâkimi tarafından verilecek olan tedbir niteliğindeki kararların ihtiyatî tedbir mi yoksa aile hukuku alanına özgü bir geçici hukukî koruma mı olduğu doktrinde tartışmaya açık bir konu niteliğindedir[275]. Baskın görüş[276] Çocuk Koruma Kanunu kapsamında aile mahkemesi hâkimi tarafından verilecek olan tedbir niteliğindeki kararları, HMK m. 406/2'yi gerekçe göstererek geçici hukukî koruma niteliğinde olduğunu ihtiyatî tedbir özelliğini taşımadığını savunmaktadır. Yargıtay da verdiği bir kararında *"...küçüğün velayetine ilişkin bu geçici düzenlemenin niteliği itibariyle Hukuk Muhakemeleri Kanununun 389. maddesi kapsamındaki ihtiyati tedbir niteliğinde olmayıp, Türk Medenî Kanununun 169. maddesinde düzenlenen Aile hukukuna özgü tedbirlerden olduğu bu sebeple aleyhine tedbir kararı verilen babanın kişisel ilişki süresinin bitiminde küçüğü anneye teslim etmemek şeklindeki davranışının Hukuk Muhakemeleri Kanununun 398. maddesindeki tedbire muhalefet suçunu oluşturmayacağı açıktır..."* şeklinde hüküm kurarak doktrindeki baskın görüşe benzer mahiyette bir görüşü benimsemiştir[277].

---

[273] **MARDİN,** s.113-114; **ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN,** İcra ve İflâs Hukuku, s.419-420; **PEKCANITEZ/ ATALAY/ SUNGURTEKİN ÖZKAN/ ÖZEKES,** İcra ve İflâs Hukuku, s.306-309; **ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ/ HANAĞASI,** İcra ve İflâs Hukuku, s.401-403.

[274] **MARDİN,** s.114.

[275] **ŞAHİN BAYRAM,** s.179-180.

[276] **MARDİN,** s.101; **GÜNAY İNAN,** Esra (2024) Aile Hukukunda Geçici Hukuki Himaye Tedbirleri, 2. Baskı, Ankara, Adalet, s.54-56.

[277] Yargıtay 2. HD., 2014/1507-E., 2014/12834-K. 09.06.2014-T., < https://kararara ma.yargitay.gov.tr/> s.e.t. 24.07.2024 / Yargıtay yine farklı bir kararında *"Mahkemece, şikâyetçi S.S..'in 16.5.2012 tarihli talebi üzerine, boşanma davası dosyalarından ayrı olarak 2012/288-282 D.İş sayılı evrakı ile küçüğün velayetinin geçici olarak annesine verilmesine ve baba ile kişisel ilişki tesisine karar verilmiş ve davalı Habip'in bu tedbir kararına aykırı davranarak Hukuk Muhakemeleri Kanununun 398. maddesindeki tedbire muhalefet ettiği gerekçesiyle cezalandırılmasına karar verilmiş ise de, küçüğün velayetine ilişkin bu geçici düzenlemenin niteliği itibarı ile Hukuk Muhakemeleri Kanununun 389. maddesi kapsamında ki ihtiyati tedbir niteliğinde olmayıp, Türk Medenî Kanununun 169. maddesinde düzenlenen Aile hukukuna özgü tedbirlerden olduğu bu*

Kanaatimizce, aile mahkemesi tarafından verilen tedbir kararları ihtiyatî tedbir niteliğinde değildir. Aile hukukuna özgü tedbir kararlarıdır. Bu sebeple ÇKK'daki tedbir kararları ibaresi doğru olmayıp tedbir kararları ifadesini aile hukukuna özgü tedbir kararları olarak anlamak daha doğrudur[278]. Aile mahkemesi tarafından verilen çocuğun teslimi ya da kişisel ilişki kurulmasına ilişkin geçici nitelikli tedbir kararları, her ne kadar nihaî hüküm olmasalar da infaz kabiliyeti taşıyan belirli yükümlülükler içerdiklerinden icrası için ADM'ye başvurulabilir.

1.2.1.2. Kararın Kesinleşmesi

Mahkeme uyuşmazlığı çözecek kararı verdikten sonra tarafların kanun yoluna başvurma hakkı bulunmuyorsa ya da süresi içinde kanun yoluna başvurulmazsa karar kesinleşir. HMK m. 350/1 ve m. 367/1'e göre kanun yoluna başvurmak kararın icrasını durdurmayacağından ilâmların icrası için kural olarak kesinleşmesi aranmaz. Taraflardan biri kanun yoluna başvurmuş olsa bile ilâmın icrası mümkündür. Diğer bir ifade ile hâkimin verdiği karar hakkında istinaf veya temyiz incelemesi devam ediyor olsa bile kararın icrası istenebilir. Fakat bu kuralın istisnaları mevcuttur. Söz konusu istisnalar HMK'da ve diğer özel kanunlarda düzenleme alanı bulmuştur. HMK'nın 350/2 ve 367/2'nci maddelerine göre nafaka kararları hariç tutularak *"kişiler hukuku, aile hukuku ve taşınmaz mal ile ilgili ayni haklara ilişkin kararlar kesinleşmedikçe yerine getirilemez*."[279] Çocuğun teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına yönelik kararlar da aile hukukuna ilişkin kararlar olduğundan kesinleşmeden icra edilemeyecek niteliktedir[280].

---

sebeple aleyhine tedbir kararı verilen babanın kişisel ilişki süresinin bitiminde küçüğü anneye teslim etmemek şeklindeki davranışının Hukuk Muhakemeleri Kanununun 398. maddesindeki tedbire muhalefet suçunu oluşturmayacağı açıktır." şeklinde hüküm kurmuştur. (Yargıtay. 2. HD., 2014/1507-E., 2014/12834-K. 09.06.2014-T., < https://karararama.yargitay.gov.tr/> s.e.t. 24.07.2024.

278 **İMİR,** s. 77.

279 Ayrıca taşınmaz mala veya taşınmaz mal üzerindeki ayni haklara ilişkin ilâmlar (HMK m. 350/2 ve m. 367/2), yabancı mahkeme veya hakem kararlarının tenfizine yönelik ilâmlar (MÖHUK m. 57/2), ceza mahkemesi ilâmlarının yargılama giderlerine yönelik kısımları (CMK m. 324/4), Sayıştay ilâmları (Sayıştay Kanunu m. 64), kesinleşmeden icra edilemeyecek kararlara örnek olarak verilebilir. Bkz. **ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN,** İcra ve İflâs Hukuku, s.422-423; **PEKCANITEZ/ ATALAY/ SUNGURTEKİN ÖZKAN/ ÖZEKES,** İcra ve İflâs Hukuku, s.311-312; **ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ/ HANAĞASI,** İcra ve İflâs Hukuku, s.407.

280 **PERÇEM,** Ayşenur (2023) "Çocuk Teslimi Ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlâmların Ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.12; **MARDİN,** s.116-117; **YAVAŞ,** Murat (2015) Medenî Usûl Hukukunda Temyiz, 1. Baskı, Ankara, Seçkin, s.113.

Aile mahkemelerince verilen tedbir kararlarının icrası için ise kesinleşme aranmaz[281]. Mahkemenin geçici ibarelerini kullanarak verdiği geçici velayet ve kişisel ilişki kararlarının kesinleşmesine gerek yoktur[282]. Fakat hüküm ile birlikte verilen velayete veya kişisel ilişkiye ilişkin kararların kesinleşmesi gerekmektedir[283].

Hüküm verildikten sonra ortaya çıkan yeni olguların mevcut kararın sürdürülmesini olanaksız veya hakkaniyete aykırı kıldığı durumlarda ise değişiklik davası kurumuna başvurulabilir. Değişiklik davası, kanunun cevaz verdiği hâllerde hüküm verildikten sonra meydana gelen ve yargılama esnasında öngörülemeyen durumların ortaya çıkması hâlinde mahkeme kararının bu şartlara uyarlanmasını sağlamaktadır[284]. Değişiklik davası ile birlikte maddî anlamda kesin hüküm ortadan kaldırılsa bile değişiklik davası kanun yolu niteliğinde değildir[285]. Değişiklik davası için başvuru, önceki hükmü veren mahkemeye yapılır. Kanunların değişiklik davasına izin verdiği bazı hâller vardır[286]. Boşanma davasında boşanma kararı veren hâkim, çocuk ve eşlerin durumunu göz önüne alarak velayet ve kişisel ilişkiye yönelik düzenleme yapmak zorundadır. O zamanki duruma göre hâkim, eşlerin sosyal ve ekonomik durumunu, çocukların eğitimini, yaşını göz önüne alarak çocuğun velayetini eşlerden birine verir[287]. Velayeti belirledikten sonra velayet hakkını vermediği eş ile çocuk arasındaki kişisel ilişkiyi de belirler. Velayet kendisine bırakılan eş, velayet yükümlülüğünü yerine getirmezse hâkim değişiklik davası ile çocuğun velayetinde değişiklik yapabilir[288]. Değişiklik davasının

---

[281] https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Cocuk-teslimi-rehber s.e.t.14.07.2025, s.58; **ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN,** İcra ve İflâs Hukuku, s.422-423; **PEKCANITEZ/ ATALAY/ SUNGURTEKİN ÖZKAN/ ÖZEKES,** İcra ve İflâs Hukuku, s.311-312.

[282] https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Cocuk-teslimi-rehber , s.e.t.20.04.2025, s.58.

[283] https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Cocuk-teslimi-rehber s.e.t.20.04.2025, s.58.

[284] **ATALI/ ERMENEK/ ERSİN,** Medenî Usûl Hukuku, s.673; **PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES,** Medenî Usûl Hukuku, s.503-504; **KURU/ ARSLAN/ YILMAZ,** Medenî Usûl Hukuku, s.676-677.

[285] **ATALI/ ERMENEK/ ERSİN,** Medenî Usûl Hukuku, s.673**; PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES,** Medenî Usûl Hukuku, s.503-504; **KURU/ ARSLAN/ YILMAZ,** Medenî Usûl Hukuku, s.676-677.

[286] **ATALI/ ERMENEK/ ERSİN,** Medenî Usûl Hukuku, s.673; **PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES,** Medenî Usûl Hukuku, s.503-504; **KURU/ ARSLAN/ YILMAZ,** Medenî Usûl Hukuku, s.676-677. Değişiklik davasına diğer örnekler; irat şeklinde maddî tazminat ödenmesine karar verilmişse ve tazminatın davasının olayında herhangi bir değişiklik olmuşsa hâkim ödenecek tazminatın tutarını yeniden belirleyebilir. Yine haksız fiilden dolayı tazminat davasında hâkim hüküm sırasında zararın tutarını belirleyemiyorsa 2 yıllık sürede kararını değiştirme hakkını saklı tutabilir. İş kazalarında işçi lehine tazminata hükmedilmiş, fakat hükümden sonra işçinin sağlığı değişmişse hâkim yeniden değerlendirme yapabilir. Hâkim nafakaya hükmederken yargılama sırasındaki tarafların sosyal ve ekonomik durumlarını değerlendirir. Fakat hükümden sonra tarafların sosyal ve ekonomik durumları değişirse hâkim değişiklik davası açıldığında nafakanın miktarını yeni duruma göre belirler.

[287] **ATALI/ ERMENEK/ ERSİN,** Medenî Usûl Hukuku, s.674.

[288] **ATALI/ ERMENEK/ ERSİN,** Medenî Usûl Hukuku, s.674; **AKİL,** Cenk (2012) "Medenî Muhakeme Hukukunda Değişiklik Davası ve Maddi Hukuktaki Görünüm Biçimleri" Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S:10, C:3, s.172-173.

açılması, belirli bir sürenin geçmesi şartına bağlı tutulmamıştır[289]. Ayrıca çocuğun teslimi veya kişisel ilişki kurulması kararı verildikten sonra değişen koşullara göre ve çocuğun üstün yararı da göz önüne alınarak kişisel ilişkinin değiştirilmesi/kaldırılması davası açılmasının önünde bir engel yoktur. Ayrıca Yargıtay da daha sonra kişisel ilişkinin değiştirilmesi/kaldırılması davası açılabileceğini belirtmiştir[290].

1.2.1.3. Kararın Zamanaşımına Uğramamış Olması

Zamanaşımı, TBK 146-161. maddelerinde ayrıntılı düzenlenmiştir. Fakat kanunda zamanaşımına yönelik bir tanım mevcut değildir. Yargıtay, kararlarında zamanaşımını *"alacak hakkının belli bir süre kullanılmaması yüzünden dava edilebilme niteliğinden yoksun kalabilmesi"* şeklinde tanımlamaktadır[291]. TBK m. 156/2'de herhangi bir borç, mahkeme kararına bağlandığı zaman zamanaşımının 10 yıl olacağı belirtilmiştir[292]. Ayrıca İİK m. 39/1'de ilâmlı icra takipleri için 10 yıllık zamanaşımı süresi belirlenmiştir. Lakin ilâmların 10 yıllık zamanaşımı süresi tüm ilâmlar için geçerli değildir. Zamanaşımına uğramayan ilâmlar da

---

[289] **AKİL,** s.169.

[290] **MARDİN,** s.127./ *"Tarafların 05.02.2016 tarihinde kesinleşen ilâmla boşandıkları, velayetin davalı anneye verildiği, müşterek çocuk ile davacı baba arasında her Cumartesi günü saat 13.00'den 17:00'e kadar, dini bayramların 2. günü 13:00'den 17;00'e kadar kişisel ilişki kurulmasına karar verildiği anlaşılmaktadır. Mahkemece davacı baba tarafından kişisel ilişkinin yeniden düzenlemesi davasının kabulüne karar verilerek, müşterek çocuk ile davacı babası arasındaki kişisel ilişki yeniden kurulurken çocuğun 08.07.2017 tarihi öncesi ve sonrası ayrı ayrı düzenlenmiş ve kademeli bir kişisel ilişki düzenlemesi yapılmıştır. Değişen koşullara göre, çocuğun yaşı, eğitim ve sağlık durumları gözetilerek kişisel ilişkinin yeniden düzenlemesi ilerki yıllarda her zaman istenebilir. Kişisel ilişki kurulmasına yönelik hüküm kurulurken; gelecek yıllardaki koşullar önceden bilinemeyeceğinden, şimdiden müşterek çocuk ile davacı baba arasında kademeli bir şekilde kişisel ilişki düzenlenmiş olması isabetsiz olup, bozmayı gerektirmiştir." (Yargıtay* 2. HD, 2016/21958-E., 2016/15856-K., 12.12.2016-T. < https://kararara ma.yargitay.gov.tr/> s.e.t. 26.07.2024)

[291] "*Bir hakkın belli bir süre içinde ileri sürülememesi sebebiyle dava yoluyla elde edilebilme imkânının kalmaması veya kanunda öngörülen sürenin geçmesi sonucu bir hakkın kullanılmasının mümkün olmaması zamanaşımı kurumunu ifade etmektedir (Türk Hukuk Kurumu: Türk Hukuk Lügati C. I, Ankara 2021, s. 1244). Zamanaşımı, borçluya borcunu ödememe imkânını veren, ayrıca alacaklıyı alacağını zamanında istemeye teşvik eden bir kurumdur. Başka bir deyişle zamanaşımı kurumu, hukukî güvenlik ilkesinin bir sonucu olarak alacaklıyı, alacağını zamanında ileri sürmeye zorlamaktadır. Zira alacaklının alacağını kanunda öngörülen süre içerisinde ileri sürmeyip hareketsiz kalması, alacağın tahsili için ciddi bir iradeye sahip olunmadığı hususunda borçluda bir güven uyandırır. Zamanaşımı bir maddî hukuk kurumu olmadığından borcu sona erdiren değil; var olan bir hakkın talep edilmesini engelleyen bir savunma aracıdır. Bu niteliği itibari ile de zamanaşımı alacağın varlığını değil, talep edilebilirliğini ortadan kaldırır. Başka bir deyişle kanunun öngördüğü zamanaşımı süresinin dolması, hakkın varlığını sona erdirmemekte fakat dava yoluyla hakkın ileri sürülmesi durumunda borçlunun bir karşı hakka (defi hakkına) dayanarak ileri sürülen hakkı sürekli olarak engellemesi söz konusu olmaktadır. Borçlu, zamanaşımı defini ileri sürerek alacak hakkının zamanaşımına uğradığı için edimi ifa etmek zorunda olmadığını ifade etmektedir. Bununla birlikte eğer davalı zamanaşımı defini ileri sürmezse; hâkim bu durumu re'sen nazara alamayacak ve şartlar mevcutsa alacağa hükmedebilecektir. Ancak zamanaşımı defini ileri süren tarafın bu hakkını dürüstlük kuralına aykırı olacak şekilde kullanmaması gerekir. Aksi hâlde hakkın kötüye kullanılması söz konusu olur. Başka bir deyişle borçlunun zamanaşımı defini ileri sürmesi dürüstlük kuralına aykırı olmadığı sürece hakkın kötüye kullanılması yasağı gündeme gelmez.*" Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu Kararı, 2021/7-E., 2022/2-K., 22.04.2022-T. < https://www.lexpera.com. tr> s.e.t. 28.02.2025.

[292] **MARDİN,** s.118.

mevcuttur[293]. Yargıtay *"Türk Hukukunda şahıs ve aile hukukuna ilişkin ilâmlar zamanaşımına uğramazlar."*[294] şeklinde kararlar vermektedir. Yani aile ve kişiler hukukuna yönelik ilâmlar zamanaşımına tabi değildir[295]. Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin ilamlar da aile hukukuna yönelik olduğundan zamanaşımına uğramaz. Zira Yargıtay da *"Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin ilâmlar zamanaşımına uğramazlar. Bununla beraber, çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin ilâmların hükmü çocuk ergin oluncaya kadar devam eder."* şeklinde karar vermiştir[296]. Görüldüğü gibi zamanaşımına uğramasa bile çocuğun ergin olmasıyla çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına yönelik ilâmın icra edilebilirliği kalmaz[297]. Evlenmeyle ya da mahkeme kararıyla ergin olan çocuk üzerinde anne babanın velayet hakkı da sona erer[298].

Çocukken hakkında kişisel ilişki kurulmasına veya teslimine dair bir ilâm bulunan kişi, ergin olmasıyla birlikte artık bu kararın icrası mümkün olmaz. Zaten ergin olan birinin kiminle yaşayacağı veya kişisel ilişki kuracağına yönelik baskı kurulamaz. Ancak daha sonra bu kişi kısıtlanırsa ve mahkeme ayrıca bir vasi atamaya gerek görmeyip anne-babanın velayetini sürdürmesine karar verirse (TMK m. 335), bu durumda artık çocukluk dönemindeki ilâmdan değil, yeni oluşan velayet ilişkisine dayanılarak bir teslim veya müdahale mümkün hale gelir.

---

[293] **TULUMLU,** Mehmet Akif (2024) Türk Borçlar Kanunu ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Zamanaşımı Ve Zamanaşımı Def'i, 1. Baskı, Ankara, Seçkin, s.123; **EREN,** Fikret (2017) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 22. Baskı, Ankara, Yetkin, s.1314; **BAKIR,** Aytül Rabia (2010) "Para Alacağı Dışındaki İlâmların İcrası", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.71./ Taşınmaz aynına ve taşınmazın mülkiyetinin tespitine yönelik ilâmlar, ortaklığın aynen taksim suretiyle giderilmesine yönelik ilâmlar ve kişi ve aile hukukuna ilişkin ilâmlar zamanaşımına uğramazlar. Fakat aile hukuku kapsamında olmasına rağmen nafakaya yönelik ilâmlarda takip gününden geriye doğru on yıldan önce işlemiş olan nafaka alacağı zamanaşımına uğrayacaktır. / *"…Tapu kayıtlarının iptali ile taşınmazın şirket adına tescilli istendiğinden gayrimenkulün aynına ilişkin bulunan iş bu davada zamanaşımı süresi işlemeyecek olup…"* (Yargıtay 11. HD, 2016/13307-E., 2016/9434-K., 08.12.2016-T. < https://www.lexpera.com. tr> s.e.t. 28.02.2025.)*"…Nafakaya ilişkin ilâmlar, bir borcun veya bir hakkın varlığını belirten ilâmlar gibi olmayıp, nafaka alacağı zaman geçtikçe borçlu zimmetinde tahakkuk edeceğinden, takip gününden geriye doğru on yıldan önce işlemiş olan nafaka alacağının zamanaşımına uğradığının kabulü gerekir…"* (Yargıtay 8.HD, 2014/17534-E., 2015/20023-K., 11.09.2015-T. < https://www.lexpera.com. tr> s.e.t. 28.02.2025.)

[294] Yargıtay 18. HD, 2014/1680-E., 2014/8935-K. 15.05.2014-T., < https://kararara ma.yargitay.gov.tr/> s.e.t. 25.07.2024./ *"…İlâmların 10 yıllık zamanaşımına tabi olması kuralının bazı istisnaları vardır. Taşınmazın mülkiyetine ve taşınmaz üzerindeki ayni haklara ilişkin ilâmlar zamanaşımına tabi değildir; keza, ayni haklar zamanaşımına uğramaz. Ayrıca, şahıs ve aile hukukuna ilişkin ilâmlar da zamanaşımına uğramazlar…"* (Yargıtay 7. HD, 2021/851-E., 2021/2661-K., 3.11.2021-T., < https://www.lexpera.com. tr> s.e.t. 28.02.2025.) *"Davacı, yabancı ilâmın münhasıran babalığın tespitine ilişkin hükmü hakkında dava açtığına göre, talep tanımaya konu olacaktır. Türk Hukukunda şahıs ve aile hukukuna ilişkin ilâmlar zamanaşımına uğramazlar." (*Yargıtay 18. HD, 2014/1680-E., 2014/8935-K., 15.05.2014-T., < https://www.kararara.com> s.e.t.10.03.2025.

[295] **ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ/ HANAĞASI,** İcra ve İflâs Hukuku, s.405.

[296] Yargıtay İİD. 1967/11172-E., 1967/11147-K., 05.12.1967-T.<https://www.alanyaavukatlari.com> s.e.t.28.02.2025; **GÜVEN,** Aydın (2016) Çocukla Şahsi İlişki Kurulmasına Dair İlâmların İcrası, 1. Baskı, Ankara, Adalet, s.100.

[297] **MARDİN,** s.120.

[298] **MARDİN,** s.120.

Dolayısıyla burada yeni bir hukuki durum doğmuştur; önceki karar kendiliğinden uygulanabilir hâle gelmez, fakat yeniden bir kişisel ilişki veya teslim kararı alınması gündeme gelebilir.

1.2.1.4. Kararın Şüpheye Yer Vermeyecek Mahiyette Olması

Mahkeme kararının icrasına ilişkin hüküm fıkrasının çelişkiden uzak ve belirli olması gerekir (HMK m. 297/2). Hüküm fıkrası ile hâkimin gerekçeli kararı da birbiriyle uyumlu nitelikte olmalıdır. Bu nedenle aile mahkemesi tarafından verilen karar hiçbir şüpheye yer vermeyecek şekilde herkes tarafından anlaşılır ve gerekçeli olmalıdır. Gerekçe adil ve güvenilir yargılama sürecinin güvencesi niteliğindedir[299]. Yargılamanın sonunda hem usûle hem de esasa yönelik konuların değerlendirildiği, taraflar arasındaki uyuşmazlığı çözen karar, taraflara hükme esas teşkil eden düşüncenin ne olduğunu açıkladığı için adalete güveni sağlamaktadır[300]. Gerekçeli karar ile hâkim tarafından değerlendirmelerin nasıl yapıldığı ve sonuca nasıl ulaşıldığı görülür[301]. Böylece taraflar mahkeme kararına itiraz hakkını etkili bir şekilde kullanabilir ve böylece kararın denetimi gerçekleştirilebilir[302]. Yargılamanın adil olduğuna olan inanç gerekçe ile sağlanmaktadır[303].

Hukukumuzda gerekçeli karar hakkı, hem temel bir hak olarak kabul edilmektedir hem de adil yargılanma hakkı ve hukukî dinlenilme hakkının da çekirdeğini oluşturmaktadır. Adil yargılanmanın sağlanması için taraflar ile mahkemeler arasındaki iletişimin kurulması hukukî dinlenilme hakkıyla güvenceye alınmıştır[304]. Hukukî dinlenilme ve adil yargılanma hakkı birbirini tamamlayan haklar olup hukukî dinlenilme hakkının adil yargılanma hakkının unsuru niteliğinde olduğu düşünülmektedir[305]. Hukukî dinlenilme hakkına uyulmadığında adil yargılanma hakkı da zedelenir. Hukukî dinlenilme hakkıyla kişiler yargılamaya yönelik bilgi alabilir, kendilerini açıklayabilir ve karara etki edebilirler[306]. Anayasa m. 36'da *"hak arama hürriyeti"* başlığı altında düzenlenen madde hukukî dinlenilme hakkının temel dayanağıdır[307].

---

[299] **ÇETİNKAYA,** Reşat (2022) "Gerekçeli Karar Hakkı" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.1.

[300] **ÇETİNKAYA,** s.1-2; **TAŞKIN**, Ahmet (2016) "Mahkeme Kararlarında Gerekçenin Önemi" International Journal Of Legal Progress, C:1, S:2, s.207; **ÖZEKES,** Muhammet (2003) Medenî Usûl Hukukunda Hukukî Dinlenilme Hakkı, 1. Baskı, Ankara, Yetkin, s.167-168.

[301] **AKTEPE ARTIK,** Sezin (2014) Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Medenî Usûl Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı, 1. Baskı, Ankara, Seçkin, s.434.

[302] **AKTEPE ARTIK,** s.434.

[303] **AKTEPE ARTIK,** s.440; **ERDOĞAN,** Gülnur (2011) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Medenî Yargıda Adil Yargılanma Hakkı, 1. Baskı, Ankara, Adalet, s.162-163.

[304] **AKTEPE ARTIK,** s.383; **ÖZEKES** (2003) s.19.

[305] **ÖZEKES** (2003) s.56-57; **TANRIVER** (2016), s.392; **PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES,** Medenî Usûl Hukuku, s.232-233.

[306] **ÖZEKES** (2003) s.85.

[307] **AKTEPE ARTIK,** s.387; **ÖZEKES** (2003) s.34; **ERDOĞAN,** s.152.

Anayasa m. 36, AİHS m. 6'ya benzer şekilde düzenlenmiş olup hem adil yargılanma hakkını hem de hukukî dinlenilme hakkını anayasal bir temele yerleştirmiştir. Anayasa m. 36'ya göre, *"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı ve davalı olarak, iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir*". Hükümde yargı mercileri ifadesiyle çekişmeli yargı dışında çekişmesiz yargıda ya da icra işlemleri gibi alanlarda hukukî dinlenilme hakkının korunacağı görülmektedir[308].

Anayasa m. 141/3'te gerekçe hakkı "*Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır."* şeklinde düzenlenmiştir[309]. Mahkemenin kararında hangi konuların olacağı ve nasıl düzenleneceği HMK m. 297'de düzenleme alanı bulmuştur. Mahkeme kararının içeriğinde neler olması gerektiği sayıldıktan sonra 2'nci fıkrada *"Hükmün sonuç kısmında, gerekçeye ait herhangi bir söz tekrar edilmeksizin, taleplerden her biri hakkında verilen hükümle, taraflara yüklenen borç ve tanınan hakların, sıra numarası altında; açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesi gereklidir."* şeklinde düzenleme yapılmakla hüküm fıkrasının açık, anlaşılır ve şüpheye yer vermeyecek şekilde olması gerektiği belirtilmiştir. Hüküm fıkrasında birbiriyle çelişebilen ifadelere yer verilmemelidir[310].

Tüm mahkeme kararlarının gerekçeli olma zorunluluğu olduğu gibi bu gerekçenin şüpheye yer vermeyecek şekilde açık olması aranmaktadır. Gerekçe keyfiliği önleyip, mahkemenin tarafsızlığını göstererek yargıya güveni sağlar. Ayrıca gerekçeli kararı yazarken hâkim kendi kendinin de denetimini sağlamaktadır[311].

Kısa karar (hüküm fıkrası) ise davacının dava dilekçesinde belirttiği talep sonucunu, mahkemenin red, kabul veya kısmen red/ kısmen kabul şeklinde karara bağlamasıdır. Gerekçeli karar, kısa kararın daha sonra gerekçelendirilmiş halidir. HMK m. 298'e göre gerekçeli karar kısa karara aykırı olmamalıdır. Kısa kararla gerekçeli kararın çelişkili olması bozma nedenidir[312]. Kısa karar taraflara tefhim edildiği andan itibaren hâkimin kendisi tarafından bile değiştirilemez, karardan geri dönülemez. Fakat HMK m. 304 ve m. 305 gereğince eğer ki

---

[308] **AKTEPE ARTIK,** s.387.

[309] **AKBAŞ AYGÜN,** Bahar (2024) İnsan Hakları ve Korunması, Mart 2024 Baskısı, Ankara, Türkiye Adalet Akademisi, s.24.

[310] **AKBAŞ AYGÜN,** s.25.

[311] **TÜRKBEN,** Tahsin (2009) "Anayasal Bir Zorunluluk Olarak Gerekçeli Karar" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.33.

[312] "*Gerekçeli kararın kısa karara uygun olmaması, çelişki yaratır ve gerekçeli kararın yok hükmünde olduğu anlamına gelir. Belirtmek gerekir ki, kısa karar ile gerekçeli karar çelişkisi, İçtihadı Büyük Genel Kurulu'nun 10.04.1992 gün ve 1991/7 Esas, 1992/4 Kararı gereğince bozma nedenidir"* (Yargıtay 9.HD 2014/14154-E., 2015/16777-K. 07.05.2015-T. < https://karararama.yargitay.gov.tr/> s.e.t. 25.07.2024)

hükümde açıkça hesap veya yazı hatası varsa tashihle, hüküm açık değilse tavzihle düzeltilebilir[313]. Ama hüküm aynı kalır. Kısa karar verildikten sonra kanun yollarına gidildiği aşamalarda hüküm değişime uğrayabilir. Fakat HMK m. 305/A'da düzenlenen hükmün tamamlanması hâlinde de mahkeme ek bir karar vermektedir. Maddeye göre, davanın taraflarından herhangi biri, mahkemenin nihaî kararının kendisine tebliğinden itibaren 1 ay içerisinde ek karar talebinde bulunabilir. Bunun mümkün olabilmesi için, talebin yargılama sırasında ileri sürülmüş ya da mahkemenin kendiliğinden karar vermesi gereken bir konu olması; ancak buna rağmen hiç ya da sadece kısmen karara bağlanmamış bulunması gerekir[314]. Hükmün tamamlanması düzenlemesiyle şartların sağlandığı hâllerde kanun yoluna başvurulmadan da hükümde değişiklik yapabilmek mümkündür. Ayrıca ek kararın yanlış olduğunu düşünen taraf ek karara karşı kanun yoluna da başvurabilir (HMK m. 305/A, 2. cümle)[315].

Çocuk teslimine yönelik kararların icrası bakımından söz konusu düzenlemeler doğrudan etkili ve belirleyicidir. Zira bu tür kararlar, sadece mahkeme önünde bir hakkın tanınmasıyla değil, aynı zamanda icra edilebilir olmasıyla anlam kazanır. Oysa kısa karar ile gerekçeli karar arasında çelişki bulunması, hükmün açık ve belirli olmaması ya da bir talep hakkında hiç karar verilmemesi gibi durumlarda, ilâmın infaza elverişli olup olmayacağı tartışmalı hâle gelir. Bu da özellikle çocuk tesliminin gecikmesine, aksamasına hatta uygulanamamasına yol açabilir. Özellikle hükmün tamamlanması, çocuk hukukuna ilişkin davalarda sıklıkla karşılaşılan eksik hüküm kurulması sorununu çözmekte; tarafların yeniden dava açmasına veya uzun süreli kanun yolu süreçlerine girmesine gerek kalmadan kararın tamamlanmasına imkân sağlamaktadır.

Hâkim velayet davasında çocuğun kime teslim edileceğine yönelik bir karar vermektedir. Çocuk tesliminin kime yapılacağı kısa kararda zaten açıkça belirtilmektedir. Fakat çocukla kişisel ilişki kurulmasına yönelik ilâmlar kararın icra edilebilirlik aşamasında karışıklığa yol açabilir. Hâkim kişisel ilişki kurulacak olan tarafla kişisel ilişkinin başlama ve bitiş tarihini, bayramlarda veya tatillerde iletişimin nasıl olacağını, çocuğun geceleyip

[313] **ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN,** Medenî Usûl Hukuku, s.564; **KURU/ ARSLAN/ YILMAZ,** Medenî Usûl Hukuku, s.690**; TANRIVER** (2016), s.996-998.
[314] **ÇAVUŞ,** Burcu (2022) Medenî Usûl Hukukunda Hükmün Tamamlanması, 1. Baskı, İstanbul, Oniki Levha, s.7.
[315] **ÇAVUŞ,** s.31.

gecelemediğini, saatini, usûlünü, hangi aralıklarla ve ne şekilde kişisel ilişki kurulacağını şüpheye yer bırakmayacak bir şekilde düzenlemelidir[316].

1.2.1.5. Kararın Şarta Bağlı Olmaması

Hâkim mevcut olan hakkın varlığını veya sona ermesini geleceğe yönelik gerçekleşmesi şüpheli bir olayın varlığına bağlamışsa şarta bağlı bir hüküm kurmuştur[317]. Şartlı hüküm verilip verilemeyeceğine yönelik HMK m. 297/2 de düzenleme yapılmıştır. Buna göre *"...hükümle, taraflara yüklenen borç ve tanınan hakların, sıra numarası altında; açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesi gereklidir."* Kanunî düzenlemeden şarta bağlı karar verilemeyeceği açıkça görülmektedir.

Doktrinde ise mahkemenin şarta bağlı olarak hüküm verip veremeyeceği tartışılmış ise de hükmün şüpheye yer bırakmayacak şekilde açık olması gerektiği için şarta bağlı nitelikte hüküm verilmesine olanak bulunmadığı çoğunlukla kabul edilmektedir[318].

---

[316] **YILMAZ** (2015), s.121.
*"Tarafların aynı yerde bulunmaları hâlinde kişisel ilişkinin "kararlaştıracakları yer ve zamanda muayyen müddetle" şeklinde kurulması yer, zaman ve süre bakımından infazda duraksama yaratacak niteliktedir. Ayın her hafta Cumartesi günleri kişisel ilişki kurulması annenin velayet hakkını kısıtlayacağı gibi, baba yanında gece yatılı kalacak şekilde düzenleme yapılmaması da uygun değildir. Daha uygun süreli ve infazda tereddüt yaratmayacak şekilde kişisel ilişki düzenlemesi yapılmak üzere hükmün bozulmasına karar vermek gerekmiştir."(*Yargıtay 2.HD., 2008/9701-E., 2009/11777-K., 17.06.2009-T.,< https://kararara ma.yargitay.gov.tr> s.e.t.01.03.2025)

"*Müşterek çocuk M. D..ile davacı baba arasında "babanın müşterek çocuğu her ay sonu bir defa yanına alarak hafta sonu iki günlüğüne ve ay ortasında davalının yanında bir kez görmesi" şeklinde kurulan kişisel ilişkinin başlangıç, bitiş tarihleri gösterilmeden infazda karışıklık yaratacak şekilde karar verilmesi doğru olmadığı gibi davacı babanın kişisel ilişkisini kısıtlayacak biçimde davalı anne yanında çocuğu görecek şekilde kişisel ilişki düzenlenmesi de usûl ve yasaya aykırıdır."* (Yargıtay 2.HD. 2008/1607-E., 2008/1706K., 18.02.2008-T., < https://kararara ma.yargitay.gov.tr> s.e.t.01.03.2025)

"Hâkim kişisel ilişkinin süresini, yerini, zamanını infazda güçlük yaratmayacak ve hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak şekilde düzenlemelidir. Bu esaslar dikkate alınmadan, velayeti davacı-davalı anneye verilen müşterek çocuklar ile baba arasında dini bayramlar yönünden dönüşümlü olarak kurulan kişisel ilişki infazda tereddüt yaratacak nitelikte olup; doğru bulunmamıştır." (Yargıtay 2. HD, 2012/9424-E., 2012/13469-K., 17.05.2012-T. < https://kararara ma.yargitay.gov.tr> s.e.t.01.03.2025)

[317] **TANRIVER,** Süha (1998) "Şarta Bağlı Hüküm Kavramı ve Verilip Verilemeyeceği Sorunu" Banka Ve Ticaret Hukuku Dergisi, C:19, S:4, s.45; **TANRIVER** (2016) s.986.

[318] **TANRIVER** (2016) s.991; **PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES**, Medenî Usûl Hukuku, s.472-473.
Fransız hukukunun etkisinde olan yazarlar, şarta bağlı hüküm verilebilmesinin önünde engel olmadığını düşünmektedirler. (**BORAN GÜNEYSU,** s.118; **TANRIVER** (2016) s.986./ **PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES**, Medenî Usûl Hukuku, s.472-473.) Bu görüşe göre şarta bağlı hüküm kavramı maddî anlamda kesin hüküm kavramıyla çelişmeyip İİK m. 24/4'deki hüküm ile zımnen şarta bağlı hükmün Türk hukukunda kabul edildiği ileri sürülmektedir.
Yine TBK m. 75'te *"Bedensel zararın kapsamı, karar verme sırasında tam olarak belirlenemiyorsa hâkim, kararın kesinleşmesinden başlayarak iki yıl içinde, tazminat hükmünü değiştirme yetkisini saklı tutabilir."* yönündeki düzenlemenin şartlı hüküm örneği olduğu savunulmaktadır. (**TANRIVER,** (1998) s.45-46./ **TANRIVER** (2016) s.986.) Tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde, ödemezlik definin (TBK m. 97) ileri sürülmesi durumunda mahkemenin hangi doğrultuda karar vereceğine yönelik doktrinde farklı görüşler vardır. **(TANRIVER** (2016) s.987.) Bir görüşe göre, ödemezlik defi ileri sürüldüğünde hâkim, davayı reddeder. (**BORAN GÜNEYSU,** s.122-123; **TANRIVER** (2016) s.987) İkinci görüşe göre, taraflardan biri kendi

Şarta bağlı dava açılamadığı gibi hâkim şarta bağlı şekilde hüküm veremez. HMK m. 297/2 şarta bağlı hükme açıkça cevaz vermemektedir. Zira şarta bağlı bir şekilde verilen hükümler nihaî kararlara özgü bir nitelik olan netlikten uzak olur[319].

Kanaatimizce hâkimin vereceği kararın şüpheye ve tereddüde yer bırakmayacak şekilde net ve açık olması gerektiğinden ve hukukumuzda şarta bağlı hükme cevaz verilmediğinden çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına yönelik hükümler şarta bağlı olarak verilemez. Hükmün şarta bağlanması hükmün icra edilebilirliğini de önler.

TMK m. 182'ye 24.11.2021 tarihinde eklenen 2'nci fıkraya göre *"Mahkeme, kararında kişisel ilişki düzenlemesinin gereklerinin yerine getirilmemesi hâlinde, çocuğun menfaatine aykırı olmamak kaydıyla velayetin değiştirilebileceğini ihtar eder."* Yine aynı tarihte TMK m. 324'e eklenen 3'üncü fıkrada *"Velayet kendisine bırakılan ana veya baba, kişisel ilişki düzenlemesinin gereklerini yerine getirmezse çocuğun menfaatine aykırı olmamak kaydıyla velayet değiştirilebilir. Bu husus kişisel ilişki kurulmasına dair kararda taraflara ihtar edilir."* şeklinde paralel bir düzenleme getirilmiştir[320]. Bu düzenlemeler şarta bağlı hüküm niteliğinde değildir. Velayet kendisine bırakılan tarafın çocukla kişisel ilişki kurulmasının engellenmesi, velayetin değiştirilmesine neden olan bir sebep olarak belirlenmiştir[321]. Aslında bu düzenlemeler ile değişiklik davasının önü açılmıştır.

Velayet hakkına sahip taraf kendisine kişisel ilişki kurma hakkı tanınan tarafla çocuğun kişisel ilişki kurmasını engellerse hâkimin velayeti değiştirebileceği kararda taraflara bildirir.

---

edimini yerine getirmeyi teklif edip diğer tarafın da edimini yerine getirmesi için dava açarsa ve davalı ödemezlik defini ileri sürerse hâkim *"aynı anda ve karşılıklı bir şekilde ifa"* kararı verir. (**BORAN GÜNEYSU,** s.122-123./ **TANRIVER** (2016) s.987.) Bu hüküm ise şarta bağlı hüküm örneği teşkil etmektedir. Tarafların edimlerini yerine getirmesi karşılıklı olma şartına bağlanmaktadır. Fakat ödemezlik definin şartları sağlanmadığından maddî hukuk bakımından böyle bir karar verilemez. Zira ödemezlik definde edimin yerine getirilmesinin teklif edilmemiş olması şarttır. Üçüncü bir görüş ise, tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde taraflardan birisi kendi ediminin icrasını karşı tarafa teklif etmeden dava açarsa hâkim, *"aynı anda ve karşılıklı bir şekilde ifa"* kararı verecek ve verilen hüküm şarta bağlı hüküm niteliğinde olur (**PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES**, Medenî Usûl Hukuku, s.472-473.) Fakat kendi edimini icra etmeden ya da icrasını teklif etmeden dava açıp da diğer taraf ödemezlik definde bulunduğunda mahkeme aynı anda karşılıklı ifa kararı vermez, bunun yerine davanın reddine hükmeder. Fakat taraf ödemezlik defini hiç ileri sürmemişse mahkemenin aynı anda ve karşılıklı ifaya karar vermesine yönelik bir düzenleme hukukumuzda mevcut değildir. Ödemezlik defi ileri sürülmediği durumda mahkeme davalıyı edimin ifasına mahkûm eder. HMK m. 297/2'de hükmün sonuç kısmında taraflara yüklenen borçların ve hakların açıkça, şüpheye yer bırakmayacak şekilde net gösterilmesi gerektiği düzenlenmiştir. Aynı anda ve karşılıklı ifaya yönelik karar vermek şüphe uyandırıcı nitelikte olup şarta bağlı hüküm kurmak anlamına gelir ve kanuna aykırı nitelikte olur.

319 **TANRIVER** (2016) s.991.

320 **AKÇAAL,** Mehmet (2022) "Velâyetin Değiştirilmesi", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 13, S:1, s.197.

321 **CEYLAN,** Ebru (2017) "Türk Medenî Kanunu'nda Çocuğun Korunmasıyla İlgili Güncel Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi" Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Şeref Ertaş'a Armağan, C: 19, Özel Sayı, s.356.

Fakat düzenlemeden de görüldüğü üzere mahkeme velayeti kendiliğinden değiştiremez, çocuğuyla kişisel ilişki kurulması engellenen tarafın mahkemeden bir talepte bulunması ve çocuğun üstün yararının da izin verdiği durumlarda velayetin değiştirilmesi gündeme gelebilir[322]. Bu hüküm velayetin değiştirilmesinin önünü açsa da her koşulda velayet hemen değiştirilemez. Mahkeme kararını uygulamayan tarafın bilerek ve isteyerek mahkeme kararını yerine getirmediği, ağır kusurlu olduğu durumlarda velayet değiştirilebilir. Yargıtay kararlarında da bu hususa vurgu yapılmıştır[323]. Bununla birlikte, tarafların farklı şehirlerde veya ülkelerde olmaları nedeniyle kişisel ilişki kurulmasının zorlaşması sırf bu sebeple velayetin değiştirilmesini gerektirmez. Belirtmek gerekir ki, daha sonradan bir velayet değişikliğinin gerçekleşebilmesi için çocuğun teslimi veya çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair mahkeme kararı verilirken kararın içerisinde ihtara yer verilmesi gerekir[324].

1.2.2. Kararın Uygulanmasında Usûl

Mahkeme tarafından verilen kararı tarafların uygulamaları beklenir. Fakat taraflardan birisi verilen karara uymadığında hakkı gasp edilen tarafın kendi hakkını korumak için mahkemece verilen kararın icra edilebilirliğini devletten talep etme hakkı bulunmaktadır[325]. Adil yargılanma hakkının bir uzantısı olarak hukuk devleti, hak arama özgürlüğünü temin etmelidir. Hak arama özgürlüğü, temel bir hak ve özgürlük olarak bireylerin adil bir yargılama içerisinde yetkin ve etkili kurumların karşısında, hak ettiklerini almaları ya da haksızlığa uğramışlarsa bu haksızlığın giderilmesi maksadıyla etkin mücadele etme hakkıdır[326]. Hukuk devletinin hak arama hürriyetini sağlaması beklenmektedir.

---

[322] **İMİR,** s.80-81.

[323] **AKÇAAL**, s. 167./ *"…Toplanan delillere göre davalının kastının çocuğu davacıya hiç göstermemek olduğu anlaşılmaktadır. Küçük yaşı itibariyle ana bakım ve şefkatine muhtaçtır. Bu itibarla açılan davanın kabulü gerekir...*" (Yargıtay HGK, 2000/2-927-E., 2000/974-K., 7.6.2000-T. < https://kararara ma.yargitay.gov.tr/> s.e.t. 26.07.2024).

*"…Çocukla kişisel ilişki kurulmasının engellenmesi, çocuğun fiilen velayet hakkı olmayan annede ya da babada bırakılması veyahut çocuğun üçüncü kişinin yanında bırakılması, çocuğun menfaatinin gerektirdiği nedenler (örneğin sağlık, eğitim, ahlâk, güvenlik), velayeti kendisinde bulunan annenin ya da babanın yeniden evlenmesi, velayet hakkı kendisine verilen tarafın bir başka yere gitmesi, ölüm veya velayet görevinin kullanılmasının engellenmesi velayetin değiştirilmesi sebepleri olarak sayılabilir..." (*Yargıtay HGK, 2017/2-2486-E., 2018/1148-K., 30.5.2018-T. < https://kararara ma.yargitay.gov.tr/> s.e.t. 26.07.2024).

[324] **İMİR,** s.81.

[325] **ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN,** İcra ve İflâs Hukuku, s.4; **PEKCANITEZ/ ATALAY/ SUNGURTEKİN ÖZKAN/ ÖZEKES,** İcra ve İflâs Hukuku, s.2-3; **ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ/ HANAĞASI,** İcra ve İflâs Hukuku, s.35-36; **AKTEPE ARTIK,** s.15., s.60., s.64.

[326] **AYDIN,** Mesut (2006) "Anayasa Mahkemesi Kararlarında Hak Arama Özgürlüğü", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C:61, S:3, s.5; **AKTEPE ARTIK,** s.15., s.60., s.64.

Hükmün icrasını kimlerin nereden talep edilebileceği, başvuruya yönelik giderlerin kim tarafından karşılanacağı önem arz eden konulardır.

1.2.2.1. Görevli ve Yetkili Makam

Önceki düzenlemede çocuk teslimi veya kişisel ilişki kurulmasına yönelik kararların yerine getirilmesi icra dairelerinden talep edilirdi[327]. Fakat 7343 sayılı İcra ve İflas Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 24.11.2021'de kabul edilmesiyle ÇKK m. 41/A vd. maddelerinde ayrıntılı bir şekilde düzenleme yapılarak bu yetki artık icra dairelerinden alınmıştır[328].

ÇKK m. 41/A'da görevli ve yetkili makam 6 fıkra hâlinde düzenlenmiştir. Maddenin ilk fıkrasında "*(1) Çocuk teslimi veya çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair aile mahkemeleri tarafından verilen ilâm veya tedbir kararları, çocuğun üstün yararı esas alınarak, Adalet Bakanlığınca kurulan adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlüklerince bu Kısım hükümlerine göre yerine getirilir.*" şeklindeki düzenleme ile görevli kurum belirlenmiştir. Çocuk teslimi ya da kişisel ilişki kurulmasına yönelik aile mahkemesinin verdiği ilâm veya tedbir kararlarını yerine getirecek ilgili kurum Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğüdür[329]. Müdürlükler kendi içinde Bilgilendirme ve Yönlendirme Bürosu, Kırılgan Grup Destek Bürosu, Ceza Yargılaması Destek Bürosu, Hukuk Yargılaması Destek Bürosu, Adli Yardım Hizmetleri Bürosu ve Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki İşlemleri Bürosu olarak alt bölümleri barındırmaktadır[330]. Fakat Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlükleri (ADM) ülke çapında kuruluşlarını daha tamamlamamış değildirler[331]. ÇKK m. 41/A 3'üncü fıkrasında *"Müdürlük bulunmayan yerlerde bu Kısım kapsamında yer alan görevler, Adalet Bakanlığınca belirlenen hukuk mahkemeleri yazı işleri müdürlüğü tarafından yerine getirilir."* denilerek müdürlüğün bulunmadığı hâllerde hangi kurumun görevli olduğu düzenlenmiştir.

Aynı maddenin 4'üncü fıkrasında çocuk teslimine ilişkin ilâmların ve tedbir kararlarının icrasında yetkili makam olarak çocuğun yerleşim yeri müdürlüğü kabul edilmiştir. Çocuk

---

[327] **PERÇEM,** s.17.

[328] **BAŞ,** Seda/ **BAŞ,** Sezgin (2023) Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulması Konularında 7343 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler ve Çocuk Hakları Perspektifinden Bir Değerlendirme, Çukurova Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi C:3**,** s.5; **ERDOĞAN,** Ersin (Editör) (2022) Türk Hukukunda Çocuk, 1. Baskı, Ankara, Yetkin, s.362; **ALBAYRAK/ BULUT,** s.309.

[329] **BAŞ/ BAŞ,** s.8; **ERDOĞAN,** Ersin (Editör) (2022) Türk Hukukunda Çocuk, s.362.

[330] Adalet bakanlığı sitesi bilgileri için bknz:<ADM Nedir? (adalet.gov.tr)> s.e.t.26.07.2024

[331] Tüm illerde uygulamaya geçilse de hala uygulamaya geçmeyen ilçeler mevcuttur. Hangi il ve ilçelerde faaliyet gösterdiğine yönelik bknz: < Faaliyete Geçen İl ve İlçeler (adalet.gov.tr)> s.e.t. 19.04.2025.

teslimine ya da çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair ilâm veya tedbir kararına sahip olan taraf, söz konusu karara uyulmadığı halde, taleplerini icra dairesinden değil de çocuğun yerleşim yerindeki ADM den isteyebilir[332].

İİK m. 34'e göre ilâmlı icrada ilâmın icrası her icra dairesinden talep edilir[333]. Alacaklı taraf ilâmın konusu önemli olmaksızın ilâmın icrasını Türkiye sınırlarındaki herhangi bir icra dairesinden talep edebilir[334]. Çocuk teslimine ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına yönelik ilâmların ve tedbir kararlarının yerine getirilmesinde ÇKK'daki yeni düzenleme ile başvurulacak makamın yetki çevresinin sınırlandırıldığı görülmektedir[335]. Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlâm ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesine Dair Yönetmelik (Yönetmelik)[336] m. 25/7 ve m. 32'ye göre yetkisiz makama yapılan başvuru üzerine, kendisine başvuru yapılan ADM ilâm veya tedbir kararını alarak talepte bulunanın iletişim bilgilerini de ekleyip bir tutanak tutar ve vakit kaybetmeden çocuğun yerleşim yerindeki ADM'ye gönderir[337]. Dosya yetkili müdürlüğe gönderilmezse taraflar şikâyet yoluna başvurabilir[338]. İlâm veya tedbir kararlarının uygulanması esnasında çocuğun yerleşim yeri değişirse ilgili ADM'nin yetkisi sona erer. Başvuru dosyası çocuğun yeni yerleşim yeri müdürlüğüne, eski müdürlük tarafından kendiliğinden gönderilir[339]. Dosyanın gönderilmediği

---

[332] **İMİR,** s.86; **TOPAL,** Önder (2022) "Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlâmların Veya Tedbir Kararlarının İcrasında Yeni Dönem" Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 30, S: 3, s.1340.

[333] **BAYRAK,** s.172; **TOPAL,** s.1341; **ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN,** İcra ve İflâs Hukuku, s.417; **PEKCANITEZ/ ATALAY/ SUNGURTEKİN ÖZKAN/ ÖZEKES,** İcra ve İflâs Hukuku, s.318; **ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ/ HANAĞASI,** İcra ve İflâs Hukuku, s.404.

[334] **BAYRAK,** s.172-173**; ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN,** İcra ve İflâs Hukuku, s.417; **PEKCANITEZ/ ATALAY/ SUNGURTEKİN ÖZKAN/ ÖZEKES,** İcra ve İflâs Hukuku, s.318; **ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ/ HANAĞASI,** İcra ve İflâs Hukuku, s.404.

[335] **TOPAL,** s.1341.

[336] Belirtmek gerekir ki Çocuk Koruma Kanununu tamamlayıcı nitelikte 3 yönetmelik mevcuttur. Bunlar; Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlâm ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesine Dair Yönetmelik (04.08.2022-T. 31913 sayılı Resmi Gazete), Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (24.12.2006-T. 26386 sayılı Resmi Gazete), Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik'(24.12.2006-T. 26386 sayılı Resmi Gazete)tir. Bundan sonra çalışmada Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlâm ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesine Dair Yönetmelik "Yönetmelik" olarak ifadesi edilecektir.

[337] Yönetmelik m. 25/7 *"Hak sahibinin ilâm veya tedbir kararının yerine getirilmesi için çocuğun yerleşim yeri dışındaki bir müdürlüğe başvurması hâlinde bu müdürlük tarafından başvuruya esas olan ilâm veya tedbir kararının ibrazı istenir. Hak sahibinin adres ve iletişim bilgileri ile bilinmesi hâlinde yükümlünün en son adres ve iletişim bilgilerinin bildirilmesi istenerek bu husus tutanak altına alınır. İbraz edilen ilâm veya tedbir kararı ile tutulan tutanak dosyaya eklenir ve derhâl çocuğun yerleşim yeri müdürlüğüne gönderilir."*

[338] **KURT KONCA,** Nesibe (2022) "Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasında Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerinin İşlem ve Kararlarına Karşı Şikâyet ve İtiraz" Medenî Usûl ve İcra İflâs Hukuku Dergisi, C: 18, S: 52, s.420-421.

[339] **KURT KONCA,** s.421.

hâllerde yine şikâyet kurumu gündeme gelir. Böylece çocuğun menfaati gözetilerek, talepte bulunanlar ve küçük daha fazla mağdur edilmemiş ve bekletilmeden süreç işletilmiş olur[340].

Çocuğun yerleşim yerinin neresi olduğu ise TMK m. 21'e göre tespit edilebilir. Söz konusu düzenlemeye göre *"Velâyet altında bulunan çocuğun yerleşim yeri, ana ve babasının; ana ve babanın ortak yerleşim yeri yoksa, çocuğun kendisine bırakıldığı ana veya babanın yerleşim yeridir. Diğer hâllerde çocuğun oturma yeri, onun yerleşim yeri sayılır. Vesayet altındaki kişilerin yerleşim yeri, bağlı oldukları vesayet makamının bulunduğu yerdir."* Çocuk tesliminde veya çocukla kişisel ilişki kurulması kararlarında çocuk genellikle annesine ya da babasına bırakılmaktadır. Mahkeme kararında çocuk hangi tarafa bırakıldıysa artık bırakıldığı ebeveyninin yerleşim yeri çocuğun yerleşim yeri, bu yerde bulunan ADM, yetkili müdürlük olarak kabul edilir[341]. Eğer ki çocuk anne ya da babasına bırakılmadıysa TMK m. 21/1 gereğince çocuğun oturduğu yer, yerleşim yeri kabul edilir.

Eğer ki çocuğun Türkiye'de bir yerleşim yeri bulunmuyorsa hangi müdürlüğün yetkili olduğu Yönetmelik m. 11/2'de düzenlenmiştir. Buna göre *"Türkiye'de yerleşim yeri bulunmayan çocuklar bakımından çocuğun Türkiye'de bulunduğu yerdeki müdürlük yetkilidir."*

ÇKK'da yapılan değişiklikle çocuk tesliminde yetkili makam olarak görevlendirilen Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü, Adalet Bakanlığı bünyesinde yeni organize olan kurumlardır. Bu nedenle kadrosu daha kuvvetli ve köklü olan bir birimin görevli olması çocuğun üstün yararı açısından daha iyi olacaksa da seneler içerisinde Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğünün faaliyetlerinin artacağı ve uzman kadroyla iyileşeceği düşünülmektedir.

Kanaatimizce çocuğun üstün yararı için çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair ilâm veya tedbir kararlarının icrasının adlî makamlar dışındaki bir makam tarafından yerine getirilmesi daha uygun olurdu[342]. Kökleşmiş kadrosuyla ve yıllardan beri yoksul ve bakıma ihtiyaç duyan çocuklara eğitim, sağlık, kültür, barınma gibi hizmetleri sunmaya çalışan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde olan Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü ya da Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünün görevlendirilmesi daha uygun bir

[340] **İMİR,** s.86.

[341] **VARDAR,** Gülşah (2009) Medenî Kanuna Göre Yerleşim Yeri Ve Belirlenmesi, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha, s.37, s.79.

[342] **BELGİN GÜNEŞ,** Derya (2022) (Çocuk Koruma Kanununa Göre) Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlâmların ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi 1. Baskı, Ankara, Yetkin, s.43.

karar olur[343]. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü zaten halihazırda profesyonel bir şekilde faaliyetleri yürütebilecekken Adalet Bakanlığı'na bağlı farklı bir birimin (ADM'nin) görevlendirilmiş olması hatalı bir tercihtir[344]. Zira Adalet Bakanlığı ve bünyesindeki personel ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve bünyesindeki personelin konuya bakış açısı, davranış tutum ve biçimleri, düşünceleri birbirlerinden farklıdır[345]. Çocuğa ilişkin konularda uzmanlaşmış ve kurumsal yetkinliği bulunan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesindeki Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün görevli kurum olarak belirlenmesi, hem kurumsal devamlılık hem de kaynakların etkin kullanımı açısından daha rasyonel bir tercih olur. Yeni bir kurumun oluşturulması için gereken zaman ve maddî kaynakların harcanmamış olması, bu yaklaşımın tercih edilebilirliğini artırmaktadır.

ÇKK m. 41/A'nın 3'üncü fıkrasına göre, çocuk tesliminde görevli birim ADM'dir. ADM bulunmayan yerlerde ise bu görev, Adalet Bakanlığınca belirlenen aile mahkemeleri yazı işleri müdürlükleri tarafından yerine getirilir. Bir sonraki fıkrada ise yetkili birim düzenlenmiş; ÇKK m. 41/A 4'üncü fıkrasında ilam ve tedbir kararlarının yerine getirilmesinde yetkili yer olarak çocuğun yerleşim yeri müdürlüğü gösterilmiştir. 3'üncü fıkra görevli birimi, 4'üncü fıkra ise yetkili yeri düzenlemiştir. 4'üncü fıkrada yer alan düzenleme, kendisinden önce gelen tüm fıkraları kapsar niteliktedir. Bu nedenle, yetki bakımından esas alınması gereken, çocuğun yerleşim yerindeki müdürlüktür. İlgili müdürlük, ADM'dir. ADM yoksa yazı işleri müdürlüğüdür.

1.2.2.2. Taraflar

Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına yönelik ilâm ve tedbir kararları yerine getirilirken tarafların kimlerden oluştuğu Yönetmelik'in tanımlara ilişkin 4/1 maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, çocuk tesliminde *"Hak sahibi: Çocuk teslimi işlemlerinde velayet kendisine verilen kişiyi, kişisel ilişki kurulması işlemlerinde ise velayeti altında bulunmayan veya kendisine bırakılmayan çocukla arasında kişisel ilişki kurulan kişiyi,"* n fıkrasında, *"Yükümlü: Çocuk teslimi veya çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair ilâm veya*

[343] **BELGİN GÜNEŞ** (2022), s.43; **MARDİN,** Çağrı, Çocuk Teslimi ve Kişisel İlişki: Çocuk Koruma Kanunu'nun Yeni Hükümleri Hakkında İlk Tespitler <https://hukukbulteni.khas.edu.tr/bulten/62> s.e.t.05.08.2024./ *"Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (eski adıyla Çocuk Esirgeme Kurumu), Türkiye'de yoksul ve korunmaya muhtaç çocuklara ve ailelere bakım, eğitim, sağlık, kültür hizmetlerini sistemli bir biçimde sunmak için oluşturulmuş kurumdur." <https://tr.wikipedia.org//wiki/Çocuk_Hizmetleri_Genel_Müdürlüğü>*s.e.t. 05.08.2024.

[344] **MARDİN,** <https://hukukbulteni.khas.edu.tr/bulten/62> s.e.t.05.08.2024; **GAYRETLİ AYDIN,** Seda (2022) "7343 Sayılı Kanunun Çocuk Teslimi, Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına ve Velayetin Değiştirilmesine İlişkin Getirdiği Yenilikler" Terazi Hukuk Dergisi, S: 187, s.32.

[345] **İMİR,** s.92.

tedbir kararı gereğince çocuğu teslim etmesi gereken kişiyi" ifade eder. Çocuk tesliminde hak sahibi ve yükümlü olmak üzere iki taraf bulunur. Taraflar tanımlanırken hak sahibi ve yükümlü ifadelerine yer verilirken çocuğun hakları göz ardı edilmiştir. Anne-baba veya konuyla ilgili üçüncü kişilerin hakları dikkate alınmış çocuk taraf olarak gösterilmemiştir[346].

Kanun değişikliğinden önce çocuğun tesliminde taraflar alacaklı ve borçlu olarak tanımlanmakta, bu ise eleştirilmekteydi[347]. Yeni düzenlemeyle birlikte icra hukukuna özgü olan alacaklı ve borçlu kavramlarının terk edildiği görülmektedir[348]. Bunun olumlu yönde bir gelişme olduğu söylenebilir. Artık alacaklı yerine hak sahibi, borçlu yerine yükümlü kavramları kullanılmaktadır. Konu itibariyle çocuğun burada özne olarak yer alması beklenir. Çocuk nesne olarak düşünülemez. Fakat düzenlemeler göstermektedir ki, hak sahibi ve yükümlü belirtilerek çocuk tesliminin aslında sadece ebeveynler veya üçüncü kişiler arasında gerçekleşen bir durum gibi kabul edildiği, çocuğun konudan bağımsız tutulduğu anlaşılmaktadır. Bilinmektedir ki çocuğun tesliminde veya kişisel ilişki kurulmasında durumdan en çok etkilenen ve buna bağlı olarak da zarar gören taraf çocuktur. Fakat düzenlemelerde çocuğa nesne gibi muamele yapılmıştır. Burada tarafların durumu eski düzenlemenin devamı niteliğinde olup sadece kavramların ismi değişmiştir. Her halükârda çocuk pasif konumlandırılmış, çocuğa aktif bir rol verilmemiştir. Konumuz gereği çocuk özne olarak ve aktif bir rolle nitelendirilmelidir. Çocuğun teslimi ve kişisel ilişki kurulması, ebeveyn ve üçüncü kişilerden önce çocuğun üstün yararına uygun olmalıdır[349]. Mevcut düzenlemede çocuğun hak sahibi olarak kabul edilmemesi büyük bir eksikliktir[350].

Söz konusu düzenlemenin eski düzenlemeden ayrılan kısmı sadece alacaklı ve borçlu kavramlarının ismen değişmesidir, buna karşın çocuğa herhangi bir söz ya da düşüncelerini ifade etme hakkı tanınmamıştır. Oysaki ÇKK m. 4'te temel ilkeler sayılırken, sürece katılım hakkı güvence altına alınmış, fakat çocuğun sürece katılım hakkını nasıl kullanacağına yönelik bir düzenleme yapılmamıştır.

Şu anda uygulamada hak sahibi, mahkemeden çocuk teslimine ilişkin bir hüküm veya tedbir kararı alabilen kişidir. Bunun dışındaki kişiler çocuğun teslimine yönelik başvuru yapamaz. Hak sahibi, ilâm ve tedbir kararlarının kaynaklarına göre değişiklik göstermektedir.

---

346 **MARDİN,** <https://hukukbulteni.khas.edu.tr/bulten/62> s.e.t.05.08.2024.
347 **TOPAL,** s.1346.
348 **BELGİN GÜNEŞ** (2022), s.50.
349 **BAŞ/ BAŞ,** s.22-23.
350 **BAŞ/ BAŞ,** s.23.

Buna göre velayet davalarında çocuğun velayetinin bırakıldığı taraf, vesayet varsa vasi, çocuk evlat edinilmişse çocuğu evlat edinen kişi, hak sahibi olan kişilerdir ve sadece bu kişiler ilâm ve tedbir kararlarının yerine getirilmesini isteyebilir[351].

Yükümlü ise çocuğun teslimini sağlar. Velayetin kendisine bırakılmadığı taraf veya üçüncü kişi, çocuğun evlat edinilmesi durumunda çocuğun ebeveynleri, eğer ki evlatlık ilişkisi ortadan kalkmışsa çocuğu evlat edinen, çocuğu teslim ile yükümlü kişilerdendir. Yükümlü taraf genelde hakkı olmamasına rağmen çocuğu yanında tutan taraftır.

1.2.2.3. Giderlerin Karşılanması

7343 sayılı Kanun ile değişiklik yapılmadan önce İİK hükümlerinin uygulandığı dönemde çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına yönelik en büyük eleştirilerden biri de çocuğunu teslim almak isteyen ya da onunla kişisel ilişki kurmak isteyen tarafın başvuru harcını, icra masraflarını, uzman kişilerin ücretlerini, bilirkişi ve yol masrafları için gereken giderleri icra dairesine yatırmasının beklenmesiydi[352]. Ücretlerin ödenmediği durumda ise herhangi bir işlem yapılmıyordu[353]. Ücretleri ödeyemeyecek olanlar icra dairesi vasıtası ile çocukla kişisel ilişki tesis edemiyor ve çocuklarını teslim alamıyorlardı[354]. Yükümlü kişi de bu durumu kullanarak karşı tarafı, çocuğuyla görüşebilmesi için her seferinde icra takibi yapmaya mecbur bırakmakta ve bunu yaparken de hiçbir yaptırımla karşılaşmamaktaydı.

Anayasa m. 41/3'e göre *"Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir."* kişisel ilişkiyi sağlamak ve bunu yaparken çocuğun üstün yararını gözetmek devletin pozitif yükümlülüklerinden birisidir.

7343 sayılı Kanun ile getirilen en önemli değişikliklerden birisi de çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına yönelik ilâm veya tedbir kararlarının uygulanması için herhangi bir masraf, harç ya da ücret ödemeden başvuru yapılabilmesi, söz konusu gider ve masrafların ise devlet tarafından karşılanmasıdır[355]. Bu husus ÇKK m. 41/H-1'de şu şekilde düzenlenmiştir: *"Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair ilâm veya tedbir kararlarının yerine getirilmesine ilişkin yapılacak işlemler, 2/7/1964 tarihli ve 492 sayılı Harçlar Kanunu ile diğer kanunlar uyarınca alınması gereken tüm harçlardan istisnadır.*

---

351 **İMİR,** s.83-84.
352 **GAYRETLİ AYDIN,** s.26.
353 **MARDİN,** s.134.
354 **GAYRETLİ AYDIN,** s.26.
355 **BELGİN GÜNEŞ** (2022), s.64.

Ayrıca bu iş ve işlemlerin yürütülmesi için yapılacak tüm masraflar, avukatlık ücreti hariç, Adalet Bakanlığı bütçesinden karşılanır." Görüldüğü üzere yapılan başvuru harçtan muaftır ve tüm masraflar Adalet Bakanlığı'nın bütçesinden karşılanır. Söz konusu düzenleme çocuğun üstün yararı ve Anayasa m. 41/3 gereğince her küçüğün kendi anne ve babasıyla kişisel ilişki sağlama hakkının korunması bakımından yerindedir[356].

ÇKK m. 41/H-2'de söz konusu işlemlerde görev yapan uzman ve öğretmenlerin de nasıl ve hangi miktarlarda ödeme alacağı düzenlenmiştir. Eski düzenlemede görevli kişilerin ne kadar ve nasıl ücret alacakları kanunî bir şekilde düzenlenmediği için her icra müdürünün takdirine göre farklı oranlarda ücret ödenmesi mümkündü ve bu da takip giderlerine yönelik olarak belirsizliğe yol açmakta tarafların devlete olan güvenini zedelemekteydi[357]. Yeni düzenleme ile bu eleştirilerin önüne geçilmiş, belirsizlik kanunî düzenlemeyle giderilmiştir[358].

Tüm masraflar Adalet Bakanlığı tarafından karşılansa da ÇKK m. 41/H-1'e göre, işlemler için hak sahibinin avukata vereceği avukatlık ücreti kapsam dışı bırakılmıştır. Hak sahibi bu ücreti kendisi karşılamak zorundadır. Çocuk teslimi işlemlerinde çocuğun üstün yararı gözetildiğinden bu işlemlerde zorunlu avukatlık uygulaması olmalı ve hak sahibi başvurduğunda, konunun öznesi olan çocuğa ADM personeli tarafından barodan avukat istenmesi gerekirdi. Avukatın bu süreçte sadece çocuğun yararını gözeterek işlemleri ilerletmesi beklenir. Avukatın ücreti de avukatla temsil zorunluluğu olduğundan Bakanlık bünyesi tarafından karşılanması gerektiğini düşünmekteyiz.

Giderlerin devlet tarafından karşılanması önemli bir adım olmakla beraber kanaatimizce çocuğun teslimine yönelik işlemler devlete külfet yüklemektedir. Önceki düzenlemede hakkaniyete aykırı bir şekilde hak sahibinin masrafları ve giderleri karşılaması bekleniyordu. Fakat sorumluluğun sadece hak sahibine yüklenmesi haksız bir uygulamaydı. Olması gereken devletin, hak sahibinden bu yükü alarak masraf giderleri karşılamasıdır. Devlet giderleri

---

356 **BELGİN GÜNEŞ** (2022), s.64.
357 **BELGİN GÜNEŞ** (2022), s.65.
358 **GAYRETLİ AYDIN,** s.26.
Maddenin ikinci fıkrası da şu şekildedir: *"Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair ilâm veya tedbir kararlarının yerine getirilmesine ilişkin işlemleri yerine getirmek üzere görevlendirilen uzman ve öğretmenlere bu kapsamda fiilen görev yaptıkları her teslim işlemi için, görevlendirilen diğer kişilere ise bu kapsamda görev yaptıkları her gün için (500) gösterge rakamının memur aylıklarına uygulanan katsayıyla çarpımı sonucu bulunacak tutarda ödeme yapılır. Bu kapsamda uzman ve öğretmenlere bir ayda yapılacak ödeme tutarı (10000) gösterge rakamının, görevlendirilen diğer kişilere ise (5000) gösterge rakamının memur aylıklarına uygulanan katsayıyla çarpımı sonucu bulunacak tutarı geçemez. Bu ödemeden damga vergisi hariç herhangi bir vergi ve kesinti yapılmaz. Bu fıkra uyarınca yapılacak ödemelerden kadrolu veya sözleşmeli olup olmadığına bakılmaksızın görevlendirilen tüm personel yararlanır. Bu fıkranın uygulanmasına ilişkin usûl ve esaslar Adalet Bakanlığınca belirlenir."*

karşıladıktan sonra olaydan asıl sorumlu olan, çocuğun teslim edilmesine engel olan ya da çocuğun teslimi konusunda zorluk çıkaran yükümlüden gider ve masrafların rücu yoluyla alınması gerekmektedir. Şu ana kadar olan düzenlemelerdeki gelişmeler olumlu olmakla beraber asıl uyuşmazlığı çıkaran yükümlünün hiçbir yaptırımla karşılaşmaması ve tüm giderlerin devlet tarafından karşılanması da hatalıdır. Yükümlünün karara uymayarak sebep olduğu masraflardan ve giderlerden sorumlu olması gerekir. Bu durumu önlemek için kanunî bir düzenleme ile devletin ödemiş olduğu masraf ve giderleri daha sonrasında yükümlüden kusuru oranında rücu etmesi düzenlenebilirdi.

1.3. ÇOCUK TESLİMİNE İLİŞKİN İLÂM VEYA TEDBİR KARARLARININ YERİNE GETİRİLMESİ

ÇKK m. 41/B çocuk teslimine yönelik ilâm ve tedbir kararlarının uygulanmasını düzenleyen oldukça kapsamlı bir maddedir. Bu bölümde söz konusu madde detaylı bir şekilde incelenir.

1.3.1. Başvuru

ÇKK m. 41/B'nin 1'inci fıkrasında hak sahibinin başvuru hakkı düzenlenmiştir. Söz konusu hükme göre yükümlü, çocuk teslimine yönelik ilâm veya tedbir kararlarını rızasıyla uygulamadığı durumda kararın gereğinin yerine getirilmesi için sadece hak sahibi (ya da onun adına avukatı) ADM'ye başvurabilir. Hak sahibi, çocuğun teslimine yönelik ilâm veya tedbir kararıyla çocuğun yerleşim yerindeki (ÇKK m. 41/A-4) Adlî Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğüne giderek başvurusunu yapabilir.

Çocuk teslimine yönelik ilâm ve tedbir kararlarının yerine getirilmesi için öncelikle bu konuya yönelik bir talep şarttır. Hukuk yargılamasına hâkim olan ilkelerden olan ve HMK m. 24'te düzenlenen tasarruf ilkesi gereğince hâkim tarafların talebi olmadan davayı re'sen inceleyemez ve karar veremez[359]. Bu ilke *"talep üzerine harekete geçme ilkesi"* şeklinde de adlandırılmaktadır[360]. Çocuklara ilişkin konularda ise kamu düzeni nedeni ile çoğunlukla re'sen

[359] **MERİÇ,** Nedim (2011) Medenî Yargılama Hukukunda Tasarruf İlkesi (Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümleri Çerçevesinde), 1. Baskı, Ankara, Yetkin, s.3-4.; **ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN**, Medenî Usûl Hukuku, s.92-93; **PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES,** Medenî Usûl Hukuku, s.220; **TANRIVER** (2016), s.350.

[360] **MERİÇ,** s.54.

araştırma ilkesi geçerlidir[361]. Fakat çocuk teslimine yönelik sürecin başlatılması durumunda hâkim re'sen hareket edemez, ancak tarafların talebi üzerine yargılamaya başlayabilir[362].

1.3.2. İlâm veya Tedbir Kararının İncelenmesi

ÇKK m. 41/B'nin 2'inci fıkrasında talebi alan müdürlüğün yapacağı işlemler düzenlenmiştir. Buna göre, talebi alan müdürlük her türlü iletişim yoluyla yükümlüyle bağlantı kurar. Müdürlük yükümlüye çocuğun belirlenen tarih ve saatte belirlenen mekâna getirilmesi gerektiğini haber verir. Müdürlük bu bildirimin yapıldığını tutanağa bağlar. Fakat yükümlü ile bağlantı kurulamadıysa müdürlük bu durumu da tutanağa bağlar. Önceki düzenlemeye göre başvuruyu alan icra müdürlüğü borçluya derhal icra emri tebliğ etmekteydi[363]. Yeni düzenlemeye göre, tebligat yapılmaksızın yükümlü ile doğrudan irtibata geçilmesi sürecin hızlandırılmasını amaçlamaktadır. Bu düzenleme ile işlemler daha etkin ve hızlı bir şekilde ilerler[364].

Müdürlüğün yükümlüyle iletişime geçmeden önce hak sahibinin sunmuş olduğu çocuk teslimine yönelik belgelerin niteliğini ve kesinleşmesini incelemesinin gerekip gerekmediği konusunda ÇKK'da bir düzenleme yer almamaktadır. Bununla birlikte Yönetmelik m. 25/1'de ilâm veya tedbir kararlarının müdürlüğe verilmesi, bir zorunluluk olarak düzenlenmiş; Yönetmelik m. 25/3'te ise *"İbraz edilen ilâm veya tedbir kararının müdürlükçe teyidi yapıldıktan sonra müdürlük tarafından her türlü iletişim vasıtası ile yükümlüyle irtibata geçilir."* denilerek müdürlüğe inceleme yetkisi verilmiştir. Buradan hareketle müdürlüğün söz konusu belgelere ilişkin gerekli incelemeleri yapıp buna göre yükümlü ile iletişime geçmesinin gerektiği söylenebilir. Aile hukukuna yönelik ilâmların kesinleşmedikçe icrası mümkün olmadığından (bkz. HMK m. 344; m. 367) bu durum müdürlük tarafından göz önünde bulundurulmalıdır. Başvurunun dayanağı belgenin çocuk teslimine yönelik ilâm olduğu durumlarda, ilâmın kesinleşip kesinleşmediği müdürlük tarafından kontrol edilmelidir[365]. Kanun koyucunun aile hukukuna yönelik ilâmların kesinleşme şartını getirmesindeki amaç, söz konusu kararın üst derece mahkemeleri nezdinde son halini aldıktan sonra icra edilmesinin sağlanmasıdır[366]. İlâmın kesinleşmesi şartı aranmamış olsaydı, ilâmın icra edildikten sonra üst mahkemede değişikliğe uğraması durumunda, geri alınması güç vakalar meydana

[361] **MERİÇ,** s.37-39.
[362] **İMİR,** s.98-99.
[363] **MARDİN,** <https://hukukbulteni.khas.edu.tr/bulten/62> s.e.t.08.08.2024.
[364] **MARDİN,** <https://hukukbulteni.khas.edu.tr/bulten/62> s.e.t.08.08.2024.
[365] **PERÇEM,** s.53-54.
[366] **BELGİN GÜNEŞ** (2022), s.52.

getirebilirdi[367]. Ayrıca herhangi bir inceleme yapılmaksızın derhal işlemlere başlanması, çocuğun üstün yararını zedeleyecek durumların ortaya çıkmasına neden olabilir. Henüz istinaf ya da temyiz denetiminden geçmemiş bir kararın icra safhasına taşınması, özellikle çocuk teslimi veya kişisel ilişki kurulmasına dair kararlar söz konusu olduğunda, geri döndürülmesi mümkün olmayan hak ihlallerine ve fiilî sonuçlara yol açabilir. Kararın üst derece mahkemesince kaldırılması veya değiştirilmesi ihtimalinde, çocuk açısından fiziksel ve duygusal bağlamda tekrarlayan yer değişiklikleri, ilişki kopuklukları ya da adaptasyon sorunları ortaya çıkabilir. Bu durum yalnızca çocuğun üstün yararına değil, aynı zamanda yargı kararlarının etkinliği ve güvenilirliği ilkesine de zarar verir. Yine de ilâmların kesinleşmesi beklenene kadar mahkeme tarafından verilmiş bir tedbir kararı var ise tedbir kararı icra edilebilir[368].

Hak sahibinin sunduğu belge ilâm veya tedbir kararı özelliğinde değilse müdürlük başvuruyu reddeder[369]. Bu kapsamda talebi alan müdürlüğün ilk yapması gereken iş, sunulan belgeleri incelemektir. Müdürlük iki hususu inceler. İlk olarak belgenin çocuk teslimine yönelik ilâm veya tedbir kararı olup olmadığını; ikinci olarak ise ilâm sunulmuşsa ilâmın kesinleşme şerhini içerip içermediğini tetkik eder. Bu şartlardaki herhangi bir eksiklikte müdürlük başvuruyu reddeder. Müdürlükler bu iki durumu re'sen inceler[370].

Müdürlük gerekli incelemeyi yapmadan ya da incelemeyi yapıp da eksiklikleri önemsemeden işlemleri başlatırsa ÇKK m. 41/E-1'e göre, müdürlük tarafından yapılan işlem ve kararlara karşı öğrenme veya tebliğ tarihinden itibaren bir hafta içinde, işlemi yapan müdürlüğün bulunduğu yer aile mahkemesine şikâyette bulunulabilir[371].

1.3.3. Yükümlü ile İletişime Geçilmesi

Çocuğun teslimine ilişkin talebi alan müdürlük yükümlüyle irtibata geçer. Kanun yükümlü ile irtibata geçilirken her türlü iletişim aracından istifade edilebileceğini düzenlemiştir. Burada özellikle tebligat zorunlu kılınmamıştır. Çünkü usûlüne uygun şekilde yapılan tebligatlar doğası gereği uzun sürmekte çocuk teslimi işlemlerinden beklenen yararı asgari seviyeye indirmektedir. Kanun her türlü iletişim aracını kullanmaya izin vererek sürecin hızlı bir biçimde işlemesini amaç edinmiştir. İletişim araçları incelendiğinde, müdürlük

[367] **BELGİN GÜNEŞ** (2022), s.52.
[368] **BELGİN GÜNEŞ** (2022), s.52.
[369] **PERÇEM,** s.53.
[370] **İMİR,** s.99-101; **BELGİN GÜNEŞ** (2022), s.52-53.
[371] **BELGİN GÜNEŞ** (2022), s.52.

yükümlüyü telefonla arayabilir, sms atabilir, e-posta gönderebilir. Yine müdürlükler dilerse posta, telgraf gibi iletişim araçlarını da kullanmakta özgürdür. Uygulamada çoğunlukla müdürlüklerin yükümlüler ile telefon aracılığıyla iletişime geçtikleri görülmektedir. Müdürlük bir iletişim aracılığıyla irtibata geçebileceği gibi iletişim araçlarından birkaçına da başvurabilir.

Fakat belirtilmelidir ki telefonla daha hızlı bir şekilde iletişime geçmek varken posta göndererek iletişime geçmek çocuk teslimi açısından yapılacak işlemlerin hızını etkileyeceğinden çocuğun üstün yararını zedeleyebilir. Bu yüzden müdürlükler makul olan en hızlı şekilde iletişim kurabilecekleri kanalları tercih etmelidir. Fakat posta yazılı bir bildirim niteliğindeyken telefon bu nitelikte olmadığından şikâyet hâlinde ispat açısından sorun olabilir. Kanun her türlü iletişim aracının kullanılabileceğini öngörse de ispat açısından posta yolu tercih edilebilir. Özellikle bildirimin usûlüne uygun şekilde gerçekleşip gerçekleşmediğine yönelik uyuşmazlıklar bakımından bildirimin yazılı şekilde yapılması ispat kolaylığı sağlar. Fakat posta yolunun tercih edilmesinde önceki düzenlemedeki gibi hareket edilmektedir. Bu sebeple posta yolunun tercih edilmesiyle yeni düzenlemeden beklenen fayda ve hızlılık sağlanmayabilir. ADM her iki durumu da değerlendirerek somut olaya uygun olan iletişim yolunu tercih etmelidir.

Çocuk ve yükümlü yurt dışında bulunuyorsa bu durumda iletişim ve tebligatın nasıl gerçekleştirileceği önem arz etmektedir. Yönetmelik m. 11'e göre çocuk teslimi veya çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair ilam ve tedbir kararlarında yetkili yer çocuğun yerleşim yeri müdürlüğüdür. Fakat Türkiye'de yerleşim yeri olmayan çocuklar için yetkili müdürlük, çocuğun Türkiye'de bulunduğu yerdeki müdürlüktür (Yönetmelik m. 11/2). Çocuğun Türkiye'de hiç yerleşim yeri yoksa ve başvuru sırasında da Türkiye'de bulunmuyorsa bu durumda yetkili müdürlük olmadığından başvuru hakkında herhangi bir işlem yapılamaz[372]. Çocuk Türkiye'ye geldiğinde başvuru yapılmışsa çocuğun bulunduğu yerdeki müdürlük tarafından işlem yapılabilir.

Yurt dışındaki çocuk Türkiye'de yerleşim yerine sahip ise yetkili müdürlük tebligat işlemlerini Tebligat Kanunu m. 25, m. 25/a uyarınca yapabilir[373]. Tebligat Kanunu m. 25 gereğince yabancı ülkede olan ve Türk vatandaşı olmayan yabancılara tebligat yapılır. Yabancı

[372] https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Cocuk-teslimi-rehber s.e.t. 21.08.2025, s.73.

[373] https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Cocuk-teslimi-rehber s.e.t. 21.08.2025, s.73.

ülkede tebligat, o ülkenin yetkili makamı aracılığıyla yapılır[374]. Türkiye ile tebligat yapılacak devlet arasında iki taraflı sözleşme veya çok taraflı sözleşme olup olmadığı araştırılır[375]. Tebligat yapılacak devlet ile iki taraflı veya çok taraflı sözleşme bulunması durumunda ilk başta sözleşme hükümleri uygulanır[376]. Eğer yabancı devletle herhangi bir sözleşme yoksa Tebligat Kanunu'na göre yapılır[377]. Yurtdışında bulunan kişinin Türk vatandaşı olması ile yabancı olması durumlarında farklı tebligat hükümleri uygulanır.

Yabancı ülkede bulunan Türk vatandaşlarına TebK. m. 25/a ve Tebligat Yönetmeliği m. 43'e göre tebligat yapılmalıdır. Yabancı ülkedeki kişi Türk vatandaşı ise tebligat yabancı ülkedeki Türkiye'nin siyasi memuru veya konsolosu tarafından yapılır (TebK. m. 25/a)[378]. Tebliğ evrakı, Adalet Bakanlığı tarafından Dışişleri Bakanlığı'na, sonrasında ise ilgili Türkiye Büyükelçiliğine veya konsolosluğuna gönderilir. Türk vatandaşına yapılacak tebligat, ilgili Türkiye Büyükelçiliği veya konsolosluğu aracılığıyla, doğrudan o ülkenin yetkili makamından talep edilebilir. Dışişleri Bakanlığı'nın aracılığına gerek duyulmayan hâllerde ise tebliğ evrakı, doğrudan ilgili temsilciliğe iletilir. Siyasi temsilcilikte bulunan tebligatın muhataba bildirimi, ilgili memur tarafından doğrudan yapılabilmektedir. Bildirimde tebligatın konusu, gönderen merci ve otuz gün içinde alınması gerektiği; aksi halde sürenin sonunda tebliğ edilmiş sayılacağı hususu yer alır. İlgili muhataba bildirimin tebliğ edildiği belgelendirildiğinde muhatap 30 gün içerisinde tebliğ evrakını Türk siyasi temsilciliğinden alırsa aldığı gün, almazsa tebligat 30. günün sonunda yapılmış sayılır.[379] Bununla birlikte, yabancı mahkemelerce verilen çocuk teslimi veya kişisel ilişki kararlarının Türkiye'de icra edilebilmesi, ilgili yabancı mahkeme ilâmı için yetkili Türk mahkemesinden tanıma ve tenfiz kararı alınmasına bağlıdır; bu karar bulunmadıkça yabancı mahkeme kararları doğrudan uygulanamaz.

Yabancı ülkede kendisine tebligat yapılacak olan kişi Türk vatandaşı değil ise ülkeler arasında ikili veya çok taraflı sözleşme de yoksa TebK. m. 25 ile Tebligat Yönetmeliği m. 38,

[374] https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Cocuk-teslimi-rehber s.e.t. 21.08.2025, s.73.
[375] **ATALI,** Murat/ **ERMENEK,** İbrahim/ **ÜÇÜNCÜ,** Hilal (2024) Tebligat Hukuku, 7. Baskı, Ankara, Seçkin, s.93.
[376] **ATALI/ ERMENEK/ ÜÇÜNCÜ**, s.93.
[377] Yurt dışı tebligatlarında Adalet Bakanlığı tarafından tebligatla ilgili yayımlanan genelgeler de dikkate alınmalıdır. **ATALI/ ERMENEK/ ÜÇÜNCÜ**, s.94; https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Cocuk-teslimi-rehber s.e.t. 21.08.2025, s.73-74.
[378] **ATALI/ ERMENEK/ ÜÇÜNCÜ**, s.94; https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Cocuk-teslimi-rehber s.e.t. 21.08.2025, s.73-74.
[379] https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Cocuk-teslimi-rehber s.e.t. 21.08.2025, s.74.

m. 39, m. 40, m. 41, m. 42' ye göre tebligat yapılır[380]. Bu durumda tebligat, Adalet Bakanlığı üzerinden Dışişleri Bakanlığına, oradan da ilgili Türkiye Büyükelçiliği veya Konsolosluğuna iletilir ve son aşamada temsilcilik aracılığıyla yabancı ülkenin yetkili makamından tebligatın yapılması talep edilir.

Önceki düzenlemede takip talebi üzerine icra müdürleri belgenin ilâm niteliğinde olup olmadığını ve kesinleşme durumunu re'sen inceleyerek borçluya icra emri göndermekteydi[381]. Yeni düzenlemeye göre ise müdürlüğün yükümlüyle iletişime geçmesi, icra emri niteliğinde değildir[382]. Yükümlüye kararın gereğini yerine getirmesi hatırlatılır. Fakat yükümlünün kararın gereğini yerine getirmemesi hâlinde sonraki aşamalara geçilir[383].

Kural, yükümlü ile irtibata geçerek ilâm veya tedbir kararının gereğini yerine getirmesini bildirmek olup yükümlü ile hiç irtibata geçilemez ya da geçilmesi hâlinde yükümlü çocuğu teslim etmeyeceğini bildirirse veya belirlenen yere çocuğu getirmezse çocuğun teslimi için teslim emri gönderilir (ÇKK m. 41/B-1; m. 41/B-3). ÇKK m. 41/B'nin 2'nci fıkrasındaki düzenleme ile müdürlük, yükümlü tarafa belirlemiş olduğu gün ve saatte çocuğun teslimi için yine müdürlüğün belirlediği mekâna çocuğun getirilmesini bildirir. Başka bir anlatımla, çocuğun teslim günü ve saatinin müdürlük tarafından belirleneceği düzenlenmiştir. Buna göre yükümlü, müdürlüğün belirlemiş olduğu tarih ve saatte çocuğu teslim etmek zorundadır[384]. Önceki uygulamada yükümlünün evine en az bir polis memuru, icra müdürü ve uzman ile gidilerek üç yabancıyla çocuk ve yükümlü karşı karşıya getirilip, çocuk yükümlüden alınmaktaydı[385]. Söz konusu durum çocuğun psikolojisini olumsuz etkilemekte, çocuk, beklenmedik bir şekilde kapıya gelen yabancı kişilerle iletişim kurarak ebeveyninden ayrılmaktaydı. Çocuğa bu tür bir korku ve endişenin yaşatılması süreçte çocuğun üstün yararının gözetilmediğini göstermekteydi.

Bu sorunu ortadan kaldırmak için yeni düzenlemede (ÇKK m. 41/B 5.ve 7'nci fıkrasındaki istisnaî hâller hariç olmak üzere) artık yükümlünün ve çocuğun yaşadığı eve gidilmemektedir. Yeni düzenlemeye göre çocuk teslimine yönelik ilâm veya tedbir kararı yükümlü tarafından rızaen yerine getirilmezse hak sahibi müdürlüğe başvurmakta ve bunun üzerine müdürlük yükümlüyle irtibata geçmeye çalışmaktadır[386]. Bu şekilde irtibata geçilen

[380] https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Cocuk-teslimi-rehber s.e.t. 21.08.2025, s.73-74.
[381] **BELGİN,** s.61-62.
[382] **İMİR,** s.101.
[383] **İMİR,** s.101.
[384] **MARDİN,** <https://hukukbulteni.khas.edu.tr/bulten/62> s.e.t.13.08.2024.
[385] **MARDİN,** <https://hukukbulteni.khas.edu.tr/bulten/62> s.e.t.13.08.2024.
[386] **BÖRÜ/ BÖRÜ,** s.1261.

yükümlüye müdürlük tarafından belirlenen gün ve saatte çocuğun teslim edileceği yer bildirilir. Bu bildirimin yapıldığı müdürlük tarafından tutanağa bağlanır. Müdürlük teslim zamanını belirlerken çocuğun üstün yararını gözetmeli ve mümkünse tarafların görüşünü de almalıdır (Yön. m. 4/4). Örneğin, çocuk okula gidiyorsa mümkün olduğunca hafta içi okul saatlerine denk gelen bir teslim tarihi tercih edilmemelidir. Aynı zamanda tarih belirlenirken makul bir tarih belirlenmelidir. Örneğin, yükümlüyle irtibat kurulduktan sonraki gün çocuğun teslimi istenmemelidir. Zira değişime adapte olabilmesi ve hazırlanması için hem çocuğa hem de yükümlüye zaman tanınmalıdır. Yine çocuğun teslimi için yükümlü ile irtibata geçilmesinden 1 yıl sonraya da gün verilmemelidir. Bu kadar uzun sürenin öngörülmesi çocuğun tesliminden beklenen yararı karşılamaz.

Yükümlü çocuğu belirlenen saat ve günde, belirlenen yere getirdiği zaman çocuk hak sahibine teslim edilir. Bu şekilde teslim işlemi tamamlanır ve işlemin tamamlandığına yönelik müdürlükçe bir tutanak tutulur[387].

ÇKK m. 41/B'de istisnaî düzenlemelere yer verilmiştir. İlk olarak, ÇKK m. 41/B'nin 5'inci fıkrasında teslim emrinin yükümlü tarafından yerine getirilmemesi hâlinde çocuğun bulunduğu yerden müdürlük tarafından teslim alınarak hak sahibine teslim edileceği, bu hâlde kolluktan yardım istenebileceği ve kolluğun zor kullanma yetkisinin bulunduğu düzenleme altına alınmıştır. Aynı maddenin 7'nci fıkrasında ise çocuğun üstün yararının gerektiği durumlarda, müdürlüğün yükümlü ile irtibata geçmeye çalışmadan ve teslim emrinin tebliğine de gerek duymadan doğrudan ÇKK m. 41/B 5'inci fıkrasını uygulayabileceği hüküm altına alınmıştır.

ÇKK m. 41/B'nin 7'nci fıkrasına benzer bir düzenleme de Yönetmelik m. 30'da yapılmıştır. Buna göre *"Çocuk teslimine ilişkin ilâm veya tedbir kararlarının yerine getirilmesi sırasında, kaçırılma ihtimali gibi çocuğun üstün yararına aykırı durumların ortaya çıkması hâlinde yükümlüyle irtibata geçmeye veya teslim emri tebliğine gerek olmaksızın çocuk müdürlük tarafından alınarak hak sahibine teslim edilir.*"

Yönetmelik'te ifade edildiği gibi çocuğun kaçırılma ihtimalinin yanı sıra çocuğun çok hasta olması, yükümlünün yanında güvende olmaması gibi hâller de çocuğun üstün yararının gerektiği durumlara örnek verilebilir.

Çocuğun üstün yararının baskın olduğu durumlarda müdürlük yükümlüyle hiç iletişime geçmeden veya iletişime geçtikten sonra ilerleme olmayacağını görüp bu doğrultuda bir teslim

[387] < https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Cocuk-teslimi-rehber > s.e.t. 13.08.2024, s.22.

emri düzenlemeden çocuğu bulunduğu yerden alıp hak sahibine verebilir[388]. Fakat bu istisnaî bir düzenleme olduğundan müdürlüğün bu maddeye göre işlem yaparken mutlaka gerekçesini açıklaması gerekir[389]. Kanun, müdürlüğün bu süreçte kolluktan yardım alabileceğini, hatta kolluğun bu istekleri zor kullanma yetkisini de kullanarak yerine getirebileceğini öngörmüştür. Bu hâlde müdürlük çocuk teslimine ilişkin ilk iki aşamayı atlayıp doğrudan çocuğun hak sahibine teslimini gerçekleştirir. Fakat bu uygulamada bazı sıkıntılara yol açabilir. Çünkü çocuk bir eşya ya da mal değildir ve bulunduğu yerden alınıp hemen başka bir yere adapte olması beklenemez. Normal koşullarda, çocuğa hak sahibine teslim edileceğine yönelik bilgi verilmesi ve çocuğun bu duruma kendisini hazırlaması beklenmektedir. Çocuğun yükümlüyle vedalaşamadan hazırlıksız bir şekilde hak sahibine teslim edilmesi, çocukta travmaya sebep olabilir. Zira hem çocuğun hem de yükümlünün birbirleriyle vedalaşmaya ve hazırlanmaya ihtiyaçları vardır[390]. Bu nedenle söz konusu madde çok istisnaî durumlarda uygulanmalı; bu yola, gerçekten hızlı hareket edilmesi gereken durumlara özgü olarak başvurulmalıdır. Kanunî düzenlemenin hangi durumlarda uygulanacağını ise müdürlük somut olayın değerlendirmesini yaparak takdir eder.

1.3.4. Teslim Emri ve Tebliği

Teslim emrinin içeriği ve tebliğinin nasıl olacağı ÇKK m. 41/B'nin 3'üncü fıkrasında düzenlenmiştir. Kendisi ile irtibata geçildikten sonra çocuğu teslim edip yükümlülüğünü yerine getiren yükümlüye herhangi bir teslim emri gönderilmez. Fakat yükümlü ile iletişime geçilememişse ya da yükümlüyle irtibata geçilmiş olmasına karşın yükümlü belirlenen tarih ve saatte çocuğu belirlenen yere getirmeyeceğini bildirmiş veya çocuğu getirmemişse müdürlükçe teslim emri düzenlenerek derhal yükümlüye tebliğ edilir[391].

Teslim emrinin içeriği, ÇKK m. 41/B'nin 3'üncü fıkrasında şu şekilde belirtilmiştir:

"a) Müdürlük tarafından belirlenen gün ve saatte çocuğu emirde belirtilen yere getirmek zorunda olduğu.

[388] **GAYRETLİ AYDIN,** s.24; **İMİR,** s.104.
[389] **GAYRETLİ AYDIN,** s.24.
[390] **GAYRETLİ AYDIN,** s.24.
[391] **BÖRÜ/ BÖRÜ,** s.1261; <https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Cocuk-teslimi-rehber> s.e.t. 13.08.2024, s.23.

b) Çocuğu emirde belirtilen yere getirmesine engel teşkil edecek derecede haklı bir mazereti varsa teslim gününden önce müdürlüğe bildirimde bulunarak çocuğun müdürlükçe alınmasını talep etmesi gerektiği.

c) Çocuğu getirmez veya haklı mazereti nedeniyle müdürlükçe alınmasını talep etmezse, çocuğun, uzman veya öğretmen marifetiyle gerekirse kolluktan yardım alınarak ve zor kullanılarak teslim alınacağı.

d) Emrin gereğinin yerine getirilmemesi hâlinde disiplin hapsiyle cezalandırılacağı.

e) Müdürlükçe yapılan iş ve işlemlere karşı, öğrenme veya tebliğ tarihinden itibaren bir hafta içinde, işlemi yapan müdürlüğün bulunduğu yer aile mahkemesine şikâyette bulunabileceği."

Bu şekilde hazırlanan teslim emri, Tebligat Kanunu'ndaki hükümlere göre yükümlüye tebliğ edilir. Bu kapsamda yükümlü kendisini vekille temsil ettirdiği durumlarda, kural olarak, tebligatın vekile tebliği gerekir. Tebligat Kanunu'nun 11'inci maddesi uyarınca vekil vasıtası ile takip edilen işlerde tebligatın vekile yapılması gerektiği açıkça düzenlenmiş, tarafın birden fazla vekilinin olduğu hâllerde ise sürenin hesabında ilk yapılan tebligat tarihinin esas alınacağı kabul edilmiştir.

Hak sahibinin kendisini vekille temsil ettirdiği durumlarda tebligatın vekile yapılmaması hâlinde bunun nasıl bir sonuç doğuracağı tartışmalıdır[392]. Doktrinde bu hâlde geçersiz tebligatın bulunduğunu savunan yazarlar[393] olduğu gibi usûlsüz tebligatın olduğunu savunan yazarlar[394] da bulunmaktadır. Yargıtay ise önceleri bu hâlde usûlsüz tebligatın bulunduğundan hareketle karar veriyor olmasına karşılık[395] yeni tarihli kararlarında ise geçersiz

---

[392] **ATALI/ ERMENEK/ ÜÇÜNCÜ,** s.156-157; **YÖNDER,** Gizem (2014) "Vekil Vasıtasıyla Takip Edilen İşlerde Tebligat" Nevşehir Barosu Dergisi, C:1, S:1, s.123-124.

[393] **YÖNDER,** s.123-124; **GÜZEL,** Aydın (2020) "İcra ve İflâs Hukukunda Tebligat" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.32; **RUHİ,** Ahmet Cemal/ **RUHİ,** Canan (2024) Tebligat Hukuku Bilgisi, 9. Baskı, Ankara, Seçkin, s.111; **ALBAYRAK,** Hakan/ **AKCAN,** Recep (2016) Tebligat Hukuku, 3. Baskı, Ankara, Seçkin, s.106.

[394] **ATALI/ ERMENEK/ ÜÇÜNCÜ,** s.157; **PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES,** Medenî Usûl Hukuku, s.286; **AKCAN**, Recep (1999) "İcra İşlerinde Tebligat" Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:7, S:1-2, s.77.

[395] *"Bu nedenle, her ne kadar şikâyet dilekçesinde vekile satış ilanının tebliğ edilmediği ileri sürülmemiş olsa da ihalenin feshi davasında borçlular tarafından maddî vakıa olarak açıkça satış ilanının usûlsüz tebliğ edildiğinin ileri sürülmesi yeterlidir. Bu durumda, yukarıda açıklanan maddeler gereğince, satış ilanının, vekile tebliği gerekir. Emredici nitelikteki bu düzenlemelerden kaynaklanan yasal zorunluluğa aykırı olarak, vekili varken asile gönderilen satış ilanı tebligatı yok hükmünde olup hukukî sonuç doğurmaz. Şu hale göre, vekil ile takip edilen işlerde vekile tebligat zorunlu olduğundan, asile yapılan tebligatın usûlüne uygun olup olmaması da sonuca etkili değildir. İİK'nın 127. maddesi gereğince taşınmaz satışlarında, satış ilanının bir örneği borçluya (varsa vekiline) tebliğ edilmelidir. Borçluya (varsa vekiline) satış ilanının tebliğ edilmemiş*

tebligatın bulunduğuna hükmetmektedir[396]. Takibi vekille yapılan işlemlerde kural olarak tebligatın vekile yapılması gerekmekteyken, Yargıtay'ın asile yapılan tebligatla amaca ulaşılmışsa sırf tebligat vekile çıkarılmadı diye tebligatın iptal edilemeyeceğini savunduğu kararları da mevcuttur[397]. Tebligat Kanunu'nun 32'nci maddesi ile usûlsüz tebligat düzenlenmiş olup tebliğin usûlsüzlüğü hâlinde muhatabın tebliğden haberdar olduğunu bildirdiği tarih tebliğ tarihi olarak kabul edilir. Geçersiz tebligat ise tebligatın yokluğu durumudur[398]. Geçersiz tebligatta muhataba gönderilmiş bir tebligat hiç yoktur[399]. Muhatap tebligatı sonradan öğrense bile tebligat geçerli hâle gelmez, hukukî sonuç doğurmaz. Usûlsüz tebligatta bir tebligat işlemi mevcut iken geçersiz tebligatta yazılı belgelendirme niteliğine sahip bir tebligat yoktur[400]. Kanaatimizce hak sahibinin kendisini vekille temsil ettirdiği durumlarda tebligatın vekile yapılmaması hâlinde usûlsüz tebligat söz konusu olur. Zira yazılı belgelendirme niteliğine sahip

olması veya usûlsüz tebliğ edilmesi, Dairemizin süreklilik arz eden içtihatlarına göre başlı başına ihalenin feshi sebebi olup, borçlu vekiline satış ilanının tebliğ edilmemesi veya usûlsüz tebliğ edilmesi de aynı hukukî sonuçları doğurur." (Yargıtay 12. HD 2024/296-E., 2024/2693-K., 20.03.2024-T. < https://www.lexpera.com. tr/> s.e.t. 03.03.2025.)

396 *"Somut olayda, takibe dayanak ilâmda ve ilâmın bozulmasından sonra verilen ... 2. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 16/10/2014 tarihli, 2014/276 E.- 408 K. sayılı ilâmında borçlunun vasisi ...'nin vekili Av. ... tarafından temsil edildiği görülmektedir. Bu durumda, yukarda açıklanan maddeler gereğince, takip dosyasındaki tebligatların vekile tebliği gerekir. Emredici nitelikteki bu düzenlemelerden kaynaklanan yasal zorunluluğa aykırı olarak, vekili varken asile (vasiye) gönderilen 103 davetiyesine dair tebligat yok hükmünde olup sonuç doğurmaz. Buna göre, vekil ile takip edilen işlerde vekile tebligat zorunlu olduğundan asile yapılan tebligatların usûlüne uygun olup olmaması da sonuca etkili değildir." (*Yargıtay 12.HD 2018/4286-E., 2018/10170-K. 18.10.2018-T. < https://kararara ma.yargitay.gov.tr> s.e.t.01.03.2025.)

*"Tebligat Kanunu'nun 11. ve Tebligat Yönetmeliği'nin 18. maddeleri gereğince vekil ile takip edilen işlerde tebligatın vekile yapılması zorunlu olduğundan, ödeme emrinin tebliğine dair vekile çıkarılmış ve usûle aykırı bir tebligat da bulunmadığına göre, olayda usûlsüz tebliğ ile ilgili Tebligat Kanunu'nun 32. maddesinin uygulama yeri yoktur. Bu durumda asile yapılan tebligat yok hükmünde olup iptali gerekmektedir." (*Yargıtay *12. HD 2017/2585-E., 2017/6156-K., 19.04.2017 T. < https://kararara ma.yargitay.gov.tr> s.e.t.01.03.2025.)*

"Bu durumda, yukarıda açıklanan maddeler gereğince, satış ilanının, şikâyetçi borçlunun vekiline tebliği gerekir. Emredici nitelikteki düzenlemelerden kaynaklanan yasal zorunluluğa aykırı olarak, vekili varken asile gönderilen satış ilanı tebligatı yok hükmünde olup sonuç doğurmaz. Borçlunun vekiline satış ilanı tebliğinin yapılmadığı görülmekle asile yapılan tebligat yok hükmünde olduğundan, borçlu vekilinin satış ilanını 07/06/2022 tarihinde UYAP evrak işlem kütüğünden okuduğundan bahisle vekilin ilandan haberdar olduğu, 07/06/2022 tarihinin, öğrenme ve dolayısıyla tebellüğ tarihi olarak kabulü mümkün değildir. İİK'nın 127. maddesi gereğince taşınmaz satışlarında, satış ilanının bir örneği borçluya (varsa vekiline) tebliğ edilmelidir. Borçluya (varsa vekiline) satış ilanının tebliğ edilmemiş olması veya usûlsüz tebliğ edilmesi, Dairemizin süreklilik arzeden içtihatlarına göre başlı başına ihalenin feshi sebebi olup, borçlu vekiline satış ilanının tebliğ edilmemesi veya usûlsüz tebliğ edilmesi de aynı hukukî sonuçları doğurur." (Yargıtay 12. HD 2024/2708-E., 2024/4873-K., 16.05.2024-T., < https://www.lexpera.com. tr/> s.e.t. 03.03.2025.)

397 **YÖNDER,** s.128.

*"Vekille takip edilen işlerde, tebligatın vekile yapılması gerekir ise de; asıla yapılan tebligat itiraz süresi içinde vekile ulaşmış, vekilde yazılı yedi günlük itiraz süresi içinde mercie müracaat ederek itiraz nedenlerini de bildirmiş olmasına rağmen vekile tebligat yapılmadığından bahisle icra emrinin iptaline karar verilmesi doğru değildir." (*Yargıtay 12. HD 2003/14925-E., 2003/18837-K., 30.09.2003-T. < https://www.lexpera.com. tr/> s.e.t. 03.03.2025.)

398 **RUHİ/ RUHİ** (2024) s.287.

399 **RUHİ/ RUHİ** (2024) s.288; **ATALI/ ERMENEK/ ÜÇÜNCÜ,** s.19.

400 **GÜZEL,** s.170.

olan bir tebligat mevcuttur. Fakat tebligat usûlsüz bir şekilde vekile değil de muhataba yapılmıştır. Bu hâlde, Tebligat Kanunu'nun 32'nci maddesi uygulama alanı bulur.

Bununla beraber vekil bulunurken tebligatın bizzat asile yapılması gereken bazı istisnaî hâller düzenleme alanı bulmuştur. Örnek vermek gerekirse İİK açısından borçluya yönelik cezai sorumluluk durumu doğacaksa buna yönelik tebligatın da asile yapılması şarttır[401].

Çocuk teslimi konusu açısından da teslim emrine yönelik tebligatın asile (yükümlüye) mi yoksa vekile (yükümlünün vekiline) mi yapılacağı belirsizdir. Teslim emrinin yerine getirilmemesi hâlinde yükümlünün disiplin hapsiyle cezalandırılacağı Kanun'da açıkça düzenlendiğinden söz konusu yükümlülüğe riayet etmemesi hâlinde hangi yaptırıma maruz kalacağını yükümlünün bilmesi gerekir. Disiplin hapsinin cezaî yaptırım olarak değil de zorlayıcı tedbir niteliğinde bir yaptırım olduğu kanaatindeyiz[402]. Her ne kadar disiplin hapsi, ceza hukuku açısından yaptırım teşkil etmese de kişinin özgürlüğünü kısıtlayan sonuç

[401] **ALBAYRAK/ AKCAN,** s. 106; **YÖNDER,** s.112. Bazı usûl işlemlerinde tebligatın bizzat muhataba bizzat yapılması gerekir. Örneğin,

1. İcra takiplerinde, borçlunun vekili aracılığıyla itiraz etmesi ve akabinde alacaklının itirazın iptali davası açması hâlinde, bu dava yeni bir yargılamayı başlattığından dolayı tebligatın bizzat asile yapılması gerekir. Buna ilişkin bknz: Yargıtay İçtihatı Birleştime Kararı 2021/1-E., 2022/3-K., 03.06.2022-T., Resmi Gazete No: 32025, 26.11.2022-T., < https://www.esin.av.tr> s.e.t.20.04.2025.
2. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 172. maddesi uyarınca isticvap olunacak kişinin mahkemeye bizzat katılması zorunludur; bu nedenle tebligat da doğrudan ilgili şahsa yapılmalıdır.
3. HMK m. 228 kapsamında, yemin teklif edilen tarafın duruşmada hazır bulunması gerektiğinden, tebligatın da yemin teklif edilen asile yöneltilmesi zorunludur. Nitekim yemin, kişiye sıkı sıkıya bağlı hak niteliğindedir.
4. Tebligat Kanunu m. 11/1, Ceza Muhakemesi Kanunu'na atıfla, bazı kararların sanıklara da doğrudan tebliğini zorunlu kılmıştır. Bu nedenle, ceza yargılamasında belirli kararların tebligatı doğrudan sanığa yapılmalıdır.

[402] Bkz. Aşağıda Disiplin Hapsi başlığı (5.3.2.)altında anlatılmaktadır.

doğurduğu için kanaatimizce tebligatın yükümlüye yapılması gerekir[403]. Çünkü vekile yapılan tebligatta yaptırım yükümlüye uygulanamaz[404].

---

[403] *"Alacaklı tarafından borçlu aleyhine ilamlı takip başlatılmış olup, borçlu vekili, İcra Mahkemesi'ne başvurusunda Tebligat Kanunu'nun 11. maddesi gereğince vekil vasıtasıyla takip edilen işlerde tebligatın vekile yapılacağını, takip devam ederken cezai yönden borçlunun zorlanmak istenmesi halinde ise tebligatın asile yapılıp yapılmadığının gözetileceğini, bu nedenle her ikisine de tebligat çıkarılmasının daha doğru olacağını açıklayarak takibin iptalini istemiştir. Mahkemece, icra emrinin asile tebliğ edildiğini, vekille takip edilen işlerde tebligatın asile yapılması gerektiğini, bunun icra emrinin iptalini gerektirmesine rağmen, şikâyette sadece takibin iptali istenildiğinden şikâyetin reddine karar verilmiştir. Hüküm borçlu vekili tarafından temyiz edilmiştir.2004 sayılı İcra İflas Kanunu'nun 76. maddesinde mal beyanında bulunmamak suçu, 338. maddesinde düzenlenen hakikate muhalif beyanda bulunma suçu gibi icra iflas suçlarında borçlunun cezalandırılabilmesi için icra emrinin borçlunun vekiline değil, kendisine tebliğ edilmiş olması gerekir. (Prof. Dr. B.. K.., Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6. baskı, cilt 2, sh: 1280) Cezaların şahsiliği kuralı gereğince borçlu asilin cezai yönden sorumlu tutulabilmesi için icra emrinin borçlu asile tebliği zorunludur. Şikâyete konu Tavşanlı İcra Müdürlüğü'nün 2014/358 Esas sayılı takip dosyasında dayanak ilamda borçlunun vekilinin bulunduğu, çocuk teslimi veya çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin icra emrinin borçlu vekiline değil, asile 23.01.2014 tarihinde tebliğ edildiği anlaşılmaktadır. HMK'nun 73, 81, 82, 83 Avukatlık Kanunu'nun 41, Tebligat Kanunu'nun 11. maddeleri gereğince vekille takip edilen işlerde vekile tebligat zorunludur. Anılan yasal düzenlemeler gereğince takip dayanağı ilamda borçlunun vekil ile temsil edilmesi nedeniyle icra takibinde tebliğ işleminin vekile yapılması gerekmektedir. Takibin iptali talebinin içinde bu istemin de değerlendirilebileceğinin kabulü gerekir. Bu durumda mahkemece şikâyetçinin talebi de dikkate alınarak icra emrinin vekile tebliği suretiyle takibe devam edilmesi yönünde hüküm kurulması gerekirken yazılı gerekçeyle şikâyetin reddi isabetsizdir.* (Yargıtay 8.HD 2014/8091-E., 2014/8502-K. 28.04.2014-T. < https://www.lexpera.com. tr/> s.e.t.26.07.2025.)

*"6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 73, 81, 82, 83., Avukatlık Kanunu'nun 41., Tebligat Kanunu'nun 11. maddeleri gereğince vekille takip edilen işlerde vekile tebligat zorunludur. Anılan bu düzenlemeler gereğince tebligatın vekile yapılması ile yasal süreler işlemeye başlar, yine bu tarihe göre takip kesinleştirilerek takibe devam işlemleri yapılır. Ne var ki, vekile tebliğ zorunluluğunun bulunması asile tebligat yapılması lüzumunu ortadan kaldırmaz. Şöyle ki, 2004 sayılı İcra-İflas Kanunu'nun 76. maddesinde mal beyanında bulunmamak suçu, 338. maddesinde düzenlenen hakikate muhalif beyanda bulunma suçu gibi icra-iflas suçlarında borçlunun cezalandırılabilmesi için icra emrinin borçlunun vekiline değil, kendisine tebliğ edilmiş olması gerekir (Prof. Dr. Baki Kuru, Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6. baskı, cilt 2, sh: 1280). Cezaların şahsiliği kuralı gereğince borçlu asilin cezai yönden sorumlu tutulabilmesi için ödeme/icra emrinin borçlu asile tebliği zorunludur." (*Yargıtay 12. HD 2022/5933-Esas, 2022/12602-K., 30.11.2022-T. https://magdur.adalet.gov.tr s.e.t. 26.07.2025)

" Borçlu vekili İcra Mahkemesi'ne yaptığı başvurusunda; icra emrinin, vekil olduğu halde asile çıkarıldığını, asile gönderilen icra emrinin iptalini istemiştir. Mahkemece şikâyetin reddi ile borçlu vekiline icra emri tebliğine karar verilmiş olup hüküm borçlu vekilince temyiz edilmiştir. HMK'nun 73, 81, 82, 83, Avukatlık Kanunu'nun 41., Tebligat Kanunu'nun 11. maddeleri gereğince vekille takip edilen işlerde vekile tebligat zorunludur. Anılan bu düzenlemeler gereğince tebligatın vekile yapılması ile yasal süreler işlemeye başlar, yine bu tarihe göre takip kesinleştirilerek takibe devam işlemleri yapılır. Ne var ki vekile tebliğ zorunluluğunun bulunması asile tebligat yapılması lüzumunu ortadan kaldırmaz. Şöyle ki, 2004 Sayılı İcra-İflas Kanunu'nun 76. maddesinde mal beyanında bulunmamak suçu, 338. maddesinde düzenlenen hakikate muhalif beyanda bulunma suçu gibi icra-iflas suçlarında borçlunun cezalandırılabilmesi için icra emrinin borçlunun vekiline değil, kendisine tebliğ edilmiş olması gerekir. (Prof. Dr. Baki Kuru, Hukuk Muhakemeleri Usulü, 6. baskı, cilt 2, sh: 1280) Cezaların şahsiliği kuralı gereğince borçlu asilin cezai yönden sorumlu tutulabilmesi için icra emrinin borçlu asile tebliği zorunludur. Somut olayda; borçlu vekili şikâyetinde boşanma ilamında vekil olduğu halde icra takibinde asile çıkarılan icra emri tebligatının kendisine yapılması gerektiği sebebiyle iptalini istemiştir. Mahkemenin de kabulünde olduğu üzere asile yapılan tebligatın iptali gerekmez ise de vekile de tebligat çıkartılması gerektiği yönünde şikâyetin kabulü gerekirken şikâyetin reddi doğru değildir." (Yargıtay 8.H 2016/7148-E., 2016/9420-K., 30.05.2016-T., < https://kazanci.com. tr> s.e.t.26.07.2025.)

[404] **İMİR,** s.86-87.

1.3.5. Teslim Emrinin Yerine Getirilmesi

Teslim emri yükümlüye tebliğ edildikten sonra yükümlünün teslim emrinde gösterilen ve müdürlüğün belirlemiş olduğu tarih ve saatte çocuğu teslim etmek için belirlenen teslim yerine getirmesi gerekir.

1.3.5.1. Teslim Yerleri

ÇKK m. 41/D'de *"teslim mekanları"* başlığı altında bir düzenlemeye yer verilmiştir. Buna göre *"Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair ilâm veya tedbir kararlarının yerine getirilmesine ilişkin işlemler, müdürlükçe belirlenen teslim mekânlarında gerçekleştirilir.*

Teslim işlemleri için müdürlüğün talebi üzerine, valilikler ve belediyeler tarafından elverişli teslim mekânları belirlenir, yoksa oluşturulur; araç tahsis edilir ve sürücü görevlendirilir.

Teslim mekânlarının belirlenmesinde, oluşturulmasında, tefrişinde, bu mekânların güvenliğinin sağlanmasında ve teslim hizmetlerinin sunumunda, kamu kurum ve kuruluşları ile belediyeler, müdürlüğe her türlü desteği sağlamakla yükümlüdür."

Aynı şekilde teslim yerlerine, genel standartlara, teslim araçlarının nasıl temin edileceğine yönelik Yönetmelik m. 20-24 arasında detaylı bir düzenleme de mevcuttur. Maddeye göre teslim mekanları hem çocuğun tesliminde hem de kişisel ilişki kurulmasına yönelik işlemlerde kullanılabilen mekanlardır.

Çocuğun teslimi *"çocuk görüşme merkezi"* olan teslim mekanlarında gerçekleşebilir[405]. Teslim mekanlarının oluşturulmasında müdürlük, başsavcılığın da aracılığı ile bu mekanların oluşturulmasını valilik veya belediyelerden talep eder[406]. Görüldüğü üzere teslim mekanlarının kuruluş aşamasında başsavcılık, belediyeler ve valilikler rol oynamaktadır. Valilikler ve belediyeler uygun mekanları belirlerler ve gerekirse ulaşım için araç tahsis ederler[407]. Bu araçlar, kullanım için hazır olacak şekilde bulunur; yakıt ve diğer masraflar belediye veya aracı sağlayan kurum tarafından karşılanır ve şoför de temin edilir.

---

[405] **BAŞ/ BAŞ**, s.9.< https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/cocuk-gorusme-merkezleri> s.e.t.14.08.2024

[406] **GAYRETLİ AYDIN,** s.25.

[407] Yönetmelik m. 21'de de teslim mekanlarının belirlenmesi ve oluşturulmasına yönelik düzenleme mevcuttur. Buna göre *"Müdürlüğün başsavcılık aracılığıyla talebi üzerine, il ve ilçelerde kamu kurum ve kuruluşları ile belediyelerin çocuk teslimine elverişli yerlerinden, ilgisine göre valilikler veya belediyeler tarafından yeterli sayıda teslim mekânı belirlenir, yoksa oluşturulur."*

Yönetmelik m. 20/2 ve m. 20/3'e göre müdürlük, teslim mekanlarını belirlerken, küçüğün üstün yararını gözetip çocuğa uygun mekanları seçmeli ve olumsuz durumları engelleyebilmek için teslim yerlerinin güvenliği açısından gerekli tedbirleri almalıdır. Tedbirlerin yetersiz kaldığı durumlarda, kolluk görevlileri tarafından da gerekli önlemler alınabilir[408].

Valilikler ve belediyeler teslim mekanlarını belirlerken çocuğun kendisini olabildiğince rahat ve güvende hissedebileceği mekanları seçmelidir. Bunlar kreşler, anaokulu, çocuklara yönelik sosyal tesisler, park alanları içeren okullar, çocuk merkezleri, aile yaşam merkezleri olabilir[409]. Eğer ki o yerde çocuğa uygun alanlar yoksa valilik ve belediyelerce hazırlanmalıdır.

Yönetmelik m. 24'e göre *"Teslim mekânlarının belirlenmesi, oluşturulması, tefrişi, güvenliği, ısınması, temizliğinin sağlanması ve teslim hizmetlerinin sunumunda kamu kurum ve kuruluşları ile belediyeler, müdürlüğe her türlü desteği sağlamakla yükümlüdür.*

(2) Birinci fıkrada belirtilen ve ihtiyaç duyulan desteklerin sağlanması hususu müdürlükçe başsavcılık aracılığıyla yazılı olarak ilgili kamu kurum ve kuruluşu veya belediyeden talep edilir."

Kamu kurum ve kuruluşları da belediye ve valilik gibi ihtiyaç duyulan çocuk teslim mekanlarının belirlenmesi, oluşturulması, asayişi gibi konularda destek sağlamak zorundadır.

Müdürlüğün teslim mekânı olarak çocukla beraber yaşayan yükümlünün evini belirlemesinin mümkün olup olmadığı akla gelebilir. Kanun, teslim mekânı seçiminde müdürlüğe geniş bir takdir yetkisi tanımakla beraber çocuğun üstün yararının gözetilmesini de istemiştir. Önceki düzenlemede borçlunun (yükümlünün) evine kolluk eşliğinde haber verilmeksizin gidilerek çocuk tesliminin gerçekleştirilmesi çokça eleştirilmişti. Bunun önüne geçilmesi için yeni kanunî düzenlemeler yapılmıştır. Bu yüzden de teslim mekânı olarak yükümlünün evini belirlemek, kanunun ve mevcut sistemin amacından sapmak anlamına gelir. Bu sebeple müdürlük teslim mekânı olarak yükümlünün evinden başka, iki tarafın da kolayca ulaşabileceği ve çocuğun kendini güvende ve rahat hissedebileceği bir mekânı belirlemelidir. Çocuk için travmasız bir şekilde teslim yapılması amaçlanmaktadır. Örneğin, okul, kreş, anaokulu teslim için uygun mekanlardır. Adliyeler bünyesinde de teslim mekânlarının kurulduğu görülmektedir. Örneğin, Ankara Batı Adliyesi içerisinde ADM bünyesinde çocuk teslim merkezi kurulmuş ve faaliyete geçmiştir[410]. Müdürlük o bölgede yaşayan çocukların teslimi için Ankara Batı Adliyesindeki çocuk teslim merkezini de seçebilir. Fakat adliye

---

[408] **BAŞ/ BAŞ**, s.9.
[409] **GAYRETLİ AYDIN,** s.25.
[410] **İMİR,** s.108./ <https://basin.adalet.gov.tr/cocuk-tesliminde-pilot-uygulama-yeni-yilda-baslayacak> s.e.t.15.08.2024

ortamları çocuklar için pek uygun olmadığından teslim yerlerinin adliye dışında sosyal tesis, okullar, aile yaşam merkezleri gibi yerlerde olması daha yerinde olur.

Teslim yerlerinin nasıl olması, hangi standartlara uyması gerektiği Yönetmelik m. 22'de düzenlenmiştir[411]. Buna göre *"Teslim mekânlarında, mümkün olduğu ölçüde aşağıdaki genel standartlar sağlanır:*

a) Çocuklar ile hak sahibi ve yükümlülerin kolay ulaşımları ve güvenlikleri açısından o yerleşim yerinin uygun bölgelerinde belirlenmesi veya oluşturulması.

b) Binanın kolay ulaşılabilir bir bölümünde, engelli bireylerin erişimine ve kartlı geçişe imkân tanıyacak şekilde ayrı bir kapıdan giriş imkânı sağlanması.

c) Her bir odanın en az yirmi dört metre kare büyüklüğünde, aydınlık ve ferah olması.

ç) Çocuğun kaliteli zaman geçirmesine yarayacak oyuncak, boyama kiti, kâğıt-kalem, hikâye kitabı gibi materyallerin bulundurulması.

d) Teslim sürecini kayda alacak şekilde teslim mekânının güvenlik kamera sistemi ile izlenebilmesi için gerekli teknik donanımın sağlanması.

(2) Birinci fıkrada belirtilen genel standartların yanı sıra Bakanlıkça belirlenen diğer standartlara da uyulur."

Müdürlükler bu ölçülerin sağlandığı yerleri çocuk görüşme merkezi olarak belirlemelidir.

1.3.5.2.Teslim Zamanı

ÇKK m. 41/B-3/a'ya göre *"İlâm veya tedbir kararında belirtilen gün ve saatte, gün ve saatin belirtilmemesi hâlinde müdürlük tarafından belirlenen gün ve saatte çocuğu emirde belirtilen yere getirmek zorunda olduğu."* ifade edilmiş, teslim zamanının öncelikle ilâm veya tedbir kararı veren mahkeme tarafından belirlendiği, mahkemenin böyle bir belirleme yapmadığı durumlarda ise müdürlük tarafından teslim zamanının belirlenmesi gerektiği düzenlenmiştir. Mahkeme tarafından teslim zamanı belirlenmediği hâlde müdürlük saati, yeri, tarihi belirleyip yükümlüye bildirmek zorundadır. Yükümlü de belirlenen tarih ve saatte teslim yerine çocuğu getirmekle yükümlüdür.

[411] **BAŞ/ BAŞ**, s.9.

Kanunda teslim zamanına ilişkin bir sınırlama mevcut değildir. Sürenin belirlenmesi konusunda müdürlüğe geniş bir takdir yetkisi tanınmıştır. Önceki düzenlemede çocuğun teslimi için icra emrinin tebliğinden itibaren 7 günlük süre öngörülmüştü[412].

Müdürlüğün faaliyetleri adlî-idarî nitelikte karma işlemlerdir[413]. Müdürlük teslim zamanını ve yerini belirlerken idarî bir faaliyette bulunmaktadır. İdarenin bağlı yetkisi ve takdir yetkisi olmak üzere iki tür yetkisi mevcuttur[414]. İdarenin işlemi nasıl yapacağı kanunda açıkça belirtilmişse burada kanunla bağlılık söz konusu olduğu için idarenin bağlı yetkisinden bahsedilir[415]. Takdir yetkisi ise özel kanunî bir düzenleme olmadığında ilgili memura hareketleri serbestçe yapabilme yetkisi vermektedir[416]. Takdir yetkisi kullanılırken somut olayın özellikleri dikkate alınarak hareket edilmelidir. İdareye bağlı yetki veya takdir yetkisi verildiği zaman idare işlemlerini gerekçeli olarak yapmak zorundadır. Zira idarenin takdir yetkisini veya bağlı yetkisini kullanarak yaptığı işlemlere karşı uyuşmazlık çıktığında iptal davasıyla karşılaşabilir[417]. ADM'nin takdir yetkisine bağlı olarak uyuşmazlık çıktığında ise kanunda özel bir başvuru usûlü öngörülmüş olup iptal davası açılması mümkün değildir. Bu hâlde ÇKK m. 41/E uyarınca şikâyet hakkı kullanılabilir[418].

Müdürlük, takdir yetkisini kullanırken çocuğun üstün yararını gözetmeli ve okul saatlerine denk gelmeyen, makul bir tarih belirlemelidir. Ayrıca teslim zamanının yükümlünün iş saatlerine de denk gelmemesi beklenir. Müdürlük yükümlüyle iletişime geçtiğinde mümkünse tarih ve saati yükümlü ile istişare ederek karar vermelidir. Fakat teslim emri düzenlendiği hâllerde zaten yükümlü çocuğu gereği gibi teslim etmemiş ya da yükümlü ile hiç irtibata geçilememiş demektir. Bu sebeple müdürlük tarih ve saati tespit ederken yükümlü ile hiç iletişime geçememişse ya da yükümlü çocuğu teslim etmemişse kendisi bir tarih ve saat takdir etmelidir[419].

---

412 İİK'nın mülga m. 25/1 hükmüne göre *"Çocuk teslimine dair olan ilâm icra dairesine verilince icra memuru 24 üncü maddede yazılı şekilde bir icra emri tebliği suretiyle borçluya yedi gün içinde çocuğun teslimini emreder. Borçlu bu emri tutmazsa çocuk nerede bulunursa bulunsun ilâm hükmü zorla icra olunur."*

413 Bkz. aşağıda. ADM Personellerinin Hukuki Sorumluluğu (5.4.2.)

414 **AKYILMAZ,** Bahtiyar/ **SEZGİNER,** Murat/ **KAYA,** Cemil (2018) Türk İdare Hukuku, 9. Baskı, Ankara, Savaş, s.101-102; **KALABALIK,** Halil (2024), İdare Hukuku Dersleri Cilt:2, 6. Baskı, Ankara, Seçkin, s.94; **GÖZLER**, Kemal/ **KAPLAN,** Gürsel (2024) İdare Hukuku Dersleri, 26. Baskı, Bursa, Ekin, s.328-330.

415 **ÇINAR,** Merve (2018) "Türk Hukuku'nda İdarenin Takdir Yetkisi ve Denetimi" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.11.

416 **ÇINAR,** s.3.

417 **ÇAĞLAYAN,** s.431; **İMİR,** s.112.

418 **İMİR,** s.112.

419 **İMİR,** s.112.

1.3.6. Çocuğun Teslimi

Çocuk tesliminin yükümlüsü tarafından rızaen yerine getirilmesi gerekir. Ancak yükümlünün teslimi gerçekleştirmemesi hâlinde yapılan başvuru üzerine müdürlükçe hazırlanan teslim emrini alan yükümlü 3 şekilde hareket edebilir[420]. Teslim emrine uygun şekilde çocuğun teslimi hâlinde durum tutanak altına alınır[421].

İlk ihtimal yükümlünün çocuğu belirlenen yere getirmesidir. ÇKK m. 41/B-3/a'ya göre yükümlünün belirlenen yere çocuğu bizzat kendisinin refakatinde getirmesi gerekir. Fakat yükümlünün haklı bir mazereti olması dolayısıyla çocuğa refakat edemeyeceğini bildirmesi hâlinde üçüncü bir kişinin refakatiyle çocuk teslim mekanına getirilebilir. Fakat yine de burada çocuğun üstün yararı ve hukukî güvenliğinden sorumluluk üçüncü kişiye değil yükümlüye ait olacaktır[422]. Bu durumda müdürlük çocuğu üçüncü kişiden alarak hak sahibine teslim eder. Yükümlü bizzat çocuğu getirme yükümünü yerine getirmediği için hak sahibi, üçüncü kişi tarafından çocuğun teslim edilmesine karşı çıkarak çocuğu teslim almak istemezse bu durumda çocuk teslim işlemi gerçekleştirilemez ve çocuk aynı üçüncü kişinin refakatinde yükümlüye geri götürülür[423]. Ayrıca hak sahibi, ÇKK m. 41/F uyarınca teslim emrinin gereği yerine getirilmediği için 1 ay içerisinde işlemi yapan müdürlüğün bulunduğu yerdeki aile mahkemesine şikâyette bulunabilir.

Kanaatimizce çocuğu teslim etmek yükümlünün görevi olmasına rağmen yükümlü çocuğu üçüncü kişiyle teslim etmeye çalışsa da çocuk görüşme merkezine gelmiş bulunmaktadır. Çocuk teslim için geldikten sonra bizzat yükümlü getirmediği için tekrar çocuğun üçüncü kişinin refakatinde yükümlüye geri gönderilmesi, kabul edilebilir değildir. Çocuk zaten teslim mekanına gelmiş ve teslim emrinden beklenen amaca ulaşılmıştır. Hak sahibinin böyle bir itirazda bulunabilmesi, çocuğun yükümlü tarafından getirilmesinde hak sahibinin korunmaya değer bir menfaatin bulunmasını zorunlu kılar. Böyle bir menfaatin bulunmadığı durumda çocuğun üstün yararı da dikkate alınarak teslimin gerçekleştirilmesi gerekir. Olması gereken hak sahibinin çocuğu teslim alması, fakat yükümlü getirmediği için yükümlü aleyhine ÇKK m. 41/F uyarınca şikâyette bulunmasıdır[424]. Çocuğun teslimi gerçekleştirildiği için beklenen hukukî sonuç meydana gelmiştir. Bu sebeple hak sahibi çocuğu

[420] < https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Cocuk-teslimi-rehber > s.e.t. 16.08.2024, s.23.
[421] < https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Cocuk-teslimi-rehber > s.e.t. 16.08.2024, s.23-24.
[422] < https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Cocuk-teslimi-rehber > s.e.t. 16.08.2024, s.23-24.
[423] < https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Cocuk-teslimi-rehber > s.e.t. 16.08.2024, s.23-24.
[424] Yükümlünün dürüstlük kuralına uymaması nedeniyle disiplin hapsiyle cezalandırılması aile mahkemesinden talep edilebilir.

teslim aldıktan sonra yükümlü aleyhine şikâyette bulunabilecekse de hukukî yararını ispat etmesi gerekir.

Yükümlü çocuğu teslim edileceği mekâna getirmiş fakat çocuk yükümlüden ayrılmak istemiyor, hak sahibi ile görüşmeye veya onunla gitmeye direnç gösteriyor olabilir[425]. Bu durumda Yönetmelik m. 39 gereğince hak sahibi ile çocuğun sağlıklı bir şekilde görüşebilmesi için öğretmen veya uzmanlar hem çocukla hem de hak sahibi ve yükümlü ile ayrı ayrı görüşmelidirler. Görüşmelerden sonra çocuk yine hak sahibi ile görüşmeye direnç gösteriyorsa gerekçeleri gösterilerek tutanak tutulur[426]. Çocuğun neden hak sahibi ile görüşmeyi kabul etmediği, hak sahibi ile gitmemesine sebep olan sorunların neler olduğu tespit edilir. Bu sorunların çözümü için uzman veya öğretmenler tarafından plan hazırlanır. Hazırlanmış olan plan hak sahibi ve yükümlüye iletilir. Plan çerçevesinde uzman veya öğretmen tarafından yükümlü, hak sahibi ve özellikle çocuk ile bir sonraki kişisel ilişki tarihine kadar görüşmeler gerçekleştirilebilir. Fakat yönetmeliğe göre bu süre 15 günü geçemez. Bu süre zarfında tarafların iletişim yeteneklerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar gerçekleştirilir, çocuk ile hak sahibi arasında güvenli bir bağ kurulmasına aracılık edilir. Hak sahibi ile çocuk arasındaki kişisel ilişkinin sağlanabilmesi için en geç bir sonraki kişisel ilişki tarihine kadar uzman veya öğretmenler gereken mesleki müdahaleleri yaparlar. Bu kapsamda çocuğun kaygısını azaltmaya yönelik duygusal hazırlık çalışmaları yapılabilir, çocuğun sevdiği eşyaların yanında bulundurulmasına izin verilerek güven duygusu desteklenebilir ve görüşmelerin aşamalı olarak gerçekleşmesi sağlanabilir. Ayrıca oyun veya sanat temelli etkinlikler aracılığıyla çocuk ile hak sahibi arasındaki etkileşim doğal bir zeminde teşvik edilirken, yükümlü veya hak sahibine de iletişim ve yaklaşım biçimleri konusunda rehberlik sunulabilir. Böylelikle zorlamadan kaçınılarak, çocuğun kişisel ilişkiyi kendi iradesiyle ve daha sağlıklı bir şekilde kabul etmesi hedeflenir. Uzman veya öğretmenin tespitleri sonucundaki önerilere yönelik değerlendirme raporu da hazırlanır[427].

Teslim emrinin yükümlüye tebliğ edilmesinden sonraki ikinci ihtimal, yükümlünün çocuğu belirlenen tarih ve saatte teslim edemeyeceğine yönelik haklı bir mazeretinin bulunmasıdır. Bu durumda yükümlünün teslim için belirlenen tarihten önce müdürlüğe bildirimde bulunarak mazeretini beyan etmesi gerekir[428]. Buradaki yükümlünün haklı mazeretinin ne olduğu, duruma göre değişkenlik göstermektedir. Yükümlünün belirlenen

[425] < https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Cocuk-teslimi-rehber > s.e.t. 21.08.2025, s.67.
[426] < https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Cocuk-teslimi-rehber > s.e.t. 21.08.2025, s.67.
[427] < https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Cocuk-teslimi-rehber > s.e.t. 21.08.2025, s.67.
[428] < https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Cocuk-teslimi-rehber > s.e.t. 16.08.2024, s.24.

tarihlerde işte veya şehir dışında olması ya da ağır bir hastalığının bulunması haklı mazerete örnek gösterilebilir. Mazeretin gerçekten haklı olup olmadığı müdürlükte görev yapan uzmanlar tarafından değerlendirilir. Eğer ki mazeretin haklı olduğuna kanaat getirilirse müdürlük bizzat çocuğu yükümlüden alıp hak sahibine teslim eder. Fakat mazeret haklı olmakla beraber çocuk gidilen adreste değilse ve çocuğa ulaşılamıyorsa çocuk hak sahibine teslim edilemez[429]. Mazeretin haksızlığına karar verildiği durumlarda çocuğun teslimi, yükümlünün sorumluluğunda kalmaya devam eder.

Teslim emrinin yükümlüye tebliğ edilmesinden sonra yükümlü tebliğ emrindeki tarihten daha erken bir tarihte çocuğu doğrudan hak sahibine götürüp teslim edebilir. Bu durumda da teslim işlemi gerçekleştirilmiş kabul edilir[430]. Burada çocuğun teslimi gerçekleştiği için yükümlünün müdürlüğün belirlediği tarihte teslim mekânına gelmesi artık gerekmez. Yükümlü veya hak sahibi, çocuğun teslim işleminin kendi aralarında gerçekleştirildiğine yönelik müdürlüğe bir bildirimde bulunmalıdırlar. Son ihtimal ise teslim emrinin yerine getirilmemesidir.

1.3.7. Teslim Emrinin Yerine Getirilmemesi

1.3.7.1. Genel Olarak

Teslim emri yükümlüye tebliğ edildikten sonra yükümlü haklı bir mazeret göstermeyip çocuğu teslim mekanına getirmezse teslim emrine aykırı hareket etmiş olur[431]. ÇKK m. 41/B'nin 5'inci fıkrasına göre yükümlü, emri yerine getirmezse çocuk nerede olursa olsun müdürlük tarafından alınarak hak sahibine teslim edilir. Bu durumda kolluktan yardım alınabilir ve kolluk birimleri, bu talebi yerine getirir. Kolluk gerekli görürse zor kullanma yetkisini de kullanır.

1.3.7.2. Kolluk Kuvvetine Başvurma Yetkisi

ÇKK m. 41/B'nin 5, 6 ve 7'nci fıkralarında ADM'ye kolluk kuvvetine başvurma yetkisi verilmiştir. ÇKK m. 41/B-5'inci fıkraya göre, yükümlü, teslim emrine uymadığında ya da 6'ncı fıkraya göre, çocuk teslim edildikten sonra yükümlü haksız bir şekilde çocuğu alırsa ADM

[429] < https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Cocuk-teslimi-rehber > s.e.t. 16.08.2024, s.24.
[430] **İMİR,** s.113.
[431] < https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Cocuk-teslimi-rehber > s.e.t. 16.08.2024, s.24.

kolluk kuvvetine başvurabilir. Yine 7'nci fıkraya göre, çocuğun üstün yararına yönelik durumlarda, ADM doğrudan kolluk kuvvetinden yararlanabilir.

Genel olarak zor kullanma, mevzuata göre yapılması gereken iş veya işlemlerin yerine getirilmesinde zorluk çıkaranlara karşı devlet gücünün kişi veya eşyalar üzerinde mevzuata uygun bir şekilde maddî veya manevî güç kullanması olarak tanımlanabilir[432]. Kolluk, kamu düzenini sağlamak veya mevcut bozulmuş düzeni yeniden tesis etmek amacıyla, gerekli durumlarda re'sen müdahale etme yetkisine sahip olup, bu bağlamda zor kullanma yetkisini de kullanabilir[433].

Ancak kolluk zor kullanırken Anayasada ya da AİHS'deki temel hakları ihlal edebilir. Örneğin, kolluk çocuğun teslimi için zorla eve girdiğinde özel hayatın gizliliğini (Anayasa m. 20/ AİHS m. 8) ve konut dokunulmazlığını da ihlal edilebilir (Anayasa m. 21/ AİHS m. 8). Çocuk zorla alınıyor, ağlamasına rağmen zorla hak sahibine teslim ediliyorsa çocuğun vücut dokunulmazlığı ihlal edilebilir (Anayasa m. 17).

Zor kullanma yetkisine sahip olan kolluk görevlileri, bu yetkilerini kullanırken keyfi davranamaz, belirli sınırlamalara tabi tutulur[434]. Kolluk görevini yerine getirirken temel hak ve hürriyetlere aykırı bir şekilde davranmamalıdır. Anayasa m. 13'e göre temel hak ve hürriyetler ancak kanun ile sınırlanabilir. Bu sınırlama temel hak ve hürriyetlerin özüne dokunulmadan Anayasa'da belirtilen nedenlere bağlı olarak yapılabilir. Kolluk da dayanağını kanundan alarak, Anayasa'daki sebeplerle sınırlı olacak şekilde zor kullanma yetkisini kullanabilir. Kolluğun bu yetkisini kullanırken kamu düzeninin sağlanması bakımından müdahalenin zorunlu olması gerekir[435]. Kolluğun olaya müdahale etmediği durumda önüne geçilmeyecek bir zararın meydana gelmesi söz konusu ise mecburiyet şartı sağlanmış olur. AYM de kamu düzenini koruyan kolluğun son çare olarak zor kullanmasının Anayasa m. 17'ye aykırı olmadığına yönelik karar vermiştir[436]. AİHM de kolluğun zor kullanması için zorunluluk kriterinin mutlaka

---

[432] **ALÇALAR,** Mustafa (2006) "Kolluğun Zor Kullanma Yetkisi" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.33.

[433] **AKYILMAZ/ SEZGİNER/ KAYA,** s.583.

[434] **AKYILMAZ/ SEZGİNER/ KAYA,** s.584.

[435] **GÜNER,** Selda (2011) "Kolluğun Zor Ve Silah Kullanması" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.84.

[436] *"…Görevlerini yaparken direnişle karşılaşmaları hâlinde kolluk görevlileri, bu direnişi kırmak amacıyla ve direnişi kıracak ölçüde zor kullanmaya yetkilidir. Fiilî bir saldırının varlığı hâlinde kolluk görevlileri ayrıca meşru savunma kapsamında zor kullanma yetkisine de sahiptir. Ancak zor kullanımı yalnızca zorunlu hâllerde başvurulabilecek bir yol olduğu gibi başvurulacak güç ölçülü ve kademeli olmalıdır. Aktif/etken direnme kolluk görevlisine karşı fiilî bir saldırı, güç kullanımı sonucu kolluk görevlisinin görevini yapmasına engel olmak şeklinde gerçekleşirken pasif/edilgen direnme evrak göstermeme, araca binmeme, araçtan inmeme gibi kolluk*

bulunması gerektiği yönünde kararlar vermektedir[437]. Ayrıca kolluk, faaliyeti çerçevesinde ölçülülük ve yerindelik ilkesine uymak zorundadır[438]. Kolluk müdahale gerektiren durumlarda aşırıya kaçmayacak önlemler almalı, temel hak ve hürriyeti en az sınırlandıran müdahale şeklini tercih etmelidir[439]. Ölçülülük bakımından, kolluk zor kullanma yetkisine başvururken daha hafif bir önlemle de sonuca ulaşabiliyorsa bununla yetinmeli, ağır önlemlere başvurmamalıdır[440]. Örneğin, yükümlünün çocuğu teslim etmemekte ısrar etmesi üzerine kolluk memurunun silahtan faydalanması ya da yükümlü, çocuğun teslimi konusunda kolluğa direnmediği hâlde kolluğun yükümlüye fiziksel müdahalede bulunması, ölçülülük ilkesine aykırı nitelikte olur. Kolluk memurunun silah kullanmasının sınırlarının nasıl olacağı ise somut olaya göre değerlendirilir. Silah kullanmada ölçülülük koşulu değerlendirilirken teslim işlemi gerçekleştirilirken yükümlünün çocuğu teslim etmemek için sergilediği olumsuz tavırları, çocuğa zarar verme eğilimini gösteren hareketleri gibi durumların varlığı neticesinde kolluk memurunun zor kullanmaya başvurması zorunlu olmalıdır. Polisin alacağı silahlı önlem ölçülülük derecesini aşmamalıdır[441].

Zor kullanma yetkisi kişilerin temel hak ve hürriyetlerini kısıtladığından doktrinde bazı yazarlar zor kullanma yetkisinin Anayasa'ya aykırı nitelikte olduğunu savunmaktadırlar[442]. Çocuk teslimine ilişkin mülga düzenlemede de icra dairelerinin kolluğa başvurma yetkisi bulunmakta olup kolluk kuvveti icra müdürünün emir ve talimatlarını uygulamaktaydı[443]. Fakat bu durum çocuğun ruhsal durumunu etkileyebileceğinden doktrinde oldukça eleştirilmekteydi[444]. Zira, çocuğun yaşam alanına daha önce hiç görmediği yabancılarla gidilmesi, gerektiğinde zor kullanma yetkisinin de devreye girebileceği bir durumdur. Yeni

---

görevlisinin talimatlarına uymama şeklinde gerçekleşmekte ve fiilî bir güç kullanımını içermemektedir. Direnmenin türüne göre görevin ifası için gerekli kuvvet kullanımı değişebileceği gibi kuvvet kullanımının meşru bir zemine oturması için direnmenin sona ermemiş olması, güç kullanımının görevin ifası için zorunlu olması ve yerine getirilmek istenen amaç ile orantılı olması gerekmektedir. Polisin zor kullanma yetkisi bir cezalandırma aracı olmayıp zorunlu sınırın aşılması kötü muamele yasağının ihlali sonucunu doğurabilecektir…" AYM Başvuru No: 2018/19018, 15.12.2020-T., Resmi Gazete No:31376, 26.01.2021-T., < https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr> s.e.t. 09.03.2025.

[437] **GÜNER,** s.85; **GENÇTÜRK,** Ünal (2021) AİHM Ve AYM Kararları Işığında Yaşam Hakkı Bağlamında Kolluğun Zor Ve Silah Kullanma Yetkisi Ve Sınırları, 1. Baskı, Ankara, Adalet, s.178.

[438] **AKYILMAZ/ SEZGİNER/ KAYA,** s.584.

[439] **AKYILMAZ/ SEZGİNER/ KAYA,** s.584; **GÜNER,** s.85.

[440] **ERDEM,** Jülide Gül (2013) "Ölçülülük İlkesinin İdarenin Takdir Yetkisinin Kullanımındaki Yeri" Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:62, S:4, s.1002.

[441] **ALÇALAR,** s.37.

[442] **İMİR,** s.119.

[443] **ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN,** İcra ve İflâs Hukuku, s.30-31; **PEKCANITEZ/ ATALAY/ SUNGURTEKİN ÖZKAN/ ÖZEKES,** İcra ve İflâs Hukuku, s.44; **ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ/ HANAĞASI,** İcra ve İflâs Hukuku, s.54.

[444] **BÖRÜ/ PARLAK BÖRÜ,** s.1262.

düzenleme ile de kanun koyucu çocuk teslimi sürecinde bazı hâllerde kolluğa zor kullanma yetkisi tanımıştır[445].

Kanaatimizce, çocuk teslimi uygulamasında zor kullanma yetkisinin kullanımına ihtiyaç duyulabilir. Çocuk tesliminde yükümlü veya üçüncü kişiler tarafından çocuğa karşı şiddet eylemi gerçekleştirilirse kolluk zor kullanma yetkisini kullanabilir. Zira Anayasa m. 41/4'e göre *"Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır."* Fakat bu zor kullanma yetkisinin sınırlarının nasıl olacağı yine Anayasa'daki genel hükümlere göre belirlenir.

Anayasa'da temel hak ve özgürlükler güvence altına alınmıştır. Bununla birlikte, Anayasa m. 13 uyarınca, bu hak ve özgürlüklere yalnızca kanunla ve demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine uygun olarak sınırlama getirilebilir. Bu çerçevede yapılan sınırlamalar, öngörülen anayasal koşullara uygun oldukları sürece Anayasa'ya aykırılık teşkil etmez. ÇKK m. 41/B-5, ADM'ye kolluk kuvvetine başvurma yetkisi vermiştir. Burada temel hak ve hürriyetler Çocuk Koruma Kanunu ile sınırlandığı için Anayasa'ya aykırılık teşkil etmemektedir. Bu sebeple çocuk tesliminde zor kullanma Anayasa'ya aykırı nitelikte değildir[446]. Aksine müdürlüğe bu yetki tanınmasaydı, çocuk tesliminde beklenen sonuçların elde edilememe gibi bir ihtimali olurdu.

ÇKK kolluğa başvurma yetkisini müdürlüğe vermiş olup ÇKK m. 41/B'nin 5'inci fıkrasında "*Yükümlü, emrin gereğini yerine getirmezse, çocuk nerede bulunursa bulunsun müdürlük tarafından alınarak hak sahibine teslim edilir. Bu hâlde kolluktan yardım istenebilir…"* denilmekle müdürlüğe zor kullanma yetkisi açısından kolluktan yardım isteyip istememe hakkında takdir yetkisi verilmiştir[447]. Müdürlük takdir yetkisini kolluktan yardım isterken kullanmaktadır. Zira kanunun ifade tarzında *"…istenebilir…"* denilerek bu konuda müdürlüğe takdir yetkisi tanımıştır[448]. Fakat müdürlük takdir yetkisini kullanırken tamamen serbest olmayıp takdir yetkisi kullanımı sonucunda buna ilişkin olarak şikâyet yoluna gidilebilir[449]. Ayrıca müdürlük kolluk yardımına başvurmayı takdir ederken tarafların isteğiyle de bağlı bulunmamaktadır.

---

[445] **BÖRÜ/ PARLAK BÖRÜ,** s.1266.
[446] **İMİR,** s.120-121.
[447] **İMİR,** s.123.
[448] **ÖZÇELİK,** Volkan (2014) İcra Müdürünün Takdir Yetkisi, 1. Baskı, Ankara, Adalet, s.32.33.
[449] **İMİR,** s.123.

Kolluğun kimlerden oluştuğu ise kanunda düzenlenmeyip yönetmelikte düzenleme alanı bulmuştur. Yönetmelik m. 4/1-ğ'de kolluk *"Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı teşkilatında, emniyet ve asayiş ile kamu düzeninin korunmasını sağlamak için kanunların ve kanunlara dayanarak yetkili makamların verdiği görevleri yerine getiren personel ve görevlileri"* olarak tanımlanmıştır. Kanunda kolluk memurundan yardım istenebileceği belirtilmekle beraber düzenlemede kolluk memurunun çocuk teslimi aşamasında resmi üniformasız olarak görev yapması gerektiği de düzenlenmeliydi[450]. Zira resmi üniformalı polisin yükümlü ve çocuğun bulunduğu eve gelmesi çocuğun ruh sağlığına zarar verebilir. Çocuğun bu süreçten hasarsız veya en az hasarla ayrılması sağlanmalıdır[451]. Bu sebeplerle mevzuatta kolluk memurunun kıyafetinin nasıl olması gerektiğine yönelik bir düzenleme yer almalıdır.

Kolluk zor kullanma yetkisine sahip olmakla beraber bu yetkiyi çocuğa karşı kullanamaz. Burada kolluğun zor kullanma yetkisi yükümlüye yönelik olup bu yetkinin de ölçülü bir şekilde, son çare olarak uygulanması gerekir[452]. Mahkeme kararlarının yerine getirilmediği için ortaya çıkan bir kurum olan çocuğun tesliminde yükümlü, karara aykırı hareket etmektedir. Bu aykırı harekete karşı tek çare zor kullanmak olabilir. Önemli olan kolluğun zor kullanma yetkisini kullanılırken gerçekten gerekli olduğu durumlarda, ölçülülük ilkesine uygun ve son çare olarak uygulamasıdır. Ayrıca zor kullanma yetkisi, çocuğun en az hasar alacağı şekilde uygulanmalıdır. Örneğin, çocuğun zor kullanmayı görmediği bir ortam sağlanabilir.

Çocuğun tesliminin kolluk tarafından zor kullanılarak gerçekleştirilmesi, çocuk teslimine ilişkin önceki düzenlemeye benzemektedir[453]. Mülga düzenlemenin özellikle çocuğun psikolojisi üzerinde yarattığı etki sıklıkla eleştirilmiştir[454]. Kanaatimizce yeni düzenleme bakımından da bu ihtimal son çare olarak uygulanmalıdır.

ÇKK m. 41/B-3c'de teslim emrinde, yükümlü çocuğu getirmez ya da haklı mazeret nedeni ile çocuğun müdürlük tarafından alınmasını istemezse çocuğun uzman ya da öğretmen aracılığı ile teslim alınacağı ibaresi yer almalıdır. Çocuk tesliminde uzmanların ve

---

[450] **İMİR,** s.125; **MARDİN,** s.145.
[451] **GAYRETLİ AYDIN,** s.32.
[452] **GAYRETLİ AYDIN,** s.24.
[453] 7343 sayılı Kanun ile yapılan değişikliklerden önceki dönemde, çocuk tesliminde İİK m. 25, 25/a, 25/b hükümleri, teslime muhalefet durumunda ise İİK m. 341 hükmü uygulanmaktaydı. Mülga hükümlere bakıldığında çocuğun tesliminin icra dairesi aracılığıyla gerçekleştiği görülmektedir. Fakat icra dairesi çocuğun tesliminde direnilmesi hâlinde icra memuru kolluğun yardımından yararlanabilirdi. 2003'e kadar uygulama bu şekilde devam etmiş; çocuğun psikolojik olarak süreçten olumsuz şekilde etkilenmesini engellemek amacı ile 2003 yılında yapılan Kanun değişikliği ile bir uzmanın da çocuk tesliminde bulunması gerektiğine yönelik kural öngörülmüştür (İİK m. 25/b).
[454] **BÖRÜ/ BÖRÜ,** s.1232, 1262; **MARDİN,** s.182.

öğretmenlerin görevleri Yönetmelik m. 17'de düzenleme alanı bulmuştur. Yönetmelik m. 17/1-d fıkrasında çocuk tesliminde görev alan uzman ve öğretmenler aracılığıyla, yükümlü tarafından çocuk teslimine ilişkin kararın gereğini yerine getirmediği hâllerde, çocuğun bulunduğu yerden alınarak hak sahibine teslim edileceği açıkça düzenlenmiştir.

Uzman ve öğretmenler çocuğun tesliminde önemli bir rol oynamaktadır. Önceki düzenlemede de çocuk teslimine ilişkin ilâmların icrasında icra müdürünün yanında uzman psikolog ya da öğretmen de borçlunun evine gitmekteydi. Fakat uzman veya öğretmenlerin bu süreçte nasıl bir tutum izleyeceğine, görevlerinin ne olduğuna yönelik açık kanunî bir düzenleme bulunmamaktaydı. Öğretmen ve uzmanların görevleri Çocuk Koruma Kanunu'nda teslim emrinin içeriğinden anlaşılır. Yönetmelik'te ise müdürün, müdür yardımcısının, öğretmen ve uzmanların ve diğer personellerin görev ve sorumlulukları açıkça düzenlenmiştir.

Çocuk teslimine ilişkin süreçte görev alan uzmanların çocukla ve yükümlüyle iletişime geçerek ikna kabiliyetlerini kullanmaları, çocukta travma yaratabilecek durumları en aza indirmeleri, çocuğun bulunduğu adrese kollukla gidilmesi hâlinde çocuğu kolluktan olabildiğince uzak tutmaları, çocukla kolluğun temasını mümkün olduğunda engellemeleri gerekir[455]. Eğer ki müdürlük çocuğu bilinen adreste bulamazsa durumu tutanak altına alır. Bu hâlde çocuk hak sahibine teslim edilmemiş olur. Hak sahibinin şikâyet hakkı bulunmaktadır.

1.3.8. Çocuk Tesliminde Özel Durumlar

Çocuğun teslimine ilişkin olarak beklenmeyen bazı özel durumlar meydana gelebilir. Bunlardan ilki hak sahibinin veya yükümlünün ceza infaz kurumunda olması hâlinde çocuğun tesliminin nasıl yapılması gerektiğine yöneliktir[456]. Yönetmelik m. 25/6'ya göre *"Hak sahibi veya yükümlünün ceza infaz kurumunda hükümlü veya tutuklu olarak bulunması hâlinde işlemler ceza infaz kurumu aracılığı ile gerçekleştirilir."* Çocuk teslimine yönelik mahkemenin kararından sonra hak sahibi, hakkında verilen tutukluluk ya da mahkûmiyet kararı nedeni ile ceza infaz kurumuna girmişse çocuğun yine de hak sahibine tesliminin gerekip gerekmediği açıklanmalıdır. Çocuğun üstün yararı göz önüne alındığında cezaevine götürülmesi uygun olmaz. Yönetmelik m. 27/3'te *"Mahkemece çocuk teslimine dair ilâm veya tedbir kararı verildikten sonra hak sahibinin hükümlü veya tutuklu olarak ceza infaz kurumuna girmiş olması durumunda, talep üzerine mahkeme tarafından bu hususta yeni bir karar verilmesi hâlinde*

[455] **GAYRETLİ AYDIN,** s.24; **İMİR,** s.114; **MARDİN,** <https://hukukbulteni.khas.edu.tr/bulten/62> s.e.t.16.08.2024.

[456] < https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Cocuk-teslimi-rehber > s.e.t. 17.08.2024, s.27.

çocuk hak sahibine teslim edilmek üzere kararda belirtilen kişiye teslim edilir." Diğer bir ifade ile mahkemece bu husus yeniden değerlendirilmelidir. Fakat mahkeme burada re'sen harekete geçemez, taraflardan birinin bu yönde bir talebi gerekir. Çocuğun üstün yararının gerektirdiği durumlarda re'sen harekete geçmek kural olsa da çocuğun teslimi ve kişisel ilişki kurulmasına yönelik ilâm ve tedbirlerde kural olarak mahkemeye talepte bulunmak gerekmektedir. Bununla birlikte, ilerleyen süreçlerde re'sen araştırma ilkesi devreye girebilir. Burada kararını verdikten sonra mahkemenin, hak sahibi veya yükümlünün ileriki süreçte cezaevine girip girmeyeceğini takip etmesi beklenemez. Hak sahibi veya yükümlü cezaevine girdiğinde karşı taraf bunu mahkemeye bildirmeli ve çocuğun yararı için yeni bir karar verilmesini talep etmelidir. Mahkeme de yeni durumu değerlendirerek kararı vermelidir. Mahkemenin verdiği yeni karara göre çocuk hak sahibine teslim edilir[457].

Çocuk teslimine yönelik diğer bir özel durum, teslim için yükümlünün adresine gidildiğinde uzman tarafından çocuğun hak sahibine tesliminin çocuğun yararına uygun olmadığına kanaat getirilmesidir[458]. Böyle bir durumda çocuğun üstün yararının ihlâl edilmesi tehlikesine rağmen mahkeme kararının yerine getirilmesi gerekip gerekmediği değerlendirilmelidir.

Çocuğun üstün yararı ilkesi en temel ilkelerden biri olup öncelikle gözetilmesi gerekmektedir. Bu ilke dikkate alınmaksızın çocuğun teslimi işleminin yapılması kanaatimizce hatalı olacaktır. Fakat kanunî düzenlemeler çocuk tesliminde müdürlüğe, işlemi ertelemesine yönelik bir yetki vermemiştir[459]. Bu nedenle uzman, teslim işlemini erteleyemez, müdürlük de teslim emrinin gereğini yerine getirir.

Çocuk teslimine yönelik diğer bir özel durum ise çocuğun mevzuata uygun bir şekilde hak sahibine teslim edilmesinden sonra haklı bir neden olmaksızın yükümlü tarafından tekrar alınması durumudur. Bu husus ÇKK m. 41/B'nin 6'ncı fıkrasında düzenleme alanı bulmuştur. Düzenlemeye göre çocuk, hak sahibine teslim edildikten sonra, yükümlü herhangi bir geçerli neden olmadan çocuğu geri alırsa, yeni bir karar almaya, yükümlüyle iletişime geçmeye veya teslim emri tebliği yapmaya gerek olmadan, çocuk beşinci fıkra gereği hak sahibine geri verilir. 5'inci fıkra hükmüne göre, yükümlü tarafından emrin gereği yerine getirilmediğinde çocuk

[457] < https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Cocuk-teslimi-rehber > s.e.t. 17.08.2024, s.27.
[458] **İMİR,** s.114.
[459] **İMİR,** s.114. Çocukla kişisel ilişki kurulmasında danışmanlık tedbirine ve çocuk hak sahibiyle görüşmeyi reddederse eğer neler yapılması gerektiği mevzuatta düzenlenmiştir. Fakat bu konu çocuk tesliminde düzenleme alanı bulmamıştır.

nerede olursa olsun müdürlükçe alınıp hak sahibine teslim edilir. Şartların gerektirdiği hâllerde, kolluk kuvvetlerinden de yardım alınır.

Bu durumda tekrar mahkemeye başvurulmasına, yükümlüyle iletişime geçilmesine ya da teslim emri hazırlanmasına ihtiyaç olmadan müdürlük tarafından çocuğun bulunduğu yerden alınarak hak sahibine teslim edilmesi gerekir[460]. Fakat bu maddeye göre işlem yapılabilmesi için yükümlünün çocuğu alırken haklı bir nedeninin bulunmaması şarttır. Eğer ki yükümlünün haklı bir nedeni bulunuyorsa bu madde hükmü uygulanamaz. Hangi durumların haklı neden olup olmadığı ise kanun koyucu tarafından açıkça düzenlenmemiştir[461]. Esasen hangi durumların haklı neden oluşturduğunun kazuistik bir şekilde belirlenmesi beklenemez. Her somut olaya göre haklı nedenin mevcut olup olmadığı değerlendirilmelidir. Burada haklı nedenin bulunup bulunmadığını değerlendirmek müdürlüğün takdirine bırakılmıştır. Mahkemece bu konuya yönelik yeni bir kararın verilmiş ve velayetin yükümlüye bırakılmış olması, çocuğun olağanüstü bir tehlikeyle karşılaşma ihtimalinin bulunması, hak sahibinin ciddi bir hastalığa yakalanması, çocuğun olumsuz yaşam standartlarında yaşaması, yükümlünün çocuğu almaması hâlinde çocuğun ruh sağlığı üzerinde geri dönüşü olmayan etkiler bırakacak bir şekilde zarara uğrama tehlikesinin olması gibi hâller haklı neden olarak kabul edilebilir. Ayrıca kişisel ilişki kurulması amacıyla çocuğun yükümlüye teslim edilmesi ve yükümlünün kişisel ilişki kurulan zaman aralığında çocuğu geri vermemesi hâlinde haklı nedenin varlığı kabul edilir[462].

Çocuk kendi hür iradesiyle yükümlünün yanına gidip onunla kalmak isterse bu durumda haklı sebebin varlığının bulunup bulunmadığı düşünülebilir. Kanaatimizce burada haklı nedenin varlığı duruma göre değişkenlik gösterir. Çocuğun, hak sahibinde kalmasının kendisinde telafisi imkânsız bir zarara ya da ağır psikolojik travmaya yol açacağına ilişkin yeterli ve somut emareler mevcutsa, bu durum haklı sebep olarak değerlendirilebilir. Ancak çocuğun henüz hak sahibine uyum süreci tamamlanmadan ve herhangi bir haklı neden olmaksızın kendi isteğiyle yükümlü tarafa dönmesi, tek başına böyle bir gerekçeyi oluşturmaz. Nitekim çocuğun iradesi, ergin olmaması ve dolayısıyla fiil ehliyetine tam anlamıyla sahip bulunmaması nedeniyle, hukuki anlamda sınırlı bir etki doğurur. Bu nedenle, çocuğun kendi arzusu ancak somut olayın koşullarıyla birlikte değerlendirildiğinde ve objektif ölçütlerle desteklendiğinde üstün yarar ilkesine hizmet edip etmediği bakımından anlamlı hâle gelir. Aksi

[460] < https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Cocuk-teslimi-rehber > s.e.t. 17.08.2024, s.27.
[461] **İMİR,** s.115.
[462] **İMİR,** s.115.

hâlde, yalnızca çocuğun beyanına dayanılarak yapılan değerlendirmeler, üstün yarar ilkesinin ihlaliyle sonuçlanabilir. Mahkeme, karar verirken çocuğun üstün yararını gözetir. Çocuğun kendi hür iradesine yönelik vermiş olduğu her karar üstün yararını sağlayabilecek bir karar değildir. Çocuğun beyanı, yaş ve gelişim düzeyi dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Zira çocuk her zaman duygusal, psikolojik veya çevresel etkilerden bağımsız, sağlıklı bir irade ortaya koyamayabilir.

Çocuk teslimi sürecinde dikkate değer diğer bir özel durum ise 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ile alınmış olan tedbirlerin varlığı durumunda çocuk tesliminin gerçekleştirilme şeklidir. 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (6284 sayılı Kanun) ile ÇKK, çocuğun korunması ve üstün yararının gözetilmesi açısından birbirini tamamlayan kanunlardır[463]. 6284 sayılı Kanun, özellikle aile içi şiddet ve tehdit durumlarında çocukların güvenliğini sağlamak amacıyla koruyucu ve önleyici tedbirleri öngörürken, ÇKK korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasını, haklarının güvence altına alınmasını amaçlamaktadır[464]. Bu açıdan, 6284 sayılı Kanun'un getirdiği tedbirler, ÇKK'nın amacının uygulanmasını destekleyici niteliktedir. Örneğin, çocuk teslimi veya kişisel ilişki süreçlerinde, çocuğun güvenliğinin riske girdiği durumlarda mahkemeler 6284 sayılı Kanun'a dayalı tedbirler alarak çocuğun güvenliğini temin edebilir. Bu şekilde her iki mevzuat da birbirini tamamlayıcı olup çocuğun korunmasını hukuki ve uygulamalı bir çerçevede güvence altına almaktadır.

6284 sayılı Kanun m. 5/3'e göre, hâkim 6284 sayılı Kanun'daki tedbirlerle beraber ÇKK' da yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlere ve TMK'daki velayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması konularında da karar verebilir[465]. 6284 sayılı Kanun'un uygulanması ÇKK'da yer alan hükümlerin uygulanmasını engellemez. 6284 sayılı Kanun'da hâkim tarafından verilebilecek tedbirler koruyucu (m. 4) ve önleyici (m. 5) tedbirler şeklinde düzenlenmiştir. Hâkimin 6284 sayılı Kanun'a göre tedbir kararı vermesi hâlinde çocukla kişisel ilişkinin nasıl gerçekleştirileceği önem arz etmektedir. Örneğin, 6284 sayılı Kanun m. 5/1 gereğince uzaklaştırma kararı olan bir dosyada uzaklaştırılan kişinin çocukla kişisel ilişki kararı olabilir. Bu durumda çocuğa yönelik uzaklaştırma kararı mevcut değilse kişisel ilişki

[463] **PANCAROĞLU,** Elif Almila (2021) 6284 Sayılı Kanun ve Bu Kanunun Ceza Muhakemesi Hukukundaki Etkileri, 1. Baskı, Ankara, Adalet, s.104.
[464]**PANCAROĞLU,** s.102-105.
[465]**TUNA,** Oğuzhan (2021) Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Kapsamı Ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar, 1. Baskı, Ankara, Seçkin, s.80-81.

gerçekleştirilebilir. Uzaklaştırma kararı bulunan hâllerde, uzaklaştırma kararı verilen kişinin yükümlü ya da hak sahibi olmasına bakılmaksızın çocuk teslimi ve kişisel ilişki işlemleri, tarafların doğrudan karşı karşıya gelmediği, güvenlik tedbirleri alınmış olan çocuk görüşme merkezlerinde, belirlenen zaman aralıkları gözetilerek yerine getirilmelidir[466].

Yükümlü hakkında gizlilik kararı alınmışsa çocuğun hak sahibiyle kişisel ilişki kurmasında yükümlüye yapılacak tebligat adresinin neresi olacağı önem arz etmektedir. 6284 sayılı Kanun uyarınca gizlilik kararı verildiğinde, tedbirden yararlanan kişinin tebligat adresi olarak Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM) gösterilmektedir[467]. Sürecin yürütülmesi, ilgili uzmanın ŞÖNİM görevlileriyle resmî iletişim kanalları aracılığıyla kurduğu temasla başlatılır; yükümlünün bulunduğu yerin ifşa edilmemesi amacıyla gerekli tüm önlemler alınarak çocuğun hak sahibiyle güvenli biçimde görüşmesi sağlanır[468]. Örneğin, tarafların doğrudan birbirleriyle değil, yalnızca ŞÖNİM üzerinden yazılı veya sözlü iletişim kurmasına izin verilir. Böylece hak sahibi ile yükümlü arasında bilgi sızması engellenir. Görüşmeler farklı saat dilimlerinde planlanarak tarafların karşılaşma riski düşürülür.

Hak sahibi ve yükümlünün birbirlerine karşı uzaklaştırma kararı varsa da tarafların müşterek çocuğa yönelik bir uzaklaştırma kararı mevcut değilse çocuğun teslimi veya kişisel ilişki işlemleri gerçekleştirilir[469]. Çocuk görüşme merkezlerinde taraflar karşı karşıya getirilmeden, farklı zaman dilimleri ayarlanarak ve gereken güvenlik önlemleri de alınarak gerçekleştirilir. Örneğin, hak sahibi merkeze geldiğinde, yükümlü içeri alınmaz. Çocuk uzman veya öğretmen eşliğinde hak sahibine teslim edilebilir. Böylece taraflar karşılaşmaz.

[466] https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Cocuk-teslimi-rehber , s.e.t.22.08.2025, s.62.
[467] https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Cocuk-teslimi-rehber , s.e.t.22.08.2025, s.63.
[468] https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Cocuk-teslimi-rehber , s.e.t.22.08.2025, s.63.
[469] https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Cocuk-teslimi-rehber , s.e.t.22.08.2025, s.63.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇOCUK TESLİMİ İŞLEMLERİNDE BAŞVURU YOLLARI

1. ÇOCUK TESLİMİNE İLİŞKİN İŞLEMLERE KARŞI BAŞVURU YOLLARI

1.1. ŞİKÂYET

Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasında ADM'nin gerçekleştirmiş olduğu işlemlere karşı şikâyet ve itiraz yolu bulunmaktadır. Buna yönelik düzenlemeler ÇKK m. 41/E ve Yönetmelik m. 43-49 arasında yer almaktadır[470]. ADM'nin çocuk teslimindeki rolü yeni olduğundan, uygulamada bazı aksaklıkların ortaya çıkması olağandır. Kanun koyucu bu tür problemlerin meydana geleceğini düşünerek tarafların, müdürlüğün iş ve işlemlerine karşı nasıl bir hukukî yola başvurulabileceğini düzenlemiştir. Bu kısımda şikâyet ve itiraz ayrı başlıklar altında incelenir.

ÇKK m. 41/E'de yer alan şikâyet müdürlüğün yapmış olduğu işlem ve kararlara karşı yapılan şikâyet olup ÇKK m. 41/F'den ayrılmaktadır. ÇKK m. 41/F'de çocuk teslimine yönelik ilâm veya tedbir kararlarının yerine getirilmesine dair teslim emrine aykırı hareket edenlere, emrin gereğini yerine getirmeyenlere veya emri engelleyenlere bir başka anlatımla kararın yerine getirilmesine muhalif olanlara yönelik şikâyet düzenlenmiştir. Bu başlık altında ÇKK m. 41/E'de düzenlenen şikâyetten bahsedilecektir.

1.1.1. Şikâyetin Hukukî Niteliği

Şikâyet Arapça kökenli bir kelime olup yakınma, sızlanma anlamını taşımaktadır[471]. Şikâyet genel bir kavram olmakla beraber hukukî açıdan incelendiğinde ceza hukukunda, anayasa hukukunda ve icra-iflâs hukukunda şikâyet gündeme gelmektedir. Fakat özel hukuk bakımından şikâyet, icra ve iflâs hukuku alanında kendini gösterir[472]. İİK'nın mülga m. 25, 25/a ve 25/b maddeleri kapsamında çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulması bakımından icra daireleri görevliydi. İcra dairelerinin gerçekleştirmiş olduğu işlemlere karşı şikâyet İİK m. 16 ile düzenlenmektedir[473]. İcra ve iflâs hukukunda şikâyet, icra veya iflâs daireleri tarafından

---

[470] **KURT KONCA,** s.402.

[471] **PEKCANITEZ,** Hakan/ **SİMİL,** Cemil (2017) İcra İflâs Hukukunda Şikâyet, 2. Baskı, İstanbul, Vedat, s.5.

[472] **BOZTOSUN,** Esma Hande (2020) "İcra Hukukunda Süresiz Şikâyet Sebepleri" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Entitüsü, s.3.

[473] **ATALI/ ERMENEK/ERDOĞAN,** İcra ve İflâs Hukuku, s.51-53; **PEKCANITEZ/ ATALAY/ SUNGURTEKİN ÖZKAN/ ÖZEKES,** İcra ve İflâs Hukuku, s.63; **ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ/ HANAĞASI,** İcra ve İflâs Hukuku, s.75-76; **KURT KONCA,** s.403; **PEKCANITEZ/ SİMİL,** s.82; **MUŞUL,** Timuçin (2014), İcra ve İflâs Hukukunda Şikâyet, 1. Baskı, Ankara, Adalet, s.233.

yapılan hukuka aykırı uygulamaların iptali, düzeltilmesi ya da hiç yapılmayan eylemlerin yapılması için tarafların icra mahkemesine yaptıkları başvurulardır[474].

Yeni düzenlemeyle birlikte çocuğun teslimine ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına yönelik kararların icrasında müdürlüğün yapmış olduğu işlemlere karşı şikâyetler ÇKK m. 41/E'de düzenleme alanı bulduğu için bu madde hükümleri uygulanır. ÇKK'da hüküm bulunmayan hâllerde İİK'daki hükümlerden yararlanılabilir. Zira her ikisindeki şikâyet kurumu benzer niteliktedir. Fakat ÇKK ve İİK'daki şikâyet kurumlarına bakıldığında aralarında iki fark vardır. İİK'da şikâyette görevli mahkeme icra mahkemesi olup, icra ve iflâs memurlarının işlemlerine karşı bu yola başvurulmaktadır. Buna karşılık ÇKK'da şikâyette görevli mahkeme aile mahkemesi olup, şikâyet konusu işlemler ADM personelinin faaliyetlerine yöneliktir.

Şikâyetin hukukî niteliğinin ne olduğu hakkında doktrinde fikir birliği yoktur. Şikâyet icra ve iflâs memurlarına karşı yapıldığı için icra-iflâs memurlarının işlemlerinin özelliği tartışmanın asıl odağıdır. Doktrinde şikâyetin hukukî niteliği hakkında; kanun yolu özelliğinde olduğu, idari yol olduğu, dava olduğu ve çoğunluğun katıldığı görüş olan şikâyetin kendine özgü (*sui generis*) bir yol olduğu şeklinde dört görüş mevcuttur[475].

İİK m. 16 şöyledir: *"Kanunun hallini mahkemeye bıraktığı hususlar müstesna olmak üzere İcra ve İflâs dairelerinin yaptığı muameleler hakkında kanuna muhalif olmasından veya hadiseye uygun bulunmamasından dolayı icra mahkemesine şikâyet olunabilir. Şikâyet bu muamelelerin öğrenildiği tarihten yedi gün içinde yapılır. Bir hakkın yerine getirilmemesinden veya sebepsiz sürüncemede bırakılmasından dolayı her zaman şikâyet olunabilir."*

[474] **ATALI/ ERMENEK/ERDOĞAN,** İcra ve İflâs Hukuku, s.51; **PEKCANITEZ/ ATALAY/ SUNGURTEKİN ÖZKAN/ ÖZEKES,** İcra ve İflâs Hukuku, s.63-64; **ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ/ HANAĞASI,** İcra ve İflâs Hukuku, s.75-76.

[475] **PEKCANITEZ/ SİMİL,** s.12; **ERTAN YILMAZTEKİN,** Ahmet (2022) "İcra-İflas Hukukunda Şikâyet Sebepleri ve Süresi" İzmir Barosu Dergisi, S:2, C:87, s.463.
Şikâyetin kanun yolu niteliğinde olduğunu savunan görüşe göre, icra memurlarının görevleri yargısal nitelikte olduğu için şikâyet medenî usûl hukukuna yönelik bir kanun yoludur. (**PEKCANITEZ/ SİMİL,** s.13-14.) Yargıtay da icra memurlarının işlemini adlî nitelikte görüp şikâyetin kanun yolu olduğuna yönelik kararlar vermiştir. (**PEKCANITEZ/ SİMİL,** s.14; **MUŞUL,** s.51./ *"...icra müdürlükleri birer adli memur olup, yaptıkları işlemler de "adli işlem"dir ve icra müdürlüklerince tutulan tutanaklar alenilik özelliği taşıdığı gibi ispat gücüne de sahiptir. Kısacası, icra müdürlüklerince tutulan tutanaklar aksi sabit oluncaya kadar geçerlidir. İcra daireleri icra hâkimliklerinin daimi gözetimi ve denetimi altında olup, işlemlerine karşı icra hâkimliklerine şikâyet yoluna başvurulur. Şikâyet, icra dairelerinin icra hukukuna aykırı olan ve hadiseye uygun bulunmayan işlemlerinin iptali ve düzeltilmesini veya yerine getirilmeyen veya sebepsiz sürüncemede bırakılan bir hakkın yerine getirilmesini sağlamak için kabul edilmiş bir kanun yoludur..."* (Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 2012/703-E., 2013/714-K., 06.02.2013-T., < https://kararara ma.yargitay.gov.tr> s.e.t.15.04.2025.)
Fakat Yargıtay bazı kararlarında da şikâyetin icra iflâs hukukuna özgü kanun yolu olduğunu belirtmiştir. (**PEKCANITEZ/ SİMİL,** s.15; **MUŞUL,** s.52./ *"...2004 sayılı İİK. nun 16. maddesine göre; "Kanunun hallini mahkemeye bıraktığı hususlar müstesna olmak üzere icra ve iflas dairelerinin yaptığı muameleler hakkında kanuna muhalif olmasından veya hadiseye uygun bulunmamasından dolayı icra mahkemesine şikâyet olunabilir." hükmüne yer verilmiştir. Görüldüğü gibi şikâyetteki amaç, hatalı olan icra işlemlerinin düzeltilmesi olduğundan burada bilinen anlamda bir dava bulunmamaktadır. Şikâyet; icra ve iflas hukukuna özgü bir yasa yoludur. Dolayısıyla şikâyette davalı ve davacı değil şikâyet eden ve şikâyet olunan bulunur.*

Çoğunluğun kabul ettiği ve bizim de katıldığımız görüşe göre, şikâyet kendine özgü (*sui generis*) bir hukukî çaredir[476]. Hukukî çare ise hakkı kullanabilmek ve korumak maksadıyla kullanılabilen usûlî bir araçtır[477]. Şikâyet ne medenî usûl hukukuna ne de idari yola uyan icra iflâs hukukuna özgü bir çaredir. İcra memurunun işlemlerinin yargısal veya idari nitelikte olup olmadığının pratikte bir önemi olmayıp şikâyet bu ayrıma tâbi olmadan da ileri sürülebilir[478].

ÇKK m. 41/E'deki şikâyet de İKK'daki şikâyet kurumuna benzemekte olup müdürlüğün eylem ve işlemlerinin denetlenmesini sağlayan *sui generis* bir hukukî çare

---

Buna rağmen uygulamada şikâyet eden yerine davacı, şikâyet olunan yerine davalı denilmektedir. Sadece alacaklı ve borçlu değil hukukî yararı olan herkes şikâyet yoluna başvurabilir…" (Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 2012/368-E., 2012/725-K., 17.10.2012-T., < https://www.lexpera.com. tr> s.e.t.15.04.2025.)
Yargıtay başka bir kararında ise şikâyeti kendine özgü (*sui generis*) bir yol olarak nitelendirmiştir. (**PEKCANITEZ/ SİMİL,** s.15-16**; MUŞUL,** s.52./ *"…İcra ve İflas Kanunu'nun 16 ve 17. maddeleri hükümlerinde düzenlenen şikâyet, Medenî Usûl Hukuku kapsamında bir kanun yolu olmadığı gibi; bir dava da değildir. Bu husus, hukuk öğretisinde de Yargı uygulamalarında da kabul edilmektedir. (Örneğin: Prof.Dr.B.Kuru, İcra ve İflas Hukuku El Kitabı Sayı;97; Üstündağ, Samı, İcra Hukuku Esasları, 8. Baskı; sayı.45; Pekcanitez, Hakan/Atalay, Oguz/Sungurtekin, Özkan, Meral/Özeker, Muhammet, İcra İflas Hukuku, 4. Baskı, Ankara, 2006, Sayfa:63; Oskay, Mustafa/Koçak, Coşkun/Deynekli, Adnan/Doğan Ayhan, İİK. Şerhi, Cilt:1-Sayfa:136. Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin 23.05.1973 tarih ve 1973/3365 E.ve 1973/5551 K. sayılı; 15.12.1970 gün, 1970/12868 E.-1970/12529 K. Sayılı Kararları)İcra İflas Kanunu'nun 16. maddesi gereğince şikâyet, icra ve iflas memurunun yaptığı işlemin Kanuna ve olaya uygunluğunu hâkim kararıyla sağlamak için başvurulan takip hukukuna özgü özel bir yoldur. Bu kapsamda; işlemin kanuna aykırı olması, bir hakkın yerine getirilmemesi, bir hakkın sebepsiz yere sürüncemede bırakılması ve nihayet işlemin hadiseye uygun olmaması hâllerinde, işleminden zarar gören herkes şikâyete başvurabilir. Buna göre, şikâyet hakkı, şikâyet konusu işlemin iptal ettirilmesinde HUKUKEN KORUNMAYA DEĞER bir YARARI olan, alacaklı, borçlu ve üçüncü kişilere aittir. (Prof. Dr.B.Kuru, İcra ve İflas Hukuku, 1988 Baskı, Cilt 1, Sayfa 92; İcra ve İflas El Kitabı, Say:.99)…" (*Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 2010/677-E., 2011/133-K., 13.04.2011-T., < https://www.lexpera.com. tr> s.e.t.15.04.2025.)
MUŞUL'a göre, şikâyet medenî usûl hukukundaki kanun yollarından olmayıp, icra iflâs hukukuna özgü nitelikteki bir kanun yoludur. (**PEKCANITEZ/ SİMİL,** s.17; **MUŞUL,** s.53.) Ne var ki bu görüş, icra memurlarına sınırlı da olsa takdir yetkisi tanınmış olmasına rağmen, yaptıkları işlemlerin yargısal nitelik taşımadığı gerekçesiyle eleştirilmiştir. (**PEKCANITEZ/ SİMİL,** s.18.)

Diğer bir görüşe göre icra memurlarının işlemleri yargısal değil, idari nitelikte olduğu için şikâyet de idari bir yoldur. (**PEKCANITEZ/ SİMİL,** s.18; **ERTAN YILMAZTEKİN,** s.465.) Fakat İİK'da dava açılmayan hâllerde şikâyet yoluna başvurulması idari nitelikte olmasının kabulü için yeterli bir sebep sayılmadığından eleştirilmiştir. (**PEKCANITEZ/ SİMİL,** s.19; **ERTAN YILMAZTEKİN,** s.476.)

Şikâyetin dava niteliğinde olduğunu düşünen görüş de mevcuttur. (**ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN,** İcra ve İflâs Hukuku, s.52.) Fakat dava niteliğinde olması için davalının idare olması gerekir. Ancak şikâyete konu olan işlemi yapan icra memuru olup Adalet Bakanlığı'na bağlı çalışmaktadır. (**ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN,** İcra ve İflâs Hukuku, s.52.) Davalı olarak icra memuru yer almamaktadır. İcra memurunun yaptığı işlem lehine sonuçlanan taraf karşı taraf olarak gösterilir. (**ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN,** İcra ve İflâs Hukuku, s.53.)

[476] **PEKCANITEZ/ SİMİL,** s.20; **ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN,** İcra ve İflâs Hukuku, s.52-53; **PEKCANITEZ/ ATALAY/ SUNGURTEKİN ÖZKAN/ ÖZEKES,** İcra ve İflâs Hukuku, s. 63; **ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ/ HANAĞASI,** İcra ve İflâs Hukuku, s.75-76; **İMİR,** s.126; **GÜNDOĞDU,** Süleyman Burak (2021) "Anayasa Mahkemesinin İcra ve İflâs Hukukundaki Şikâyet Müessesine Hukukî Dinlenilme Hakkı Açısından Yaklaşımı" Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, C:9, S:18, s.97-98.

[477] **İMİR,** s.126-127.

[478] **PEKCANITEZ/ SİMİL,** s.21.

niteliğindedir[479]. Zira idarenin takdir yetkisini denetleyerek yetkilerini aşan veya hatalı karar veren müdürlüğün işlemlerine karşı hızlı ve etkili bir başvuru imkânı sunar.

ÇKK m. 41/E'nin ilk fıkrasına göre çocuk teslimi ve çocuk ile kişisel ilişki kurulmasına ilişkin ilâm veya tedbir kararlarının yerine getirilmesine ilişkin müdürlükçe yapılan işlem ve verilen kararlara karşı, öğrenme veya tebliğ tarihinden itibaren bir hafta içerisinde, işlemi gerçekleştiren müdürlüğün bulunduğu yerdeki aile mahkemesine şikâyet yoluna başvurulabilir. Burada şikâyete konu olan eylem bir mahkeme kararından kaynaklanmayıp ADM'nin yapmış olduğu işlem ve eylemlerden kaynaklandığı için bu işlemlere karşı şikâyet yoluna gidilebilir[480].

Şikâyet bir dava olmadığı için davacı veya davalı taraf bulunmaz[481]. Şikâyet başvurusunu yalnızca yükümlü veya hak sahibi değil, başvuruda menfaati olan herkes yapabilir[482]. Örneğin, teslimi istenen çocuk babaannesinde kalıyor ve işlem babaanneye karşı yapılıyorsa babaanne de şikâyette bulunabilir. Şikâyet olunan taraf ise ADM'dir[483].

ÇKK m. 41/E'de düzenlenen şikâyet kurumunun asıl amacı, müdürlüğün yapmış olduğu işlemlerin denetlenmesini sağlamaktır. Maddeye göre müdürlüğün yapmış olduğu işlemlere karşı şikâyet başvuruları, müdürlüğün bulunduğu yerdeki aile mahkemesine yapılabilir. Şikâyeti değerlendiren aile mahkemesi ise müdürlüğün işlemlerinin kanuna ve yönetmeliğe uygun olup olmadığını, müdürlüğün takdir hakkını aşıp aşmadığını gözeterek ve çocuğun üstün yararını koruyacak şekilde karar verir[484]. Bu sayede müdürlüğün işlem ve kararları aile mahkemesi tarafından denetlenebilir.[485] Bu şekilde aile mahkemesine daha önce vermiş olduğu çocuğun teslimine yönelik ilâm veya tedbir kararlarının icrası aşamasında denetimde bulunarak kararının etkilerini gözlemleme imkânı verilmiştir[486]. Eğer ki aile mahkemesi şikâyeti haklı bulup mahkeme kararını somut olayın özelliğine göre ve değişen koşullara uyarlayarak değiştirmek isterse şikâyet başvurusu üzerine yargılama esnasında harekete geçip esasa yönelik yeni bir karar verebilir[487]. Görüldüğü üzere aile mahkemesi burada kararın sadece hukuka uygunluğunu denetlemeyip yerindelik denetimi de yapmaktadır.

---

479 **KURT KONCA,** s.403; **PEKCANITEZ/ SİMİL,** s.48.
480 **KURT KONCA,** s.403.
481 **GÜNDOĞDU,** s.98.
482 **İMİR,** s.129; **KAYA,** s.137; **GÜNDOĞDU,** s.98.
483 **İMİR,** s.129; **KAYA,** s.137.
484 **KURT KONCA,** s.405.
485 **BELGİN GÜNEŞ** (2022), s.62.
486 **BELGİN GÜNEŞ** (2022), s.62; **KURT KONCA,** s.405-406.
487 **BELGİN GÜNEŞ** (2022), s.62; **KURT KONCA,** s.405-406; **TANRIVER,** Süha (2014) Türk Aile Mahkemeleri, 1. Baskı, Ankara, Yetkin, s.71.

Belirtmek gerekir ki söz konusu şikâyet, çocuk teslimini sağlayan görevli kişiler hakkında şikâyette bulunmak değildir. Burada Müdürlüğün vermiş olduğu kararlar ve yaptığı işlemler şikâyet edilmektedir[488]. Burada görevlilerin doğrudan kişisel sorumluluklarına gidilemez. Fakat çocuğun tesliminde görev alan görevli kişilerin teslim sırasındaki hareketleri suç niteliğindeyse Türk Ceza Kanunu (TCK) hükümleri çerçevesinde Cumhuriyet Başsavcılığı'na şikâyette bulunulabilir[489].

Şikâyetin sebepleri, kapsamı, niteliği veya şikâyet sonucunda mahkeme tarafından ne tür kararlar verileceği mevzuatta düzenlenmemiştir[490]. Bu durum, haklı olarak doktrinde eleştirilmektedir[491]. Doktrinde BELGİN GÜNEŞ'e göre, ÇKK'daki şikâyet, İİK'daki şikâyet kurumuna yüksek oranda benzediği için ÇKK'da şikâyete ilişkin olarak düzenleme bulunmayan konularda İİK'nın şikâyete yönelik düzenlemelerinden faydalanılabilir[492]. Zira iki sistemde de şikâyet kendine özgü (*sui generis*) olup genel dava yolundan farklı bir başvuru yoludur. Şikâyet üzerine, mahkemeler memurun işlemlerini inceleyip kaldırabilir, değiştirebilir ya da yeni bir karar verebilir.

ÇKK'da şikâyet yoluna kimlerin başvurabileceği belirtilmemiştir. Bununla birlikte çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına yönelik müdürlüğün yapmış olduğu iş ve işlemler sonucunda çıkarı zedelenen ve hukuk tarafından korunan kişiler, şikâyet yoluna başvurabilir[493]. Başvuranlar hak sahibi olabileceği gibi yükümlüler de olabilir. Çocuğun da başvuru hakkı bulunmakla birlikte bu başvurusunu kanunî temsilcisi aracılığıyla yapması beklenmekte olup, söz konusu durumda kanunî temsilcisiyle çocuğun menfaatlerinin çatışması hâlinde mahkeme tarafından çocuğa kayyım atanmalıdır (TMK m. 426)[494]. Fakat çocuğun teslimi aşamasında görevli olan uzman veya öğretmenler şikâyet hakkına sahip değildir. Zira uzman veya öğretmenler, müdürlük bünyesinde çalışmakta olup, müdürlüğü temsilen işlem yapmaktadırlar.

---

488 < https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Cocuk-teslimi-rehber > s.e.t. 16.09.2024, s.38.
489 < https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Cocuk-teslimi-rehber > s.e.t. 16.09.2024, s.38.
490 **BELGİN GÜNEŞ** (2022), s.62-63.
491 **BÖRÜ/ PARLAK BÖRÜ,** s.1259-1260.
492 **BELGİN GÜNEŞ** (2022), s.62.
493 **KURT KONCA,** s.408.
494 **KURT KONCA,** s.408.

1.1.2. Şikâyet Sebepleri

ÇKK'da şikâyet sebepleri düzenlenmemiş olmamakla beraber İİK'nın 16'ncı maddesinde belirtilen sebeplerin ADM'lerin çocuk teslimine ilişkin işlemlerine karşı şikâyet başvurularında kıyasen uygulanması mümkündür. İİK'nın 16'ncı maddesine göre şikâyet sebepleri dört grupta açıklanabilir.

Şikâyet sebeplerinden ilki, işlemin kanuna aykırı olmasıdır. Kanuna aykırılık geniş yorumlanmakta olup sadece İİK'ya aykırılık hâllerinde değil, diğer kanunlara aykırılık hâllerinde de şikâyet gündeme gelir[495]. Örneğin, HMK'ya ya da Tebligat Kanunu'na aykırılık da şikâyet sebebi olabilir. İşlemi icra eden memurun kusurlu olup olmamasının ya da işlemden zarar doğup doğmamasının şikâyet açısından önemi bulunmamaktadır[496]. Kanuna aykırılık genel şikâyet gerekçesi olup kanundaki diğer özel şikâyet sebepleri bulunmuyorsa kanuna aykırılığa dayanılabilir[497]. ADM'nin yaptığı işlemlerin hukuka ya da kanuna aykırı olması hâlinde şikâyet yoluna başvurulabilir. Yine ÇKK ve yönetmelikteki çocuk teslimine yönelik temel ilkelere ve kurallara aykırılık da şikâyet sebebi sayılabilir[498]. Çocuğun tesliminde ilâm ve tedbir kararlarının yerine getirilmesinde çocuğun üstün yararının gözetilmesi temel ilke olduğu için bu ilkeye aykırılık durumunda kanuna aykırılık şikâyet sebebine dayanılabilir. Örneğin, teslim mekânın uygun bir mekân niteliğinde olmaması ya da çocuğun teslimi yapılırken uzman veya öğretmenin bulunmaması hâlinde şikâyet yoluna gidilebilir. Müdürlüğün çocuğun sağlık ve esenliğini göz önüne almadan işlem yapması hâlinde de kanuna aykırılık nedeniyle şikâyet yoluna başvurulabilir.

İcra memurlarının işlemlerinin olaya uygun bir şekilde icra edilmemesi veya amaca aykırı nitelikte olması da İİK m. 16'ya göre şikâyet sebebidir[499]. Kanun tarafından şikâyet konusu işlemi gerçekleştiren memura takdir yetkisi verilmişse söz konusu olabilir. Memura takdir hakkını tanınıp tanınmadığı kanunun lafzı yorumlanarak bulunabilir. Memura takdir hakkının tanınmadığı hâllerde ise olaya uygun olmamadan değil, kanuna aykırılıktan bahsedilebilir[500]. Çocuğun teslimi sırasında ADM'nin kolluktan yardım isteme hakkında takdir yetkisi olup, durumun gerekleri kolluğun olaya müdahalesini gerektirmesine rağmen ADM

---

[495] **PEKCANITEZ/ SİMİL,** s.82-84**; ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN,** İcra ve İflâs Hukuku, s.55.
[496] **PEKCANITEZ/ SİMİL,** s.82-84.
[497] **ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN,** İcra ve İflâs Hukuku, s.55.
[498] **BELGİN GÜNEŞ** (2022), s.63.
[499] **ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN,** İcra ve İflâs Hukuku, s.55-56; **PEKCANITEZ/ ATALAY/ SUNGURTEKİN ÖZKAN/ ÖZEKES,** İcra ve İflâs Hukuku, s.65; **ARSLAN/ YILMAZ/ TAŞPINAR AYVAZ/ HANAĞASI,** İcra ve İflâs Hukuku, s.76-77**; PEKCANITEZ/ SİMİL,** s.91; **MUŞUL**, s.243.
[500] **PEKCANITEZ/ SİMİL,** s.92.

kolluktan yardım istememişse takdir yetkisini somut olaya uygun kullanmadığı için olaya aykırılık nedeniyle şikâyet edilebilir.

Diğer şikâyet sebebi ise icra organınca yapılması beklenen işlemlere karşı hareketsiz kalınması, işlemlerin hiç gerçekleştirilmemesidir. İlk iki şikâyet sebebinde icra memurunun yapmış olduğu işlemler nedeniyle şikâyet söz konusu iken burada yapmadığı işlemler şikâyet sebebi olur.

Haklı bir neden olmadan işin gerektirdiği sürede yapılmaması, işi geciktirme, ağırdan alma hâlinde de hakkın sürüncemede bırakılması nedeni ile şikâyete başvurulabilir. Fakat memur sebepsiz yere sürüncemede bıraktığı işlemi şikâyet edilmeden önce yerine getirirse, başvuru konusuz kaldığı için artık şikâyet yoluna gidilemez[501].

Bu kapsamda ADM personelinin çocuğun teslimi için yükümlüyle irtibata geçmeyi sürekli ertelemesi hakkın sürüncemede bırakılmasına örnek gösterilebilirken personelin hiç iletişime geçmemesi ise hakkın yerine getirilmemesi sebebi sayılır.

Doktrin ve yargı kararları ile ortaya çıkan şikâyet sebeplerinden birisi de kamu düzenine aykırılıktır[502]. Kamu düzenine aykırılık**,** hukuk sisteminin temelini oluşturan normatif ilkelere, emredici kurallara ve kamusal menfaatleri korumaya yönelik düzenlemelere aykırılığı ifade eder. Kanun koyucunun açıkça emrettiği bir işlemin gerçekleştirilmemesi, bireylerin temel hak ve özgürlüklerini ihlal eden uygulamalar veya toplumsal düzenin korunması amacıyla öngörülmüş kuralların ihlali, kamu düzenine açıkça aykırılık teşkil eder[503].

Örneğin, çocuk teslimine veya çocukla kişisel ilişki kurulmasına yönelik ilâmın daha kesinleşmeden müdürlük tarafından uygulanması kamu düzenine aykırılıktır[504]. Daha önce de ifade edildiği gibi aile ve kişiler hukukuna ilişkin ilâmlar kesinleşmeden icra edilemeyeceğinden, çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına yönelik ilâmlar da kesinleşmeden icra edilemez[505]. Müdürlük ilâmların kesinleşip kesinleşmediğini kendiliğinden

[501] **PEKCANITEZ/ SİMİL,** s.109.
[502] **KAÇAK,** Nazif (2011) Açıklamalı ve İçtihatlı Şikâyet (İcra ve İflâs Kanunu Uygulamasında) , 2. Baskı, Ankara, Seçkin, s.68; **BERBEROĞLU YENİPINAR,** Filiz (2020) İcra Takibinde Şikâyet, 1. Baskı, Ankara, Seçkin, s.26; **ERTAN YILMAZTEKİN,** s.99.
[503] **KAÇAK,** s.68; **ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN,** İcra ve İflâs Hukuku, s.57; **PEKCANITEZ/ ATALAY/ SUNGURTEKİN ÖZKAN/ ÖZEKES,** İcra ve İflâs Hukuku, s.68-69.
[504] **KURT KONCA,** s.413.
[505] **BOZTOSUN,** s.63-64.

kontrol etmek zorundadır[506]. Müdürlüğün kesinleşmesi zorunlu olan ilâmları kesinleşmeden uygulamaya kalkması kamu düzenine aykırılık teşkil eder[507].

Şikâyet müdürlük aleyhine yapılmakta olup şikâyete sebebiyet veren müdürlükte çalışan psikolog, uzman, öğretmen, sosyal çalışmacı gibi personellerin görevlerini hiç yapmaması, görevlerini sürüncemede bırakması gibi durumlar da şikâyet sebebi olmaktadır[508].

ÇKK m. 41/C'nin 9'uncu fıkrasında *"yükümlünün şikâyet hakkı"* düzenlenmiştir. Şikâyet sebebi olarak, yükümlü ilâm veya tedbir kararlarını rızaen yerine getirdiğini savunuyorsa kendisine müdürlük tarafından yapılan bildirimin ya da bildirim yapılamamışsa gönderilen teslim emrinin haksız olduğuna yönelik şikâyette bulunabilir[509]. Müdürlük bu tarz şikâyetlerin ortaya çıkmasını engellemek için yükümlü ve hak sahibi ile iletişimi sağlıklı bir şekilde sağlamalı, tartışmaya açık nokta bırakmamalı, yükümlü açısından ilâm veya tedbir kararının gereği gibi yerine getirilip getirilmediğini re'sen incelemelidir.

1.1.3. Şikâyetin Süresi

1.1.3.1. Genel

ÇKK m. 41/E'de *"...müdürlükçe yapılan işlem ve verilen kararlara karşı, öğrenme veya tebliğ tarihinden itibaren bir hafta içinde..."* şikâyette bulunulabileceği düzenlenmiştir. Bir haftalık kesin süre kanun ile belirtilmiştir. Kesin sürenin hak düşürücü nitelikte olduğu HMK m. 94/3'te belirtilmiştir. Buna göre, kesin süresi içerisinde yapılmayan işlem, tarafın bu işlemi daha sonra yapma hakkını ortadan kaldırır[510].

1.1.3.2. Süresiz Şikâyet

Şikâyet süresi kural olarak bir hafta olmakla birlikte istisnaî bazı hâllerde süresiz şikâyet söz konusu olur. İcra ve İflâs Kanunu'nda işlemin öğrenildiği tarihten itibaren yedi gün içinde şikâyet yoluna başvurulabileceği düzenlenmiş (İİK m. 16/1); ancak bir hakkın yerine getirilmemesi ya da sebepsiz sürüncemede bırakılmasında şikâyetin süresiz olduğu öngörülmüştür (İİK m. 16/2). Ayrıca kamu düzenine aykırılıkta da şikâyet süresizdir[511]. Bu

---

[506] **İMİR,** s.99-101; **BELGİN GÜNEŞ** (2022), s.52-53.
[507] **BOZTOSUN,** s.64.
[508] Müdürün, müdür yardımcısının, uzman ve öğretmenlerin ve müdürlükte çalışan diğer personellerin görevlerinin neler olduğu önetmelik m. 14-18 arasında düzenleme alanı bulmuştur. Yönetmelikteki kurallara aykırı nitelikteki işlem ve kararlar şikâyet sebebi teşkil etmektedir.
[509] **BELGİN GÜNEŞ** (2022), s.63.
[510] **PEKCANITEZ/ SİMİL,** s.113.
[511] **KAÇAK,** s.68 **; BERBEROĞLU YENİPINAR,** s.26.

doğrultuda ÇKK ile düzenlenen şikâyet prosedürü bakımından da başvurunun süreye tâbi olmadığı hâllerin bulunup bulunmayacağı akla gelebilir. Doktrinde hem İİK'da hem de ÇKK'da yer alan şikâyet müessesesinin birbirine benzediği, bu nedenle süre açısından İİK'daki şikâyet kurumundan yararlanılabileceği, kamu düzenine aykırılık, hakkın yerine getirilmemesi veya hakkın sürüncemede bırakılması durumunda süresiz şikâyete ilişkin kuralın çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına yönelik ilâm ve kararların yerine getirilmesi sürecine yönelik şikâyetlerde de uygulanması gerektiği savunulmaktadır[512].

Bir hakkın sebepsiz yere yerine getirilmediği ya da sürüncemede bırakıldığı durumlarda şikâyet süreye tâbi olmadan ileri sürülebilir. Zira işlem hiç yapılmamış ya da sürüncemede bırakılmışsa sürenin başlangıcını tespit etmek zordur. Ayrıca memurun hareketsiz kalması, işlemi hiç yapmaması yeni bir olay sayılır ve yeni olaya karşı süre söz konusu olmaz.

Müdürlüğün talebi haksız yere yerine getirmediği ya da sürüncemede bıraktığı durumlarda şikâyetin süresi başvuranın şikâyet nedenini öğrendiği ya da bu nedene yönelik kendisine tebligat yapıldığı tarihten başlar[513]. Fakat müdürlüğün talebi yerine getirmeyip hareketsiz kalması veya talebi sürüncemede bırakması durumunda işlem yapılmadıkça ihlal sürekli devam ettiği için müdürlüğün her hareketsiz durma hâli yeni bir ihlal sayılıp süreyi yeniden başlatır. Bu şekilde ihlal devam ettiği hâlde şikâyet süresizdir. Örneğin, ilâm müdürlüğe verilmiştir. Fakat müdürlük ilâmın gereğini yerine getirmeyip taraf ile hiç iletişime geçmemiştir ya da teslim emri göndermesi gerektiği hâlde teslim emri göndermemiştir. Bu durumda müdürlük işlemleri sürüncemede bırakıyor ya da hiç yapmıyorsa müdürlüğe karşı süresiz bir şekilde şikâyet yoluna başvurulabilir.

Kamu düzenine aykırı nitelikteki işlemler de belli bir zaman geçse bile düzelmeyeceğinden süreye tâbi değildir[514]. Bu sebeple her ne kadar İİK ve ÇKK'da herhangi bir hüküm olmasa da doktrin, kamu düzenini ihlal eden hâllerin süresiz şikâyet edilebileceğini kabul etmektedir[515]. Kamu düzeni amacıyla ihdas edilen işlemlerin sınırlarının her zaman net olarak belirlenememesi, bu bağlamda somut, nesnel ve uygulanabilir bir ölçüt oluşturulmasını zorlaştırmaktadır. Kamu düzenine aykırılık, en genel ifadeyle, takibin tarafları ya da üçüncü kişiler lehine kamu yararını temin amacıyla ihdas edilmiş emredici normların, açık ve ağır

[512] **BELGİN GÜNEŞ** (2022), s.62; **KURT KONCA,** s.416.
[513] **KURT KONCA,** s.417.
[514] **PEKCANITEZ/ SİMİL,** s.146.
[515] **PEKCANITEZ/ SİMİL,** s.146; **MUŞUL,** s.244.

biçimde ihlal edilmesi durumunu ifade etmektedir[516]. Fakat süresiz olması hâlini mutlak kabul etmemek gerekir. Uygulamaya güvenin sağlanması ve üçüncü kişilerin haklarının korunması amacıyla süresiz şikâyetin de üst sınırı tespit edilmelidir[517].

Süresiz şikâyetin sınırına yönelik doktrinde çeşitli görüşler mevcuttur[518]. Bir görüş, süresiz şikâyetin takibin sona ermesine kadar mümkün olduğunu savunmuş, Yargıtay da kararlarında bu görüşü benimsemiştir[519]. Fakat bu görüş daha sonra değişmiş ve takip sona erse de süresiz şikâyet süresinin mutlak olarak sona ermeyeceği kabul edilmiştir. Buradaki süre sınırlaması üçüncü kişilerin hak kazandığı an ile sınırlıdır[520]. Üçüncü kişiler lehine kazanılmış hak doğarsa işlem geri alınamaz. Fakat hükümsüz işleme dayanılarak sonraki aşamalarda işlem yapılmışsa bu işlemler için şikâyete başvurulabilir. Şikâyet takip sona erdikten sonra ileri sürülebilecekse de bunun süresinin sınırına yönelik İİK'da hüküm bulunmamaktadır. Fakat PEKCANITEZ/SİMİL, takibe güvenilirliğin sağlanması ve hukukî istikrarı korumak için İİK'nın ihalenin feshi hükümlerine atıf yaparak süresiz şikâyet için bir yıllık sürenin olması gerektiğini savunmaktadır[521]. Doktrinde BELGİN GÜNEŞ, kamu düzenini ihlal eden uygulamalarda aile mahkemesine yapılacak olan şikâyetlerde herhangi bir süre sınırı olmadığını düşünmektedir[522]. Kanaatimizce PEKCANITEZ/ SİMİL'in düşüncesine üstünlük tanınmalıdır. Çocuk tesliminin temelinde çocuğun üstün yararı yer almaktadır. Çocuğun üstün yararı ilkesi kamu düzenini de ilgilendiren geniş nitelikte bir ilke olduğundan İİK'daki süresiz şikâyet sebebine dayanılabilir. Fakat bu düşünce uygulamada kötüye de kullanılabilir. ADM'nin tüm eylemleri kamu düzeniyle ilişkilendirilerek sürekli şikâyete tâbi tutulabilir. Bu durum da hem aile mahkemesinin hem de müdürlüğün işlerinin yoğunlaşmasına ve bu nedenle de yapılacak elzem işlemlerin aksamasına yol açabilir. Bu sebeple süresiz şikâyet süresinin de üçüncü kişilerin hakkını korumak ve hukukî istikrarı sağlamak için bir sınırı olması gerektiğini düşünmekteyiz.

---

516 **PEKCANITEZ/ SİMİL,** s.148.
517 **PEKCANITEZ/ SİMİL,** s.150.
518 **PEKCANITEZ/ SİMİL,** s.150.
519 **PEKCANITEZ/ SİMİL,** s.150./ *"Somut olayda, şikâyetin konusu, alınacak KDV oranı ile ilgili olup bir hakkın yerine getirilmemesine ilişkin olduğundan, İİK'nun 16/2. maddesi uyarınca şikâyet süreye tâbi değildir. Ancak gerek süreli, gerek süresiz şikâyet icra takibi sonuçlanıncaya kadar yani infaz oluncaya kadar mümkündür. Takip sonuçlandıktan sonra o takibe ilişkin bir işleme karşı süresiz şikâyet yoluna başvurulamaz."* (Yargıtay 12. HD, 2015/32397-E., 2016/8972-K., 28.03.2016-T., < https://kararara ma.yargitay.gov.tr> s.e.t.18.04.2025.
520 **PEKCANITEZ/ SİMİL,** s.151.
521 **PEKCANITEZ/ SİMİL,** s.151-152.
522 **BELGİN GÜNEŞ** (2022), s.63.

1.1.4. Şikâyette Görevli ve Yetkili Mahkeme

Medenî usûl hukukuna göre görev, bir davanın konusu veya taraflarına göre medenî yargı açısından kurulmuş olan hangi ilk derece mahkemesinde görüleceğidir[523]. Şikâyette görevli mahkemenin aile mahkemeleri olduğu Kanun'da açıkça düzenlenmiştir (İİK m. 41/E/1). İİK'nın mülga düzenlemelerinin uygulandığı dönemde ise şikâyette görevli mahkeme icra mahkemeleriydi[524].

4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usûllerine Dair Kanun'un m. 2/2'ye göre aile mahkemesi bulunmayan yerlerde, bu Kanun kapsamında yer alan dava ve işlerle ilgili olarak, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından belirlenen Asliye Hukuk Mahkemesi karar verir. Bu dava ve işlere asliye hukuk mahkemesi, aile mahkemesi sıfatıyla bakar. Hâkimler ve Savcılar Kurulu'nun 27.12.2019 tarihli ve 1584 sayılı kararı ile *"Aile mahkemesinin görev alanında olan dava ve işler ile 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında gelecek önleyici ve koruyucu tedbir işlerine; a) Bir asliye hukuk mahkemesi bulunan yerlerde bu mahkemenin, b) İki veya daha fazla asliye hukuk mahkemesi bulunan yerlerde ise 2 numaralı asliye hukuk mahkemesinin bakmasına"* karar verilmiştir[525]. Bu durumda asliye hukuk mahkemeleri de ÇKK'dan kaynaklanan şikâyetleri inceleyebilir. Fakat 4787 sayılı Kanunun Geçici 1'inci maddesine göre aile mahkemelerinin kurulduğu ve çalışmaya başladığı yargı çevresinde görevi kapsamına giren daha sonuçlanmamış dava veya işler, görevli ve yetkili aile mahkemesine devredilir. Bu düzenlemeyle asliye hukuk mahkemesi somut olaya göre kararını vermeden önce o yerde aile mahkemesi kurulursa kanun hükmü gereği dosyanın aile mahkemesine devredilmesi zorunludur[526].

Medenî yargıda yetki kavramı, söz konusu uyuşmazlığın hangi yargı çevresindeki görevli mahkeme tarafından bakılacağını belirlemek için kullanılmaktadır[527]. Şikâyette yetkili

---

523 **ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN,** Medenî Usûl Hukuku, s.134; **PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES,** Medenî Usûl Hukuku, s.97-98; **KURU/ ARSLAN/ YILMAZ,** Medenî Usûl Hukuku, s.117.

524 **MARDİN,** s.184.

525 HSK 1584-K., 27.12.2019-T., Resmi Gazete No: 30994, 30.12.2019-T.< https://www.lexpera.com. tr> s.e.t.23.03.2025.

526 **KURT KONCA,** s.418.

527 **SOYLU,** Furkan (2017) "Medenî Usûl Hukukunda Ortak Yetkili Mahkeme" Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:25, S:2, s.452; **ATALI/ ERMENEK/ ERDOĞAN,** Medenî Usûl Hukuku, s.168; **PEKCANITEZ/ ATALAY/ ÖZEKES,** Medenî Usûl Hukuku, s.106; **KURU/ ARSLAN/ YILMAZ,** Medenî Usûl Hukuku, s.129; **TANRIVER** (2016), s.226.

mahkeme ÇKK m. 41/E'nin 1'inci fıkrası gereğince ilâm veya tedbir kararına yönelik işlemi yapan müdürlüğün bulunduğu yer aile mahkemesidir.

1.1.5. Şikâyet Usûlü

Şikâyetin usûlüne yönelik olarak ÇKK'm. 41/E'de düzenleme mevcuttur. Şikâyet dilekçesi aile mahkemesine fizikî şekilde verilebileceği gibi UYAP üzerinden elektronik ortamda da gönderilebilir[528]. ÇKK m. 41/F'nin 5'inci fıkrasında *"Şikâyet olunana, şikâyet dilekçesi ile birlikte duruşma gün ve saatini bildiren davetiye gönderilir."* şeklindeki düzenlemeyle şikâyetin dilekçeyle yapılacağı da dolaylı yoldan belirtilmiştir[529]. Kanaatimizce yine maddede UYAP üzerinden de şikâyete başvurulabileceğinin yer alması gerekir. Şikâyet hakkı, yazılı olduğu kadar sözlü başvuru yoluyla da kullanılabilir, mevzuat çerçevesinde sözlü şekilde yapılan şikâyetlerin kabul edilmesine yönelik bir engel yoktur.

Şikâyet başvurusunda taraflardan harç alınmaz. Zira ÇKK m. 41/H gereğince çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına yönelik mahkeme tarafından verilen ilâm ve kararların icrası sırasında yapılan ve yapılacak olan işlemler 2/7/1964 tarihli ve 492 sayılı Harçlar Kanunu ile diğer kanunlar uyarınca alınması gereken tüm harçlardan muaf tutulmuştur[530]. Yine söz konusu işlemler uygulanırken yapılan masraflar avukatlık ücreti hariç olmak üzere Bakanlık bütçesinden karşılanır[531]. Bu sebeple aile mahkemesi, şikâyette bulunan taraftan tebligat ücreti de talep edemez.

ÇKK m. 41/E 2'nci fıkrasında *"Mahkeme, yapılan işlemlerin yerine getirilmesini durdurabilir ve dosya üzerinden veya gerektiğinde ilgilileri dinlemek suretiyle ivedilikle karar verir."* şeklindeki düzenlemeyle kural olarak mahkemenin dosya üzerinden inceleme yapacağı anlaşılmaktadır. Aile mahkemesi şikâyeti dosya üzerinden inceleyebileceği gibi elzem gördüğü durumlarda duruşmalı inceleme de yapabilir[532]. Ancak, hâkimin uyuşmazlığı ivedilikle sonuçlandırma yükümlülüğü nedeniyle duruşma tarihinin mümkün olan en kısa süreye verilmesi beklenir.

Aile mahkemesine yapılan şikâyet, ilâm veya tedbir kararlarının icrasını kendiliğinden durdurmaz. ÇKK m. 41/E 2'nci fıkrasında *"...Mahkeme, yapılan işlemlerin yerine getirilmesini*

---

[528] **İMİR,** s.146; **KURT KONCA,** s.421.
[529] **İMİR,** s.146.
[530] **BÖRÜ/ PARLAK BÖRÜ,** s.1260.
[531] **BÖRÜ/ PARLAK BÖRÜ,** s.1260.
[532] **BELGİN GÜNEŞ** (2022), s.63.

durdurabilir…" ifadesiyle mahkemenin gerekli gördüğü durumlarda ADM'nin işlemlerini durdurma kararı verebileceği anlaşılmaktadır[533]. Ayrıca mahkeme ADM'nin işlemlerini durdurmaya yönelik karar verirken ivedi davranmalıdır. Bu sebeple şikâyet başvurusu önüne gelen mahkeme öncelikle verilmiş olan ADM'nin işlemlerinin durdurulmasının gerekip gerekmediğini inceleyip karar vermelidir. Sonrasında şikâyet dilekçesindeki talepleri incelemelidir.

Şikâyet başvurusunun adli tatilde yapılıp yapılmayacağına yönelik açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Fakat HMK m. 103'de *"adli tatilde görülecek dava ve işler*" düzenlenmiştir. HMK m. 103/1-h'de *"Kanunlarda ivedi olduğu belirtilen veya taraflardan birinin talebi üzerine, mahkemece ivedi görülmesine karar verilen dava ve işler"* adli tatilde de görülebilir. ÇKK m. 41/E 2'nci fıkrasında mahkemenin ivedilikle karar vereceği düzenlendiğinden çocuk teslimine yönelik şikâyetlerin adli tatilde de görülmesi gerektiği kanaatindeyiz.

1.1.6. Şikâyet Üzerine Verilecek Kararlar

İİK m. 17'de şikâyet sonucunda icra mahkemesinin hangi kararları verebileceği düzenlenmiştir. Düzenlemeye göre, mahkeme üç şekilde karar verebilir: şikâyet konusu olan işlemin iptali, işlemin düzeltilmesi ya da gereken işlemin yapılmasıdır[534]. Fakat ÇKK'da şikâyet sonucunda aile mahkemesinin hangi kararları verebileceği düzenlenmemiştir. Aile mahkemesi başvuruyu haklı görürse kabul eder, haklı görmezse reddeder. Aynı zamanda şikâyeti incelerken gerekli görürse re'sen koruyucu ve önleyici tedbirlere hükmedebilir ya da şartları oluşmuşsa çocuğun velayetinin değiştirilmesine de karar verebilir[535].

Mahkeme şikâyet talebini yerinde görmezse esasa girmeden başvuruyu reddeder. Örneğin, şikâyet başvurusu, süresi geçtikten sonra yapılmışsa ya da şikâyeti ileri sürmekte hukukî yararı bulunmayan kişi tarafından yapılmışsa usûl yönünden reddedilir[536]. Şikâyet başvurusunda bulunanın şikâyetini geri alması sebebiyle verilen karar da usûlî bir karardır[537]. Şikâyetin sebepsiz yere sürüncemede bırakılması sebebiyle şikâyet başvurusu yapılmasından sonra ADM personeli ilgili işlemi yerine getirirse şikâyet konusuz kalır[538]. Mahkemenin

[533] **KURT KONCA,** s.422; **BELGİN GÜNEŞ** (2022), s.63.
[534] **BELGİN GÜNEŞ** (2022) s.61; **KAYA,** Buse Nur (2024) "Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin Mahkeme Kararlarının İcrası (ÇKK m. 41f)" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.141.
[535] **BELGİN GÜNEŞ** (2022) s.61; **KAYA,** s.141-142; **AKÇAAL,** s.199.
[536] **PEKCANITEZ/ SİMİL,** s.384; **PERÇEM,** s.79.
[537] **PEKCANITEZ/ SİMİL,** s.384; **PERÇEM,** s.79.
[538] **PEKCANITEZ/ SİMİL,** s.384.

şikâyetin konusuz kalmasına yönelik verdiği karar da usûlî bir karardır. Usûl açısından sorun bulunmadığında mahkeme esasa yönelik incelemeye geçer. Fakat şikâyet başvurusunda bulunanın ileri sürdüğü nedenler asılsızsa şikâyet başvurusu esastan reddedilir[539].

Aile mahkemesi başvuruyu kabul ettiğinde şikâyete konu olan işlemin iptali kararı verebilir. Gerekli görürse şikâyete konu olan işlemin düzeltilmesine ya da ADM tarafından yapılmayan işlemin yapılmasına hükmedebilir[540]. Aile mahkemesi şikâyet üzerine incelediği dosyada ilâmın kesinleşmediğini fark ederse yapılan işlemleri iptal etmesi gerekir[541].

ÇKK m. 41/C 9'uncu fıkrasında kapsamında yükümlünün şikâyetinde ise mahkeme yükümlüye gönderilen teslim emrini ya da bildirimi inceleyip haksız olup olmadığını değerlendirir ve çocuk teslimi yükümlünün rızasıyla yerine getirilmişse sonraki işlemlerin iptal edilmesine karar verir. Yükümlüye yapılan bildirim haksız ise yapılan bildirim işleminin iptaline, teslim emri haksız ise teslim emrinin iptaline karar verir[542]. Yükümlünün şikâyet talebi yerinde görülmez ise reddedilir. Örneğin, yükümlüye gönderilen teslim emri yanlış adrese tebliğ edilmişse, mahkeme şikâyeti kabul ederek tebliği iptal eder ve işlemi yeniden yapar.

1.2. İTİRAZ

ÇKK m. 41/E'nin 3'üncü fıkrasında şikâyete yönelik verilen kararlara karşı itiraz hakkı düzenlenmiştir. Buna göre, şikâyet üzerine verilen karar tarafa tebliğ edildiğinden itibaren bir hafta içerisinde itiraz edilebilir. İtiraz mahkeme tarafından verilen bir kararın yine aynı konumdaki mahkeme tarafından denetlenebilmesine olanak sağlayan bir hukukî çaredir[543]. ÇKK'da düzenlenen itiraz ise aile mahkemesinin şikâyet üzerine verdiği karara karşı başvurulabilecek hukukî bir çare olarak düzenlenmiştir[544]. Şikâyet üzerine aile mahkemelerinin verdikleri karara karşı taraflar istinaf veya temyiz kanun yoluna değil, itiraz yoluna başvurabilir. Fakat şikâyet üzerine aile mahkemesi velayet veya kişisel ilişkiye yönelik yeni ve farklı bir karar vermişse bu karara karşı HMK m. 341 uyarınca istinaf kanun yoluna başvurulması gerektiği, doktrinde haklı olarak dile getirilmiştir[545]. Böyle bir hâlde istinafa başvurulduğunda istinaf şikâyete yönelik kararı incelemeye tabi tutmadan sadece esasa yönelik yeniden verilmiş

[539] **PEKCANITEZ/ SİMİL,** s.390.
[540] **KURT KONCA,** s.426; **KAYA,** s.142.
[541] **KURT KONCA,** s.422-423.
[542] **KAYA,** s.142.
[543] **KURT KONCA,** s.427-428.
[544] **İMİR,** s.130-131.
[545] **KURT KONCA,** s.428.

olan aile mahkemesi kararını inceleyebilir[546]. İtiraz yoluna başvurma yetkisi, doğrudan karardan menfaat gören taraflarla sınırlıdır**.** Bu kapsamda çocuk, hak sahibi ve yükümlü gibi şikâyet sonucundan doğrudan etkilenen kişiler itirazda bulunabilir. ADM ise yalnızca işlemlerin yürütülmesinden sorumludur. Verilen kararda doğrudan bir hak veya menfaati bulunmamaktadır. Dolayısıyla, ADM'nin itiraz hakkı bulunmamaktadır[547]. Çünkü itiraz hakkı, kararın uygulanması veya hukukî sonuçlarından doğrudan etkilenme durumuna bağlıdır. ADM bir taraf değil, uygulayıcı pozisyonundadır. Bu nedenle itiraz etme yetkisi doğmaz.

İtirazı hangi merciin inceleyeceği ÇKK m. 41/E-3 2'nci cümlesinde belirtilmiştir. Buna göre, o yerde aile mahkemesinin birden çok dairesi mevcutsa itiraz numara olarak bir sonraki daireye gönderilir. Örneğin, Ankara 2. Aile Mahkemesi şikâyet hakkında karar vermişse itirazı Ankara 3. Aile Mahkemesi inceler. Son numaralı daire için ise 1. daire itirazı inceler. O yerde aile mahkemesi bir tane ise itiraz asliye hukuk mahkemesince incelenir. O yerde hem aile mahkemesi hem de asliye hukuk mahkemesi hâkimi aynı kişiyse, hâkim itirazı incelemesi için dosyayı en yakın asliye hukuk mahkemesine ya da aile mahkemesine gönderir. Buna göre itirazın da aile mahkemesi tarafından incelemeye tabi tutulması ihtisaslaşma açısından yerindedir.

ÇKK m. 41/E-3 son cümlesinde "*İtiraz mercii, bir hafta içinde kararını verir. Merci, itirazı yerinde görürse işin esası hakkında karar verir. İtiraz üzerine verilen karar kesindir."* şeklinde düzenleme mevcuttur. Kanunda düzenlenen bir haftalık süre hak düşürücü değil, düzenleyici süredir[548]. Mahkeme bir haftalık süreyi geçirdikten sonra da dosyaya yönelik karar verebilir. Bir haftalık sürenin belirlenmesi işin ivedi olduğunu gösterse de uygulamada mahkemelerin iş yoğunluğunun fazla olması sebebiyle bu süreye riayet edilmediği görülmektedir[549]. Fakat konu çocuğun üstün yararı ile alakalı olduğu için bu süreçteki gecikmeler çocuk üzerinde hasara sebebiyet vereceğinden mahkemenin bir haftalık süreye uyması gerekmektedir İtirazın, şikâyet neticesinde verilen kararın icrasına etkisi düzenlenmemiştir. Ancak itirazın incelenmesi için bir hafta gibi oldukça kısa bir süre öngörüldüğünden, itiraza ilişkin karar verilmedikçe şikâyet sonucunda verilen kararın uygulanmaması gerekir[550].

[546] **KURT KONCA,** s.428.
[547] **KURT KONCA,** s.428.
[548] **İMİR,** s.132.
[549] **İMİR,** s.132.
[550] **KURT KONCA,** s.430.

Mahkeme itirazı haksız görürse reddeder. Fakat itirazı haklı bulursa işin esasına girerek bir karar verir[551]. Mahkeme itirazı yerinde bulursa şikâyete yönelik verilen kararı kaldırıp yeni bir karar verilmesi için dosyayı tekrar şikâyet üzerine karar veren mahkemeye gönderemez, kendisi yeni bir karar verir[552]. İtiraz makamının yeni karar verme yetkisi, yalnızca şikâyet konusuyla sınırlıdır; bu kapsam dışında kalan, örneğin velayetin değiştirilmesi gibi köklü statü değişikliklerine karar vermesi mümkün değildir. Velayet değişikliği ayrı bir dava ile verilebilir. İtiraz üzerine mahkeme tarafından verilen kararlar kesin nitelik arz etmekte olup bu kararlara karşı kanun yolları kapalıdır[553].

1.3. ÇOCUK TESLİMİ İLÂM VEYA TEDBİR KARARLARININ UYGULANMASINA MUHALEFET

Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına yönelik ilâm ve tedbir kararlarının uygulanmasına karşı gelinmesi durumunda nasıl bir yol izleneceği ÇKK m. 41/F'de sekiz fıkra hâlinde düzenlenmiştir. Maddede üç farklı eyleme yönelik yaptırım bulunmaktadır[554]. Çocuk teslimine yönelik teslim emrine uymama ya da teslimi engellemek ilk eylemdir. Çocukla kişisel ilişki kurulmasına yönelik teslim emrine uymama ya da kişisel ilişki kurulmasını engelleme ise cezalandırılan ikinci eylemdir. Son olarak da kişisel ilişki kurabilmesi için kendisine verilen çocuğun süre sonunda getirip teslim edilmemesi cezalandırılan üçüncü eylemdir[555]. Çalışma konusu çocuk teslimine ilişkin olduğundan bu başlık altında sadece çocuk teslimine yönelik emre engel olma veya teslimi engelleme durumu incelenmiştir.

Hukuk kurallarını diğer ahlak/din veya toplum kurallarından ayıran en temel özelliği, ihlali hâlinde caydırıcı (devlet eliyle desteklenen) bir yaptırımla karşılaşılmasıdır[556]. Yaptırımların sahip olduğu hukuk alanına göre (özel hukuk, ceza hukuku vs.) çeşitli türleri bulunmakla beraber genel olarak 6 çeşit yaptırım türünden bahsedilebilir[557]. Bunlar; ceza, tazminat, aynen ifa veya aynen teslim, geçersizlik, hak kaybı, hukuka aykırılığın önlenmesi ve ortadan kaldırılmasıdır[558].

---

[551] **BELGİN GÜNEŞ** (2022), s.63.
[552] **BELGİN GÜNEŞ** (2022), s.64; **KURT KONCA,** s.430.
[553] **BELGİN GÜNEŞ** (2022), s.64; **KURT KONCA,** s.430; **İMİR,** s.132.
[554] **SELÇUK,** s.318; **BELGİN GÜNEŞ** (2022), s.68.
[555] **SELÇUK,** s.318.
[556] **ÖZEKES,** s.118**; ERDİNÇ,** Burcu (2012) "İdari Yaptırımların Kavramsal Çerçevesi Ve Cezai Yaptırımlarla Karşılaştırılması" Ankara Barosu Dergisi, S: 2, s.244.
[557] **ÖZEKES,** s.119.
[558] **ÖZEKES,** s.119; **ERDİNÇ,** s.245.

ÇKK m. 41/F ilk fıkrası ile *"Çocuk teslimine dair ilâm veya tedbir kararlarının yerine getirilmesine ilişkin teslim emrine aykırı hareket edenler ile emrin gereğinin yerine getirilmesini engelleyenler, bir ay içinde yapılacak şikâyet üzerine, fiil suç teşkil etse dahi, üç aya kadar disiplin hapsi ile cezalandırılır."* şeklinde cezalandırıcı bir hüküm getirilmiştir[559]. Madde iki türlü eylemi cezalandırmayı düzenlemiştir. Bunlar, çocuk teslimine yönelik teslim emrin yerine getirilmemesi ve emrin yerine getirilmesinin engellenmesidir. Bahsi geçen fıkrada çocukla kişisel ilişki kurulmasına yönelik bir ibare yer almamaktadır. Bu sebeple söz konusu fıkra sadece çocuk teslimi kararlarında uygulama alanı bulur.

Söz konusu madde hem çocuk hem de hak sahibini korumayı amaçlamakta, yükümlünün sorumluluğunu yerine getirmesini sağlamaktadır. Bu şekilde bir yaptırım maddesinin düzenlenmiş olması, etkin bir uygulanmanın sağlanabilmesi, çocuğun üstün yararının korunabilmesi[560] ve hak kayıplarının önlenebilmesi bakımından yerindedir.

Söz konusu düzenlemeye göre, fail çocuk teslimine yönelik teslim emrini yerine getirmeyen veya emrin yerine getirilmesine mâni olan kişilerdir. Diğer bir ifade ile yükümlü dışındaki üçüncü kişiler de fail olabilir. Bununla beraber uygulamada failin çoğunlukla yükümlü olduğu görülmektedir. Yükümlünün teslim emrinin tebliğine rağmen herhangi bir mazereti bulunmaksızın çocuğu teslim emrinde belirlenen yere getirmemesi hâlinde bu hüküm uygulanabilir. Fakat yükümlü sorumluluğunu yerine getirip çocuğu teslim yerine getirmese bile ADM çocuğu alıp hak sahibine teslim etmişse artık çocuk hak sahibinde olduğu ve beklenen teslim gerçekleştiği için yükümlü ÇKK m. 41/F'deki yaptırıma maruz kalmaz[561]. Bu sonuca ÇKK m. 41/F 7. fıkradaki "*Şikâyetten vazgeçilmesi hâlinde veya birinci ve üçüncü fıkralar bakımından çocuğun velayet hakkı sahibine teslim edilmesi durumunda dava ve bütün sonuçlarıyla beraber ceza düşer."* düzenlemesinden ulaşılmaktadır[562].

Söz konusu madde hükmü değişiklikten önce çocuk tesliminde uygulanan İİK m. 341/2'ye paralel bir düzenlemedir. Bu hususta AYM'nin 2014 tarihinde verdiği bir kararın incelenmesi gerekmektedir[563]. AYM'nin bireysel başvuruyla önüne gelen olayda, velayet hakkı sahibi anne, çocuğun babası ile şahsi ilişki kurmasına mâni olmuştur. Baba ise icra

[559] **GAYRETLİ AYDIN,** s.25.
[560] **SELÇUK,** s.319.
[561] **İMİR,** s.135.
[562] **GAYRETLİ AYDIN,** s.25-26; **İMİR,** s.135-136.
[563] AYM-GK, 2014/58-E., 2014/163-K., 30.10.2014-T., Resmî Gazete No: 29232, 10.01.2015-T. < https://www.lexpera.com. tr/ictihat>s.e.t.21.03.2025. / **YILDIRIM,** Engin (Editör) (2015) Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, Anayasa Mahkemesi Yayınları, S:52, C:2, s.1017.

mahkemesine çocuk teslimi emrine muhalefetten şikâyette bulunduktan sonra çocuğuyla şahsi ilişki kurabildiği için velayet sahibi anne için herhangi bir yaptırıma hükmedilmemiştir[564]. Anne herhangi bir yaptırımla karşılaşmadığı için baba mahkemeye başvurmuş. İtiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı nitelikte olduğunu düşünen mahkeme de İİK m. 341/2'deki *"hapsin tatbikine başlandıktan sonra ilâmın veya ara kararının gereği yerine getirilirse kişi tahliye edilir."* hükmünün iptal edilmesine yönelik AYM'ye başvurmuştur[565]. AYM kararında ise *"bu kuralların, çocukla şahsi münasebetlerin düzenlenmesine dair ilâm hükmüne uymayan borçlunun eylemini suç sayarak cezalandırmak değil, borçluyu ilâm hükmünün gereğini yerine getirmeye zorlamak ve lehine hüküm verilen tarafın yargı yerlerine başvurarak bu konudaki hakkını etkin bir şekilde koruyabilmesini sağlamak"* için olduğunu ifade ederek İİK m. 341/2 hükmünün Anayasa'ya aykırı nitelikte olmadığına karar vermiştir[566]. AYM kararında görüldüğü üzere, amaç kişiyi cezalandırmak olmayıp ilâmın gereğini yerine getirmek olduğundan, ilâm geç de olsa yerine gelirse ceza uygulanmaz.

ÇKK m. 41/7 ve İİK m. 341 hükümleri uyarınca, teslim emrine muhalefet nedeniyle yapılan şikâyetin ardından çocuğun teslimi veya kişisel ilişkinin kurulması sağlandıktan sonra, dava veya yaptırım cezasının tüm sonuçlarıyla ortadan kalkacağına dair düzenleme yapılmıştır. Fakat bu durumda da çocuğun geç teslim edilmesi hâlinde herhangi bir yaptırımla karşılaşılmamaktadır[567]. Doktrinde hiç yaptırımla karşılaşılmamasının hakkaniyete aykırı olacağı bu nedenle de bu konuya yönelik düzenleme yapılması gerektiğini, düzenleme yapılırken idari para cezası veya aile danışmanlığına başvurulması gerektiğini savunan görüşler mevcuttur[568].

Buradan anlaşılan çocuk teslimi fiilen hiç meydana gelmemişse o zaman failin disiplin hapsi yaptırımıyla karşılaşacağıdır. Fakat yükümlünün teslim emrini yerine getirmemesinin haklı veya zorunlu bir nedeni varsa söz konusu yaptırım yine uygulanmaz[569]. Örneğin, yükümlünün veya küçüğün ağır hasta olması, mücbir sebebin bulunması gibi durumlarda 41/F hükmü uygulanmaz.

Yaptırımla karşılaşacak diğer bir grup emrin gereğinin uygulanmasını engelleyenler olup bu düzenleme ile teslim emrinin yükümlüsü olmayan üçüncü kişilerin de fail olabileceği kabul

[564] **GAYRETLİ AYDIN,** s.26.
[565] **YILDIRIM,** s.1017-1025; **GAYRETLİ AYDIN,** s.26.
[566] **YILDIRIM,** s.1017-1025; **GAYRETLİ AYDIN,** s.26.
[567] **GAYRETLİ AYDIN,** s.26; **SELÇUK,** s.341.
[568] **SELÇUK,** s.341; **GAYRETLİ AYDIN,** s.26; **BELGİN GÜNEŞ** (2022), s.70.
[569] **İMİR,** s.135-136.

edilmiştir[570]. Üçüncü kişi teslim emrini tek başına veya yükümlü ile beraber de engelleyebilir[571]. Üçüncü kişi yükümlüden habersiz çocuğu saklayabileceği gibi teslim zamanında çocuğu uzak bir mekâna da götürebilir. Üçüncü kişinin çocuğun teslimini engellemeye yönelik bir kastı varsa yaptırımla karşılaşır. Kanun koyucu kişiyi taksirinden dolayı sorumlu tutmak istediğinde kanunda bunu açıkça düzenlemesi gerekmektedir[572]. Kişinin çocuğu teslim etmeme ya da teslimi engelleme yönünden bir kastı yoksa yaptırım uygulanmaz.

Maddede düzenlenen 3 grup farklı olsa da yaptırım ortak niteliktedir. Söz konusu eylemlerden dolayı 3 aya kadar disiplin hapsi öngörülmüştür[573].

ÇKK m. 41/F-1'deki disiplin hapsi yaptırımının uygulanabilmesi için belli bazı şartlar gerçekleşmelidir[574]. Bu kapsamda öncelikle hak sahibinin elinde çocuk teslimine ait ilâm veya tedbir kararı mevcut olmalıdır. Maddenin lafzına göre diğer bir koşul ÇKK'nın kapsamına giren nitelikte bir başvuru yapılmalıdır ve ADM başvuru üzerine gerekli işlemleri yapmaya başlamalıdır[575]. Eğer ki hakkı yerine getirilmeyen taraf ADM'ye herhangi bir başvuruda bulunmamışsa ÇKK m. 41/F'deki yaptırım uygulama alanı bulmaz[576]. Diğer koşul ise çocuk teslim emrinin borçluya tebliğ edilmiş olmasıdır[577]. Daha önceki aşamalarda da incelediğimiz gibi çocuk teslimine yönelik başvuruyu alan ADM'nin teslim emri düzenleyip yükümlü tarafa tebliğ etmesi gerekir. Yani ADM hiç teslim emri düzenlememiş ya da düzenlenmiş olan teslim emri usûlüne uygun bir şekilde yükümlü tarafa tebliğ edilmemişse ÇKK m. 41/F'deki yaptırım uygulama alanı bulmaz[578]. Çocuk teslimine yönelik durumlarda tebligatın vekile değil, bizzat taraflara yapılması gerektiği kanaatinde olduğumuzdan teslim emrinin vekile tebliğ edilmesi hâlinde ÇKK m. 41/F'de yer alan yaptırım yükümlüye uygulanmaz[579].

Teslim emrine gerek olmadan küçüğün fiilen teslim edilebileceği durumlarda (ÇKK m. 41/B-6 ve 7) da doktrinde haklı olarak ifade edildiği gibi bir teslim emri mevcut olmadığından ÇKK m. 41/F'deki yaptırımın uygulanması mümkün olmamalıdır[580]. Çünkü gönderilen teslim emrinde teslim emrine uyulmamasının yaptırımları yazılır. Teslim emrinin taraflara hiç

[570] **İMİR,** s.135.
[571] **PERÇEM,** s.82.
[572] **SELÇUK,** s.327.
[573] **GAYRETLİ AYDIN,** s.25-26; **SELÇUK,** s.328; **PERÇEM,** s.82.
[574] **İMİR,** s.139-140.
[575] **İMİR,** s.139-140.
[576] **SELÇUK,** s.328; **İMİR,** s.139-140.
[577] **SELÇUK,** s.329; **İMİR,** s.139-140.
[578] **SELÇUK,** s.328.
[579] **SELÇUK,** s.329.
[580] **İMİR,** s.140-141.

gönderilmediği durumlarda, eyleminin sonuçlarından haberdar olmayan tarafa ÇKK m. 41/F'deki yaptırımın uygulanması hukuk devletince korunmaz.

ÇKK m. 41/F 7'nci fıkrasında şikâyetten vazgeçilmesi durumunda 1 ve 3'üncü fıkralar açısından çocuk velayet hakkı sahibine teslim edilmişse hem dava hem de tüm sonuçlarıyla birlikte ceza düşer. Görüldüğü üzere, yükümlü sorumluluğunu zamanında yerine getirmese bile yerine getirdiği an itibariyle disiplin hapsi yaptırımı tamamen ortadan kalkar[581].

Kanunda söz konusu eylem suç (örneğin TCK m. 234 de düzenlenen çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçu) teşkil etse bile kişi, TCK çerçevesinde öngörülen cezanın yanı sıra disiplin hapsi ile de cezalandırılır. Yani tek eylem hem suç teşkil edip hem de disiplin hapsiyle cezalandırılması gerekebilir.

TCK m. 234'te düzenlenen çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçu 3 fıkradan oluşmakta olup tek maddede 3 ayrı fiil tanımlanmış ve çocuğun yaşına göre birbirinden bağımsız suçlar düzenlenmiştir[582]. 3. fıkra, evi terk eden çocuğu yetkili makamlara veya ailesine haber vermeden yanında tutan kişiye ilişkindir. Konumuzla ilgili olmadığından inceleme dışında bırakılmıştır. Suç kanunda "*(1) Velayet yetkisi elinden alınmış olan ana veya babanın ya da üçüncü derece dahil kan hısmının, onaltı yaşını bitirmemiş bir çocuğu veli, vasi veya bakım ve gözetimi altında bulunan kimsenin yanından cebir veya tehdit kullanmaksızın kaçırması veya alıkoyması hâlinde, üç aydan bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. (2) Fiil cebir veya tehdit kullanılarak işlenmiş ya da çocuk henüz oniki yaşını bitirmemiş ise ceza bir katı oranında artırılır."* şeklinde düzenlenmiş olup suçun failinin velayet yetkisi olmayan anne/ baba veya üçüncü derece de dahil olmak üzere kan hısmından olan kişilerin olabileceği görülmektedir[583]. Anne veya babanın velayet hakkının mahkeme kararıyla kaldırılmış olması aranmaktadır. Yargıtay bir kararında *"...Derdest olan boşanma davasında sanıkla çocuk arasında şahsi ilişki tesisine ilişkin verilen 29.09.2011 tarihli ara karara istinaden çocuğu alıp süresinde teslim etmeyen sanıkla ilgili kamu davası açıldığı anlaşıldığından, mahkemece velayetin eşlerden birisine tedbiren verildiğine ilişkin bir ara kararı olmaksızın sadece şahsi ilişki kurulmasına yönelik ara kararın atılı suçun oluşumu için yeterli olmadığı gözetilerek, mahkemesinden söz konusu dosyanın aslı veya tasdikli suretinin temin edilip suç tarihi itibariyle velayet hakkının sanıktan alındığına ilişkin mahkeme kararı olup olmadığı*

[581] **SELÇUK,** s.333-334.
[582] **ÇAKMAZ,** Kübra (2024) Çocuk Hakları Kapsamında Çocuğun Kaçırılması Ve Alıkonulması Suçu (TCK m. 234) 1. Baskı, İstanbul, Platon Hukuk, s.59-60.
[583] **BELGİN GÜNEŞ** (2022), s.71; **ÇAKMAZ,** s.46.

araştırıldıktan sonra neticesine hukukî durumunun tayin ve takdiri gerekirken…" [584] şeklinde karar vererek velayete yönelik tedbir niteliğindeki kararların TCK m. 234'deki suçu oluşturmayacağını belirtmiştir[585]. Suçun mağduru ise 16 yaşını bitirmemiş çocuk ve onun velayetine sahip olan anne ya da babası, çocuk vesayet altındaysa vasi veya çocuğa bakmakta ya da korumakta olandır[586]. Burada şartlar gerçekleştiği durumda kişi hem TCK m. 234'den hem de ÇKK uyarınca disiplin hapsi ile cezalandırılabilir.

Esasen tek bir fiilden dolayı iki kez cezalandırılma olmaz (*non bis in idem*). Hukukumuzda Anayasa'da veya kanunlarımızda *non bis in idem* ilkesi açıkça düzenlenmemiştir. Ancak bu ilke CMK m. 223/7'de [587] ve tarafı olduğumuz AİHS'nin 7 nolu ek protokolü m. 4/1'de *"Hiç kimse bir devletin ceza yargılaması usûlüne ve yasaya uygun olarak kesin bir hükümle mahkûm edildiği ya da beraat ettiği bir suçtan dolayı aynı devletin yargısal yetkisi altındaki yargılama usûlleri çerçevesinde yeniden yargılanamaz veya mahkûm edilemez"* şeklinde düzenlenmiştir[588]. Sonuç olarak *non bis in idem* ilkesi hukukumuzda gözetilmesi gereken bir ilke olup adil yargılanma hakkıyla doğrudan ilişkilidir[589]. Konuya yönelik aynı eylemden dolayı farklı suçlardan yaptırımla karşılaşılmasının *non bis in idem* ilkesine aykırı olup olmayacağı değerlendirilmelidir. Fakat burada hukuk düzeninin koruduğu birbirlerinden farklı menfaatler mevcuttur[590]. Zira bir tarafta disiplin hapsi yaptırımı bir tarafta suç meydana gelmişse eğer suçun cezasına yönelik yaptırım vardır. Bu nedenle *non bis in idem* ilkesine aykırılık mevcut değildir. Kanun koyucu ÇKK m. 41/F'de *"…kanun suç teşkil etse bile…"* ibaresine yer verdiği için iradesini açıkça göstermiş ÇKK'daki fiilleri suç olarak görmediğini, süreç içerisinde çocuğun teslimi hâlinde cezanın düşeceğini bu sebeple de öngörülen yaptırımın cezaî yaptırım olmadığını ortaya çıkarmaktadır[591].

---

[584] Yargıtay 14. CD. 2015/7509-E., 2018/2723-K., 11.04.2018-T. https://barandogan.av.tr/blog/mevzuat/tck-madde-234-cocugun-kacirilmasi-ve-alikonulmasi-sucu.html s.e.t. 21.03.2025.
[585] **ÇAKMAZ,** s.46.
[586] **BELGİN GÜNEŞ** (2022), s.72; **ÇAKMAZ,** s.48.
[587] CMK m. 223/7: *"Aynı fiil nedeniyle, aynı sanık için önceden verilmiş bir hüküm veya açılmış bir dava varsa davanın reddine karar verilir."*
[588] **ÖZEN,** Mustafa (2010) "Non Bis İn İdem (Aynı Fiilden Dolayı İki Kez Yargılama Olmaz) İlkesi" Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:14, S:1, s.391.
[589] **ÖZEN,** s.391.
[590] **İMİR,** s.137.
[591] **SELÇUK,** s.348.

1.3.1. Şikâyet Usûlü ve Yargılamaya Yönelik Hususlar

ÇKK m. 41/F 4'üncü fıkrasına göre "*Yukarıdaki fıkralar kapsamında şikâyete bakacak görevli ve yetkili mahkeme, işlemi yapan müdürlüğün bulunduğu yer aile mahkemesidir."* Buna göre çocuk teslimine yönelik ilâm veya tedbir kararlarının uygulanmasına muhalefet nedeni ile şikâyetlerde görevli ve yetkili mahkeme, işlemi yapan ADM'nin olduğu yer aile mahkemesidir[592]. Emre muhalefet durumunda disiplin hapsinin gündeme gelebilmesi için şikâyette bulunulmalıdır[593]. Aile mahkemesi muhalefet durumunda re'sen harekete geçemez, mahkemenin harekete geçebilmesi için hukukî yararı olan taraf şikâyet başvurusunda bulunmalıdır.

Şikâyet sonucunda nasıl bir yol izleneceği aynı maddenin 5'inci fıkrasında anlatılmıştır. Düzenlemeye göre, şikâyet edilen kişiye, şikâyet dilekçesiyle beraber duruşma günü ve saati hakkında bir davetiye iletilir. Davetiyenin içeriğinde, şikâyet olunan kişinin savunma ve delillerini duruşma tarihine kadar mahkemeye bildirmesi belirtilir. Ayrıca, duruşmaya katılmaması hâlinde yargılamanın yokluğunda devam edeceği ve kararın verileceği uyarısı yapılır. Şikâyet olunan duruşmaya gelmişse mahkeme tarafından 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu m. 147'de belirtilen hakları hatırlatılır ve savunması alınır. Mahkeme gereken araştırmayı yaparak dosya içerisindeki delilleri değerlendirir ve şikâyet olunanın emre muhalefet ettiğini, çocuğu teslim etmediğini belirlerse disiplin hapsi cezasına karar verebilir. Aksi hâlde mahkeme şikâyeti reddeder.

Bu düzenlemeden şikâyetin dilekçe ile yapılabileceği görülmektedir. Fakat olması gereken hukuk (*De Lege Feranda*) bakımından hak arama hürriyetinin korunması amacıyla sözlü bir şekilde şikâyet imkânı da olmalıydı. Doktrinde haklı olarak savunulduğu gibi CMK m. 158/5'in atfıyla sözlü şikâyet imkânı sağlanmalıydı[594]. Şikâyet üzerine mahkemece şikâyet olunan tarafa dilekçe ile beraber duruşmanın zamanını ve saatini içeren davetiye gönderilir[595]. Şikâyete ilişkin yargılamanın duruşmalı olarak gerçekleştirilmesi gerekir (ÇKK m. 41/F, 5). Şikâyet olunan ya da vekili, usûlüne uygun davet edilmesine rağmen belirlenen tarih ve saatte duruşmaya katılmadıysa yargılamaya yokluğunda devam olunur. Şikâyet olunan hakkında zorla getirme kararı verilemez[596]. Bununla birlikte, mazeretsiz olarak gelinmemesi hâlinde yargılamaya yokluğunda devam olunacağının davetiyede yer almadığı durumlarda mahkemece

[592] **BELGİN GÜNEŞ** (2022), s.69; **SELÇUK,** s.334.
[593] **İMİR,** s.146.
[594] **SELÇUK,** s.337.
[595] **SELÇUK,** s.338.
[596] **SELÇUK,** s.338.

şikâyet olunanın yokluğunda bir karar verilemez. Dolayısı ile bu hâlde şikâyet olunan taraf aleyhine disiplin cezasına hükmedilemez. Aksi şekilde davranılması hâlinde adil yargılanma ve savunma hakkı ihlal edilmiş olur. Bu durumda hâkimin yeni bir meşruhatlı davetiyeyi şikâyet olunana tekrar göndermesi gerekir[597]. Şikâyetçi tarafın duruşmaya gelmemesi durumunda ise şikâyet hakkı düşmez, mahkeme yargılamaya devam eder[598].

ÇKK m. 41/F uyarınca şikâyet hakkı bir aylık hak düşürücü süreye tabi olup bir ay geçtikten sonra şikâyet hakkı düşer[599]. Bir aylık süre hak düşürücü nitelikte olduğundan mahkemece re'sen gözetilir. Hâkim şikâyetin süresinde olup olmadığını değerlendirebilmek ve dosya hakkında bilgi sahibi olabilmek için ADM'den ilgili dosyayı istetip incelemelidir[600].

Aile mahkemesi tarafından verilen örnek niteliğindeki bazı kararları incelememiz gerekir. Aile mahkemeleri bu kararları değişik iş esası üzerinden yürütür. Ankara Batı 3. Aile Mahkemesi tarafından verilen bir karara göre; *"Şikâyet eden vekili tarafından dilekçesinde özetle; Mersin ... Aile Mahkemesinin kesinleşmiş kararı doğrultusunda müvekkilinin çocuğuyla olan kişisel ilişki kararını uygulama aşamasında karşı tarafın engelleyici davranış ve eylemler sergilediğini bu nedenle disiplin hapsi cezası ile cezalandırılmasına karar verilmesini talep etmiştir. Ankara Batı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğünün incelemesinde; yükümlünün aleyhine çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair teslim emrinin 05/01/2024 tarihinde düzenlediği, yükümlüye 12/01/2024 tarihinde tebliğ edildiği, hak sahibinin görüşme talebini sunduğu, müdürlüğün 02/03/2024 tarihli tutanağında yükümlünün arandığı, yükümlünün çocuğun babası ile görüşmek istemediği ve gelmeyeceğini beyan ettiği, 02/03/2024 tarihinde de çocuğun teslim edilemediğine dair tutanak düzenlendiği görülmüştür. Dosya kapsamında yer alan teslim evrakı tutanakları incelendiğinde şikâyet olunanın çocuğu belirlenen teslim günlerinde teslim yerine getirmediği bu konu hakkında geçerli mazeret sunmadığı anlaşılmakla ÇKK m. 41/F'de düzenlenen madde uyarınca, şikâyet olunanın kendisine teslim emri gönderilmesine rağmen çocuğu mazeretsiz olarak teslim merkezine getirmemesi nedeniyle şikâyet olunan hakkında takdiren 3 gün disiplin hapsi cezası ile cezalandırılması, kararın yazılarak taraflara tebliğine, karar kesinleştiğinde infazı için Ankara Batı Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine, kararın tebliğinden itibaren bir hafta içerisinde Ankara Batı 4. Aile Mahkemesine itiraz yolu açık olmak üzere"* karar verilmiştir. Kararda itirazın bir sonraki aile mahkemesine yapılacağı görülür. Ankara Batı 3. Aile

[597] **SELÇUK,** s.338.
[598] **SELÇUK,** s.339.
[599] **İMİR,** s.146-148.
[600] **SELÇUK,** s.339.

Mahkemesi başka bir kararında *"Hak sahibi vekili dilekçesinde; tarafların Ankara Batı ... Aile Mahkemesinde boşanma davalarının devam ettiğini, boşanma mahkemesinin ara kararı ile müşterek çocuklar L.E. ve D.D.'nin velayetlerinin tedbiren şikâyet olunan anne H.Y.'e verildiğini, bu ara kararın gereğini annenin yerine getirmemesi nedeniyle Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğünün ...sayılı dosya numarası ile kişisel ilişki ara kararının yerine getirilmesi amacıyla başvuru yapıldığını, ancak kişisel ilişki tesisinin yerine getirilmesi noktasında da zorluk çıkardığını ve ara kararın ifasını engelleyici hal ve hareketlerde bulunduğunu beyanla ÇKK m. 41/F' de yer alan suçu oluşturduğundan şikâyet olunan çocuk teslimine aykırı davrandığı iddiası ile şikâyet edilenin cezalandırılmasını talep etmiştir.*

Her ne kadar şikâyet eden karşı tarafın çocuk teslimine aykırı davrandığını iddia ederek cezalandırılmasını talep etmiş ise de Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğünün çocuğun teslim edilemediğine dair ... tarihli tutanakta çocuk D.D.'nin ameliyat olması nedeniyle hazır edilemediğinin anne tarafından beyan edildiği, dosyaya sunulan hastane kayıtlarına göre çocuk D.D.'nin 08/11/2024 tarihinde hastaneye yattığı 09/11/2024 tarihinde hastaneden çıkışının yapıldığı, çocuk D.D.'nin yaşadığı sağlık problemi dikkate alındığında, annenin çocukları teslim merkezine götürememesinin haklı nedene dayandığı, yükümlü kadının kasıtlı olarak kararı ihlal etmediği kanaatine varılarak yükümlü hakkındaki şikâyetin reddine hükmedilmiştir. Kararın taraflara tebliğine, harç alınmasına yer olmadığına, tebliğ tarihinden itibaren bir hafta içinde Ankara Batı 4.Aile Mahkemesine itiraz yolu açık olmak üzere şikâyet eden ve vekilinin yüzüne karşı karar verildi." Yine Ankara Batı 3. Aile Mahkemesi başka bir kararında *"Hak sahibi vekili 29/11/2024 tarihli dilekçesinde; tarafların Ankara ... Aile Mahkemesinin ... Esas, ... Karar sayılı dosyası ile boşanma davalarının bulunduğu, boşanma mahkemesinin 28/06/2024 tarihli gerekçeli karar ile müşterek çocuklar A.E.K. ve T.K.'nın velayetlerinin tedbiren şikâyet olunan anne R.K.'ya verildiğini, bu ara kararın gereğini annenin yerine getirmemesi nedeniyle Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğünün ... Dosya numarası ile kişisel ilişki ara kararının yerine getirilmesi amacıyla başvuru yapıldığını, ancak kişisel ilişki tesisinin yerine getirilmesi noktasında da zorluk çıkardığını ve ara kararın ifasını engelleyici hal ve hareketlerde bulunduğunu beyanla ÇKK m. 41/F' de yer alan suçu oluşturduğundan şikâyet olunan çocuk teslimine aykırı davrandığı iddiası ile şikâyet edilenin cezalandırılmasını talep etmiştir.*

Her ne kadar şikâyet eden karşı tarafın çocuk teslimine aykırı davrandığını iddia ederek cezalandırılmasını talep etmiş ise de şikâyet tarihi öncesi ve sonrasında çocuklar ile baba arasında birçok görüşmenin sağlandığı, kadının çocuk T.K'nın hasta olduğundan bahisle

götüremediğini bildirdiği, diğer çocuğu teslim merkezine götürdüğü, tüm dosya kapsamı dikkate alındığında kadının teslim emrine yönelik ihlal kastının bulunmadığı, kanaatine varılarak yükümlü hakkındaki şikâyetin reddine" şeklinde karar vermiştir.

Ankara Batı 4. Aile Mahkemesi de bir kararında şu şekilde hüküm vermiştir: "*Evrakın ve dosyanın incelenmesi sonucunda; Ankara 4.Aile Mahkemesinin ... Esas, ... Karar sayılı ilamı ile şikâyetçi baba ile çocuk arasında kişisel ilişki tesis edildiği, kişisel ilişkinin rıza ile gerçekleşmemesi üzerine şikâyetçinin çocukla görüşmek için Ankara Batı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğüne başvurduğu, Yükümlü S.S. hakkında 07/01/2024 tarihinde teslim emri düzenlendiği ve yükümlünün avukatı aracılığı ile bilgilendirildiği ve buna ilişkin tutanak tutulduğu, artık yükümlünün çocukla kişisel ilişki kurulması için teslim emrinden muttali olduğu ancak buna rağmen çocuk teslimini yapmadığı, mahkememizce yükümlüye duruşma gün ve saatini bildiren tebligatın 31/12/2024 tarihinde yapılmasına rağmen duruşmaya katılmadığı, şikâyetçinin şikâyetine devam ettiğini 21/02/2025 tarihli celsede beyan ettiği anlaşıldığından, yükümlü aleyhine 3 gün süreyle zorlama hapsine hükmedilmesi gerektiği hususunda vicdani kanaat oluşmuştur."* Ankara Batı 6. Aile Mahkemesi de bir kararında şu şekilde hüküm vermiştir: *"Dosyanın incelenmesinde; Ankara Batı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü'nün 01/10/2024 tarihli Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Teslim Emri'nin şikâyet edilen G.D.'ye 07/10/2024 tarihinde tebliğ edildiği ve teslim tarihinin 19/10/2024 günü saat:10.00 olduğu, yapılan tebliğe rağmen şikâyet edilen G.D.'nin 19/10/2024 tarihinde teslim emrinin gereğini yerine getirmediğine dair tutanak tutulduğu, şikâyet edilen G.D. tarafından 30/12/2024 tarihli dilekçe ekinde müşterek çocuklar B.Ç. ve N.Ç.'nin yoğun alt solunum yolu enfeksiyonu geçirdiklerine ve evde yatak istirahati gerekli olup mecbur olmadıkça mobilize olmasının sakıncalı olduğuna ilişkin 17/10/2024 tarihli sağlık kurulu raporlarını mahkememize sunduğu, şikâyet edilenin müşterek çocukları teslim etmemesinde makul bir sebep bulunduğu, mazeretinin kabul edilebilir nitelikte olduğu anlaşılmakla şikâyet edilen G.D. hakkındaki şikâyetin reddine karar verilmiştir."*

Aile mahkemeleri tarafından verilen kararlar incelendiğinde, çocuk teslimi ve kişisel ilişki düzenlemelerinin yalnızca teorik bir hükümden ibaret olmadığı, devletin yaptırım gücüyle desteklendiği görülür. Bununla birlikte uygulamada her zaman disiplin hapsi sonucuna ulaşılmamakta, şikâyetlerin reddine yönelik kararlar da verilebilmektedir. Bu durum, çocuğun üstün yararı ilkesinin somut olayın koşullarına göre farklı şekillerde yorumlanabildiğini gösterir.

1.3.2. Disiplin Hapsi

ÇKK m. 41/F ilk üç fıkrasında üç davranış türü düzenlemiş ve süreleri farklı olsa da bu davranışların tümü disiplin hapsi yaptırımına bağlamıştır[601]. Bu sebeple ÇKK'da düzenlenen yaptırım türünün disiplin hapsi olduğu açıktır.

İİK'nın mülga 341'inci maddesinde[602] çocuk teslimine muhalefetin yaptırımı tazyik hapsi olarak düzenlenmişken ÇKK ile yaptırım disiplin hapsine dönüşmüştür. Eski ve yeni düzenlemeyi ayırt edebilmemiz için disiplin ve tazyik hapsi arasında ne gibi farkların olduğunu incelememiz gerekmektedir. İİK'da disiplin veya tazyik hapsinin tanımına yönelik bir düzenleme olmasa da 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) m. 2/1-l fıkrasında *"Disiplin hapsi: Kısmî bir düzeni korumak amacıyla yaptırım altına alınmış olan fiil dolayısıyla verilen, seçenek yaptırımlara çevrilemeyen, önödeme uygulanamayan, tekerrüre esas olmayan, şartla salıverilme hükümleri uygulanamayan, ertelenemeyen ve adlî sicil kayıtlarına geçirilmeyen hapsi"* şeklinde tanımlanmıştır[603]. Kanunda disiplin hapsinin ne gibi özelliklere sahip olduğu düzenlenmiş olup kısmi düzeni korumak için verilen bir yaptırım olduğuna yönelik genel bir tanım yapılmıştır[604]. Disiplin hapsinin özellikleri tahdidi şekilde sayma usûlü ile açıklanmıştır. Fakat disiplin hapsinin usûl kanunlarına göre uygulama alanı farklılık teşkil edebilir. Disiplin hapsinin CMK kapsamında genel tabirle duruşmadaki düzeni sağlamak için getirildiği görülmekteyse de İİK alanında disiplin hapsi cebri icra işlemlerindeki düzeni sağlamaya yönelir[605].

Tazyik hapsine yönelik ise mevzuatta herhangi bir açıklama veya tanım yapılmamıştır[606]. Doktrinde tazyik hapsi tanımlanırken, kanunun tarafa yüklenen yükümlülüğe yönelik davranışı uygulamasını sağlamak için ve kişinin bu yükümlülüğe aykırı nitelikteki

---

601 **SELÇUK,** s.330-331.

602 (Mülga) İİK m. 341: *''Çocuk teslimi hakkındaki ilâmın veya ara kararının gereğini yerine getirmeyen veya yerine getirilmesini engelleyen kişinin, lehine hüküm verilmiş kimsenin şikâyeti üzerine, altı aya kadar tazyik hapsine karar verilir. Hapsin tatbikine başlandıktan sonra ilâmın veya ara kararının gereği yerine getirilirse, kişi tahliye edilir''.*

603 **ÇAKAR,** Osman (2017) "Hukuk Muhakemeleri Kanundaki Ceza Muhakemesi Hükümleri Özelinde Disiplin Hapsi" Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, C:8, S:32, s.415.

604 **ALTINÖZ,** Ünal (2019) "İcra-İflas Hukukunda Disiplin Ve Tazyik Hapsi" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.78.

605 **ALTINÖZ,** s.79.

606 **KILIÇPARLAR,** Zeliha (2016) "Zorlama (Tazyik) Hapsi" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.38; **ALTINÖZ,** s.80.

davranışlarını engellemek için yine kanunda belirtilen süreler çerçevesinde kişiyi hürriyetinden yoksun bırakmak şeklinde genel bir tanım yapılmıştır[607].

Doktrinde disiplin hapsi ve tazyik hapsinin benzer mi yoksa farklı mı olduğu tartışmaya açık bir konudur. Buna göre, doktrinde CMK'da tanımı yapılan disiplin hapsinin tazyik hapsine benzer nitelikte olduğunu savunan görüşler mevcuttur[608]. Bu görüşe göre[609] hem disiplin hapsi hem de tazyik hapsi seçenek yaptırımlara çevrilemediği, ön ödeme uygulanamadığı, tekerrüre esas alınamadığı, şartla salıverilme hükümleri uygulanamadığı, ertelenemediği ve adli sicil kayıtlarına geçirilmediği için ortak özelliklere sahip olup benzer yaptırım özelliğindedirler. Doktrinde başka bir görüş[610] ise tazyik hapsinin disiplin hapsinin bir türü olduğunu, disiplin hapsinden ayrı nitelikte olmadığını kabul etmektedir. Doktrinde çoğunluğun da katıldığı üçüncü bir görüş[611] ise disiplin hapsi ve tazyik hapsinin farklı niteliklerde yaptırım türü olduğunu savunmaktadır. Bu görüşe göre tazyik hapsi kişiye yüklenen bir yükümlülüğün yerine getirilmemesi hâlinde verilir. Fakat disiplin hapsi yükümlülüğün yerine getirilmemesi hâlinde verilmeyip, CMK'daki tanımıyla kısmi düzeni koruma maksadı ile yasaklanmış fiilin işlenmesinde verilmektedir. Doktrindeki görüşlere rağmen disiplin ve tazyik hapsinin tam olarak ayrımının yapılamadığı görülmektedir.

Çocuk teslimine yönelik ilâm veya tedbir kararlarının yerine getirilmesine muhalefet edilmesi karşısında uygulanabilen yaptırım disiplin hapsi olup kişinin yükümlülüğüne aykırı hareketinin ortadan kaldırılması için zorlanmasına yöneliktir[612]. Disiplin ve tazyik hapsi, cezalandırma amacı taşımayan; icra hukukunda alacaklının korunması ve mahkeme kararlarının etkin şekilde uygulanması için öngörülmüş zorlayıcı tedbirlerdir. Disiplin hapsi, icra işlemlerine aykırılığı ortadan kaldırmayı amaçlarken; tazyik hapsi, belirli bir yükümlülüğün (örneğin çocuk teslimi) yerine getirilmesini sağlamak için uygulanır[613]. Tanımdan hareketle çocuk teslimine yönelik ilâm veya tedbir kararlarının yerine getirilmesine muhalefet edilmesi karşısında uygulanabilen yaptırım tazyik hapsi olsa da kanunda disiplin hapsi olarak düzenlenmiştir. Kanaatimizce tazyik ve disiplin hapsi özellikleri ve sonucu açısından benzer nitelikte olduğundan söz konusu ayrımın da uygulamada önemi bulunmamaktadır. Ayrıca her

---

607 **İMİR,** s.141-142.
608 **KILIÇPARLAR,** s.38.
609 **ÇAKAR,** s.423; **KILIÇPARLAR,** s.38.
610 **ÖZGENÇ,** İzzet (2024) Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 20. Baskı, Ankara, Seçkin, s.909.
611 **KILIÇPARLAR,** s.38.
612 **MURATOĞLU,** Tahir (2014) "Yargısal Faaliyetler Bağlamında Tesis Edilen Disiplin Yaptırımları Ve Bu Yaptırımların Hukuka Uygunluğu" Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:19, S:30-31, s.79.
613 **ALTINÖZ,** s.152.

iki yaptırımda da amaç, borçlunun ifaya yönlendirilmesidir; yükümlülük yerine getirildiğinde hapis sona erer. Bu nedenle, her iki hapis türü de zorlayıcı tedbir niteliğinde yaptırım olup, ceza hukuku anlamında bir yaptırım teşkil etmez.

1.3.3. Disiplin Hapsi Kararına Karşı İtiraz

ÇKK m. 41-F 6'ncı fıkrasına göre "*Disiplin hapsi ile cezalandırmaya ilişkin kararlar, kesinleşmesini müteakip Cumhuriyet başsavcılığı tarafından infaz edilir. Bu kararlar kesinleştiği tarihten itibaren iki yıl geçtikten sonra yerine getirilemez."* Burada dava zamanaşımı olmayıp, ceza zamanaşımı ise iki yıl olacak şekilde düzenleme alanı bulmuştur[614].

ÇKK m. 41/F 7'nci fıkrası gereğince *"Şikâyetten vazgeçilmesi hâlinde veya birinci ve üçüncü fıkralar bakımından çocuğun velayet hakkı sahibine teslim edilmesi durumunda dava ve bütün sonuçlarıyla beraber ceza düşer."* Maddede yer alan durumlardan birinin mevcudiyeti hâlinde disiplin hapsi uygulanmaz[615]. Diğer bir ifade ile hakkında disiplin hapsi cezası verilen kişi hapis cezasından kurtulmak için veya herhangi bir sebeple çocuğu teslim ederse teslim ettiği an disiplin hapsi cezasından kurtulur.

ÇKK m. 41/F 8'inci fıkrasına göre şikâyet üzerine aile mahkemesince verilen kararlar aleyhine 41/E maddesi uyarınca itiraz edilebilir. İtiraz, kararı veren aile mahkemesine yapılır[616].

Disiplin hapsine itiraz edilmemiş ya da itiraz mahkemece yerinde görülmeyip reddedilmişse disiplin hapsi kesinleşir ve disiplin hapsinin infazı cumhuriyet başsavcılığı tarafından gerçekleştirilir[617]. Fakat belirtilmelidir ki ÇKK m. 41/F son fıkrasındaki düzenlemeye göre, karar kesinleştiği andan itibaren iki yıl içerisinde yerine getirilmelidir. Eğer ki iki yıl içerisinde yerine getirilmemişse artık infazı gerçekleştirilemez.

1.4. ADM ÇALIŞANININ HUKUKÎ SORUMLULUĞU

ÇKK m. 41/A maddesinin 2'nci fıkrasında ADM'lerde Adalet Bakanlığı tarafından görevlendirilen "*müdür, yeteri kadar müdür yardımcısı ve personel ile psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı"* bulunması gerektiği düzenlenmiştir. Çocuğun teslimine yönelik kararların icrasında, görevli psikolog ve pedagogdan faydalanılır. Aynı maddenin 5'inci fıkrası dikkate alındığında müdürlüklerde görevlendirilecek personel bakımından psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacının yanı sıra çocuk gelişimci ve rehber öğretmen gibi uzmanların da

[614] **İMİR,** s.145.
[615] **BELGİN GÜNEŞ** (2022), s.70; **SELÇUK,** s.333-334.
[616] **SELÇUK,** s.341.
[617] < https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Cocuk-teslimi-rehber > s.e.t. 07.11.2024, s.39.

görevlendirileceği anlaşılmaktadır. Sayılan uzmanların bulunmadığı hâllerde ise öğretmenlerin görevli olacağı belirtilmiştir. Maddenin son fıkrasına göre, ADM'nin talebi üzerine valilikler tarafından kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapan ve maddenin 5'inci fıkrasında sayılan uzmanların olduğu bir görevli listesi oluşturulur (ÇKK m. 41/A-6, Yönetmelik m. 13)[618]. Eğer ki yeterli sayıda uzman yoksa listeye öğretmenler de eklenir. Listedeki kişilerin görev yapacakları yer ve zaman çizelgesi ADM tarafından belirlenir[619]. Kanun sadece kamu kurum ve kuruluşlarında görev yapan uzmanların görevli listesine eklenebileceğini açıkça belirtmiştir. Görev listesine eklenecek öğretmenlerin branş dallarına ilişkin bir düzenlemeye ise ne Kanun'da ne Yönetmelik'te yer verilmiştir. Kanaatimizce çocuğun yaşına ve durumuna göre değerlendirme yapılarak kamu kurum ve kuruluşunda çalışan branşı önemli olmaksızın her öğretmen listede yer alabilir[620]. Belirtmek gerekir ki, eğer ADM'deki müdür veya müdür yardımcılarının bizatihi kendilerinin de psikolog, pedagog gibi uzman kişiler olması hâlinde Yönetmelik m. 13/3'e göre, ilâm ve tedbir kararları bu kişiler tarafından yerine getirebilir.

Müdürlüklerin çocuk teslimine yönelik işlemlerinin adlî mi yoksa idarî mi olduğu net bir şekilde belirlenmemiştir[621]. İdarî işlem, idare ya da idare namına hareket eden özel hukuk kişileri ya da idarî makamlar tarafından, idareye özgü olarak, kamu gücüyle yapılan, kişileri ya da onların nesnelerinin hukukî durumlarını değiştiren, idarî nitelikli tek taraflı irade açıklamalarıdır[622]. Yani kısaca kamu gücü kullanarak idarî makamlarca yapılan, kamu yararı amacı taşıyan, hukukî sonuç doğurmaya yönelik tek yanlı bir işlemdir. Adlî işlemler ise özel hukuk alanında özel hukuk usûllerine göre yapılan iş ve işlemlerdir[623].

Çocuk teslimine ADM, Çocuk Koruma Kanunu'nun tanıdığı kamu gücüne dayanarak tek taraflı bir şekilde işlem yapar. Müdürlük re'sen değil, hak sahibinin talebiyle hareket eder. ADM talep üzerine işlemlerine yine tek taraflı olarak devam eder, yükümlünün rızasını veya beyanını almasına gerek yoktur[624].

İdari işlemlerin tek yanlılık özelliği gibi hukuka uygunluk karinesinden yararlanma özelliği de önem arz etmektedir. Diğer bir ifade ile idarî işlemler aksi kanıtlanıncaya kadar hukuka uygun nitelikte kabul edilir[625]. İdarî işlemler iptal edilene kadar ya da yapılan başvuru

---

618 < https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Cocuk-teslimi-rehber > s.e.t. 28.07.2024, s.20.
619 < https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Cocuk-teslimi-rehber > s.e.t. 28.07.2024, s.20.
620 Yönetmelik'in tanımlara ilişkin 4/1-j maddesinde öğretmen, *" Kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan öğretmenler"* olarak tanımlanmıştır. Aynı yönde bkz. **İMİR,** s.87.
621 **İMİR,** s.88.
622 **AKYILMAZ/ SEZGİNER/ KAYA**, s.302.
623 **AKYILMAZ/ SEZGİNER/ KAYA**, s.310.
624 **İMİR,** s.89.
625 **NOHUTÇU,** Ahmet (2021) Kanunname Cilt 1 İdare Hukuku, 17. Baskı, Ankara, Savaş, s.285.

üzerine idare tarafından re'sen kaldırılıncaya dek hukuka uygun kabul edilir[626]. Dolayısı ile ADM'nin tek taraflı yapmış olduğu işlemler de aksi tespit edilene kadar hukuka uygun kabul edilir. Bununla birlikte hak sahibinin ADM'ye başvurarak çocuk teslimi veya kişisel ilişki kurulmasına dair ilâm veya tedbir kararının icrasını talep etmesi durumu bizi özel hukuka yönlendirmektedir. ADM başlangıçta re'sen hareket edemediği için aslında standart idarî işlem tanımından ayrılmaktadır. Zira ÇKK m. 41/B-1'e göre "*Çocuk teslimine dair ilâm veya tedbir kararları, yükümlüsü tarafından rızasıyla yerine getirilmediği takdirde hak sahibi, ilâm veya tedbir kararının yerine getirilmesi için müdürlüğe başvurabilir."* Çocuk teslimi veya kişisel ilişki kurulmasına dair ilâm veya tedbir kararının icrasını hak sahibi talep edebileceği gibi hak sahibi tarafından vekaletname verilen avukat da talepte bulunabilir[627].

Kanaatimizce ADM tarafından yapılan işlemler hem idarî hem de adlî nitelikte olan karma işlemlerdir. ADM'nin işlemlerinin karma işlem niteliği taşıması, bu işlemlerin hem adlî hem de idarî denetime tabi olmasını, dolayısıyla tarafların daha geniş bir koruma mekanizmasına sahip olmasını sağlar. İdarenin yapmış olduğu işlemlere karşı iptal veya tam yargı davası açılabilirken ÇKK ADM'nin işlemlerine karşı şikâyet yolunu öngörmüştür[628].

ÇKK'da ADM personellerinin sorumluluğuna yönelik herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Önceki düzenlemede çocuk teslimine ilişkin kararların icrasında icra daireleri görevli olduğundan İİK m. 5 uygulama alanı bulmakta ve icra dairelerinin kusurundan kaynaklanan zararların tazmininde öncelikle Devlet aleyhine tazminat davası açılabilmekte idi. İİK m. 5 açıkça *"icra ve iflâs dairesi görevlilerinin kusurlarından doğan…"* hâllerde tazminat usulünü düzenlemekte, ADM personeli bu hükmün kapsamı dışında kalmaktadır.

ADM personellerinin hukukî sorumluluğu hakkında ÇKK'da açık bir düzenleme olmasa da genel hükümler çerçevesinde değerlendirme yapılabilir[629]. Kamu görevlisinin sorumluluğu Anayasa m. 129/4'de *"Memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan doğan tazminat davaları, kendilerine rücu edilmek kaydıyla ve kanunun gösterdiği şekil ve şartlara uygun olarak, ancak idare aleyhine açılabilir."* şeklinde düzenlenmiştir[630]. Kusuruyla vermiş olduğu zarardan dolayı kamu görevlisinin şahsına dava açılamaz, öncelikle

---

[626] **AKYILMAZ/ SEZGİNER/ KAYA**, s.311.

[627] < https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/Cocuk-teslimi-rehber > s.e.t. 02.08.2024, s, 61. Avukatlık Kanunu m. 35/1'e göre *"Kanun işlerinde ve hukukî meselelerde mütalaa vermek, mahkeme, hakem veya yargı yetkisini haiz bulunan diğer organlar huzurunda gerçek ve tüzel kişilere ait hakları dava etmek ve savunmak, adli işlemleri takip etmek, bu işlere ait bütün evrakı düzenlemek, yalnız baroda yazılı avukatlara aittir."* Avukatlar çocuğun teslimine yönelik işlemleri yapabilir.

[628] **BELGİN GÜNEŞ** (2022), s.69.

[629] **İMİR,** s.88.

[630] Anayasa m. 40/3'de bu hükme paralel yönde bir düzenleme yapmıştır.

idare aleyhine dava açılır; bu davanın sonucuna göre devlet kusuru ile zarara sebebiyet veren memura rücu edebilir[631]. Rücu davası açılabilmesi için şahsî bir kusur olmalı ve bu kusur görev yerine getirilirken veya görev nedeniyle ortaya çıkmış olmalıdır[632].

ADM personelinin görevi yerine getirirken ya da görevi ile ilgili konularda kusuruyla sebep olduğu zararların tazmini için devlete karşı açılan davalar tam yargı davasına niteliğinde olduğundan bu davalara ilişkin hükümler uygulama alanı bulur[633].

2. İÇERİĞİN ÇIKARILMASI YA DA ERİŞİMİN ENGELLENMESİ

ÇKK m. 41/G'deki düzenleme ile çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına yönelik mahkeme kararları icra edilirken içeriğin çıkarılması ve erişimin engellenmesi hususu düzenlenmiştir. Buna göre, çocuk teslimi veya çocuk ile kişisel ilişki kurulması esnasında çocuğun teslim alındığı veya teslim edildiği zamanda olay görüntüye veya ses kaydına alınmış ve internete yüklenmek suretiyle ilgilinin kişilik hakları zedelenmişse, kişilik hakkı ihlal edilen kişi internete yüklenen içeriğin çıkarılması veya sitenin erişimin engellenmesi için mahkemeye başvurabilir. Kanunî düzenlemeye göre, ilgili bu başvuruyu yaparken 4/5/2007 tarihli ve 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanunun 9'uncu maddesi uyarınca hareket eder. İçeriğin çıkarılması veya erişimin engellenmesi, yargılama sürecinde kişilik hakkının ihlal edildiğini ileri süren kişiler tarafından talep edilebilir[634]. Diğer bir ifade ile talepte bulunabilecekler sadece yükümlü veya hak sahibi değil, teslim mekanlarındaki görevliler de olabilir[635].

ÇKK m. 41/G'de *"...kayda alınan ses veya görüntülerin internet ortamında yayınlanması..."* ifadesi kullanılarak ses ve görüntülerin sadece internet ortamında yayınlanması hâlinde bu maddenin uygulanacağını belirtilmiştir[636]. Başka bir anlatımla internet dışında radyo, televizyon gibi kitle iletişim araçlarında yayınlanan ses ve görüntüler açısından söz konusu madde hükmünün uygulanamayacağı bu hâlde genel hüküm olan TMK m. 24 ve m. 25 hükümlerinin uygulama alanı bulacağı kabul edilmektedir.

5651 sayılı Kanun'un 9'uncu maddesine göre ilgilisi içerik sağlayıcılarına ya da yer sağlayıcılarına ulaşıp içeriğin kaldırılmasını isteyebileceği gibi en başta sulh ceza hâkimliğine

631 **AKYILMAZ/ SEZGİNER/ KAYA,** s.721.
632 **AKYILMAZ/ SEZGİNER/ KAYA**, s.721.
633 **TOPAL,** s.1342.
634 **BÖRÜ/ PARLAK BÖRÜ,** s.1261.
635 **GAYRETLİ AYDIN,** s.26; **BÖRÜ/ PARLAK BÖRÜ,** s.1261.
636 **İMİR,** s.135.

başvurarak da içeriğin kaldırılmasını ya da içeriğe erişimin engellenmesini isteyebilirdi[637]. Fakat AYM, söz konusu 9'uncu maddenin belirsiz nitelikte olduğu, düzenlemenin keyfî kararlara yol açabileceği, ifade ve basın özgürlüğü hakkında ölçüsüz kısıtlamalara neden olabileceği gerekçesiyle hükmü iptal etmiştir[638]. İptal kararı 10.10.2024'de yürürlüğe girmiş olup bu tarihten sonra 9'uncu madde uygulanamaz. İptal ile birlikte sulh ceza hâkimliğinin erişimi engelleme ve içerik kaldırma yetkisi sona ermiştir[639]. İptal kararı sonrasında Meclis tarafından kanunî bir düzenleme yapılmamıştır. Bu sebeple ilgililer 5187 sayılı Basın Kanunu m. 14 uyarınca düzeltme ve cevap hakkını kullanabilir. Ayrıca kişilik hakkına saldırıya karşı temel koruma olan TMK m. 24 ve m. 25 ile ilgili kişilik hakkının ihlal edilmesi sebebiyle hâkimden saldırının önlenmesini, devam eden saldırıya son verilmesini, saldırı bitse bile saldırının etkisi devam ediyorsa saldırının hukuka aykırılığının tespitini isteyebilir[640]. Bunun yanı sıra ilgililer, maddî/ manevî tazminat davası, sebepsiz zenginleşme veya vekaletsiz iş görme davası açabilirler[641]. Fakat 9'uncu maddeye alternatif bir düzenlemenin yapılması gerekmektedir. Zira diğer başvuru yolları pratik, hızlı ve ekonomik değildir[642].

[637] **İMİR,** s.175; **GAYRETLİ AYDIN**, s.26.
[638] AYM 2020/76-E., 2023/172-K.,10.01.2023-T. Resmî Gazete No: 32425, 10.01.2024-T. https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr s.e.t.22.03.2025.
[639] https://www.hukukîhaber.net s.e.t. 22.03.2025.
[640] https://www.hukukîhaber.net s.e.t. 22.03.2025.
[641] **İMİR,** s.135.
[642] https://www.hukukîhaber.net s.e.t. 22.03.2025.

SONUÇ

İcra ve İflâs Kanunu'nun yürürlükten kaldırılan hükümleri çerçevesinde, çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair kararların icrası, çocuğun üstün yararının gözetilmesini tam olarak sağlayamamış ve uygulamada çeşitli sorunlara yol açmıştır. Bu durum, mevzuatta kapsamlı bir değişiklik ihtiyacını doğurmuştur. Bu bağlamda, 7343 sayılı Kanun ile gerçekleştirilen değişiklikle birlikte söz konusu kararların icrası, Çocuk Koruma Kanunu kapsamına alınmış ve çocuğu merkeze alan yeni bir uygulama modeli benimsenmiştir. Bu gelişme, bazı eksikliklerine rağmen, çocuğun üstün yararını esas alan bir yaklaşımın benimsendiğini göstermekte ve çocuk hakları açısından olumlu bir ilerleme olarak değerlendirilmektedir.

Çalışmada çocuğun üstün yararı merkeze alınarak, çocuk teslimine ilişkin ilamların ve tedbir kararlarının icrası sürecinde ortaya çıkan hukukî, usûlî ve uygulamaya yönelik sorunlar bütüncül bir yaklaşımla incelenmiştir. Özellikle çocuk teslimine dair hükümlerin yalnızca bir icra işlemi olarak değil, çocuğun haklarını doğrudan etkileyen bir müdahale biçimi olduğu dikkate alınarak değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Uluslararası sözleşmelerin ve ulusal mevzuatın genel çerçevesi dikkate alındığında, çocuk kavramının yaş temelli olarak tanımlandığı görülmektedir. ÇKK ve TCK 18 yaşını doldurmamış bireyleri çocuk saymakta ve bu yaş sınırını dikkate almaktadır. Özellikle ÇKK evlenme ile ergin olmuş kişileri de koruma kapsamına dâhil ederek, yaş kriterine mutlak üstünlük tanımaktadır. Fakat TMK çerçevesinde erginlik ile beraber anne babanın velayet hakkı sona erer. Bu nedenle uygulamada çocuğun teslimine yönelik kararın icrası mümkün olmaz. Zira teslim emrine uymakla yükümlü birinin bulunmaması, bu tür vakaların hukukî açıdan muhatapsız kalmasına yol açmakta; çocuk teslimi kurumu bu kişiler açısından etkisiz hâle gelmektedir. Yaş temelli çocuk tanımının tüm mevzuatta yeknesak olarak uygulanmasının yeterli olmadığı, bireyin medenî durumu ve fiilî korunma ihtiyacının birlikte değerlendirilmesi gerektiği açıktır. Bu sebeplerle evli çocukların korunmasına ilişkin müdahaleler ÇKK'daki destekleyici ve koruyucu tedbirler yoluyla gerçekleştirilmelidir.

Çocuk teslimine yönelik ilam ve tedbir kararları, velayet, boşanma, ayrılık, vesayet ve evlat edinme gibi pek çok farklı yargılama faaliyeti sonucunda verilebilir. Bu kararların mahiyetinin farklılık göstermesi, icra sürecine doğrudan yansıyan sonuçlar doğurur. Ancak özellikle çocuk teslimine yönelik ilamların kesinleşmesi, açık ve şüphesiz olması,

zamanaşımına uğramamış olması, gibi unsurların icra edilebilirlik bakımından zorunlu koşullar olduğu ifade edilebilir. Yine çocuk teslimi ve çocuk ile kişisel ilişki kurulmasına yönelik kararlar, şarta bağlı olarak verilemez; çünkü hâkimin hükmü açık, net ve tereddütsüz kurması gerekir. Şarta bağlı hükümler, icra kabiliyetini ortadan kaldırır ve uygulamada belirsizlik yaratır. Çocuk teslimi ve çocuk ile kişisel ilişki kurulmasına ilişkin kararlarının ise ihtiyatî tedbir kararı niteliğinde olmayıp aile hukukuna özgü geçici nitelikli tedbir kararı olduğu kabul edilmelidir.

Çocuk Koruma Kanunu ile birlikte çocuk teslimi ve çocuk ile kişisel ilişki kurulması kararlarının icrası, Adalet Bakanlığı bünyesindeki Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerine (ADM) bırakılmıştır. Kanaatimizce çocuk teslimi ve kişisel ilişki kararlarının icrası, çocuğun üstün yararı gereği adlî makamlar yerine sosyal hizmet alanında uzmanlaşmış bir birim tarafından yürütülmelidir. Bu bağlamda ADM yerine, köklü yapısı ve deneyimli kadrosuyla Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün yetkilendirilmesi daha isabetli olurdu.

Kanun değişikliğiyle birlikte çocuk teslimine ilişkin süreçte *"alacaklı"* ve *"borçlu"* kavramlarının kaldırılıp yerine *"hak sahibi"* ve *"yükümlü"* terimlerinin getirilmesi olumlu bir adım olsa da düzenleme hâlen çocuğu sürecin öznesi değil, nesnesi konumunda bırakmaktadır. Oysa teslim veya kişisel ilişki kararlarından en çok etkilenen çocuğun kendisidir. ÇKK m. 4'te yer alan katılım hakkına rağmen, çocuğun bu sürece nasıl dâhil olacağına ilişkin açık bir mekanizma öngörülmemiştir. Dolayısıyla yapılan değişiklik, terminolojik bir iyileşme sağlasa da çocuğun hak sahibi birey olarak tanınması bakımından yetersiz kalmıştır.

7343 sayılı Kanun ile gelen diğer bir değişiklikte çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına yönelik ilâm veya tedbir kararlarının uygulanması için hiçbir ücret, harç vs. ödenmeden başvuru yapılabilmesi, masrafların ise devlet tarafından karşılanmasıdır. Bu düzenleme çocuğun anne ve babasıyla kişisel ilişki kurma hakkını güvence altına alması sebebiyle yerindedir. Masraflar Adalet Bakanlığı tarafından karşılansa bile hak sahibinin avukatla temsil edildiği durumunda avukata ödenecek avukatlık ücretini kendisi karşılar. Kanaatimizce, çocuğun üstün yararının korunması ve herhangi bir hak kaybının yaşanmaması amacı ile hak sahibinin başvurusu üzerine çocuğu temsilen barodan avukat tayini sağlanabilir. Giderlerin devlet tarafından ödenmesi olumlu bir gelişme olmakla birlikte masrafların devlete ait olması devlete külfet olmaktadır. Olması gereken, devletin masrafları ödedikten sonra çocuğun teslimine engel olan asıl sorumludan ödediği gider ve masrafları rücu etmesidir. Zira

asıl sorunu çıkaranın yaptırımla karşılaşmaması beklenemez. Rücu konusunda kanunî bir düzenleneme olması yerinde olurdu.

Yeni düzenlemeyle beraber çocuğun teslimi *"çocuk görüşme merkezi"* olarak isimlendirilen teslim mekânlarında yapılabilir. Yeni kanunî düzenlemeden önce, haber verilmeksizin borçlunun evine kolluk eşliğinde gidilmesi ve çocuk tesliminin bu şekilde gerçekleştirilmesi çokça eleştiri almıştı. Yeni teslim mekânının belirlenmesi bu açıdan olumlu bir gelişmedir. Bu düzenlemeyle çocuğun ruhsal açıdan daha sağlıklı bir şekilde tesliminin gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır.

Önceki düzenlemede icra dairelerinin kolluğa başvurma yetkisi bulunmakla beraber uygulamada çocuğun ruhsal durumu üzerindeki olumsuz etkileri nedeniyle doktrinde eleştirilmekteydi. Yeni düzenlemede de kanun koyucu, çocuk tesliminde belirli durumlarda kolluğa zor kullanma yetkisi vermeye devam etmiştir. Çocuk tesliminde zor kullanma yetkisini kullanma zarureti hasıl olabilir. Fakat bu yetkinin sınırları Anayasa'daki maddelere göre belirlenir ve zor kullanma yetkisi son çare olarak uygulama alanı bulmalıdır.

ÇKK Çocuk tesliminde ADM'nin gerçekleştirmiş olduğu işlemlere karşı şikâyet ve itiraz yolunun bulunduğunu düzenlemiştir. Fakat şikâyetin sebepleri, süresi, şikâyet sonucunda mahkemenin nasıl karar vereceği düzenleme alanı bulmamıştır. Bu sebeple de doktrinde eleştirilmiştir. Kanaatimizce ÇKK'da şikâyete ilişkin olarak düzenleme bulunmayan konularda İİK'nın şikâyete yönelik düzenlemelerinden faydalanılabilir. Zira ÇKK'daki şikâyet, İİK'daki şikâyet kurumuna oldukça benzer özellikler göstermektedir.

Sonuç olarak, yeni düzenleme çocuğun teslim sürecinde uzmanların aktif rol almasını sağlayarak olası psikolojik zararları azaltmayı hedeflemektedir. Ayrıca yeni düzenlemede teslim işlemlerinin çocuk teslim merkezlerinde gerçekleştirilmesi, çocuğun bulunduğu yerden alınması uygulamasına son verilmesiyle çocuğun üstün yararını önceleyen daha hassas bir yaklaşım benimsenmiştir. Bununla beraber temel yapının hâlâ ilâmlı icra sistemi esaslı olması, geçmişte eleştirilen uygulamaların izlerini de sürdürmektedir. Dolayısıyla, her ne kadar çocuk haklarının korunması yönünde önemli gelişmeler sağlansa da sistemin çocuğun üstün yararı ilkesine tam anlamıyla hizmet edebilmesi için mevcut hukukî yapının daha bütüncül ve özgün bir yaklaşımla yeniden değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

BİBLİYOGRAFYA

ACAR, Tuna (2022) Türk Ve Mukayeseli Medenî Yargılama Hukuku Açısından Ara Karar, 1. Baskı, Ankara, Yetkin.

AKBAŞ AYGÜN, Bahar (2024) İnsan Hakları ve Korunması, Mart 2024 Baskısı, Ankara, Türkiye Adalet Akademisi.

AKBULUT, Muhammed Hakkı (2024) "Çocuk Hakları Bağlamında Çocuğun Üstün Yararı" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

AKBULUT, Ömer Faruk/**GÜNAYDIN,** Hümeyra (2020) "Çocuğa Yönelik Şiddetin Çocuk Hakları Sözleşmesi Bağlamında İncelenmesi" Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, C: 1, S: 1, s.29-40.

AKCAN, Recep (1999) "İcra İşlerinde Tebligat" Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:7, S:1-2, s.63-95.

AKÇAAL, Mehmet (2022) "Velâyetin Değiştirilmesi", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 13, S:1, s.190-205.

AKINTÜRK, Turgut/ **ATEŞ,** Derya (2024) Türk Medenî Hukuku 2. Cilt Aile Hukuku, 25. Baskı, Ankara, Beta.

AKİL, Cenk (2012) "Medenî Muhakeme Hukukunda Değişiklik Davası ve Maddi Hukuktaki Görünüm Biçimleri" Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S:10, C:3, s.153-183.

AKTEPE ARTIK, Sezin (2014) Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Medenî Usûl Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı, 1. Baskı, Ankara, Seçkin.

AKYILMAZ, Bahtiyar/ **SEZGİNER,** Murat/ **KAYA,** Cemil (2018) Türk İdare Hukuku, 9. Baskı, Ankara, Savaş.

AKYÜZ, Emine (2020) Çocuk Hukuku Çocukların Hakları ve Korunması, 7. Baskı, Ankara, Pegem Akademi.

ALBAYRAK, Adem/ **GÖZÜTOK,** Zeki (2024) Hukuk Yargılamasında Duruşma Yönetimi, 3. Baskı, Ankara, Adalet.

ALBAYRAK, Hakan/ **AKCAN,** Recep (2016) Tebligat Hukuku, 3. Baskı, Ankara, Seçkin.

ALBAYRAK, Hakan/ **BULUT,** Esra (2025) "Çocuk Teslimi Ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlamların Veya Tedbir Kararlarının Uygulanması" Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, C:16, S:62, s.297-324.

ALÇALAR, Mustafa (2006) "Kolluğun Zor Kullanma Yetkisi" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ALDEMİR, Songül (2020) "Medenî Kanun Çerçevesinde Vesayet İlişkisi ve Vesayeti Gerektiren Hâller" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ALTINÖZ, Ünal (2019) "İcra-İflas Hukukunda Disiplin ve Tazyik Hapsi" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ALTUN, Ümran (2025) Velayet Hakkının Kötüye Kullanılması, 1. Baskı, Ankara, Adalet.

ARSLAN, Ramazan/ **YILMAZ,** Ejder/ **TAŞPINAR AYVAZ,** Sema/ **HANAĞASI,** Emel (2021) İcra ve İflâs Hukuku, 7. Baskı, Ankara, Yetkin.

ATALI, Murat/ **ERMENEK,** İbrahim/ **ERDOĞAN,** Ersin (2019) Medenî Usûl Hukuku, 2. Baskı, Ankara, Yetkin.

ATALI, Murat/ **ERMENEK,** İbrahim/ **ERDOĞAN,** Ersin (2020) İcra ve İflâs Hukuku, 3. Baskı, Ankara, Yetkin.

ATALI, Murat/ **ERMENEK,** İbrahim/ **ÜÇÜNCÜ,** Hilal (2024) Tebligat Hukuku, 7. Baskı, Ankara, Seçkin.

AYAN, Serkan (2004) "Evlilik Birliğinin Korunması" 1. Baskı, Ankara, Türkiye Barolar Birliği.

AYBAY, Rona (2007) "Uluslararası Antlaşmaların Türk Hukukundaki Yeri" Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S:70, s.187-213.

AYDAŞO, Damla (2023) "Çocuk Hakları Krizi: Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve Uygulanması Analizi", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

AYDIN, Mesut (2006) "Anayasa Mahkemesi Kararlarında Hak Arama Özgürlüğü", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C:61, S:3, s.1-37.

AYDOĞDU, Burcu Gizem (2020) "Aile Hukukunda Vesayet ve Uygulamada Vesayet Davaları" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

BAHADIR, Zeynep (2023) "BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Çerçevesinde Medenî Usûl Hukuku Bakımından Çocuğun Katılım Hakkı" Adalet Dergisi, S: 70, C:1, s.213-254.

BAKIR, Aytül Rabia (2010) "Para Alacağı Dışındaki İlâmların İcrası", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

BAŞ, Nilüfer Nurbanu (2023) "Çocuk Hakları Bağlamında Çocuğun Üstün Yararı İlkesi" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

BAŞ, Seda/ **BAŞ,** Sezgin (2023) "Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulması Konularında 7343 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler ve Çocuk Hakları Perspektifinden Bir Değerlendirme", Çukurova Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi C:3, s.1-32.

BAYRAK, Yıldırım (2023) Geniş Açıklama ve İçtihatlarla İcra ve İflâs Kanunu, 1. Baskı, Ankara, Seçkin.

BELGİN GÜNEŞ, Derya (2021) "Mağdur Hakları Kanunu Taslağı'nın Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi" Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 29, S: 2, s.913-931.

BELGİN GÜNEŞ, Derya (2022) (Çocuk Koruma Kanununa Göre) Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlâmların ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi 1. Baskı, Ankara, Yetkin.

BERBEROĞLU YENİPINAR, Filiz (2020) İcra Takibinde Şikâyet, 1. Baskı, Ankara, Seçkin.

BİRİNCİ UZUN, Tuba (2016) "Türk Medenî Kanunu'na Göre Velâyetin Kullanılması ve Çocuğun Yüksek (Üstün) Yararı İlkesi Doğrultusunda Boşanmada ve Evlilik Dışı İlişkide Birlikte Velâyet Modeli" Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 6, S: 1, s.135-166.

BORAN GÜNEYSU, Nilüfer (2014) Medenî Usûl Hukukunda Karar, 1. Baskı, Ankara, Adalet.

BOZTOSUN, Esma Hande (2020) "İcra Hukukunda Süresiz Şikâyet Sebepleri" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Entitüsü.

BÖLÜKBAŞI, Özge (2011) "Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Kararların Tenfizi: Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Avrupa Sözleşmesi", Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 15, S:3-4, s.267-287.

BÖLÜKBAŞI, Özge (2021) Birlikte Velayet ve Birlikte Velayet Kararlarının Tenfizi, 1. Baskı, Ankara, Yetkin.

BÖRÜ, Levent/ **PARLAK BÖRÜ**, Şafak (2022) "Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin Mahkeme Kararlarının Yerine Getirilmesi: Karşılaştırmalı Hukuk ve 7343 Sayılı Kanun'un Getirdiği Değişiklikler Çerçevesinde Değerlendirmeler", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.71, S.3, s.1227-1277.

BULUT, Harun (2022) Doktrin Ve Yargıtay İçtihatları Işığında Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 1.Cilt, 1. Baskı, Ankara, Seçkin.

BÜKEL KOÇ, Merve (2020) "Ortak Velayet" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

CAN KÖSE, Eylül (2017) "TMK'nın 197. Maddesi Kapsamında Eşlerin Ayrı Yaşama Hakkı Ve Hâkimin Alacağı Önlemler" Türkiye Barolar Birliği Dergisi, C:133, s.349-368.

CAN, Hacı/ **TUNA,** Ekin/ **TUNA**, Nehir (2019) Çocuk Hukuku, 1. Baskı, Ankara, Nobel Akademik.

CEYLAN, Ebru (2017) "Türk Medenî Kanunu'nda Çocuğun Korunmasıyla İlgili Güncel Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi" Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Şeref Ertaş'a Armağan, C: 19, Özel Sayı, s.349-375.

COŞKUN ÇUVALOĞLU, Feyza (2023) Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Sisteminde Medenî Yargılamada Çocuğun Katılım Hakkı, 1. Baskı, İstanbul, Oniki Levha.

ÇAĞLAR, Şule (2018) "Yabancı Mahkeme Tarafından Verilen Velayet Kararlarının Tanınması ve Tenfizi" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÇAĞLAYAN, Yılmaz (2024) Açıklamalı İçtihatlı Türk Medenî Kanunu Şerhi, 1. Baskı, Ankara, Seçkin.

ÇAKAR, Osman (2017) "Hukuk Muhakemeleri Kanundaki Ceza Muhakemesi Hükümleri Özelinde Disiplin Hapsi" Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, C:8, S:32, s.411-433.

ÇAKMAZ, Kübra (2024) Çocuk Hakları Kapsamında Çocuğun Kaçırılması Ve Alıkonulması Suçu (TCK m. 234) 1. Baskı, İstanbul, Platon Hukuk.

ÇATALBAŞ, İlay (2021) Türk Medenî Kanunu'nda Velayet ve Ortak Velayet, 1. Baskı, Ankara, Seçkin.

ÇAVUŞ, Burcu (2022) Medenî Usûl Hukukunda Hükmün Tamamlanması, 1. Baskı, İstanbul, Oniki Levha.

ÇELİK, Cemil (2004) "Velayetin Kaldırılması" Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:54, S:1, s.54-108.

ÇETİNER, Selma (2017) "Velayet Müessesesinin Tarihi Gelişimi ve Hukukî Niteliği" Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Şeref ERTAŞ'a Armağan, C: 19, Özel Sayı, s.25-46.

ÇETİNKAYA, Reşat (2022) "Gerekçeli Karar Hakkı" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÇINAR, Merve (2018) "Türk Hukuku'nda İdarenin Takdir Yetkisi ve Denetimi" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

DEMİRCİ, Günseli (2010) "Türk Medenî Hukukunda Çocuğun Korunması", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

DİLLİ, Şirin (editör) (2020) Türkiye'de Çocuk Olmak, 1. Baskı, Ankara, Pegem Akademi.

DOĞAN, Gül (2007) Çocuk ile Kişisel İlişki Kurabilme Hakkı (Prof. Dr. Ergon Çetingil ve Prof. Dr. Rayegan Kender'e 50. Birlikte Çalışma Yılı Armağanı, 1. Baskı, İstanbul, Çizgi Basım,

DÖNMEZ, Burcu (2021), Çocuk Yargılaması, 2. Baskı, Ankara, Seçkin.

DURAL, Mustafa/ **ÖĞÜZ,** Tufan/ **GÜMÜŞ,** Mustafa Alper Türk (2018) Türk Özel Hukuku Cilt 3 Aile Hukuku, 13. Baskı, İstanbul, Filiz.

ERDEM, Jülide Gül (2013) "Ölçülülük İlkesinin İdarenin Takdir Yetkisinin Kullanımındaki Yeri" Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:62, S:4, s.971-1006.

ERDEM, Mehmet/ **MAKARACI BAŞAK,** Aslı (2024) Aile Hukuku, 2. Baskı, Ankara, Seçkin.

ERDİNÇ, Burcu (2012) "İdari Yaptırımların Kavramsal Çerçevesi Ve Cezai Yaptırımlarla Karşılaştırılması" Ankara Barosu Dergisi, S: 2, s.239-276.

ERDOĞAN, Ersin (Editör) (2022) Türk Hukukunda Çocuk, 1. Baskı, Ankara, Yetkin.

ERDOĞAN, Gülnur (2011) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Medenî Yargıda Adil Yargılanma Hakkı, 1. Baskı, Ankara, Adalet.

EREN, Fikret (2017) Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 22. Baskı, Ankara, Yetkin.

ERİŞİR, Evrim (2013) Geçici Hukukî Korumanın Temelleri Ve İhtiyati Tedbir Türleri, 1. Baskı, İstanbul, Oniki Levha.

ERTAN YILMAZTEKİN, Ahmet (2022) "İcra-İflas Hukukunda Şikâyet Sebepleri ve Süresi" İzmir Barosu Dergisi, S:2, C:87, s.459-488.

ERTUĞRUL, Meltem (2022) "Kişisel İlişki Kurma Hakkı ve Pandemi Döneminde Hakkın Kullanılmasına Yönelik Problemler" Hukuk Fakültesi Dergisi, C:8, S:1, s.95-115.

FENDOĞLU, Hasan Tahsin (2021) Çocuk Hukuku, 2. Baskı, Ankara, Yetkin.

FİLİZ, Kenan (2017) "Türk Hukukunda Evlat Edinme" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

GAYRETLİ AYDIN, Seda (2022) "7343 Sayılı Kanunun Çocuk Teslimi, Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına ve Velayetin Değiştirilmesine İlişkin Getirdiği Yenilikler" Terazi Hukuk Dergisi, C:17, S: 187, s.15-34.

GENÇTÜRK, Ünal (2021) AİHM Ve AYM Kararları Işığında Yaşam Hakkı Bağlamında Kolluğun Zor Ve Silah Kullanma Yetkisi Ve Sınırları, 1. Baskı, Ankara, Adalet.

GÖKTÜRK, Ülkü (2008) "Evlenmenin İptali" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

GÖZLER, Kemal (2017) Anayasa Hukukunun Genel Esasları Ders Kitabı, 9. Baskı, Bursa, Ekin Basım Yayın Dağıtım.

GÖZLER, Kemal/ **KAPLAN,** Gürsel (2024) İdare Hukuku Dersleri, 26. Baskı, Bursa, Ekin.

GÜMÜŞ, Canberk (2024) Türk Anayasa Mahkemesi Kararlarında Çocuğun Anayasal Statüsü, 1. Baskı, İstanbul, Oniki Levha.

GÜNAY İNAN, Esra (2024) Aile Hukukunda Geçici Hukuki Himaye Tedbirleri, 2. Baskı, Ankara, Adalet.

GÜNDOĞDU, Süleyman Burak (2021) "Anayasa Mahkemesinin İcra ve İflâs Hukukundaki Şikâyet Müessesine Hukukî Dinlenilme Hakkı Açısından Yaklaşımı" Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, C:9, S:18, s. 89-116.

GÜNER, Selda (2011) "Kolluğun Zor Ve Silah Kullanması" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

GÜNEŞLİOĞLU, Filiz (2009) "Boşanma ve Boşanmanın Hukukî Sonuçları" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

GÜVEN, Aydın (2016) Çocukla Şahsi İlişki Kurulmasına Dair İlâmların İcrası, 1. Baskı, Ankara, Adalet.

GÜZEL, Aydın (2020) "İcra ve İflâs Hukukunda Tebligat" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

HAYDAROĞLU, Hale (2020) "Türk Medenî Hukukunda Çocuğun Kişilik Hakkının Korunması" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İMİR, Muhammed Seyit (2023) Çocuk Koruma Kanunu Kapsamında Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulması, 1. Baskı, Ankara, Adalet.

İNCEL ŞAHİN, Saliha (2016) "Türk Aile Hukukunda Çocuğun Kişi Varlığının Hukukî Açıdan Korunması", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

KAÇAK, Nazif (2011) Açıklamalı ve İçtihatlı Şikâyet (İcra ve İflâs Kanunu Uygulamasında) 2. Baskı, Ankara, Seçkin.

KALABALIK, Halil (2024), İdare Hukuku Dersleri Cilt:2, 6. Baskı, Ankara, Seçkin.

KARABACAK, Ayşegül (2006) "Eşlerin Çocuk Üzerindeki Velayet Hakkı" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

KARACA, Hilal (2015) Velayetin Kapsamı ve Hükümleri, 1. Baskı, Ankara, Seçkin.

KARAFAKİH, İsmail Hakkı (1952) "Hukuk Muhakemeleri Usûlü", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, C:20, S:2, s.1-298.

KARAHAN, Semanur (2019) "Üçüncü Kişiler İle Çocuk Arasındaki Kişisel İlişki" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

KARAKAŞ, Erhan (2014) "Milletlerarası Antlaşmaların Türk İç Hukukundaki Yeri", Nevşehir Barosu Dergisi, C: 1, S: 1, s.69-94.

KAYA, Buse Nur (2024) "Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin Mahkeme Kararlarının İcrası (ÇKK m. 41f)" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

KEÇER, Sevde (2010) "Boşanmalarda Çocuğun Kişi Varlığının Hukuksal Açıdan Korunması", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

KESKİN, Zehra (2022) "Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi Kararlarında Sınır Dışı Prosedürüne Tabi Çocuğun Yüksek Yararı: Usûlî Güvenceler" ViraVerita E-Dergi: Disiplinlerarası Karşılaşmalar, S. 16, s.165-188.

KILIÇPARLAR, Zeliha (2016) "Zorlama (Tazyik) Hapsi" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

KOÇOĞLU, Gökten/ **KAYNAR,** Süleyman (2024), Çocuk Koruma Kanunu ve Uygulamaları, 2. Baskı, Ankara, Türkiye Adalet Akademisi.

KOÇYILDIRIM, Göktan (2010) "Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla Çocuk Teslimine ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlâmların İcrası Uygulamaları", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

KURT KONCA, Nesibe (2022) "Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasında Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerinin İşlem ve Kararlarına Karşı Şikâyet ve İtiraz" Medenî Usûl ve İcra İflâs Hukuku Dergisi, C: 18, S: 52, s.399-436.

KURU, Baki/ **ARSLAN**, Ramazan/ **YILMAZ**, Ejder (2014) Medenî Usûl Hukuku, 25. Baskı, Ankara, Yetkin.

MARDİN, Çağrı (2019) Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlâmların İcrası, 1. Baskı, Yetkin, Ankara.

MEREY, Zihni (Editör) (2018) Çocuk Hakları, 3. Baskı, Ankara, Pegem.

MERİÇ, Nedim (2011) Medenî Yargılama Hukukunda Tasarruf İlkesi (Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümleri Çerçevesinde), 1. Baskı, Ankara, Yetkin.

MURATOĞLU, Tahir (2014) "Yargısal Faaliyetler Bağlamında Tesis Edilen Disiplin Yaptırımları Ve Bu Yaptırımların Hukuka Uygunluğu" Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:19, S:30-31, s.77-147.

MUŞUL, Timuçin (2014), İcra ve İflâs Hukukunda Şikâyet, 1. Baskı, Ankara, Adalet.

NOHUTÇU, Ahmet (2021) Kanunname Cilt 1 İdare Hukuku, 17. Baskı, Ankara, Savaş.

ÖDEN, Elif Helin (2024) "Ortak Velayet" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÖZATA, İrem (2021) "Evliliğin Sona Ermesinde Çocuk ile Ana Baba Arasında Kişisel İlişki Kurma Hakkının Kullanımında Yaşanan Sorunların Değerlendirilmesi" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

ÖZÇELİK, Volkan (2014) İcra Müdürünün Takdir Yetkisi, 1. Baskı, Ankara, Adalet.

ÖZDEMİR, Hayrunnisa/ **RUHİ,** Ahmet Cemal (2012) Çocuk Hukuku, 1. Baskı, Ankara, Adalet.

ÖZEKES, Muhammet (2000) "Medenî Usûl Hukukunda Yok Hüküm Ve Etkisiz Hüküm" Yargıtay Dergisi, C:26, S:4, s.661-669.

ÖZEKES, Muhammet (2003) Medenî Usûl Hukukunda Hukukî Dinlenilme Hakkı, 1. Baskı, Ankara, Yetkin.

ÖZEN, Mustafa (2010) "Non Bis İn İdem (Aynı Fiilden Dolayı İki Kez Yargılama Olmaz) İlkesi" Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:14, S:1, s.389-417.

ÖZER TAŞKIN, Özden (2006) "Velayette Çocuğun Yüksek Yararı İlkesi" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÖZER TAŞKIN, Özden (2020) "Velayet Hakkının Kullanılması, Velayetin Değiştirilmesi" Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 6, S: 1, s.239-262.

ÖZGENÇ, İzzet (2024) Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 20. Baskı, Ankara, Seçkin.

ÖZTÜRK, Ali (2015) Türk Hukuku'nda Ayrılık Hükmü Şartları ve Sonuçları, 1. Baskı, Ankara, Seçkin.

ÖZTÜRK, Barış Can (2022) "Birlikte Velayette Gönüllülük Prensibinin Yeri ve Anayasa Mahkemesi Kararının Değerlendirilmesi" Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:71, S:3, s. 1017-1050.

ÖZTÜRK, Mehmet Atıf (2009) "Velayetin Kaldırılması" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.31.

PANCAROĞLU, Elif Almila (2021) 6284 Sayılı Kanun ve Bu Kanunun Ceza Muhakemesi Hukukundaki Etkileri, 1. Baskı, Ankara, Adalet.

PEKCANITEZ, Hakan/ **ATALAY,** Oğuz/ **ÖZEKES,** Muhammet (2016) Medenî Usûl Hukuku, 4. Baskı, Ankara, Yetkin.

PEKCANITEZ, Hakan/ **ATALAY,** Oğuz/ **SUNGURTEKİN ÖZKAN,** Meral/ **ÖZEKES,** Muhammet (2023) İcra ve İflâs Hukuku, 10. Baskı, İstanbul, Onikilevha.

PEKCANITEZ, Hakan/ **SİMİL,** Cemil (2017) İcra İflâs Hukukunda Şikâyet, 2. Baskı, İstanbul, Vedat.

PERÇEM, Ayşenur (2023) "Çocuk Teslimi Ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlâmların Ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesi" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

RUHİ, Ahmet Cemal (2023) Uluslararası Özel Hukukta Birlikte Velayet, 1. Baskı, Ankara, Seçkin.

RUHİ, Ahmet Cemal/ **RUHİ,** Canan (2024) Tebligat Hukuku Bilgisi, 9. Baskı, Ankara, Seçkin.

RUHİ, Canan/ **RUHİ,** Ahmet Cemal, Velayet Hukuku (En Son Bölge Adliye Mahkemesi ve Yargıtay Kararları İle) (2017), 1. Baskı, Ankara, Seçkin.

SAĞLAM, Rümeysa (2019) "Türk Medenî Hukukunda Evlat Edinme" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

SELÇUK, Seyhan (2024) "Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlâm Ve Tedbir Kararlarının Yerine Getirilmesine Muhalefet", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:73, S:1, s.297-324.

SERDAR, İlknur (2007) "Kişisel İlişki Kurma Hakkı" Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 9, Özel Sayı, s.739-781.

SEZİŞLİ, Vildan (2021) "Yabancı Boşanma Kararlarının Tanınması ve Tenfizi" Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

SİNANOĞLU, Asena (2020) Türk Medenî Kanunu'na Göre Çocuk ile Kişisel İlişki Kurma Hakkı, 1. Baskı, İstanbul, Oniki Levha.

SOYLU, Furkan (2017) "Medenî Usûl Hukukunda Ortak Yetkili Mahkeme" Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:25, S:2, s.449-484.

SUATA, İlay Zeynep (2021) Çocuk Hukuku, 1. Baskı, Ankara, Yetkin.

ŞAHİN BAYRAM, Ayşegül (2022) Aile Hukukunda Geçici Hukukî Korumalar, 1. Baskı, İstanbul, Platon Hukuk.

TANRIVER, Süha (1996) İlamlı İcra Takibinin Dayanakları ve İcranın İadesi, 1. Baskı, Ankara, Yetkin.

TANRIVER, Süha (1998) "Şarta Bağlı Hüküm Kavramı ve Verilip Verilemeyeceği Sorunu" Banka Ve Ticaret Hukuku Dergisi, C:19, S:4, s.43-50.

TANRIVER, Süha (2014) Türk Aile Mahkemeleri, 1. Baskı, Ankara, Yetkin.

TANRIVER, Süha (2016) Medenî Usûl Hukuku Cilt 1 Temel Kavramlar ve İlk Derece Yargılaması, 1. Baskı, Ankara, Yetkin.

TAŞKIN, Ahmet (2016) "Mahkeme Kararlarında Gerekçenin Önemi" International Journal Of Legal Progress, C:1, S:2, s.205-246.

TAŞKIRICI, Ömer (2022) "Aile Hukukunda Vesayet ve Uygulamada Vesayet Davaları" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

TOPAL, Önder (2022) "Çocuk Teslimi ve Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına İlişkin İlâmların Veya Tedbir Kararlarının İcrasında Yeni Dönem" Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 30, S: 3, s.1331-1365.

TULUMLU, Mehmet Akif (2024) Türk Borçlar Kanunu ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Zamanaşımı Ve Zamanaşımı Def'i, 1. Baskı, Ankara, Seçkin.

TUNA, Ekin (2024) Milletlerarası Özel Hukukta Çocuğun Üstün Yararı, 1. Baskı, Ankara, Adalet.

TUNA, Oğuzhan (2021) Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Kapsamı Ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar, 1. Baskı, Ankara, Seçkin.

TURAN BAŞARA, Gamze (2017) "Ana ile Evlilik Dışında Doğan Çocuk Arasındaki İlişkiyi Düzenleyen Türk Medenî Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi" Türkiye Barolar Birliği Dergisi, C:131, s.211-238.

TÜRKBEN, Tahsin (2009) "Anayasal Bir Zorunluluk Olarak Gerekçeli Karar" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

TÜRKMEN, Ahmet (2020) "Çocuğun Kişisel İlişki Kurma Hakkı" Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C:26, S:2, s.1126-1156.

VARDAR, Gülşah (2009) Medenî Kanuna Göre Yerleşim Yeri Ve Belirlenmesi, 1. Baskı, İstanbul, On İki Levha.

YARDIMCIOĞLU, Didem (2023) "Çocuk İşçiliğini Önlemeye Yönelik Yeni Bir Adım: Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin Kurumsal Sürdürülebilirlik Durum Tespitine Dair Direktif Önerisi" DÜHFD, Sayı:48, Cilt:28, s.225-276.

YAVAŞ, Murat (2015) Medenî Usûl Hukukunda Temyiz, 1. Baskı, Ankara, Seçkin.

YENİYOL, Kağan (2019) "Çocuk Koruma Kanununda Yer Alan Tedbirlerin Çocuk Sağlığına Etkisi", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medipol Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

YILDIRIM, Engin (Editör) (2015) Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, Anayasa Mahkemesi Yayınları, S:52, C:2, s.1371-2086.

YILMAZ, Canan (2015) "Yargıtay Kararları Işığında Çocukla Kişisel İlişki Kurulması" MHB Dergisi, C: 35, S: 1, s.103-141.

YILMAZ, Canan (2023) Velayet Hukuku Özellikle İsviçre Medenî Kanunu'ndaki 01.07.2014 Tarihli "Velayet Hukuku Revizyonu" İle 01.01. 2017 "Çocuk Nafakasına İlişkin Revizyon"lar Kapsamında, 1. Baskı, Ankara, Seçkin.

YÖNDER, Gizem (2014) "Vekil Vasıtasıyla Takip Edilen İşlerde Tebligat" Nevşehir Barosu Dergisi, C:1, S:1, s.95-131.

YÜCEL, Yeliz (2018) Türk Medenî Hukukunda Boşanma Hâlinde Velayet, Çocukla Kişisel İlişki Kurulması ve Çocuğun Soyadı, 1. Baskı, İstanbul, Oniki Levha.

YÜKSEL, Sera Reyhani (2019) "Üçüncü Kişilerin Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasını İsteme Hakkı" Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C: 25, S: 2, s.1539-1556.

ZEYREK ER, Ayça (2019) "Üçüncü Kişiler ile Çocuk Arasında Kişisel İlişkinin Kurulması" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ZİYAN, Ayşe (2019) Velayet İlişkisi Bağlamında Çocuğun Ebeveyni Tarafından Temsili, 1. Baskı, İstanbul, Oniki Levha.